POETAE LATINI MINORES.

RECENSUIT ET EMENDAVIT

AEMILIUS BAEHRENS.

VOLUMEN II.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXXX.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

XVI.

APPENDIX VERGILIANA.

Inter multa carmina latina, quae Vergilii tamquam auctoris nomen ficticium prae se ferunt, certa quaedam utpote ad collectionem iam antiquitus institutam Vergilioque attributam pertinentia eminent. hanc collectionem per uaria quae medio aeuo subiit fata persequi et, in quantum fieri licet, integritati suae reddere nostro saeculo complures uiri docti sunt adgressi. et primus quidem qui uia et ratione procederet A. F. Naekius erat in dissertatione 'de Virgilii libello iuuenalis ludi' Valerii Catonis pgg. 221—251. porro O. Ribbeckius in appendice sua Vergiliana quaestionem illam promouit. peruersa autem de eadem statuit L. Muellerus praefationis ad Catullum pgg. XLI—XLVII. denique nos ipsi rem tractauimus Fleckeiseni annalium a. 1875 pgg. 137—144; et quamquam quae tum protulimus in uniuersum hodie quoque probamus tamen in singulis nonnullis certiora melioraque nos edocuit dies.

Omnis autem haec disputatio initium sumere debet ab eis quae qui Vergilii uitam enarrabant nobis tradiderunt. ex quibus Aelius Donatus siue potius Suetonius (nam ad hunc redire uitam Donatianam nunc docti consentiunt) haec exhibet: *poeticam puer adhuc auspicatus in Ballistam ludi magistrum ob infamiam latrociniorum coopertum lapidibus distichon fecit:*

Monte sub hoc lapidum tegitur Ballista sepultus:
Nocte die tutum carpe, uiator, iter.

deinde Catalecton et Priapia et Epigrammata et Diras, item Cirim et Culicem, cum esset annorum XVI. cuius materia talis est. pastor fatigatus aestu cum sub arbore condormisset et serpens ad eum prореperet e palude, culex praeuolauit atque inter duo tempora aculeum fixit pastori. at ille continuo culicem contriuit et serpentem interemit ac sepulcrum culici statuit et distichon fecit:

Parue culex, pecudum custos tibi tale merenti
Funeris officium uitae pro munere reddit.

scripsit etiam de qua ambigitur Aetnam. mox . . . ad Bucolica transiit eqs. in quibus uerbis cum alii alia uoluerint remouere (Hagenus transpositionis signo in codice Bernensi obuio non recte usus illud 'de qua ambigitur', Nettleshipius nuperrime libris nonnullis recentissimis innisus totum illud 'catalecton — cirim et'), a tali conatu abstinebit qui horum pseudouergilianorum historiam penitus est perscrutatus. sed non dubito quin librariorum culpa unius carminis mentio perierit: scilicet refinxerim *item Cirim ⟨et Cupam⟩ et Culicem,* erroris causa in propatulo posita. nam Copam siue Cupam Seruius diserte enumerat.

Hic autem Seruius ita scribit: *primum ab hoc distichon factum est in Ballistam latronem: Monte — iter. scripsit etiam septem siue octo libros hos: Cirin Aetnam Culicem Priapeia Catalepton Epigrammata Copam Diras. postea* eqs. in quibus illud 'Catalepton' firmatur testimonio libri optimi Parisini uniusque Burmanniani (cf. Thilonis apparatus), cum ceteri formam uulgarem 'catalecton' praebeant. mirum autem illud 'septem siue octo' infra explicabitur. — ceterum quod uterque grammaticus diuersum secuntur ordinem: ex memoria eos sua posuisse apparet.

Carmina a Suetonio Seruioque commemorata etiamnunc, licet multis permixta alienis, extant in

codicibus plurimis. de quibus ante omnia cum cura disputaturus praemittam, non extare in litteris latinis rem magis intricatam arduamque; tot enim diuersissimi aeui pretiique libri mss. in contemplationem sunt uocandi ut, nisi Ariadnae quod uocant filum firme teneas, de exitu paene desperes. postquam autem priores magis casu ducti quam consilio codices adhibuerunt, primus Iulius Silligius diligentissime eis undique comparandis conferendisque nauauit operam huiusque fructus proposuit in Vergilii Heyniani quartum emissi tomo IV (Lipsiae 1832), qui instar editionum a Burmannis curatarum amplissimam eandemque uastissimam continet congeriem eorum quae in rem faciunt. et quo minus in ceteris rebus boni editoris nomen Silligio potest impertiri, eo magis non fraudandus est laude conquisitae materiae ditissimae. qua qui usus est Ribbeckius, is quamquam copias Silligianas aliquatenus digessit correxit auxit, tamen et ipse successori haud pauca in apparatu critico siue emendanda siue addenda reliquit et summam quaestionis non absoluit. quae in eo uersatur ut seuera ubique crisi adhibita diuersarum codicum familiarum inter se cognationem detegamus, genuina probaque dinoscamus a prauis interpolatisque, denique fontes quibus carminum textus ad nos peruenit sincerissimos aperiamus. huius ego propositi tenax, etsi apparatum in partibus nonnullis locupletaui, saepius tamen superflua recidi. sed syllogae nostrae fata exponens ne saepius repetam eadem, ipsa res paene me cogit ut proficiscar ab eis quae multos per annos in hac materia uersato mihi certa ueraque apparuerunt. et causas rationesque eorum quae posui attenti lectores ex ipsa perspicient disputatione.

Seruatum igitur erat ex antiquitate lacerum quoddam exemplar opuscula pseudouergiliana eo quem in hac editione exhibemus ordine (scilicet Culicem Diras

Copam Aetnam Cirin Priapea Epigrammata siue Catalepta) continens. id exemplar (quod etsi minime liberum erat a corruptelis ea tamen excellebat bonitate ut, si superesset totum, bene se haberet res critica) ineunte medio aeuo in duas partes ita discissum est ut prior Culicem Diras Copam Aetnam (et cur Aetnam carmen, quod posteriori parti attribuit Ribbeckius, priori potius uindicauerim mox dilucide apparebit), altera reliqua poemata comprehenderet. his duabus partibus uarie consuluit fortuna; nam cum posterior nisi a consuetis quas tempus adspergere solet maculis non deformata ad nos peruenerit, prioris non ita quieta fuere fata. sed haec omnia accuratius demonstraturis nobis agendum est de diuersis librorum mss. familiis.

De prima codicum classe.

Primis medii aeui saeculis partis illius prioris carmina nonnulla transcripta sunt ab hominibus peritis religiosisque, quibus debemus ut Culicis et Copae libelli toti, Aetna autem ex parte saltim nunc in condicione uersentur non nimis abiecta. et octauo quidem saeculo, quantum in re incerta coniectare licet, illinc Aetnam sumpsit

G, Claudiani codex Gyraldinus siue Lucensis plane egregius, sed hodie deperditus. cuius librarius Aetnae carmen Vergilio uulgo adscriptum ideo ut suspicor Claudiano subiecit, quia hic locis nonnullis Aetnam attingit. de quo codice Gyraldino lectores relegamus ad Ludouici Jeepii disputationes in Ritschelii actis soc. phil. Lipsiensis I p. 354 et praefationis ad Claudianum I p. XXX sqq. Gyraldus ipse inde totum Aetnae carmen descripserat; cf. eius dialogi de latinis poetis IV: 'exstat item poema de Aetna monte, — — ex antiquissimo certe et castigato codice, qui Francisci Petrarchae fuisse creditur; illud ego ipse exscripsi'. hoc apographon (quod si haberemus, plane nouam lucem

adfunderet Aetnae partibus eis, in quibus nunc tantum codd. interpolatis utimur) frustra studui indagare: neque in ceteris Italiae bibliothecis, quas quidem adii, neque uero Ferrarae (ubi Gyraldus inde ab anno 1533 uixit) reperire illud mihi contigit; nec Augusto Mauio, qui in Vaticana iterum mea gratia cartas Gyraldinas anquisiuit, melius res cessit. interim ergo, dum apographon illud repertum erit, codicis Gyraldini excerpta adhibenda sunt ea quae inde a Heinsii tempore Lucensia uocantur. nam praeter Gyraldum alter saeculi XV doctus membranam illam nobilissimam partim cum Claudiani editione principe Vicentina contulit, partim descripsit. et haec quidem pars descripta nunc extat in bibliothecae Laurentianae codice plut. 33, 9 saeculi XV exeuntis cartaceo, qui sine titulo incipit ab Aetnae u. 272 'Plenaque desecto' — 287 'uentis' cum subscriptione 'Explicit Aethna. Incipit ad Stilichonem', sequentibus iam Claudianeis. cuius libri in initio sine dubio aliquot folia perierunt Aetnae uu. 138—271 continentia. quippe ad uu. 138—287 possidemus collationem codicis alicuius Medicei siue ab Heinsio siue ab Henrico Ernstio (1603—1665) factam. nam Burmannus ad Ouidii met. I 85 (ubi adfert Aetnae locum) 'sed legendum' inquit 'ex antiquo codice Mediceo, quem Heinsius contulit'. contra extitit olim exemplar Pithoei epigrammatum (Paris. 1590) ab Heinsio ut creditur possessum, in cuius fronte legebatur: 'In Aetna V significat cod. Florentinum, quem inde habuit Ernstius, nempe solum partem illam'. qua editione Pithoeana itidem ut uidetur hodie deperdita ut alii utebantur, ita inde uarias lectiones protulit uir quidam doctus in Walchii Actis societatis Ienensis uol. V a. 1756 p. 3—6, cuius errores correxit adiectis nonnullis emendationibus F. C. Matthiae in 'Neue Bibliothek der schoenen Wissenschaften und freien Kuenste' uol. 59 (Lipsiae 1797) p. 311—327. ex his duobus

fontibus libri G ad Aetnae uu. 138—271 uariam lectionem composui, uu. 272—287 ipse ex codice Laurentiano descripsi.

Eodem fere tempore, quo Aetna in codicem Gyraldinum recepta est, ex uetustissimo illo exemplari alter librarius transcripsit Culicem et Copam. et codex haec duo opuscula fideliter expressa continens ineunte saeculo XV etiam tunc adfuit. quo spatio cum alius quidam liber (cf. quae infra de Helmstadiensi interpolato dicentur), tum uero ex illo fluxit:

V, codex Vossianus Lat. Oct. 81 (neque enim rectam signaturam dat Ribbeckius prolegg. p. 30), membr., saec. XV, qui haece continet: fol. 1—10 *Priapea* (cf. uol. I p. 57: non nostrae collectionis Priapea sunt), fol. 11—13 *Moretum*, fol. 13 sq. *Rosas*, fol. 14 *Copam* et *Est et Non*, fol. 15 *Virum bonum*, fol. 15—22 *Culicem*, fol. 23—26 *elegias in Maecenatem* (cf. uol. I p. 124), fol. 27 sqq. *Petronium* (cf. Buecheleri praef. p. XX), fol. 54—224 *Catullum*, *Tibullum*, *Propertium*. quae uaria opera librarius, alia aliunde sumens, suo scilicet commodo composuit. et cum ceterorum carminum textus plane sit idem quam qui in reliquis eius aetatis libris occurrit et nullis propriis bonis emineat, in Culice et Copa praestantiae tam singularis omnesque quos possidemus codices superantis est ut haec opuscula non possint non sumpta esse ex egregio quodam reuerendaeque uetustatis libro. agnouit summum quod V in Culice habet pretium Iohannes Schraderus in Emendationum libro, sed impugnauit (ut erat homo timidus quique aeui recentis propaginem tot nobiles saeculi IX et X filios albis praecurrere equis non tulerit) Naekius Valerii sui Catonis p. 291 sqq.; ego ita per omnia bonum fidelemque hunc librum cognoui ut in carminibus supradictis pro primario recensionis fundamento habere non dubitauerim. non caret quidem uitiis librarii

oscitantia commissis, sed nihil hic de suo mutauit interpolauitque. ceterum compendiis est scriptus plurimis, quorum is qui conlationem instituit quam diligentissime debet habere respectum*); quae tamen, cum ex sui temporis more posuerit scriba, nulla cum utilitate adferuntur, sed difficultates tantum praebent lectoribus typothetisque. ipse **V** a. 1876 Ienam transmissum contuli.

Libri **V** in Culice Copaque et libri **G** in Aetnae parte plane eadem est indoles: textum praebent purum ab eis quae tempus insequens intulit uitiis grauibus.

De secunda codicum classi.

Vetustissimi exemplaris pars prior deinde siue exeunte saec. VIII siue IX ineunte tota descripta est ab homine neglegentissimo, qui plurima aspersit menda. et plenum quo fieret malum, huic apographo corrupto alter illius aeui homo curas applicauit criticas non conlato exemplari (quod iamiam euanuit), sed ut suis innisus uiribus foedius interpolaret. duplici hoc uitio, et deprauatione ingenti et crassa interpolatione, laborant codices plurimi qui ab correcto illo apographo per uarios gradus repetunt originem**); estque una huius textus facies in Culice Copaque (nam in Diris meliores fontes in comparationem uocare non licet) et in Aetna. praeterea idem interpolator noua quaedam carmina cum nostra sylloge antiquitus nequaquam coniuncta addidit, ea ut suspicor causa permotus quia

---

*) fefellerunt ea interdum Ribbeckium; ueluti, ut unum demus exemplum, Culicis u. 3 **V** *ſτ⁷* = *sunt* et porro *dc̄a* = *dicta* exhibet.

) ueluti Culicis u. 362 'moritura metelli' (sic **V) abiit in apographo in 'mora melli' (**BC**), quod quia emendare nesciit reliquit interpolator; at idem u. 332 cum inueniret 'ranolea charybdis' (sic **V**, quod palmari emendatione in 'Zanclaea' refinxit Schraderus), interpolauit in 'metuenda charybdis'.

septem siue octo ludi iuuenalis Vergilio adscripti partes esse compererat. sunt autem haec: *de Est et Non, de uiro bono, de rosis nascentibus, Moretum.* quorum nullum nec Suetonius nec Seruius inter pseudouergiliana commemorant, poematia *de Est et Non* et *de uiro bono* Ausonii sunt teste huius codice optimo integerrimoque Vossiano L. F. 111, *de rosis nascentibus* itidem Ausonio attribuit uetus codex Accursii. itaque quattuor haec opuscula ab interpolatore aliunde adsumpta esse statuemus ad supplendas sylloges partes amissas.

Iam ex hac membrana corrupta interpolata alienis aucta duo fluxerunt codicum genera, unum in quo Aëtna extaret, alterum in quo hoc carmen deesset.

Et prioris quidem generis plenissimus liber nunc est:

S, fragmentum Stabulense, cuius primam notitiam communicauit cum doctis Bormansius ('Bulletins de l'académie royale Belgique, tome XXI 1854 p. 258—379'), nunc insertum codici miscellaneo Parisino 17177, ubi optinet pgg. 98—103. quinque sunt folia saeculo XI scripta maximae formae binarumque columnarum. fol. 98[a] *Aetnae* uu. 263—346 ita continet ut in una columna uu. 263—302, in altera uu. 304—346 margine abrupto (262 et 303 nunc abscissis) extent: fol. 98[b] hodie legi nequit, tantumque dispexi eo contineri *Aetnae* uu. 171—258; folii 99 parte antica deleta in parte auersa habentur *Culicis* uu. 249—330; in folio 100 optime seruato finis *uiri boni* et *Aetnae* initium (1—170) extant; folii 101 dimidiati (una tantum utriusque paginae columna reliqua) in parte antica *Culicis* uu. 331—372, in auersa *Dirarum* uu. 46—90 leguntur; fol. 102[a] *Copa* et *Roseti* initium, in parte auersa lectu difficillima *Dirarum* u. 91 sqq. usque ad *Lydiae* finem prostant; fol. 103[a] finem *Roseti* et *Moreti* initium, 103[b] eiusdem finem, *Est et Non* et initium *uiri boni* praebet: unde facili negotio pristinus codicis status restitui potest. — contuli a. 1875;

uarias lectiones dedi in Aetna (in qua Bormansius parum accurate rem egit), Copa, Moreto.

C, Cantabrigiensis (bibl. uniuersit. 2076), saeculi X—XI (huic enim aetati ego attribuo), formae quaternariae, post medii aeui et Ausonii (quem ipse a. 1875 contuli) carmina quaedam fol. 20—47 *Culicem* et *Aetnam* habet. in his autem adhibui Munronis conlationes, ad Culicem in Ribbeckii, ad Aetnam in ipsius editione extantes.

Aetnae uersus simul in S et C obuios si examinaueris, intelleges utrumque ex uno exemplari fluxisse. id igitur S transcripsit integrum, C opuscula tantum primum ultimumque inde sumpsit.

Alterum codicum genus, nisi quod Aetnae libellus in fine omissus est, cum priore coniunctissimum repraesentant libri plurimi hice:

B, Vaticanus 3252, saec. IX in scriptura langobardica, indicante folio primo olim Bembi et deinde Fuluii Ursini, foliorum oblongorum 32. post excerpta ex Seruii de Vergilio narratione et uitam Vergilianam Bernensem (cf. Reifferscheid Sueton. rell. p. 52 in testim.) uersusque Ouidio adscriptos *Virgilius magno quantum concessit Homero* fol. 2—14 habentur *Culex, Dirae, Copa, Est et Non, de institutione uiri boni, de rosis nascentibus, Moretum,* cui subscriptum est *Septem ioca iuuenalia Virgilii finiunt* sequentibus uersibus Octauiano adscriptis *Ergone supremis* (quos ipse a. 1872 contuli) et pseudoouidianis *Qualis bucolicis*; quae excipiunt fol. 15 sqq. *Bucolica* et *Georgica* (ad I 494). nonnulla in hoc libro a manu recenti correcta ipsius uidentur esse Bembi, qui quomodo in suo *de culice Virgilii* opusculo codicem illum aliosque adhibuerit accurate enarrat Ribbeckius [praef. p. 32 sqq.]. usus sum Caroli Zangemeisteri conlatione a Ribbeckio publicata, nisi quod nonnullos locos iterum mihi examinauit A. Mauius.

P, codex Parisinus 7927, olim Colbertinus, in quarto,

saec. X, a fol. 1 post illud *Virgilius magno* praemisso hoc titulo *Poetarum sapientissimi Puplii Virgilii Maronis condiscipuli Octauiani Augusti mundi imperatoris iuuenalis ludi libellus incipit* praebet eodem ordine eadem quae **B** opuscula, itidemque Moretum excipiunt uersus *Ergone supremis* et Bucolica. codicem, cuius uarias lectiones ex Silligii conlatione manca siglo *A* usus dedit Ribbeckius, in ceteris hic illic examinatum denuo integrum contuli in Diris et Copa, in quibus eius uarias lectiones adscripsi.

T, Parisinus 8069, olim Thuaneus, saec. X—XI, post genuina Vergilii opera eiusque uitam Bernensem et illud *Virgilius magno* fol. 114—121 eodem qui in **P** habetur titulo praemisso Culicem ceteraque quae **B** et **P** carmina ordine non inmutato exhibet. diligenter de eo disseruit Ribbeckius [praef. p. 28 sqq.]. in Diris iterum excussi a. 1875.

Parisinus 8093 post alia carmina fol. 60—68 saeculi XI illo *Virgilius magno* praemisso *Culicem* et post hunc illa *Nocte pluit tota* et *Hos ego uersiculos* et *Sus iuuenis serpens* (de quibus cf. uol. IV) et *Qualis bucolicis*; deinde uero fol. 69 sqq. saeculi X *Diras, Copam, Est et Non, Virum bonum, Rosetum, Moretum* et illud *Ergone supremis* aliaque habet. uidemus igitur syllogen in initio mancam postea saec. XI suppletam esse adiecto Culice et praeterea alienis quibusdam admixtis. in Culice ex Silligii copiis *E* siglo usus uarietatem dedit Ribbeckius, in ceteris communicauit Iosephus Kleinius musei Rhenani uol. XXIV pgg. 610 sqq.; ipse codicem olim euolui.

Augustanus (ut uocauit Naekius Val. Cat. p. 356 sqq.) siue potius Treuirensis saec. XI, formae maximae, post Seruium mutilatum et Prisciani partitiones iam quinque in foliis praemissa uita Bernensi et illo *Virgilius magno* omnia opuscula titulo suo in fronte ornata aeque ac **B P T** habet. in Diris uarias lectiones exhibuit

Naekius, in ceteris Ios. Kleinius l. l. et Rud. Peiperus [Zeitschr. f. Gymn. 1868 p. 774 sqq.].

His adice codices Petauianum [cf. Naekius Val. Cat. p. 338 sqq., Ribbeckius praef. p. 30]; Viechtianum saec. XI [cf. Silligius p. 629]; Parisinum 8207 saec. XIV, quem Colbertinum quartum uocat Silligius, qui p. 22 libri interpolati pretium praedicat sine causa; Laurentianum plut. 33, 31 [cf. quae dixi uol. I p. 56] saec. XIV et Colbertini quarti simillimum; Harleianum 2534 saec. XIII infra iterum attingendum [cf. Ribb. praef. p. 33], Vindobonensem CXXIX Endl. [cf. Schenkl l. infra l. p. 778 sqq. not.] aliosque huius generis.

Quorum librorum omnium, si a paruis uitiis singulorum propriis aut noua in recentioribus interpolatione recedas, tanta est concordia, ouum ut ouo nequeat esse similius. quo magis, cum praesertim de exigui per se pretii codicibus agatur, ingentem uariantium lectionum molem inutiliter exaggerare parcam: unus fere, maximeque B inter suos facile princeps communisque fontis imaginem pure reddens plerumque, omnium erit instar. ex ceteris aliquis ubi aut felici errore aut bono scribae inuento rectiorem dat lectionem a reliqua familia diuersam, ς siglo notaui.

De tertia codicum classe.

Altera archetypi pars Cirin Priapea Catalepta continens, ut iam supra dixi, intacta mansit ab inmani illa partis prioris deprauatione, sed et ipsa ditata est aeuo insequenti appendiculis quibusdam itidemque ad nos peruenit duabus codicum familiis; quarum altera infra est adumbranda (cf. p. 18), alteram conformat liber hodie quidem in suo genere integerrimus:

B, codex Bruxellensis miscellaneus 10615—10729 saec. XII, qui sub numeris 10675 et 76 fol. 71 sqq. habet *Cirin* inde a u. 454, *Priapea* tria, *Catalepta* cum carmine finali *Vate Syracusio*; tum Priapeum Tibullo

adscriptum *Quid hoc noui est* et *elegias in Maecenatem* (cf. uol. I p. 124). cuius libri accuratissimam collationem dedit Aemilius Grosse in Fleckeiseni annalibus a. 1869 p. 275 sqq.

Ultro autem apparet priapeum pseudotibullianum et elegias in Maecenatem per medium aeuum casu quodam adhaesisse pseudouergilianis. horum enim syllogen in cataleptis siue potius epigrammatis fecisse finem luce clarius ostendunt uersiculi illi in exitu adiecti *Vate Syracusio.* qua de re L. Muelleri opinionem falsam reieci in Fleckeiseni ann. l. l. p. 140. quamquam iam longe ante libri Bruxellensis aetatem accessionem illam usu uenisse statim intellegetur.

De quarta codicum classe.

Duae partes olim discissae iam medio aeuo iterum coniunctae sunt, ut tamen (quantum quidem scimus) non integrae copularentur sed potius ex utraque quasi quoddam florilegium institueretur. huc pertinent qui communi siglo a me comprehenduntur:

M, codd. Monacenses tres ex uno fonte deriuati (quartum eiusdem prosapiae, utpote saec. XV exaratum, omittere possumus), scilicet clm 305 saec. XI (**m**), 18059 saec. XI (**n**) et 21562 saec. XII (**o**), qui post Aeneidem habent *Moretum*, duo carmina illa *Ut belli sonuere tubae* et *Sus iuuenis serpens* (quae omittit **n**), tum *Maecenatem*, porro *Diras*, deinde illud *Quid hoc noui est* (cum titulo 'Priapeia Maronis'!), denique *Copam*. uidetis quid rei sit: praeter duo noua poematia e parte priore Moretum Copam Diras, ex altera autem appendiculas illas, quae iam ad uergiliana pertinere putabantur, sumpsit nouae huius collectionis redactor. qui cum in Maecenate et priapeo pseudotibulliano ex fonte hauserit cum membrana Bruxellensi coniunctissimo, in Moreto Copa Diris adhibuit librum non uulgaris notae. nam cum **M** plurimis quidem locis secundae classis

interpolationes exhibeant (id quod in Copa comparatio cum V ostendit), praeter uitia quaedam peculiaria nonnullas tamen exquisitas lectiones seruarunt (id quod in Diris potissimum summi est momenti), quae non ex coniectura possunt esse profectae, sed ex puriore fonte comparato repetendae uidentur. collationes ad Copam praebuit Ribbeckii apparatus, ad Diras Naekius [cf. Val. Cat. praef. p. VI sqq.], ad Moretum Silligius p. 337 sq.; Maecenatem ipse excussi. — cum Monacensibus autem coniunctus est codex Parisinus 16236 (Sorbon. 511) saec. XI, qui post Aeneidem exhibet Moretum et partem Maecenatis [cf. uol. I p. 124] fol. 245 sqq.

Porro hic denuo commemorandus est nullius pretii liber Harleianus 2534 (cf. p. 13), ut qui inter poemata partis prioris propria exhibeat illud *quid hoc noui est* ex altera parte arreptum. huc etiam pertinet nobilis liber V supra descriptus, quod ad reliqua praeter Culicem et Copam opuscula attinet, et ille codex, ex quo quintae classis libri sua sumpserunt.

Tali autem exemplari, in quo duae partes integrae recompositae erant, aliquo modo uideri potest esse usus is qui saeculo fere undecimo in Gallia ex uariis poetis latinis collegit flores. habentur quippe in codicibus Parisinis 7647 saec. XII—XIII (p) fol. 112 sq. et Parisino 17903 saec. XIII (n) fol. 72 sq. excerpta ex *Culice, Aetna, Ciri* [cf. uol. I p. 223]; quamquam hic ordo ut fortuitus esse potest, ita alias quoque explicationes admittit. ceterum quod ad pretium excerptorum Parisinorum (quae nota *Par.* in hoc uolumine significaui): in Culice et Aetna — nam Ciris unum uersum continent — uulgarem illa textum classis secundae secuntur, ut tamen hic illic meliores aut certe singulares praebeant scripturas. quas ne ad originem reconditiorem referamus, uetat excerptoris in mutandis auctorum uerbis habilitas aliunde nota [cf. praef. ad Tibull. p. XIII]. *Par.* ipse a. 1875 descripsi.

De quinta codicum classe.

Noua fata saeculo XV sylloge nostra subiit. quo tempore exarati sunt codices maxime hi:

H, Helmstadiensis 332, nunc Guelferbytanus, cartaceus, testibus subscriptionibus fol. 61, 71, 117, 119, 334 extantibus intra annos 1470—74 ab Henrico quodam Hopf scriptus, post Bucolica et Georgica fol. 62 sqq. habet: *Virum bonum*, *Est et Non*, *Rosetum*, *Culicem*, *Diras*, *Moretum*, uersiculos *Monte sub hoc lapidum*, *Copam*, *Maecenatem*, carmen *de littera Pythagorae*, *Aetnam*, *Cirin*, *Catalepta* (praemissis *Priapeis* et addito illo *Vate Syracusio*), porro fol. 108 sqq. uaria *duodecim sapientium* carmina, fol. 120 sqq. *Probae* centonem aliaque christiana et argumenta Aeneidos, fol. 140 sqq. Aeneidem, quam fol. 334 excipiunt poemata uaria *Mantua me genuit*, *Nocte pluit tota*, *Sperne lucrum*, *Tityron et segetes*, *Temporibus laetis*, *Iusserat haec rapidis*, *Ergone supremis*. hanc collectionem num librarius totam descripserit an ipse instituerit erui nequit. utut hoc se habet, liber est inter Italicos certe eminens, cuius fontes nunc aperiendi. et de parte posteriore (Aetna, Ciri cum Cataleptis) cum infra disputandum sit, hic monebo in Culice et Copa eius aliquam cognationem esse cum optimo libro V (cuius rei certissimum est indicium praeter alia omissi in utroque Culicis uu. 412—414). nimirum in his opusculis codex ille, ex quo H hausit, ex eodem libro egregio quo V uidetur profectus esse primitus, ut tamen postea comparata secundae classis membrana pristinam praestantiam locis plurimis oblitterarit. certe H cum contaminato suo textu a libri V bonitate ita recedit, uix hic illic huius umbra ut supersit. — multa in H correxit manus paulum recentior (*m. 2*), partim ex coniectura partim ex aliis codicibus. — ipse in omnibus huius uoluminis opusculis H contuli Ienae.

M, cl. Monacencis 18895, formae octauae, cartaceus, scriptus a. 1452, fol. 225 sqq. *Catalepta* (in fronte *Priapeis* et illo *Vate Syracusio* in fine adiectis) et uaria XII sapientium carmina aliaque continet. est plane gemellus libri H, cum quo ad idem exemplar redit. Ienae ipse excussi.

R, Rehdigeranus S. I 6, 17, membr., formae oblongae minoris, saeculi XV fere medii (praue alii saec. XIII uel XIV adscribunt), post Statii siluas fol. 87 sqq. *Cirin*, fol. 98 sqq. *Aetnam*, fol. 111 sqq. *Maecenatem*, fol. 115 sqq. *carmen ad puerum* Vergilio adscriptum (de quo alibi est disserendum) et uaria XII sapientium poemata itidem Vergilio uindicata, fol. 125 illud *Quid hoc noui est* (cum titulo 'Vergilii minor priapea'!), fol. 126 sq. *Catalepta* cum *Priapeis* praefixis et illo *Vate Syracusio* subiecto, fol. 132 sq. pauca alia ad Vergilium relata continet. ipse contuli.

A, codex Arundelianus musei Britannici 133 (olim 'Bilibaldi Pirckheimer'), cartaceus, saec. XV, exceptis siluis Statianis eadem fere atque R, quocum coniunctissimus est, scilicet fol. 89 *Cirin*, fol. 92^b *Aetnam*, deinde post alia fol. 101 sq. *Catalepta* cum suis habet. in Ciri altera manus, quam a significaui, plurimas intulit uarias lectiones correcturasque, quibus mire conuenit cum codice L statim describendo. Ciris conlationem debeo Eduardo Sieuersio, conlegae olim Ienensi (nonnulla, de quibus dubitaui, iterum inspexit E. M. Thompson), in Aetna lectionis uarietatem selectam praebet Munro, Catalepta cum suis ipse excussi.

Hi quattuor codices inter se cognatissimi sunt in Aetna Ciri Priapeis Cataleptis; in quibus ad eundem archetypum ita redeunt ut longe fideliores **H M** ex uno eius apographo, ex altero peiores **A R** fluxerint. scimus autem Pomponium Laetum talem aliquem codicem possedisse. de quo is qui editionem Romanam alteram a. 1471 curauit in epistula ad Laetum praemissa [cf.

Naekius Val. Cat. p. 380] haec scribit: *tu tamen mihi etiam Aetnam Maronis et Cirin, integras quidem et inemendatas, Catalecton uero etiam corruptius et imperfectum tradidisti.* memini me uidere Romae in bibliotheca Corsiniana et alibi codices saec. XV—XVI corruptissimos pessimosque tria opuscula commemorata et in fine catalepton manca continentes, quos inspicere et abicere idem est. habemus in his propaginem foede degeneratam uetustioris cuiusdam libri, quem melius (quamquam adiectis aliis) repraesentant libri supra enumerati **H M** et **A R**. iam in Ciri et Cataleptis cum Priapeis communis ille Italicorum fons intimo necessitudinis uinculo cum Bruxellensi tenebatur; sed idem quia Aetnam quoque continuit, uidemus eum librum fuisse quartae codicum classi adscribendum. adsumptus est autem in Italicorum archetypum Aetnae libellus ex membrana quadam secundae classis; nam textus Aetnae in Italicis obuius etsi magis mendosus lacunosusque, tamen in uniuersum paene idem est atque in **C S**.

Oblata Pomponii Laeti mentione ita utar ut codicem eius manu scriptum, scilicet Vaticanum 3255 membr. saec. XV, hic breuiter attingam. is inter cetera pseudouergiliana (praeter Copam et Catalepta) fol. 56 sqq. etiam Cirin carmen foede interpolatum habet. sed cum tanta in Ciri codicum penuria laboremus, quamuis inuitus lectiones eius (L notati) ex apparatu Ribbeckii, qui praef. p. 37 descripsit eum, adposui. Aetnae, quae optinet fol. 81 sqq., specimen meo rogatu confecit A. Mauius, unde in hoc quidem poemate nullam omnino illius utilitatem esse perspexi.

Iamque ad ultimi pretii codices deuenimus. restant enim qui commemorentur musei Britannici Sloaneus 777, carta uilissima; Vossianus lat. fol. 78 cart. saec. XVI fol. 102—143 omnia pseudouergiliana continens, sed ex editione principe descriptus ideoque

proprio pretio plane destitutus (*X* est Ribbeckio in Cataleptis); Vossianus lat. oct. 96 cart. saec. XV, liber pessimus; codex Basileensis cart. saec. XV, uetustissimae alicuius editionis apographon, et siqui sunt alii horum similes. extant etiam plurimi libri saec. XV unum aliquod carmen (maxime Copam aut Moretum) exhibentes, quorum haud paucos in Italiae praecipue bibliothecis inueni, alios enumerauit Silligius p. 630 sqq. in his omnibus nihil omnino inest ad cognoscendum melius textum traditum, sed paucae lectiones bonae ad correctores Italos sine cunctatione sunt reuocandae.

Editiones denique uetustas cum sincerioribus quam nos fontibus non usas esse plane constet, non anxie studui quaerere, in qua earum quae correctio coniecturaue primum deprehendatur; quod, nisi tota tibi supellex praesto est, numquam accurate quidem eruere potes. itaque ubicumque primus emendatae alicuius lectionis auctor me latebat, notam *edd. ant.* siue *uulgo* posui.

Postquam generaliter sylloges fata uaria adumbrauimus, nunc in singulis carminibus quinam codices textus recensendi constituant fundamentum breuiter componam, simul quid docti ad emendationem contulerint indicaturus. quibus praemittam, O notam ubique omnium plurimorumue librorum consensum, ς deteriorum lectiones e coniectura ortas significare.

In *Culice* igitur principes partes sunt V(ossiani L. O. 81: cf. p. 8), qui uetustissimum exemplar iam multis locis utpote in carmine diligenter olim lectitato mendosum fidelissime reddit; hunc longo secuntur interuallo B(embinus: cf. p. 11) et C(antabrigiensis: cf. p. 11) duas classis secundae interpolatae familias plane repraesentantes, quos ita adhibeamus ut semper eorum indolem bene respiciamus*). quibus in parte

*) est etiam cauendum nequid singularibus lectionibus tribuamus. ueluti ubi **B** et **V** consentiunt, scripturam antiquitus

carminis accedunt *Par*(isina excerpta: cf. p. 15). ad hos libros si adicimus H(elmstadiensem: cf. p. 16) ita inter V et B C fluctuantem ut multo saepius cum his faciat, habemus supellectilem criticae exercendae omni ex parte sufficientem.

In *Diris*, quibuscum *Lydia* iam antiquo tempore erat coniuncta, cum magno criticae incommodo damnoque caremus libro aliquo, qui aeque ac V integer a labe sit. qui si praesto esset, sine dubio haud pauci loci nunc obscuri longe aliam habituri essent faciem. sed eam ob causam praeter B(embinum), qui quoniam in hac parte non plenam secundae classis dat imaginem stabiliendus est uisus P(arisino: cf. p. 11) et T(huaneo: cf. p. 12) consanguineis, maximi sunt momenti M(onacenses: cf. p. 14) plerumque quidem cum illis consentientes sed pauca saltim bona aliunde accersita praebentes. quibus H(elmstadiensem), ut Italicorum adsit specimen, addidimus. — ex editionibus peculiaribus commemorandae Wernsdorfii [poet. lat. min. III p. 1 sqq.], Eichstaedtii et Putschii [Ienae 1826 et 1828] maximeque Augusti Naekii ['Valerii Catonis carmina', Bonnae 1847], opus doctum et laboriosum; cf. et Maur. Schmidtius in Philologi uol. VIII p. 190 sqq., Hauptius Hermetis VIII p. 12 [= opusc. III p. 613 sqq.].

In *Copa* iterum presse libri V auctoritatem sequi par erit. iuxta quem cum Silligius Ribbeckiusque Gudianum quendam et Gaibacensem et eiusmodi libros saeculo XV ab Italis recensitos ponere sustinerent, neglexerunt pauca quae his insunt bona uni V deberi (cuius lenes quosdam errores bis terue feliciter illi correxerunt), sed praeterea omnia in illis interpolationem paene clamare. et sordent etiam prae Vossiani praestantia

---

traditam nos tenere secure statuemus. itaque si ex. gr. u. 37 'sancte puer' **BV**, 'sancte pater' **C**, et u. 186 'pupula' **BV**, 'pabula' **C** exhibent: has Cantabrigiensis lectiones per se quidem nauci habeamus.

secundae classis libri S(tabulensis: cf. p. 10) et **BP** (nam Thuaneo adferendo hic parcere possumus) et qui frequentius cum his faciunt **M**(onacenses), denique ultimi ordinis codex **H***). ceterum si quis miretur uerba uulgatissima (uelut u. 28 'etiam') tam inmaniter in reliquis praeter **V** libris potuisse deprauari ideoque rarius aliquid potius latere arbitretur, eum ut corruptiones in Culice et Aetnae parte obuias attente examinet monemus. — commemorandae hic C. D. Ilgeni animaduersiones philologicae et criticae in Copam [Halae 1820].

Aetnae recensio in parua parte uu. 138—287 egregio libro **G**(yraldino: cf. p. 6 sqq.) innisa in longe maiore interpolatis codicibus utcumque instituenda est. e quibus **C**(antabrigiensis: cf. p. 11) et **S**(tabulense fragmentum: cf. p. 10) cum *Par*(isinis excerptis) tantum superant recentes codices Italicos, quantum inter hos eminet **H**(elmstadiensis) suae familiae genitorem optime referens**). iam ne in hoc carmine apparatus nimium in modum coaceruaretur, huius propinquos Rehdigeranum et Arundelianum multo deteriores tantum grauioribus locis et ubi e re uisum est siglo ϛ usus attuli; reliqui libri (ut Sloaneus 777 aliique) ubi quid proprii boni exhibent, Italorum nomine adscripsi. — sat constat non extare fere in poesi Romana rem difficiliorem

---

*) quibus gradibus in Copa interpolatio progressa sit docet u. 8, cuius in uetustissimo exemplari haec fuit species teste **V**:

Et triaclia umbris frigida harundineis.

in quibus uerbis secundae classis parens reposuit 'harundinibus'; deinde cum iam 'umbris' non staret, ex hoc in **HM** factum est 'umbrosis' (Itali praetulerunt 'umbriferis'). sic uersus, in quo praeter corruptum iam antiquitus 'triaclia' (hoc quidem bene Itali in 'trichila' refinxerunt) nil in antiquissimo exemplari defuit nisi 'a' interiectio post 'triaclia' interlapsa, paulatim sub interpolatorum manibus diuersas induit facies.

) libri **H conlationem a Lachmanno factam num Iacobus sat diligenter ediderit dubito. certe ex mea conlatione nunc melior codicis notitia habetur.

Aetnae emendatione. et si in parte illa uu. 138—287 fere nullus est uersus quin ope Gyraldini libri aliam nanciscatur formam, quam misere se habeat pars reliqua in solis codd. interpolatis seruata coniectura adsequi potes. quod confirmat poema ipsum, si non tantum corporis sed mentis etiam animique oculis perlegis. uoluit puto fortuna hoc exemplo ostendere quam possit esse lubrica fallaxque res critica, quam laboris intenti plena. sunt ibi loci quos deciens uiciensque adgressus mentisque acumine in omnes partes derecto tandem etsi audacter (quamquam in hoc libello audaciae crimen in laudem cedit) restituisse te laeteris; sunt loci quibus, ubi centiens adsiluisti omnibus machinis admotis, postremo desistas humanarumque uirium infirmitatem ultro agnoscas. et, ut uerissime ait Hauptius, quo nemo umquam melius Aetnae conditionem perspexerat, 'sublatis ex aliqua poematis parte uitiis manifestiora fieri solent alia, ut *ὕδραν τέμνειν* tibi uideare' [opusc. III p. 437]. — post Scaligerum infra commemorandum et Goralli siue potius Clerici editionem [Amstelaedami 1717] operamque Antonii de Rooy ['Coniecturae criticae in Martialis libr. XIV et P. Cornelii Seueri Aetnam', Traiecti ad Rhen. 1764] bene de carmine meruerunt Iohannes Schraderus, cuius adnotationes autographas e cod. ms. Dieziano B. Sant. 47 fol. 69 beniuole mihi descripsit Hermannus Blass Berolinensis, et Wernsdorfius in recensione sua tomo IV poetarum lat. min. inserta (cf. et V p. 1468 sqq.). de F. C. Matthiae cf. supra p. 7. deinde G. T. Suringar in prolusione gymnasii Lingensis a. 1804 paucos locos tractauit. a. 1818 carmen germanice uersum emisit I. H. F. Meineke [Quedlinburgi 1818]. sequitur Friderici Iacobi editio utilissima [Lipsiae 1826], de qua censuras scripserunt Peerlkampius [bibl. crit. noua III p. 246 sqq.] et Silligius [Iahnii ann. 1828 p. 140 sqq.]. porro de singulis locis a. 1841 Hauptius in quaestionibus Catullianis

[= opusc. I p. 40 sqq.] disputauit. Iulii Chenu editionem (Paris. 1843) non uidi. a. 1854 simul Bormansii inter multa temeraria pauca recta exhibentis libellus supra p. 10 commemoratus et Hauptii programma academicum prius [= opusc. II p. 26 sqq.] in lucem uenerunt, a. 1859 eiusdem Hauptii prolusio altera [= opusc. II p. 162 sqq.]. tum a. 1862 Iacobus Maehly in programmate Basileensi dedit 'Beitraege zur Kritik des Lehrgedichtes Aetna'. a. 1867 H. A. I. Munro Aetnam edidit Cantabrigiae. adde Hauptii disputationem in Hermetis uol. III [= opusc. III p. 437 sqq.] quaeque nos olim [Lect. lat., Bonnae 1870, p. 36 sqq., et in Fleckeiseni ann. 1872 p. 628 sqq.] diximus, denique Hauptii editionem Vergilio iterum recognito [Lipsiae 1873] insertam, de qua cf. H. Sauppii censura in 'Goettinger Gelehrte Anzeigen' a. 1874 p. 483 sqq.: ecce congesta habes praecipua doctorum studia in emendanda Aetna posita.

In *Ciri*, quandoquidem demum inde a u. 454 auxilio libri boni B(ruxellensis: cf. p. 13) adiuuamur, Italici fere soli adsunt. ex quibus H(elmstadiensis) primo loco, deinde gemelli A(rundelianus: cf. p. 17) et R(ehdigeranus: cf. p. 17) sunt respiciendi; semper uero cum interpolationis suspicione L (Vaticanus Laeti: cf. p. 18) et quae cum hoc fere congruit Arundeliani manus altera (a) adhibeantur. neque a me impetrare potui ut eis adderem cartas foedissimas Adalbertinam saec. XVI (cf. Silligius p. 631) et Basileensem (ε apud Ribbeckium: cf. supra p. 19); quarum interpolationes (ς) paucis locis adscripsi. — habentur in Cirin peculiares dissertationes haece: Guilelmi Puetzii adnotationes ad Virg. C. [Coloniae 1846], Ludouici Schwabii in C. obseruationum pars I [Dorpati 1871], denique mei ipsius disputatio in Fleckeiseni annal. 1872 p. 833—849 et 1873 p. 773.

At in *Priapeis* et *Cataleptis* cum carmine finali (quae omnia in codicibus cohaerent tamquam unicum

opusculum) ea est condicio felicior ut duarum familiarum B(ruxellensis) et I(talicorum) perpetua inter se comparatio institui possit. et quamquam B facile optinet principatum*), tamen nec I sua carent utilitate. ex quibus H(elmstadiensis) et M(onacensis: cf. p. 17) longe uincunt A(rundelianum) et R(ehdigeranum). sed quo accuratius nunc I nouimus, eo magis procul arcendae eiusdem generis membranae pessimae a Ribbeckio aduocatae *X* et *Z*; neque sustinui adponere uarietatem codicis Ambrosiani O 74 sup. saec. XV exeuntis. — ad Catalepta cf. Hauptii programma academicum a. 1859 [= opusc. II p. 48 sqq.].

Vix est quod moneam me in adscribendis codicum lectionibus interdum minutissima quaedam (ut *e* pro *ae* huiusque modi quisquilias) tacite omisisse.

Restat ut enumerem doctos qui haec opuscula omnia (praeter Aetnam) aut compluria simul tractarunt. Scaligeri, qui in appendice sua Vergiliana syllogae nostrae luculentam operam praestitit, Nicolai Heinsii uariis operum suorum locis symbola conferentis, Iohannis Schraderi, cuius Emendationum libri [Leouardiae 1776] capita II et III maxime respicienda, aliorumque nonnullorum studia, ut iam supra dixi, commode conlecta extant in Heynii (qui in Culice et Ciri interdum criticum egit non contemnendum) editionis Vergilianae quartum emissae tomo quarto a Silligio curato. scripserunt deinde de his carminibus Hauptius in relationibus menstruis academiae Berolinensis a. 1858 et 1873 [= opusc. III p. 62 sqq. et 258 sqq.], O. Ribbeckius in Musei Rhenani uol. XVIII p. 100 sqq., H. A. Kochius in Coniectaneorum in poetas latinos parte

---

*) ratio inter singulos codices quae sit ut uno exemplo dinoscas, cf. epigr. XIII (V) 21, ubi **B** (unde proficiscendum est) *Nec deinde te mouere lumbos in ratulam,* **HM** *Ne dein te mouere lumbos in rotulam,* **AR** denique *Haec mouere lumbos in rotulam* exhibent corruptionis gradu perspicuo.

altera [progr. Francofurt. 1865], Car. Schenkelius in 'Zeitschrift f. oesterr. Gymnas.', 1867, p. 771 sqq., Iacobus Maehly in censura appendicis Vergilianae Ribbeckianae in 'Heidelberger Jahrbücher', 1870, p. 779 sqq. denique pauca quaedam olim Robinso Ellisius Anglus per litteras nobiscum communicauit.

Iam et quo iure singula carmina ad Vergilium referantur et quo tempore tota sylloge sit composita disquirendum est.

Culicem quod Suetonius loco supra p. 4 exscripto a Vergilio sedecennali factum dicit, confirmant fere ceterorum testimonia. nam et Lucanus teste eius uita Suetoniana [p. 50 Reiff.] *in praefatione quadam aetatem et initia sua cum Vergilio comparans ausus est dicere: a, quantum mihi restat ad Culicem!* aperte ad teneram Vergilii poesin auspicantis aetatem adludens et Statius [silu. II 7, 73 sq.] Lucani ista uerba respiciens inquit:

Haec primo iuuenis canes sub aeuo
*Ante annos culicis Maroniani**)

idemque Statius in prohoemio libri primi dicit: *sed et Culicem legimus et Batrachomyomachiam etiam agnoscimus; nec quisquam est illustrium poetarum qui non aliquid operibus suis stilo remissiore praeluserit*; cum quibus, quod ad praeludendi uerbum attinet, congruit id quod Phocas grammaticus in uita Vergilii metrica [u. 84] scribit: *hinc Culicis tenui praelusit funera uersu.* post Statium Martialis bis Culicem commemorat VIII 56, 19:

Protinus Italiam concepit et arma uirumque,
Qui modo uix Culicem fleuerat ore rudi

et porro XIV 185:

---

*) hos uersus eo quo traditi sunt loco non posse retineri persuasit mihi J. J. Cornelissen [Mnemos. 1877]; putoque nunc u. 73 sq. et 60 sq. inter se transponendos esse.

Accipe facundi Culicem, studiose, Maronis,
Ne nucibus positis arma uirumque legas.

quibus uerbis potuit ille totam nostram syllogen a parte principali designare: nam Teuffelii conclusio inde facta reicula est (cf. Fleckeis. ann. 1875 p. 144 not.).

Hi omnes etsi ipsum nostrum Culicem ob oculos habuere (id quod iustis quidem causis addubitari nequit), tamen inmerito rettulerunt ad Vergilium eidem. quod non tam uerborum flosculis ex Vergilio adsumptis (quidni enim multos eorum commune tum poetarum bonum fuisse aiamus?) comprobatur, ut comprobare studuit Fr. Baur in Fleckeis. ann. a. 1866 p. 357 sqq., quam aliis indiciis euincitur multo certioribus. rem metricam enim ut comparemus, ea est Culicis scriptori circa synaloephas anxia cura ut ab elidendis longis uocalibus omnino abstinuerit, id quod docti plerique (cf. ex. gr. Baur l. l. p. 368) recte animaduerterunt*). haec austeritas quam non quadret in Vergilium quamque parum sit ueri simile tali seueritati innutritum postea hac in re normas adoptasse liberrimas, sua unusquisque sponte perspicit. deinde, quod ad poeticas uirtutes, id est carminis pretium, nemo ut prudens Vergilio illud adiudicare facile inducat animum. apparet quippe iam in rudi tirone indolis ingeniique forma quaedam ac species; sic in epigrammatis eis quae puero uel adulescentulo Vergilio recte uindicantur nobilis illius spiritus magnique oris tenera habentur indicia. uerum enim uero is qui Culicem lusit numquam euasurus erat uates augustus grandisque, qualem suspicimus Maronem. qua de re scripsit nonnulla comprobanda Maehly [l. l. p. 817 sqq.]. non singillatim enumerabo quae cum in totius poema-

*) nam duo loci qui regulae refragantur (288 et 400) facili negotio corriguntur, ceteri doctorum coniecturis falsis debentur. nimis autem intendit rem Birtius libri de Ouidii Halieuticis p. 49 etiam uocabula in 'm' desinentia ab elisione excipiens.

tis tum in singularum partium compositione, in mythos coaceruandi studio paene ridiculo aliisque in rebus iure displiceant (complures enim docti inde ab Heynio haec uitia bene inlustrarunt): sat erit digitum intendisse in summam mediocritatem per omnia aequabiliter sparsam, quae si quid proficit uni solique debet sedulitati laboris sudorisque plenae. sed illa in paruis cura limaque uetat ne iniqua de auctore sententia ita abutamur ut quaeuis inepta stultaque eum posuisse existumemus. ueluti (ut mittam alia multa ab editoribus nimis patienter tolerata) insanus plane dicendus esset poeta noster, si in *puero* Octauio, cui misit Culicem, esse iam gloriam perpetuo lucentem praedicasset eidemque ut sero moreretur precatus esset (u. 37 sqq.). nimirum aut ego fallor aut medii aeui homines Octauium esse Augustum imperatorem opinantes, cum praesertim hunc fuisse condiscipulum Vergilii (cf. uita quae uocatur Bernensis) inter cetera fabulosa accepissent, *puerum* illum de suo intulerunt. erat autem Octauius sine dubio homo iam aetate prouectior et fortasse ipse ille Octauius historicus in Cataleptis (cf. infra) commemoratus*); eundemque in Messallae domo tironibus poesin temptantibus consilio monitisque adfuisse non sine iuris specie statuisse mihi uideor ['Tibull. Blaetter' p. 56]. nam nequis in carmen a suppostore scilicet loco genuini Culicis Vergiliani totum fictum Octauium cum importuna Augusti recordatione inuectum esse aiat: Culex noster qualis nunc extat in omnibus sese prodit germanum aeui Augustei incipientis fetum. est enim totus arte Alexandrina factus plane eodem modo atque Catulli Epithalamium Pelei et Thetidos, Calui Io, Cornificii Glaucus. et si uel ipse Catullus quominus in illo quidem opusculo ueri poetae nomen et

*) ita qui statuit Ribbeckius (quamquam puerum Octauium miro modo ferens), is hoc posito singulare uersuum 4 et 27—34 esse acumen bene monet [praef. p. 9].

honorem consequeretur ipso argumentum tractandi genere prohibebatur, quid ita Culicis auctor hac a parte plane iaceat intellegimus: sic fere Heluium Cinnam et siqui alii inuitis Musis carmina pangentes ingenii sterilitatem assiduitate diligentiae compensare studebant epyllia sicca ieiunaque elaborasse putauerim. et ad quas ineptias, dum noua canere cupiunt, interdum descenderint cantorum Euphorionis pedissequi, e Culice liquido discimus. quid enim eius argumento — de cuius fonte non neglegenda ea quae nuper protulit Birtius libri de Ouidii halieuticis p. 52*) — exilius, quid puerilius? Catullum autem huiusque sodales quamquam maxime secutus est auctor, non neglexit tamen ceteros eius aeui uates; ex quibus Lucretium et Vergilium haud raro ita exprimit ut imitandi studium certo appareat. sed quia Maronis Bucolica tantum et Georgica legisse uidetur (nam ex Aeneide quod indubitate quidem sumptum posset putari, non inueni), ideo Culicem fere circa a. 30 a. Chr. n. compositum iudico. qui ut inter Vergilii opera referretur quomodo factum sit, infra explicabitur.

Dirae cum Lydia ut Vergilii non esse clamant, ita nec Valerii Catonis esse possunt, cui inde a Scaligero multi docti attribuerunt (cf. R. Merkelius ad Ouidii Ibin p. 364, C. Fr. Hermannus in 'gesammelte Abhandlungen' p. 114 sqq.). quamquam mira sane congruentia titulorum est cum Catonis poematis, quibus secundum Suetonium 'Indignatio' et 'Lydia' erat inscriptum. cumque auctor ignotus antiquioribus poetis adnumerandus sit (Catulli studiosum indicat ex. gr.

*) nec tamen reticebo meam quandam suspitionem. nimirum ut in Ciri uersus ultimi ex Vergilio desumpti carminis quasi thema sunt, ita fortasse et Culicis uu. 413 sq. ab ipso Vergilio puero uel adulescentulo profecti, ubi Romae innotuerunt, iuniori cuidam ansam dederunt ad amplificandam exornandamque historiolam.

Dirar. 57 = Cat. 64, 14), facile nascitur suspitio illum siue praedio suo a. 41 a. Chr. n. priuatum siue ita fingentem celeberrima illa Catonis, communis cantorum Euphorionis praeceptoris, opuscula suis uersibus esse aemulatum.

Ad perfectae uero excultaeque poesis Romanae aetatem nos reuocat Copa, carmen inter felicissimos aeui Augustei fetus ponendum. sed sensuum dictionumque hilaris festiuitas in eo conspicua effecit ut Vergilio adscribere non sine iure multi dubitarent. et habet sane libellus quod magis Ouidii Propertiique ('Copae auctore alterum neminem Romanorum melius Propertii uersus nouisse' censet Hertzbergius comm. Prop. p. 321) quam Maronis genium sapiat. sed ab hoc tales uersus scribi omnino nequisse cum numquam certo euincatur, in medio res ita relinquenda est ut tamen inde quod codices Vergilio carmen addicunt nil ponderis accedere aiamus.

Aetnae auctorem (nam Vergilio, cui itidem dant libri, nemo his tam credulus erat ut adsignare uellet) inde a saeculo XV eruere studebant docti. fons erat omnibus Senecae epistula LXXIX, in qua persuadetur Lucilio Iuniori [§ 5], ut *Aetnam describat in suo carmine et hunc sollemnem omnibus poetis locum attingat. quem quominus Ouidius tractaret, nihil obstitit quod iam Vergilius inpleuerat. ne Seuerum quidem Cornelium uterque deterruit. omnibus praeterea feliciter hic locus se dedit* eqs., et porro [§ 7] *aut ego te non noui aut Aetna saliuam tibi mouet.* unde de Cornelio Seuero cogitabant Itali eosque secutus Scaliger, quos recte Marklandus [ad Stat. silu. I 1, 65] et Wernsdorfius [praef. p. 7 sqq.] reiecerunt. hic autem Wernsdorfius longa subtilique disputatione ipsum Senecae amicum Lucilium Iuniorem carmen nostrum composuisse comprobabat. sed ut concedam quaerentibus reperiri posse externam aliquam inter Lucilium illum Aetnaeque scri-

ptorem similitudinem, multa tamen Wernsdorfii opinionem infringunt planeque refellunt. neutiquam enim ostendi potest ita paruisse Lucilium amici cohortationi, proprio ut poemate Aetnam caneret; et tantum degressionem aliquam in longiore de Sicilia opusculo, ni fallor, faciendam Senecae uerba supra adlata innuunt (cf. et initium epistulae LXXIX). iam accepit postea, ut uidetur, tale aliquod opus Seneca, siquidem in naturalium quaestionum libro tertio [26, 5] amici de Arethusa poema commemorat, sed ita commemorat ut, recte si locus perpendatur, operi illi eam quam nos habemus Aetnae descriptionem non fuisse insertam euincatur. nam in eodem capite quae de fluminibus in specus decidentibus rursusque apparentibus proferuntur, ea miro modo concinunt cum Aetnae uu. 117 sqq.*) iam si Aetnam quoque Lucilius tractauerat, num tacite eius uerba exscripsisse putas Senecam in libro ad eum misso, cum tamen (ut fecit in simili causa nat. quaest. III 1, 1) ipsos illius uersus adducere aut certe nomen commemorare res paene cogeret? et aliis quoque naturalium quaestionum locis, ubi Aetnae carmen, si Lucilius scripsit, amicus in partes uocare debuit, eiusmodi mentionem frustra quaerimus. dixerit quispiam: ergo post Senecae mortem Lucilius Aetnam composuit dataque occasione eius sententias, quas in uniuersum probabat, hic illic tacite correxit [cf. Wernsdorfius p. 20, Iacobus p. XVIII]. iam igitur acrioribus armis pugnandum est. nimirum ut Marklandum aeuo seriori carmen uindicantem refellit non commemorata Vesuuii eruptio a. 79 p. Chr. n. facta [cf. Munro p. 34], ita istam opinionem refutat similis argumentatio. nam poeta, quod uu. 425 sqq. regionis Campanae uim uulcaniam extinctam dicit, idcirco necesse est scripserit

*) hanc similitudinem aliis quoque locis perspicuam ex communi et Aetnae auctori et Senecae fonte explico.

ante a. 63 p. Chr. n., cum inde ab hoc tempore ignem sepultum Vesuuii oraeque adiacentis resuscitatum esse certissimis signis, terrae motibus, cognossent. hinc autem neque mortuo neque uero uiuo adhuc Seneca Lucilium poema nostrum fecisse colligitur, siquidem illius et epistulas morales et naturales quaestiones intra annos 62—65 scriptas esse statuunt qui in has res inquisiuere. quibus si adiecero Lucilium uideri fuisse imitatorem Ouidii [nat. quaest. IV 2, 2], cuius rei in Aetna nullum uestigium, plane intelleges actum esse de Wernsdorfii coniectura. praeterea neque in sermone (nam e re metrica quidquam certi concludi posse nego) reperitur quod aeuum Neroneum referat, neque in rebus adest quod carmen tempore Augusteo non scriptum esse demonstret (nam de hydraulicis cf. Munro p. 60). huic igitur saeculo Augusteo adsero Aetnae poetam ignotum. qui uetustiorum uatum maximeque Lucretii lectione institutus, cum tamen affectaret recentiorum elegantiam (ex quibus Vergilium quamquam raro et pudenter ob oculos habuit), poema fecit Gratii Cynegeticorum fere instar inter priorum duritatem nouorumque formam politam medium. cui sententiae ne obicias quod Seneca, quia in epistula supra adlata nostrum poema silentio praeterit, ideo nec nouisse uideatur. nam clarissimorum uatum in attingenda Aetna degressiones tantum adfert, non omnes quicumque de integro materiam illam tractabant.

Cirin nunc docti consentiunt esse hominis ignoti, qui, ubi iam senior Athenas in otium se recepit, grauiori carmini praeluserit Scyllae fabulam more Alexandrinorum componendo. qua in materia fortasse Parthenium auctorem secutus — qua de re post Heynium nuper disputauit E. Rohde libri sui 'der griechische Roman' inscripti p. 93 sq. not. — poetarum et aequalium et aetate paulo antecedentium uestigiis ita est ingressus ut ex Catulli sodaliumque (etiam coaeui his

Lucretii) et Vergilii carminibus flores colligeret uel potius, uerum ut dicamus, subreptis undique pannis fere consueret centonem. harum imitationum, quoniam in hoc carmine summi sunt momenti ad textum constituendum, in fine uoluminis adieci indicem. licet autem hoc nimio bonorum alienorum usu uitiisque et dispositionis et aliis haud paucis Ciris displiceat, habet tamen hic illic quo alliciat delectetque; et saepius ut puto miraremur artem in pusillis magnam, nisi etiam nunc nonnulla propter recentes nostros codices commaculata essent*). misit autem scriptor carmen suum Messallae [u. 54]; sub quo intellegendum esse M. Valerium Coruinum Messallinum, a. a. Chr. n. 3 consulem, perprobabiliter statuit Teuffelius [Pauly, Real-Encycl. II 2 p. 2657]. is igitur adulescens cum Athenis (fere intra annos 18—16 a. Chr., ut suspicor) litteris operam nauaret, Cirin accepit oblatam.

Quae secuntur Priapea tria iam olim in hac sylloge legerunt praeter Suetonium Seruiumque et Plinius iunior [epist. V 3, 6] et Diomedes grammaticus, qui cum scriberet [p. 512 K.]: *Priapeum, quo Vergilius in praelusionibus* [ita scripsi secundum Statium et Phocam: *prolusionibus* codd.] *suis usus fuit,*

---

*) gaudeo quod uitium grauissimum, cui tollendo in proecdosi Catullo subiecta impar eram, nunc tandem auferre mihi contigit. cum ad uu. 129—162 recte intellegendos omnia pendeant e u. 147 sqq.:

Necdum sollemni lympha perfusa sacerdos
Pallentis foliis caput exornarat oliuae:
Cum lapsa e manibus fugit pila,

iam olim dissertationis meae p. 841 summam horum uerborum deprauationem significaui. nam neque pilae lusus per se erat crimen atrox neque ad eum u. 154 'uiolata manu sacraria diuae' potest spectare. nimirum hic quoque Italorum figmenta blanda nimis creduli accepimus. ex eis autem quae libri fide digni dant 'cum lapse manibus fugit pila' plausuris ut puto omnibus elicui 'cum *uas e* manibus (scil. sacerdotis) fudit pila': ecce iustam turbatorum sacrorum causam!

tale est: incidi patulum in specum procumbente Priapo, Priapeum e nostris tertium in mente habuit. non unius autem auctoris esse tria illa carmina inde elucet quod idem thema ('Priapi singulis anni temporibus sacra') uarie tractant. sed uel tertium, quod reliquis praeminet, ob rem metricam a Marone esse alienum recte adnotat L. Muellerus [praef. ad Cat. p. XLIV]; nec probabile est ex reliquis alterutrum scripsisse eundem. — ceterum falsissimos esse qui integram illam LXXX Priapeorum collectionem antiquitus nostrae syllogae infuisse statuerent, saepius declarauimus [cf. uol. I p. 54].

At Catalecta, quae uulgo audiunt, continent quae iure meritoque Vergilii nomen praeferant. et Cremonae quidem, ubi inde ab a. 58 a. Chr. primis litterarum studiis imbuebatur, Maronem lusisse puto parodiam illam Catullianam c. X (VIII olim) in Sabinum, ut mihi uidetur, praeceptorem, qui ex mulione factus erat Cremonae ludi magister simulque decurionis [cf. u. 23 sq.] munere fungebatur*). et toga

*) uulgo accepta P. Victorii [ad Cic. fam. X 18] coniectura Sabinum putant dici P. Ventidium Bassum: cf. Ribbeckius praef. app. Verg. p. 10. sed omnia dum perpendo, parum hoc probabile duco. et Sabinum magistrum, ni plane fallor, Vergilius commemorat c. V (VII) 6 sq., loco ob difficultates quasdam hic in disceptationem uocando:

Tuque o mearum cura, Sexte, curarum
Vale, Sabine; iam ualete formosi.

in quibus uerbis neque quomodo uno tantum Sabino appellato pluraliter dicere potuerit 'ualete formosi' neque cur, si aliorum formosorum mentio non praecesserit, hunc Sabinum curarum suarum praecipuam uocet intellegimus. fuere haec uerba 'mearum cura curarum' offensioni Heinsio Schradero Hauptio uaria sine probabilitate temptantibus. at si magistrum scilicet Sabinum designauit Vergilius eum tamquam summam suam curam adiungens prioribus scolasticis (quorum tantum libris sine dubio usus erat), molesto illo 'formosi' in id quod huic conexui adprime est aptum 'morosi' refícto omnia optime se habent.

uirili sumpta cum a. 53 Romam proficisci susciperet apud Sironem philosophiae operam nauaturus, carmine V (VII) magistris simul morosis dulcibusque Musis ualedicit. porro a. 41 uillulae, quae olim Sironis erat, se suosque a ueteranis fugatos commendat dulci poematio VIII (X). denique c. XIV (VI), quod cur in fine horum carminum sit positum iam uides, breui ante mortem tempore fecit pro finienda tandem Aeneide uota dis ferens. — et haec quidem cum indubitate sint Vergilio uindicanda, nec causa est cur carmina I ad Tuccam et VII (IX) ad Varium data abiudicemus eidem. neque magnopere litigabo de carmine III (XII), quod cum olim ad Antonium aut Pompeium aut Mithridatem spectare putauerint, rectius ad Phrahatem Parthorum regem referre mihi uideor (quam coniecturam, dum his summam manum impono, uideo praeceptam a uiro doctissimo H. Nettleship libri 'ancient lives of Vergil' Oxoniae a. 1879 editi p. 35 sq.), unde a. 32 a. Chr. fere compositum esse colligitur. — minus iam certa est res de carmine obscuro II in T. Annium Cimbrum (de quo cf. Ribbeckius praef. p. 6), de c. VI (III) et XII (IV) Noctuinum Atiliumque uexantibus; plane incerta de c. XIII (V) in Lucium cinaedum. at c. IX (XI) — elegiam ad Messallam uulgo uocant —, ut est puerilis poesis specimen, omni ex parte indignum Vergilio: Lygdamum et panegyrici in Messallam inter pseudotibulliana extantis auctorem recte in comparationem uocat Ribbeckius [praef. p. 12 sq.]; cf. et libellus meus 'Tibullische Blaetter' inscriptus p. 51. neque mihi persuadere possum esse Vergiliana duo de Octauio Musa carmina IV (XIII) et XI (XIV); nam ea ad unum Octauium Musam a Seruio ad Verg. ecl. IX 7 et schol. Bern. ad ecl. VIII 6 commemoratum pertinere uidit Ribbeckius [praef. p. 9]. historicum nobilem fuisse illum euincit utrumque poemation; et adnotatione dignum puto in incerti auctoris

de origine gentis Romanae libello, cuius fidem nuperrime bene stabiliuit B. Seppius, bis (XII 2 et XIX 5) adferri Marcum Octauium historicum. eundemque poeticae studuisse ostendit carminis quarti u. 7; unde apparet non inepte praeeunte P. Victorio [uar. lect. IX 7] doctos accersiuisse Octauium illum ab Horatio [sat. I 10, 82] inter alios claros eius aeui uates enumeratum. quem quod iam prouectioris aetatis hominem fuisse probabile est, non obstat quominus eundem cum nostro Octauio aiamus. hic enim cum Athenis (ut nunc alterius carminis fine restituto discimus) patre superstite sit mortuus, inuersum naturae ordinem, quem designant uerba 'peruersi manes', inde explico quod filius in ipso perfectae aetatis flore (ex. gr. intra quinquagesimum et sexagesimum annum) ante patrem decrepitum (septuagenarium uel octogenarium) e medio est sublatus. sed Octauius Musa si, ut ex Horatii loco coniectare licet, aequalis fuit Vergilii, non uideo quomodo hic ei mittere potuerit carmen IV (XIII), cuius finis hominis alicuius iunioris in seniorem uenerabundum animum ostendit, plane ut Culicis prohoemium, cuiusque initium hominem non Romae aut in Italia uersantem nescio quo pacto mihi indicat, sed eum qui Athenas relicturus iamque Asiae claras terras uisurus ualedicat Octauio. cuius in obitum carmen XI (XIV) quoniam aliquem ex numero Romanorum Athenis commorantium fecisse ueri simile est, itidem Vergilio attribuere non licet.

'Catalecta' nomen his XIV poematiis uulgo inditum non ita firma nititur auctoritate Donati (qui num hac in re Suetonium reddat perdubium est), nonnullorum Seruii codicum, excerptorum Parisinorum [cf. uol. I p. 223]. codices autem nostri praeter B titulo carentem omnes inscribunt 'Virgilii catalepton', Ausonii [grammaticomastigis u. 5] libri habent 'catalepta Maronis', apud Seruium duae membranae bonae

'catalepton' [cf. supra p. 4] praebent. melius igitur multo stabilita est forma 'catalepton'. quam Bergkius [mus. Rhen. XX p. 291] accersita graeca locutione *κατὰ λεπτόν* tuetur. quae interpretatio cum olim mihi displiceret, ipse [Fleckeis. ann. 1875 p. 142] Catalepta potius Graecorum *κατάλειπτα* esse opinabar, indicari autem carmina a Vergilio relicta et post eius mortem edita. impugnabat hoc in Fleckeis. ann. 1876 p. 429 sqq. Robertus Ungerus, uir doctissimus, qui Bergkio adstipulatus compluribus exemplis comprobauit *τὰ κατὰ λεπτόν* fere carmina minora significare.

In hanc Bergkii Ungerique sententiam etsi nunc ipse transeo, integer tamen manet scrupulus in eo positus, quod cur illa XIV poematia titulum catalepton gerant non ita claret. toti potius pseudouergilianorum collectioni eum adcommodatum esse Ribbeckius [praef. p. 5 sq.] bene contendit. hanc coniecturam, in quam et ipse mea sponte incidi, rationibus fulcire nunc suscipiam. ueteres testes duo, qui haec Catalecta siue Catalepta citant, longe alia utuntur appellatione. nam et Quintilianus [VIII 3, 27], postquam c. II in disceptationem uocauit, pergit *nec minus noto Sallustius epigrammate* et Marius Victorinus [p. 137 K.] his utitur uerbis *Vergilius iambico epigrammate.* iam uide mihi alteram rem sane mirandam. cetera enim opuscula a Suetonio et Seruio commemorata hodieque nobis adsunt omnia, sola restant epigrammata ab illis adlata. quae Naekius eumque secuti alii uoluerunt esse nota illa *Nocte pluit tota* et *Hos ego uersiculos* et *Monte sub hoc lapidum* ceteraque huius modi. quod ut refutant Suetonius Seruiusque, qui ubi hoc ultimum *Monte sub hoc* a puero Vergilio lusum protulerunt ad collectionem nostram adumbrandam transeunt uerbis *deinde* et *scripsit etiam* iterum epigrammatum facta mentione, ita illorum quidem uersiculorum in codicibus sylloges partes duas continentibus nullum in-

uenitur uestigium*). itaque si carminibus, quae nunc Catalecta siue Catalepta audiunt, epigrammatum titulum reddemus, ueteres testes conciliabimus cum Suetonio Seruioque. qua re agnita necessario ducimur eo ut Catalepton inscriptionem ad totam collectionem spectare dicamus. cui sententiae fauent et Donatus 'Catalecton' in indicis sui initio ponens (fortasse apud Suetonium legerat *scripsit deinde septem libros Catalepton, id est* . . .) et Seruius miro modo *septem siue octo libros* ponens. nimirum hic cum septem ludi iuuenalis Vergiliani libros esse compertum haberet, sed illud Catalepton iam non intellectum una cum reliquis numeraret, potius octo esse significauit. denique quod nostri codices sub catalepton nomine habent epigrammata, inde uidetur ortum quod olim in totius operis exitu 'finit Vergilii catalepton' legebatur, unde ad ultimam partem (Priapea et epigrammata) referebant monachi.

Quonam igitur titulo plena collectio antiquitus insignita erat? *praeludendi* uocabulo quia utuntur Statius et Phocas [cf. p. 25], *praelusiones Vergilii* quia nominat Diomedes [cf. p. 32], *Virgilii iuuenalis ludi libellus* quia secunda codicum nostrorum classis in hac quoque re priscum titulum libere ut uidetur reddens inscribit (subscribit quoque similiter *septem ioca iuuenalia Virgilii finiunt* codex Bembinus: p. 11), ideo a uero non multum aberrare mihi uideor si olim syllogae praemissum pronuntio *P. Vergilii Maronis praelusiones*

*) certe neque in secunda classe, quae quantumuis interpolata tamen priorem partem plenam integramque continet, neque in tertia classe alteram partem exhibente leguntur, sed adsunt eorum nonnulli in codicibus miscellaneis **V**, qui post Copam habet illud *Monte sub hoc lapidum*, in Monacensibus [cf. p. 14], denique in **H** ab Italo quodam composito: unde elucet postea eos esse adsumptos cum ex Donato tum ex anthologiae Salmasianae (nam haec uersiculorum illorum permultos habet sub Vergilii nomine) late sparsae libris mss.

septem κατὰ λεπτόν. sed quoniam hic titulus quamquam probabili repertus ratiocinatione tamen non certo indubitatoque testimonio est traditus, in ipsa editione a nobis retentus est is qui inde a Scaligero optinuit *Appendix Vergiliana.*

Vidimus omnium ueterum auctorum, qui huius sylloges particulam aliquam tetigerunt, primum fuisse Lucanum [cf. p. 25]: neque apud scriptores hunc antecedentes (ex. gr. Senecam rhetorem) neque apud Ouidium illius extat mentio. is enim fere anno p. Chr. n. undecimo secundum Tristium librum Augusto mittens uu. 533—538 praelusiones Vergilianas, si tum editae notaeque fuissent, optime in rem uocare potuisset. unde non temere conicias imperante Claudio haec opuscula in lucem esse emissa, et emissa quidem (mortuo puto Messallino) ex cartis in Messallarum domo inuentis. qua de re dixi dissertationis meae 'Tibullische Blaetter' pgg. 49—53. addidit autem, quisquis fuit qui septem hos libellos sub Vergilii nomine in unum collegit, in fine epigramma illud *Vate Syracosio.* quo cum aperte indicatum sit haberi in libro uatis Mantuani prima elementa rudemque adhuc Musam, quid mirum est si has praelusiones statim (ut Lucani exemplum docet) omnes Romani creduli acceperunt, et nominis Vergiliani amore occaecati et poetae adulescentiae aliquid condonandum rati? quin ipsi litterarum arbitri seueri quod nisi de hac illaue particula (ut Suetonius de Aetna) non iniecerunt dubitationes, hinc explicatur.

EXCVRSVS I.

De epigrammate quodam Vergiliano*).

Extat in anthologiae latinae nuper a Riesio editae fasciculo altero carmen numero 776 insignitum hoc:

Pallida mole sub hac Caeli est iniuria saecli
antiquis hospes non minor ingeniis,
et quo Roma uiro doctis certaret Athenis:
ferrea sed nulli vincere fata datur.

est autem primi uersus scriptura sensu plane cassa orta ex editoris coniectura; codices enim Rehdigeranus et Helmstadiensis conlati iam a Ribbeckio, qui primus in appendicis Vergilianae praef. p. 49 uersus istos edidit, porro libri Monacensis 18895, Arundelianus 133 et Ambrosianus O 74 sup. a me examinati (omnes autem saeculo XV exarati sunt) unanimo fere consensu hoc exhibent: *Callide mage sub hec celi est iniuria secli.* quod scripturae monstrum certatim domare studebant Ribbeckius Riesius Buechelerus, sed eo successu ut 'adhuc sub iudice lis sit'. nam quidquid temptatum est, et uersus reliqui obscuri manent neque quid totum sibi uelit epigramma perspicere licet.

Subit autem mirari, non eius conexus, quo uersiculi nobis traditi sunt, respectum habitum esse. sat enim singulari modo illi ad memoriam nostram peruenerunt. catalecta Vergiliana — sic enim uolgo appellare solent quae epigrammata potius inscribenda esse olim demonstrasse mihi uideor — in duabus codicum familiis aetatem tulerunt, quarum una ex Bruxellensi (saec. XII), altera ex libris supra adlatis saeculi XV constat. haec altera familia, quamquam in uniuersum quidem Bruxellensi cedit bonitate, tamen non

*) repetita est haec disputatiuncula ex Fleckeiseni annal. a. 1878 p. 119 sqq.

paucis locis sola genuinam poetae manum seruauit, utpote ex uetusto quodam codice a membrana Bruxellensi diuerso profecta. in hac igitur epigrammatis quinti, quod incipit ab his uerbis *iacere me, quod alta non possim, putas, ut ante uectari freta*, uersibus 16 et 17 ea de quibus agimus disticha duo interserta sunt; interseruntque ea tamquam plane cum ceteris cohaerentia nullis interstitiis factis omnes quos dixi libri. iam hinc luce fit clarius, non cum docti cuiusdam Itali interpolatione nobis rem esse; et ipsa hercle uersus primi corruptio foeda (ut alia mittam) fragmenti originem uere antiquam euincit. si autem ex me quaeris, qua ratione fieri potuerit ut in carmen et rebus narratis et metro plane alienum uersus nonnulli diuersissimi inculcarentur, et quid ita hi in Bruxellensi omissi in altera familia appareant: ego rem sane quam miram hoc modo enucleari posse arbitror. in communi utriusque familiae archetypo quattuor uersus primitus in ipso uerborum contextu praetermissi postea in margine uel inferiore uel superiore additi erant. unde et quod libri Bruxellensis scriba eos omisit et quod is qui alterum fecit exemplar omnia et in margine et in textu extantia uno quasi tenore et nulla genuini conexus ratione habita descripsit, suam habet explicationem.

Itaque reciperauimus ipsorum epigrammatum (seu, si dicere perseueras, catalecton) Vergilianorum lacerum quoddam fragmentum. quod quam sedem olim occupauerit, iam disquirendum est. ante omnia autem monendum est, eum singulorum epigrammatum ordinem, qui in editionibus habetur, non inueniri in libris mss.; nam et Bruxellensis et reliqui ita illa collocant: 1, 2, 12, 13, 7, 3, 9, 10, 11, 8, 14, 4, 5, 6, quae excipit notum illud *Vate Syracosio**). uidendum est igitur, num

*) genuinum codicum ordinem, ut par erat, in hac editione restitui.

uersus illi quattuor medio carmini 5 illapsi pertineant ad epigramma aliquod quinto siue praecedens siue subsequens. sed carmina quartum et sextum cum additamento minime indigeant, non uno nomine imperfectum se prodit id quod est quartum decimum:

quis deus, Octaui, te nobis abstulit? an quae
dicunt, a, nimio pocula ducta mero?
'uobiscum, si est culpa, bibi: sua quemque secuntur
fata: quid inmeriti crimen habent cyathi?'
scripta quidem tua nos multum mirabimur et te
raptum et romanam flebimus historiam;
sed tu nullus eris. peruersi dicite manes,
hunc superesse patri quae fuit inuidia?

disseruit de his uersibus Mauricius Hauptius (opusc. II p. 147), qui comparato Callimachi epigrammate quodam alterum distichon Octauio tribuendum esse recte quidem intellexit, nihil tamen de manco atque abrupto exitu suspicatus est. postquam autem Octauius priori amicorum interrogationi breuiter respondit, iam altera eaque multo grauior quaestio siue eidem Octauio siue peruersis qui uocantur manibus dissoluenda erat. igitur finem deesse apparet.

Sed antequam pergimus, paululum epigrammati illi inhaereamus; nonnulla enim medicam flagitant manum. et uersum quidem sextum siquis pertinacius defendere animum inducet, non acriter repugnabo; dicam tamen quod sentio. nam Vergilium sic potius scripsisse puto: *et te raptum ob romanam flebimus historiam.* sed maiore cum probabilitate disputare posse mihi uideor de uersu octauo, cuius interpretatio recta adhuc non est prolata. repetitur enim, nisi fallor, a numinis alicuius inuidia, quod Octauius ante patrem senem e uiuis decessit (genitore adhuc uiuo morte praematura raptus est). potest quidem hoc culpae dari 'malis tenebris Orci, quae omnia bella deuorant'; sed quaenam ista inuidia fuerit male

ex eisdem interrogatur. immo sic debuit interrogari: 'dicite, manes peruersi (quippe qui optimum quemque iuuenem cupidissime arripiatis spretis senibus effetis), quinam Octauium patri superesse inuiderit (cuius inuidiae interitus tam inmaturus imputandus sit)'. praebet autem illud *quae* unus Bruxellensis, cum contra Helmstadiensis *quot*, ceteri eiusdem familiae libri *quod* tradant. unde uerum puto *hunc superesse patri, quoi fuit inuidia?*

Responsum siue Octauii siue potius manium cum in fine epigrammatis aperte desideretur, illud autem poemation, unde haec disputatio degressa est, nil sit nisi corpus truncum, cui auolsum est caput: periclitemur num copulando disiecta membra iustum efficere liceat carmen. nam ab externa quam uocant probabilitate nihil huic copulationi obstat, modo teneamus inter finem carminis 14 et eum locum, quem nunc duo illa disticha in libris optinent, interesse uiginti quinque uersus (ad nouem carminis quarti adde sedecim priores quinti); unde, si archetypi singulas paginas triginta fere uersus continuisse sumimus, disticha illa post quintum paginae uersum omissa postea in margine inferiore adscripta fuisse apparet. huic igitur rei nunc opera danda est, ut ex uerbis illis pessime foedatis *callide magis sub hec celi est iniuria secli* eliciatur sententia digna et priore fragmento et ipso poeta. uideant aequi et periti iudices, num bona hora et fauente Apolline carmen concinnatum sic restituerim:

Quis deus, Octaui, te nobis abstulit? an quae
dicunt, a, nimio pocula ducta mero?
'uobiscum, si est culpa, bibi: sua quemque secuntur
fata: quid inmeriti crimen habent cyathi?'
scripta quidem tua nos multum mirabimur et te
raptum ob romanam flebimus historiam,
sed tu nullus eris. peruersi dicite manes,
hunc superesse patri, quoi fuit inuidia?

'*Palladi magna suae uisa est iniuria sedis*
antiquis hospes non minor ingeniis,
et quo Roma uiro doctis certaret Athenis:
ferrea sed nulli uincere fata datur'.

Octauius igitur cum Athenis subito obisset, erant qui malignius mortis causam nimiae uini intemperantiae adscriberent; quod qui refellebant amici (ut solebant ueteres in praematuro hominum praeclarorum obitu numinis alicuius iram inuidiamue in partes uocare) sodalis excessum repetebant potius ex sinistro Palladis liuore, quippe quae timeret ne Octauius, historicus nobilis, obscuraret uetera illa et inmortalia nominis Atheniensis decora, Herodotum Thucydidem aliosque. plura ad commendandam emendationem meam non profero: nam quam bene nunc omnia procedant seruata quoque singularum partium aequabilitate, uel me tacente intellegitur. unum illud moneo, *Palladi* correpta ultima positum minime carere exemplis. sic enim Priscianus I p. 327 H.: *inueniuntur poetae rarissime in Graecis, quae apud Graecos in i correptam terminant supra dictum casum, ipsi quoque eum corripientes. Statius in I Achilleidos: Palladi litoreae celebrabat Scyros honorem.* disseruerunt de hac licentia exemplaque ex Catullo aliisque congesserunt M. Hauptius opusc. III p. 129 et L. Muellerus de re metrica p. 392.

EXCVRSVS II.

De Ausonii loco quodam.

Aenigma, quod epigramma secundum praebet, ut hodieque ludificat doctos, ita iam antiquo tempore certam λύσιν non uidetur inuenisse. extat de eo testimonium sat memorabile Ausonii, quod hic loci adferre et disceptare e re puto. grammaticomastigis [p. 203

Bip.] u. 5—9 in codice Vossiano L. F. 111 saec. IX, qui priorem carminum Ausonianorum editionem repraesentat [cf. Fleckeis. ann. 1876 p. 152 sqq.], hi sunt:

Dic quid significent Catalepta Maronis: in his al
Celtarum posuit, sequitur non lucidius tau.
Imperium litem Venerem cur saepe notat res?
Estne peregrini uox nominis an Latii sil
Et quod germano mixtum male letiferum min?

at in eis libris mss., qui alteram exhibent editionem, eorundem uersuum haec est species:

Scire uelim Catalepta legens, quid significet tau,
Imperium litem Venerem cur una notet res,
Sitne peregrini uox nominis an Latii sil
Et quod germano mixtum male letiferum min.

quibuscum si uersuum formam in sylloges nostrae codicibus obuiam comparaueris, grauem hercle discrepantiam intercedere animaduertes. et illud quidem maximopere mirandum est quod uerborum 'imperium litem Venerem' eqs. nec uola apparet nec uestigium in epigrammatis textu. sed si apud Ausonium ipsum falso loco ea extare inque alium transponenda putes, utriusque editionis in eis collocandis consensus huic opinioni obstat; uideturque nihil relinqui quam ut statuamus aut poetam Burdigalensem quoquo modo in errorem fuisse inductum aut epigrammata Vergiliana misere deprauata nobis adesse. nam horum textus etiam 'al' Ausonianum plane omittit, idemque pro 'sil' exhibet 'spin'. intellegitur cur Ausonii testimonio pleniore uti uoluerint docti mutatisque inde uerbis carmen tenebricosum illustrare se posse putauerint; sed eidem ut posthac illi adhibendo parcant suaserim. etenim hic maiorem fidem esse penes epigrammatum codices quam penes Ausonium, certo colligitur inde quod Quintilianus [cf. testim. ad epigr. II] paene eadem cum illis uerba praebet u. 3 *tau gallicum min et spin et male illisit* (nam *enim* librorum Quintilianeorum lenissima est cor-

ruptio illius *min*), non solum in praetermisso 'al' et in lectione 'spin', sed etiam in illo 'et male' (quod est uitium ut uidemus perantiquum pro 'ut male') consentiens. quoniam igitur epigrammatum codices medio aeuo ex Quintiliano correctos esse cum per se incredibile est tum uitia illorum contra hunc in reliquis uersibus propria redarguunt, necesse est coniunctum utrorumque testimonium infringat unum Ausonianum. non audeo equidem diiudicare utrum prauo interpolatoque a grammaticis exemplari deceptus sit an uerba olim lecta ex memoria male fida neglegenter attulerit Ausonius, neque disquiram cur idem prioris editionis uerba in altera inmutauerit eiecto 'al': ipsam rem detexisse satis habeo.

I.

CVLEX.

Lusimus, Octaui, gracili modulante Thalia
Atque ut araneoli tenuem formauimus orsum.
Lusimus: haec propter culicis sunt carmina dicta;
Omnis at historicae per ludum consonet ordo
Notitiae. ducam uoces, licet inuidus adsit.
Quisquis erit culpare iocos musamque paratus,
Pondere uel culicis leuior famaque feratur.
Posterius grauiore sono tibi musa loquetur
Docta, dabunt cum maturos mihi tempora fructus,
Vt tibi digna tuo poliantur carmina sensu.
Latonae magnique Iouis decus, aurea proles,
Phoebus erit nostri princeps et carminis auctor

De codd. cf. p. 19; P. Virgilii Maronis culicis lib' inc̄. *litt. maiusc.* **V** Culex Publii Virgilii Maronis incipit *litt. maiusc. miniatis* **C**: *sine titulo* **BH** ‖ 1 modulantet halia **C** ‖ 2 forauimus **C** | orsum **V**: ursum **BC** (*sed in* **B** u *in* o *corr.*, *iterumque* orsū *m. rec. suprascr.*) usum **H** ‖ 3 Lusim **V** | hạec **B** | sunt **CV** (*sic*): sint **BH** | dicta **HV**: docta **BC** ‖ 4 at *scripsi*: et **BCV** ut **H** | historicae *scripsi*: historiae **O** | consonat **ς** ‖ 5 Notitiae ducam *Scaliger*: Notitie ducum **V** Notitiaeque (-cieq; **H**) ducum **BCH** ‖ 6 culparum (rum *compend.*) **V** | que *om.* **V** ‖ 7 famamq; **C** | feratur *Scaliger*: feretur **O** ‖ 8 Posteri **V** | somno **H** | tibi *om.* **H** *qui inde* musaq; (mea *m. 2 add.*) *habet* ‖ 9 Docta (*ludicrae opposita*) *scripsi*: Dicta **V** Nostra **BCH**, *quod mirum quantum languet* | dabant **H** *m. 1* | cum] ꝯ **V** | maturos *Heinsius*: securos **O** ‖ 10 digna tuo *uulgo*: dignato **O** (*sic etiam* **V**) | poliantur **V**: spoliantur **BC** spolientur **H** ‖ 11 que *om.* **H** *m. 1* ‖ 12 uestri **V** | actor **V**

Et recinente lyra fautor, siue educat illum
Arna Chimaereo Xanthi perfusa liquore
Seu decus Asteriae seu qua Parnasia rupes
Hinc atque hinc patula praepandit cornua fronte
Castaliaeque sonans liquido pede labitur unda.
Quare, Pierii laticis decus, ite, sorores
Naïdes, et celebrate deum ludente chorea.
Et tu, sancta Pales, ad quam bona turba recurrit
Agrestum uoti secura, tuere tenentem
Aerios nemorum tractus siluasque uirentis:
Te tutrice uagus saltus feror inter et antra.
Et, cuius monitis oritur fiducia cartis,
Octaui uenerande, meis, adlabere coeptis,

---

13 recinente **BH** retinent **V**: recanente **C** | lira **CHV** | ducat (e *praefixit m. rec.*) **B** educet **H** ‖ 14 Arna *Hauptius*: Alma **O** | chimereo **CHV** chymereo **B** | xanti **O** | liquore] ɫ colore *m. rec. suprascr.* **B** ‖ 15 nemus *Bembus* specus *Heinsius* | Asteriae *uulgo*: astrigeri **B** astrieri **C** astigeri (*supra* ti *m. 2* r *scr.*) **H** astrigerum **V** ‖ 16 *alterum* hinc *om.* **V** | patule **V**; patulae — fronti *Maehly* ‖ 17 que *om.* **C** | liquide **H** | perlabitur **H** | laticis, i *altera ex* e *m. 1 corr.* **B** (*m. rec.* latium *effecit*); nemoris *pro* laticis **V** ‖ 19 Nayades **H** | ludente **O**: laudente **C** plaudente *Bembus* ‖ 20 tu] tibi *Bembus* | sancta] scam **H** (*quod explicat* sc̄a **V**) | palem **H** parens **V** | bona turba (*uel* uotiua) *Heinsius*: uentura **O** gens dura *Silligius* | recurrunt **H** ‖ 21 uoti secura tuere tenentem *scripsi*: bona secura sit cura tenentes (-tis **C**) **BC** bona fetura sit cura tenentes **V** dona uobis sit cura tentum (retentum *m. 2*) **H** tenentum *et* tenentem **ς**; bona cura sequi sit cura tenentis *Bembus* bona turba, sequi sit cura canentem *Heinsius alia quoque temptans* secura sibi sua rura tenentes *Ribbeckius* bona gens secure rura tenentum *Hauptius* ‖ 22 tractus *Bembus*: cultus **O** saltus **ς** *uulgo* (*at cum statim sequatur* saltus *nulla re hanc repetitionem commendante, potius duco corruptam codicum lectionem ita mutare ut noua spurcities absit*) | uirentis (e *supra alt.* i *m. rec.*) **B**: uirentes **CHV** ‖ 23 De **H** | tutrice *Scaliger*: cultrice **O** | antra *Heynius*: astra **O** arua **ς** ‖ 24 At **ς** | cuius monitis *scripsi*: tu cui meritis **O** (*at ineptissime Octauio oriri fiduciam dicitur*) Et tu unde meis *Maehly pessime* | cartis **BV**: castis **CH** coeptis **ς** tantis *uulgo* ‖ 25 Optaui (p *fortasse ex* c *corr.*) **V** | adlabore (e *supra* o) **C** alabere **H** | ceptis **HV**

Sancte pater: tibi namque *sonant nunc carmina*; *quamquam*
Triste Iouis Rhoetique canit non pagina bellum,
Phlegra Giganteo sparsa est quo sanguine tellus,
Nec Centaureos Lapithas conpellit in enses; 29
Non perfossus Athos nec magno uincula ponto 31
Iacta meo quaerent iam sera uolumine famam,
Non Hellespontus pedibus pulsatus equorum,
Graecia cum timuit uenientis undique Persas, 34
Vrit Erecthonias Oriens non ignibus arces: 30
Mollia sed tenui pede currens carmina uersus 35
Viribus apta suis Phoebo duce ludere gaudet.
Haec tibi, sancte, fero; memorabilis et tibi certest
Gloria, perpetuum lucens, mansura per aeuum.

---

26 pater *scripsi*: puer **O** | sonant nunc carmina quamquam *suppleui ut sententia indicetur*: canit non pagina bellum **O** *e u. seq. repetitum* (humilis conamine primo *explet Ribbeckius*) || 27 Rhoetique *Gronouius et Hauptius*: ponitque **O** Rhoecique *Taubmannus* Coeique *Schraderus* Cottique *Oudendorpius* Phorcique *Silligius* || 28 Flegra **O** | gyganteo **B** | est *om.* **C** | quo **HV**: quae **BC**; *num* quom ? || 29 Hec **V** | Nec que centauros **H** | laphitas **HV** *et, nisi quod* p *supra lin.*, **C** | conp. **V**: comp. **BC** cōp. **H** || 30 *post* 34 *traieci* || 31 per fossus **B** *m. 1*, **V** perfossos **H** || 32 Iacta **ς**: Laeta **B** Lęta **C** Leta **HV** | mee — fame **H** | uolumine *uulgo*: uolumina **O** (*etiam* **H**) || 33 helesp. **BH** ellesp. **V** || 34 uenientis **BV**: uenientes **H** (*et* **B** *m. rec.*) uehementis **C** || 30 Vrat **B** | erechtonias **B** erichtonias **C** erictonias **HV** || 35 Mollia sed tenui pede currere carmina uersu **O** (*nisi quod* carm. curr. *ponit* **V**), *quod correxi* currens c. uersus *scribendo*; decurrere *siue* decurrens c. uersu (*scil.* pagina) *Heinsius* percurrens c. uersu *Gronouius* Molli sed tenuis decurrens carmine uersus *Hauptius nimia molitus* (uersu et *pessime Bothius*) || 36 meis **H** | gaudet **O**: gaudent **ς** || 37 Hec **V**: Hoc **BCH** Et **ς** | tibi **O**: tu *Bembus* | sancte **O**: s͞cae **C** sacra *Ribbeckius* | fero *scripsi*: puer **O** (pater **C** pue **H** *m. 1*) *ineptissime*: *cf. Praefat. p.* 27; *olim* Do tibi, sancte pater *conieci* | memorabilis et **BCV** (*sic*): memorabile iam **H** memorabitur **ς** uenerabilis *Bembus* memoraberis *Schraderus* | certest *scripsi*: certet **O** (cernet **C**) certa est *Bothius* crescet *Silligius*

Serum sede pia maneat locus, et tibi sospes
Debita felicis remoretur uita per annos
Fata, bonis lucens. sed nos ad coepta feramur.
  Igneus aethereas iam sol penetrarat in arces
Candidaque aurato quatiebat lumina curru,
Crinibus et roseis tenebras Aurora fugarat:
Propulit e stabulis ad pabula nota capellas
Pastor et excelsi montis iuga summa petiuit,
Florida qua patulos uelabant gramina colles.
Iam siluis dumisque iacent, iam uallibus abdunt
Corpora, iamque omni celeres e parte uagantes 49
Scrupea desertae perrepunt ad caua rupis: 51
Tondebant tenero uiridantia gramina morsu, 50
Pendula proiectis carpuntur et arbuta ramis 52
Densaque uirgultis auide labrusca petuntur.

---

53 Nonius p. 211, 24: Labrusca neutro. Virgilius in Culice: 'Densaque — petuntur'.

---

39 Serum s. p. maneat locus *scripsi*: Et tibi s. p. maneat locus **O** *absurde, cum nil nobis maneat nisi quod iam habemus, ut saltim* te — maneat *expectes*; *quamquam uel sic notio qualis est* post multum tempus *deest*; *interpolatum est* Et tibi, *postquam* Serum *ante* sede *periit* | sosp **V** ‖ 40 felices **H** | remoretur *scripsi*: memoretur **O** (memoret **C** memoratur **H** *m. 1*) numeretur *Gronouius* ‖ 41 Fata *scripsi*: Grata **O**; *cf. Prop.* I, 19, 2 | s; = set **V** (*sic*) | nō **H** *m. 1* ‖ 42 Igneus] Lenibus **V** | ethereas **HV**: aetherias **BC** | penetrat (ra *m. rec. suprascr.*) **B** penetrabat **H** | artes **V** ‖ 44 Cornibus **H** ‖ 45 et estabulis **H** | nota **C**: lęta **B** leta **HV** ‖ 46 summa iuga **V** ‖ 47 Florida *Iacobsius*: Lurida **O** Lucida *et* Humida **ς** Uuida *Heinsius* Herbida *Schraderus* Rorida *Hauptius* | q̃ *ita* **V** | uellabant **H** | colles] flores **V** ‖ 48 iacent (*uel* latent) *scripsi*: raget **V** uagae **BCH** (*quod propter sequens* uagatur *correctionis mouet suspitionem*) uacant *Wakefieldus* | addunt **V** ‖ 49 e] et **H** se **V** ‖ 50 *et* 51 *inter se transposuit Bembus* ‖ 51 desertae *Bembus*: desertas **BC** desertis **HV** | perrepunt *Bembus*: errabant **V** h(a)erebant **BCH**; *num* perreptant *?* subrepunt *Ribbeckius* | auia *Heinsius* ardua *Schraderus* | rupis **V** (*sic*): ripis **H** rupes **BC** ‖ 50 Tondebant **O** (Tend. **C**): Tondentur *Bembus; at cf. de imperfecto u.* 174; *Vergil. Aen.* IV 149, VI 4; *Aetna* 62; *Val. Flacc.* II 110, V 439 *aliaque* ‖ 53 auidę **B** | petita est **H**

Haec suspensa rapit carpente cacumina morsu
Vel salicis lentae uel quae noua nascitur alnus,
Haec teneras fruticum sentes rimatur, at illa
Inminet in riui properantis uallibus undam.
O bona pastoris (siquis non pauperis usum
Mente prius docta fastidiat et probet illis
Somnia luxuriae spretis), incognita curis,
Quae lacerant auidas inimico pectore mentes!
Si non Assyrio fulgent bis lauta colore
Attalicis opibus data uellera, si nitor auri
Sub laqueare domus animum non angit auarum
Picturaeque decus, lapidum nec fulgor in ulla
Cognitus utilitate mouet, nec pocula Graium
Alconis referunt Rhoecique toreuma, nec Indi
Conchea baca maris pretio est: at pectore puro
Saepe super tenero prosternit gramine corpus,

---

54 cacumina *m. rec. in* cauimina *corr.* **B** ‖ 55 Vel Ϛ: Hec **HV** Haec **BC** (*sed ut in* **B** *non consueta sit species litterae H*) | almis **B**, *corr. m. rec.* ‖ 56 fructicum **V** fructi cū **C** | rimator (u *supra* o) **H** ‖ 57 Inm. **V**: Imm. *ceteri* | in riui **O** (et riui **H**): inrigui *Scaliger* | properantis uallibus *scripsi*: praestantis imaginis **O** (ym. **H**) | undam **O**; praestanti (*uel* properanti) marginis undae *Scaliger* (uluae *Hauptius*) ‖ *ab* 58 *incipiunt excerpta Parisina* (**p** *et* **n**) *cum titulo* De beatitudine pauperis uite Virgilius in culice ‖ 59 prius] minus *Heinsius* nimis *Silligius* | fastidiet **H** *m. 1* | probat **H** *m. 1* ‖ 60 Somnia *Hauptius*: Omnia **O** *Par.* Munera *Silligius* | luxorie **B** | sp̄tis = spretis **V**: pretiis **BCH** prauis *Par.* ‖ 61 mimico **B**, *corr. m. rec.*; in iniquo *Silligius* ‖ 62 assirio **BCV** *Par.* asirio **H** | fulgent *Schraderus*: fuerint **O** *Par.* (fuerunt **H**) | bis lota *Par.* (bilota **p**) ł lota *suprascr.* **C** ‖ 63 Atalicis **H** Atalacis **V** | finitor **V** ‖ 64 domus **H** *Par.*: domos **O** | tangit Ϛ ‖ 65 nec] non **V** | ulla, u *ex* i *corr.*, *ut uid.*, **V** ‖ 66 mouet *Schraderus*: manet **O** *Par.* manus *uel* manum *Hauptius* | Graium *Heinsius et Marklandus*: gratum **O** *Par.* (grata **H**) Graiam *uel* Grai *Hauptius* ‖ 67 referunt Ϛ: referent **O** *Par.* | Rhoecique *Lachmannus ad Lucr. p.* 136: coetique **B** boetique **C** *Par.* boctiq; **V** betiq. **H** | torreuma **H** thoreuma **p** ‖ 68 bacha **CHV** bacca *Par.* | precio **H** *Par.* | at **BV** *Par.*: a **CH** ‖ 69 prostrernit **V** | gramine **B** gramina **H**

Florida cum tellus gemmantis picta per herbas
Vere notat dulci distincta coloribus arua;
Atque illum, calamo laetum recinente palustri
Otiaque inuidia degentem et fraude remota
Pollentemque sibi, uiridi iam palmite lucens
Tmolia pampineo subter coma uelat amictu.
Illi sunt gratae rorantes lacte capellae
Et nemus et fecunda Pales et uallibus intus
Semper opaca nouis manantia fontibus antra.
Quis magis optato queat esse beatior aeuo
Quam qui mente lucro pura censuque probato
Non auidas adposcit opes nec tristia bella
Nec funesta timet ualidae certamina classis,
Non, spoliis dum sancta deum fulgentibus ornet
Templa uel euectus finem transcendat habendi,
Aduorsum saeuis ultro caput hostibus offert?

---

70 cum] nunc **V** | gemmantes **V** *Par.* gemantes **H** ‖ 71 notat] nouo **V** nouat *Heinsius* | dulci **H** *Par.*: dulcis **BC** dubiis **V** | distinora **V** ‖ 72 chalamo *et* palustri *ex* plaustri *corr.* **p** | recinente **H** *m. 2, Par.*: retinente **H** *m. 1* **V** recanente **BC** ‖ 73 inuidie **V** | et **H** *Par.*: *om.* **O** ac *uulgo*; inuidiae d. fraude *non placet* ‖ 74 sui *Heinsius et Schraderus* | iam *scripsi*: cum **O** *Par.* | lucens **O**: lutens **p** luctus **n** ludens ς (*unde* uiridanti p. ludens *Hauptius*) ‖ 75 Tmolia (*quod erasum in* Mollia *corr. m. rec.*) **B** Molea **C** Pmolea **H** *m. 1* (*in* Tmolia *corr. m. 2*) Thentolia **V** Thmolia *Par.* | panpineo **V** pampinio **n** | uolat **V** (*et* **p** *m. 1*) ‖ 76 sunt] sicut **V** ‖ 77 fecunda] secum **V** feconda **p** | palles **C** palles **H** | et] ce **H** *m. 1* | imis **H** ‖ 78 mariantia **V** ‖ *ante* 79 *Par.*: Quam feliciter et quiete uiuat in praesenti qui contentus (contemptus **p**) est modicis ‖ 79 optata **H** *m. 1*, *om.* **n** ‖ 80 Et qui **H** | mente lucro pura *Maehly*: mente procul pura **O** *Par.* m. potens pura *Heinsius* m. procul dura *Silligius* m. procul praua *Ribbeckius* | censuque probato *scripsi*: sensuque probando **O** *Par.* ‖ 81 adposcit *scripsi*: agnoscit **V** agnouit **BCH** *Par.* inhiauit *Heinsius* ‖ 82 ualida **H** *m. 1* ‖ 83 Non **O**: Nec *Par.*, ς | ornat **H** ‖ 84 uel *Bembus*: nec **O** *Par.* (*in* **B** *supra lin. m. 1*) | euentus **C** | transcendat ς *Bembus*: transcendit **O** *Par.* ‖ 85 Aduorsum **V**: Aduersum *ceteri* | sęuis **H** | hostilibus **V**

Illi falce deus colitur, non arte politus;
Ille colit lucos, illi Panchaia tura
Floribus agrestes herbae spirantibus adsunt;
Illi dulcis adest requies et pura uoluptas,
Libera, simplicibus curis: huc inminet, omnis
Derigit huc sensus, haec cura est subdita cordi,
Quolibet utque peni uictu contentus abundet
Iocundoque liget languentia corpora somno.
O pecudes, o panes et o gratissima tempe
Frondis hamadryadum, quarum non diuite cultu
Aemulus Ascraeo pastor sibi quisque poetae
Securam placido traducit pectore uitam!
  Talibus in studiis baculo dum nixus amicas
Pastor agit curas et dum non arte canora
Conpacta solitum modulatur harundine carmen:
Tendit ineuectus radios Hyperionis ardor

86—88 *om. Par.* ‖ 86 filce **B** | alte **B**, *corr. m. rec.* ‖ 87 panchasia **V** | thura **H** ‖ 88 herbae **V** herbe **H**: herbis **BC** | spirantibus *scripsi*: uariantibus **O** (*quo seruato* adflant *Hauptius; sed* colitur — colit, adsunt — adest *a poeta quaesitum est*) ‖ 89 uoluntas **H** ‖ 90 sollicitis curis *Schraderus* | huic **V** | imm. **BC** *Par.* ‖ 91 Dirigit **O** *Par.* | haec] hac **V** ‖ 92 Qualibet **H** | utque peni *scripsi*: ut requiem **BC** ut requie **HV** ut requie et **p** ut requiem et **n**; ut tenui *uel* ut specie *Heinsius* | uictu **HV** *Par.*: uictus **BC** | contemptus **n** | habundet **CV** *Par.* ‖ 93 Iucundoq; **CV** | liget **V**: licet **BC** locet **B** *m. rec.* **H** leuet *Par.* | languencia **H** | sompno **V** *Par.* ‖ 94 et *om.* **C** ‖ 95 Frondis *Heinsius*: Fontis **O** *Par.* | amadriadum **O** *Par.* (amachr. **C**); Fontibus, ac Dryades *Schraderus* Fontibus Hydriadum *Rob. Vngerus* | quarei **V** | culte **B**, *corr. m. rec.* ‖ 96 ascreo **CHV** *Par.* | pastori quisq; **V** (*sic*) | poete **H**: poeta **O** *Par.* ‖ 97 traducit **HV** *Par.*: traducis **BC** ‖ 99, 98 *ponit* **V**; *ceterum* 98—103 *post* 57 *traiciendos censet Ribbeckius* ‖ 98 Talibus **O**: Dulcibus *Par.* | amicas *Bothius*: apricas **O** *Par.* (**V** *utrum* -cam *an* -cas *uoluerit incertum*) ‖ 99 Pastor **O**: Letus *Par.* ‖ 100 Comp. **H** Compacto (a *supra alt.* o) **C** | solitum **ς**: solidum **O** *Par.* | arund. **CHn** harond. **p** ‖ *in* 100 *interrumpuntur Par.* ‖ 101 in eicectus **V**; in euectos *Bembus* | radio **H** | yperionis **BC** (ypinionis *illius m. rec.*) hiperionis **V**

Lucidaque aethereo ponit discrimina mundo,
Dum iacit Oceanum flammas in utrumque rapaces.
Et iam compellente uagae pastore capellae
Ima susurrantis repetebant ad uada lymphae,
Quae subter uiridem residebant caerula muscum.
Iam medias operum partes euectus erat sol,
Cum densas pastor pecudes cogebat in umbras;
Nec procul ipse exit luco residere uirenti,
Delia diua, tuo, quo quondam uicta furore
Venit Nyctelium fugiens Cadmeis Agaue,
Infandas scelerata manus ec caede cruenta:
Quae gelidis bacchata iugis requieuit in antro,
Posterius poenam nati de morte datura.
Hic etiam uiridi ludentes panes in herba
Et satyri dryadesque choros egere puellae
Naiadum coetu. tantum non Orpheus Hebrum

---

102 ethereo **HV**: aetherio **BC** ‖ 103 Dum *uulgo*: Qua **O** (Qaia **B** *m. 1*, *ut uid.*) | oceanum **H** occeanum **V**: oceanus **BC** ‖ 104 Etiam **V** | Et iam pallente uage fuerant p. c. **H** ‖ 105 Lene *Schraderus* | susurantis **C** | repetebant **O** (repedabant **C**): repebant *Scaliger* reptabant *Heinsius; at cf. Gratius Cyneg.* 245, *Aetnae* 368 | limphae **B** (i *in ras.*) **C** linphe **V** ‖ 106 saliebat *Heinsius* resonabat *Heynius* resilibant *Maehly* | garrula *Heinsius* ‖ 107 emensus *Schraderus* ‖ 108 pecudens agebat **C** | umbres **H** *m. 1* ‖ 109 Nec *scripsi*: Ut **O** Et *edd. ant.* Haut *Ribbeckius* | ipse exit *scripsi*: aspexit **O** aspiciens *Gronouius* accessit *Barthius* ‖ 111 nictelium **HV** nyetelium **B** (*m. rec. corr. in* etoliam); Nyctelii *Scaliger* Nyctelio feruens *Maehly* | cadmei sagaue **B** *m. 1* ‖ 112 Infanda **B** | ec *Ribbeckius*: et **O** e *Bembus* ‖ 113 bachata **BCH** baccata **V** ‖ 114 *ante* 112 *ponit* **H** ‖ 114 nati de morte *uulgo*: nati se≡ morte **B** natis est [te] morte **C** natis e morte **HV** | datura *uulgo*: futuram **BC** (**H** *m. 2*) futurum **H** *m. 1* **V** (*sic*) ‖ 115 herba≡ **B** ‖ 116 Et satyriades chorosque egere p. **V** | satiri **CH** | driad. **BC** (*in illo* i *m. 1 in* y *corr.*) | chorus **B** ‖ 117 Naidum **B**, *corr. m. rec.* | cetu **V** cetus **H** | horpheus **V** (orpheus **C** *in marg.*, **B** *m. rec.*): oridus **C** horridus **H** *et* **B** *mg.*, *qui quid m. 1 in textu habuerit* (hortylus?) *incertum*; (h)orridus *libri cum* **B** *cognati*

Restantem tenuit ripis siluasque canendo,
Quam tum te, pernix, remorantur, diua, chorea
Multa tuo laetae fundentes gaudia uultu,
Ipsa loci natura domum resonante susurro
Quis dabat et dulci fessas refouebat in umbra.
Nam primum prona surgebant ualle patentes
Aeriae platani, inter quas impia lotos,
Impia, quae socios Ithaci maerentis abegit,
Hospita dum nimia tenuit dulcedine captos.
At quibus insigni curru proiectus equorum
Ambustus Phaethon luctu mutauerat artus
Heliades, teneris implexae brachia truncis,
Candida fundebant tentis uelamina ramis.
Posterius cui Demophoon aeterna reliquit
Perfidiam lamentanti mala (perfide multum,
Perfide Demophoon, i nunc defendeque uela!);

---

118 ripis **B**: rupit **C** riuis **V** riuos **H** ‖ 119 Quam tum **V** (*sic*): Quantum **B** Quam **C** Qua **H** | pernix **V**: pernigre **B** per nigre **C** per gira (pigra *m. rec. suprascr.*) **H** Pentheu *Heinsius* | remorantur *Heinsius*: remorantem **V** morantem **BCH** | corea **H** ‖ 120 tuae **B** *m. 1* | l(a)etae **BV**: late **CH** | uulto **V** ‖ 121 domum *om.* **H** *m. 1* ‖ 122 fessos **H** ‖ 123 surgebat **H** | parentes, t *supra* r *posita* **B** ‖ 124 platani **HV**: platane (us *supra* e *m. rec.*) **B** platanae **C**; *ex* platanei ? | *post* quas *m. rec.* erat *suprascr.* **B** | lothos **V** ‖ 125 Impiaq. **H** | ithaci merentis **B** itaci merentis (*sic*) **H**: ithari merentis **V** sic hac imerentis **C** | adegit **H** ‖ 127 Et **H** | insigni] ignipedum *Heinsius* ignito *Maehly; praeplacet* insueto ‖ 128 Ambustus **H**: Ambustos **O** | phoeton **BC** pheton **H** feton **V** | motauerat (*corr. m. rec.*) **B** mutauerit **V** | arc̣tus **H** ‖ 129 Haeliades **C** Eliades **V** | amplexae **O**, *corr. Heinsius* | braͨhia truncịa **C** truncu **V** ‖ 130 pandebant *Schraderus* | teneris **H** ‖ 131 qui **V** (*pro* quoi ?) | demophoun **H** demophon **V** ‖ 132 Perfidiam lamentandi mala **O**, *correxi*; Perfidia (*ita edd. ant.*) lamenta doli *Hauptius*, male *Bothius* | perfide multum *scripsi*: perfide multis **HV** perfida multis **BC** perdita Phyllis *Handius* prouida Phyllis *Silligius* ‖ 133 *om.* **B** (*add. m. rec. mg.*) | demophon **V** (**B** *mg.*) demopheon **H** | i **V**: et **CH** (**B** *mg.*) | nunc **O**: non **B** *mg.* | defendeque uela (*i. e. proferque uanas subitae profectionis excusationes*) *scripsi*: defende

Quam comitabantur fatalia carmina quercus,
Quercus ante datae Cereris quam semina uitae
(Illas Triptolemi mutauit sulcus aristis).
Hic magnum Argoae naui decus addita pinus
Proceros decorat siluas hirsuta per artus
Ac petit aereis contingere motibus astra.
Ilicis et nigrae species nec laeta cupressus
Umbrosaeque monent fagus hederaeque ligantes
Brachia, fraternos plangat ne populus ictus,
Ipsaeque escendunt ad summa cacumina lentae
Pinguntque aureolos uiridi pallore corymbos,
Quis aderat ueteris myrtus non nescia fati.
His suberat gelidis manans e fontibus unda, 148
Quae leuibus placidum riuis sonat acta liquorum. 149
At uolucres patulis residentes dulcia ramis 146
Carmina per uarias edunt resonantia cautes; 147

---

puellas **V** defende puellis **C** *et libri cum* **B** *cognati* defuncte puellis **H** (defende [*sic*] puellam **B** *mg.*) deflende puellis *Scaliger* ‖ 134 fatali carmine *Heinsius* ‖ 135 caereris (i *ex* e *corr.*) **V** ‖ 136 Illis **C** | triptolemi **H** (*et ita corr. m. rec.* **B**) tritolemi **V** | mo[u]tauit **B** (*m. rec. in* notauit *corr.*) ‖ 137 argoe naui **V**: argo enaui **B** argoe uani **C** argoe nauis **H** | addita *Heinsius et Schraderus*: adita **V** edita **BCH** ‖ 138 Proceros *Heinsius*: Proceras **O** (*etiam* **B**) | arctus **C** artes **H** ‖ 139 Ac petit *Heinsius*: Appetit **O** | aeriis **C** | motibus *Scaliger*: montibus **O** frondibus *Heinsius* ‖ 140 nigrae et species Lethaea (*hoc Gifanius*) *Heynius synaloephe inpermissa apud nostrum* | nec laeta (= et maesta) *Heinsius*: et leta (*uel* laeta) **O** et lenta *Schraderus* et maesta *Wakefieldus* ‖ 141 monent **ϛ**: manent **O** | ligantes **HV**: ligantis **BC** ‖ 142 plangent me *m. 1*, plangant ne *m. 2* **H** ‖ 143 escendunt *Heynius*: excedunt **O** ‖ 144 palore **H** *m. 1* | corimbos **BCH** conbos **V** ‖ 145 martus (a *in* y *corr. m. 1*) **B** mirtus **HV** | facti **H** ‖ 146—159 *habent Par.*, *sed ita ut u.* 154 (Quem circa fesse passim c. c.) *praepositum sequantur* 148, 49, *tum* 146, 47, *denique* 150—59; *et hunc uersuum, qui sunt in* **O** 146—49, *ordinem recepit Hauptius* ‖ 148 Hys **H** | suberat *uulgo*: superat **O** *Par.* ‖ 149 sonet **p** | acta **V**: orta **BCH** *Par.* | liquorum *Hauptius*: liquoru[e]m **C** liquorem **O** *Par.* ‖ 146 Ad **V** ‖ 147 uarias — cautes *scripsi*: uarios — cantus **O** *Par.* uarios — campos *uel* uacuos —

Et quaqua geminas auium uox obstrepit aures,
Hac querulas referunt uoces quis nantia limo
Corpora lympha fouet; sonitus alit aeris echo,
Argutis et cuncta fremunt a rore cicadis.
At circa passim fessae cubuere capellae
Excelsis supter dumis, quos leniter adflans
Aura susurrantis poscit confundere uenti.
  Pastor, ut ad fontem densa requieuit in umbra,
Mitem concepit proiectus membra soporem,
Anxius insidiis nullis, sed lentus in herbis
Securo pressos somno mandauerat artus:
Stratus humi dulcem capiebat corde quietem,
Ni fors incertos iussisset ducere casus.
Nam solitum uoluens ad tempus tractibus isdem
Inmanis uario maculatus corpore serpens,
Mersus ut in limo magno subsideret aestu,
Obuia uibranti carpens grauis ore trilingui,
Squamosos late torquebat motibus orbes:

saltus *Schraderus* ‖ 150 quaqua *Barthius*: quamquam **O** (*etiam* **B**, *et in ceteris id uolunt compendia*) Hinc illi *Par.* | astrepat **H** ‖ 151 Ac **V** Nec **H** Hinc *Par.* | querulas *Par.*: querulae **BC** querule **HV** | uoces referunt **V** | qui **p** | nancia **H** nautia **V** ‖ 152 limpha **BH** *Par.* limpla **V** | uouet **H** *m. 1* | etheris **V** | eccho **p** ecco **n** ‖ 153 culta *Par.* | tremunt **V** | a rore *scripsi*: ardore **O** arbusta *Heinsius* | cicatis (d *supra* t *m. 1*) **B** ‖ 154 *ante* 148 *habent Par.*, *tum* 155—59 *ita*: Seu libet ad fontem densa requiescere in umbra Excelsis supra dumis, quos leniter afflans (afl. **n**) Aura s. possit c. u. Anxius i. n. et l. i. h. Concipit hic mitem proiectus membra (umbra **p**) soporem ‖ 154 Et **H** | fusae *Schraderus* ‖ 155 Excelsis supter *Heynius*: Excelsisque super **O** (*cf. et Par.*) Excelsos subter dumos *Schraderus* | quos *Par.*: qu(a)e **O** | leniter *Par.*: leuiter **O** | affl. **CV** afl. **H** ‖ 156 susurantis **H** | uentis **V** ‖ 158 Mittem **H** | concoepit **C** | periectus **V** ‖ 159 Ansius **V** ‖ 160 fessos *Nodellius* | sompno **V** | mandauerit **H** *m. 1* ‖ 161 quietem] soporem **V** ‖ 162 Si **H** | fortis inceptos iussisse **V** ‖ 163 isdem *Bembus*: ide **V** idae **B** idae **C** hydre **H** ‖ 164 Imm. **B** Im manis **V** | uarie m. corpora *Barthius* ‖ 165 subsideret *Bembus*: subsideris **O** ‖ 166 ore trilingui *Schraderus*: aere lingua **O** (aera **H**) ‖ 167 Squamosis **H** | motibus **CH** (*corr.* **B** *m. rec.*): montibus **BV**

Tendebant acres uenientis ad omnia uisus.
Iam magis atque magis corpus reuolubile soluens
Attollit nitidis pectus fulgoribus, ecfert
Sublimi ceruice caput, quoi crista superne
Edita purpureo lucens cumulatur amictu
Aspectusque micat flammarum lumine toruo.
Motabat sese circum loca, quom uidet ingens
Aduersum recubare ducem gregis. acrior instat
Lumina diffundens intendere et obuia toruos
Linguis arripiens infringere, quod sua quisquam
Ad uada uenisset. naturae comparat arma:
Ardet mente, furit stridoribus, intonat ore,
Flexibus euersis torquetur corporis orbis,
Manant sanguineae per tractus undique guttae,
Spiritus erumpit fauces. quo cuncta paranti

---

168 Tendebant acres *scripsi*: Tollebant arte (*sic*) **V** Tollebant aurae **BCH** Pallebant aurae *edd. ant.* Squalebant aurae uehementis ad omnia uisus *Scaliger* (uitiantis ad omnia uirus *Heinsius*) Squalebant uiro uitiantes omnia rictus *H. A. Kochius* Mollibant aurae uenientis flamina nisus *Ribbeckius* Pallebant aura uementis gramina uiri *Hauptius* Tollebatque aciem *Schenkelius* | uenientis] **B** *mg. m. rec.* l. uiuentis ‖ 169 resolubile *Heinsius* | soluens *scripsi*: uoluens **O** ‖ 170 Actollit **V** | corpus **V** | effert *Friesemannus* (ecf. *Ribbeckius*): et se **O** et fert *edd. ant.* exit *Schraderus* ‖ 171 quoi **V**: cui *ceteri* | trista **H** ‖ 172 cumulatur *Maehly*: maculatur **O** (miculatur **H** *m. 1*) ‖ 173 Aspectusque (= *oculorum uisus*) *scripsi*: Aspectuque **O** | micat — lumine **O**: micant — lumina *uulgo* (*praeterea* flammantia *Bembus*) ‖ 174 Motabat *scripsi* (*cf. ad u.* 50): Metabat **O** (Metebat **H** *m. 1*) Metata est *Silligius* Metatur *Hauptius* Nictatur *Ribbeckius* | sese **O**: late **V** *per errorem ex u.* 167 | quom **V**: cum *ceteri* | uide[t]ns **B** | igens **V** anguis **H**; *latet aliquid* (*num* idem ?) ‖ 175 recubere **H** | grecis **V** greis, g *suprascr.* **C** | instat; *puto* istuc ‖ 176 intentuque obuia toruo *Ribbeckius* | toruus *Silligius* (-uos *ego*): toruo **O** tornus **H** ‖ 177 Linguis *scripsi*: S(a)epius **O** Saeuius *Bothius* Spiris *Hauptius* | infrendere **S** | quisq; **V** ‖ 179 stridonibus **H** *m. 1* | insonat *Schraderus* ‖ 180 euersis **O**: et uersis **H** en uersis *Ribbeckius* (inuersis *Heynius*) | corporibus **H**; corpora in *Heinsius* ‖ 181 gucte **V** ‖ 182 Spiritus **S**: Spiritibus **O** | erumpit *Heinsius*: rumpit **O** | quo *edd. ant.*: cui **O** | parante *Scaliger*

Paruulus hunc prior humoris conterret alumnus
Et mortem uitare monet per acumina: namque
Qua diducta genas pandebant lumina gemmis,
Hac senioris erat mature palpebra telo
Icta leui, quom prosiluit furibundus et illum
Obtritum Morti misit: quoi dissitus omnis
Spiritus excessit sensim. tum torua tenentem
Lumina respexit serpentem comminus; inde
Inpiger, exanimis, uix compos mente refugit
Et ualidum dextra truncum detraxit ab orno
(Quam casus sociarit opem numenue deorum
Prodere sit dubium, ualuit sed uincere talis
Horrida squamosi uoluentia membra draconis)
Atque reluctantis crebris foedeque petentis
Ictibus ossa ferit, cingunt qua tempora cristae; 197
Quem postquam uidit caesum languescere, sedit, 201

183 huic propior **H**; properans *Hertzbergius* | conterret **B**: conterit **C** contētet (*sic*) **V** tenet **H** tentat *Hertzbergius* | alumnis **C** alumpnus **H** ‖ 184 manet **C** ‖ 185 genae *Bothius* | pandebit *m. 1*, pandebat *m. 2* **H**; pingebant *Wakefieldus*; *fortasse* tangebant | gemmans *Schraderus cum* pupula *coniungens,* somnis *Ribbeckius* ‖ 186 Hoc **H** | seuioris **H** se moris **B** (*corr. mg. m. rec.*) | mature *Bothius*: natur(a)e **O** | palpebra *scripsi*: pabula **C** pupula **BV** popula **H** | tello **H** ‖ 187 Icta **HV**: Iacta **BC** Tacta *Schraderus* | quom **V**: cum *ceteri* tum *uulgo* qui *Bothius* ‖ 188 quoi **V**: cui **BC** cum **H** | clissitus **B** ‖ 189 Spem (*ex* Spc̄) **V** | sensim **V**: sensum **H** sensus **BC** membris *Heynius* | tum **B**: cum **CHV** (*sic*) | torna **H** ‖ 190 Lumine **H** *m. 1* | cominus **HV** ‖ 191 Inp. **H**: Imp. *ceteri* | exanimis **V**: exanimus **BCH** | resurgit **HV** ‖ 192 ualida **V** | orno *uulgo*: ore **O** (detraxit ab arbore truncum **ς**) ‖ 193 Quam *Schraderus*: Qui **O** (*et* **V**) Cui (*potius* Quoi) *Scaliger* | sociarit *uulgo*: sociaret **O** (sot. **V**) | ue] ne **V** ‖ 194 sic **H** | ualuit *Hauptius*: uoluit **O** | talis *Silligius*: tali **V** tales **BC** callens **H** ‖ 196 crebro **H** | patentis **ς** ‖ 197 q̄ **H** | timpora **BC** | cristae **ς**: cristam **O** ‖ *u. qui est in* **O** 201 *ante* 198 *traieci* (*Ribbeckius ita ponit* 191, 199, 198, 200, 192—197, 201 *simul u.* 192 Set *corrigens*) ‖ 201 cepit **H** cedit **ς**

Et, quo erat tardus, somni languore remoto, 198
Quo plus astringens timor obcaecauerat artus, 199
Hoc minus inplicuit dira formidine mentem. 200
Iam quatit et biiugis oriens Erebeis equos Nox 202
Et piger aurata procedit Vesper ab Oeta,
Quom grege conpulso pastor duplicantibus umbris
Vadit et in fessos requiem dare comparat artus. 205
Quoius ut intrauit leuior per corpora somnus
Languidaque effuso requierunt membra sopore,
Effigies ad eum culicis deuenit et illi
Tristis ab euentu cecinit conuicia mortis.
'Quis' inquit 'meritis ad quae delatus acerbas 210
Cogor adire uices! tua dum mi carior ipsa
Vita fuit uita, rapior per inania uentis.
Tu lentus refoues iocunda membra quiete,
Ereptus certis e cladibus; at mea manes
Viscera Lethaeas cogunt transnare per undas: 215

198 Et quo erat tardus *scripsi* (*cf. L. Muellerus d. r. m.* 283): Et quod erat tardus **O** Et quod erat tardo *Hertzbergius* | somni *edd. ant.*: omni **O** | langore **HV** | remotus *Hertzbergius* renatus *Hauptius* ‖ 199 Quo plus *scripsi*: Nescius **O** Nec prius *Silligius* | astringens *scripsi*: aspiciens **O** | ob cęcauerat **B** obcecauerat **CH** excecauerat **V** ‖ 200 Hoc, *suprascr. m. 2* non, **H** | implicuit **BCH** inpleuit **V** ‖ 202 ȩp̣it, *suprascr. m. 2* quatit **H** | biiuges **H** | Erebeis *Hauptius*: ereboeis **BC** erebo cis **H** crebro eis (*sic*) **V** Erebois *Silligius* ‖ 203 piget aurato **V** | ora **H** ‖ 204 Quom **V**: Cum **BC** (*in hoc* ƫ et *suprascr.*) Tum **H** | conp. **V**: comp. *ceteri* ‖ 205 in requiem fessos ς: in fessos requiem **O** | date **V** | corporat, *suprascr.* ƫ comparat **C** ‖ 206 Quoius **V**: Cuius *ceteri* | lenior **V** liuor **H** | sompnus **V** somnos **H** ‖ 208 eam **H** *m. 1* | aduenit **H** ‖ 209 cecinie **V** | conuitia **CV** ‖ 210 Quis inquit meritis *Heynius* (Q. m. i. *Scaliger*): Inquit quid meritis **BCV** (*nisi quod in* **C** *supra* tis *scr.* ƫ u) Inquit quis meritis **H** En quid ait meritus *Heinsius* | adq̄ (= ad quae) **V**: atque **BCH** aut quo *Heinsius* | dilatus **BC** delectus **H** | acerbis **H** ‖ 211 dum mi *Bembus*: dum me **O** (me dum **H**) dum mihi *uulgo* ‖ 212 uentis **O**: uectus **H** (*unde* nectus *conicias*) Auerni *Heinsius* ‖ 213 iucunda **C** ‖ 214 certis *scripsi*: cetris **V** tetris **BCH** taetris *uulgo* | et **V** (*num* ec *?*) | ad **V** ‖ 215 letheas **B** loetheas **C** letias *m. 1* leteas *m. 2* **H** letheal **V** | tranare **H**

Praeda Charonis agor uigilis. flagrantia taedis
Limina tum lucent infernis obdita templis.
Obuia Tisiphone, serpentibus undique cincta,
Et flammas et ṣaeua quatit mihi uerbera. pone
Cerberus et diris latrantia rictibus ora,
Anguibus hinc atque hinc horrent quoi colla reflexis
Sanguineumque micant ardorem luminis orbes.
Heu, quid ab officio degressa est gratia, quom te
Restitui superis leti iam limine ab ipso?
Praemia sunt pietatis ubi, pietatis honores?
In uanas abiere uices et uicta recessit
Iustitia et prior illa fides. instantia fudi
Alterius, sine respectu mea fata relinquens
Ad pariles agor euentus: fit poena merenti.
Poena sit exitium: modo sit tum grata uoluntas,
Existat par officium. feror auia carpens,

---

216 caronis **V** | uigilis *scripsi*: uidi ut **O** uiden ut *Bembus* (*quod hinc alienum esse monuit Heynius* uideo *proponens*) uidi ς ‖ 217 *om.* **V** | Limina ς: Lumina **BCH** Moenia *Silligius* | tum lucent *scripsi*: cum lucent **BCH** collucent ς | infernis *Domitius Calderinus*: infestis **BCH** infectis ς | obdita *scripsi*: omnia **BCH** horrida *Wakefieldus* ‖ 218 tysiph. **C** thisiph. **H** tissiph. **V** | cincta *Heynius*: compta **O** ‖ 219 pone *Hauptius* (pone est *iam Peerlkampius*): poene **B** pene **HV** poenae **C** ‖ 220 Cerberea *Schraderus* | latrantia rictibus *Hauptius*: flagrant (-at **H**) latratibus **O** flagrans latratibus *Scaliger* ‖ 221 hin (c *add. m. 2*) atq. **H** | horrent **H**: arent **O** | quoi **V**: cui *ceteri* ‖ 222 Sanguineumque *uulgo*: Sanguineaque **B** Sanguineique **CHV** | ardore micant iam **H** | arbos (*mg. m. rec.* † orbes) **B** (**V** *utrum* orbem *an* orbes *habeat incertum*) ‖ 223 Neu **H** *m. 2 corr.* | digressa **O**; *correxi* | quom **V**: cum *ceteri* ‖ 224 loeti **C** | lumine *m. ant. in* limine *corr.* **B** | ipso *m. 1 ex* apso *corr.* **B** ‖ 225 Premia — 226 uices *habent Par.* ‖ 225 ubi et *Par.* ‖ 226 uacuas a. auras *Maehly* | uicta *scripsi*: uita **V** iure **BCH** rure *uulgo* ‖ 227 Iustitia et *Schraderus*: Iustiti(a)e **O** (-cie **H**) | dum *ante* instantia *addit Schenkelius* | fudi *scripsi*: uidi **O** uici *Heinsius* ‖ 228 fạcta **H** ‖ 230 Poena sit *uulgo*: Poena fit **O** | sit] fit **V** siṭ **H** | tum *Silligius*: dum **O** tua *Hertzbergius* ‖ 231 aui (a *add. m. rec.*) **B**

Auia Cimmerios inter distantia lucos,
Quem circa tristes densentur in agmina poenae.
Nam uinctus sedet inmanis serpentibus Otos,
Deuinctum maestus procul aspiciens Ephialten,
Conati quom sint quondam rescindere caelum;
Et Tityos, Latona, tuae memor anxius irae
(Inplacabilis ira nimis) iacet alitis esca.
Terreor, a, tantis insistere, terreor, umbris!
Ad Stygias reŭocatus aquas uix ultimus amni
Extat, nectareas diuum qui prodidit escas,
Gutturis arenti reuolutus in omnia sensu.
Qui saxum procul aduorso dein monte reuoluit,
Contempsisse dolet quo numine uicit acerba.
Otia quaerenti frustra ceruice, puellae,

---

232 Quia· **H** *m. 1* | cum merios **B** cum inmerios **C** çụṃ (chi *m. 2 suprascr.*) merios **H** cumc̄īos (*sic*) **V** | ducentia *Wakefieldus* ‖ 233 Quae *Silligius* | tristes circa **V** | densantur **H** | agmina *Iacobsius*: omnia **O** obuia *Ribbeckius* | ponę **B** pene **H** | 234 uinctus **B** uīctus (*lineola euanida*) **V**: uictus **CH** | imm. **BHV** | etos (o *supra* e *m. 2*) **H** othos **BCV** ‖ 235 Deuinctum **ϛ**: Deuinctus **O** | ephialtem **CHV** ‖ 236 quom sint quondam **V**: quondam cum sint **BCH** | rescindere **V**: inscendere (s *punctata*) **B** incendere **CH** | celum **V**: mundum **BCH** ‖ 237 Tityos *uulgo*: tityas (ti *suprascr.*) **B** titias **C** titius **V** ticius **H** | tue — ire (*sic*) **V**: tuas — iras **BCH** ‖ 238 Impl. **BH** | latet **H** ‖ 239 a] et **H** | terreo **V** ‖ 240 stigias **BHV** | uir Tmolius (*et* Instat) *Maehly*; *an* mento tenus *?* | amni] enni **V** ‖ 241 Extat *Heinsius*: Restat **O** ‖ 242 Gucturis **V** Guturis **H** | in obuia *Schraderus* inania *Ribbeckius* in humida *Maehly* ‖ 243 Qui **O**: Quid *uulgo* | aduorso **V** aduerso **H**: auerso **BC** | dein *scripsi*: de **V** qui **BCH** ‖ 244 Comptēsisse **V** | dolet **V** (*sic*): dolor **BCH** labor *Heinsius* | quo numine *scripsi*: quem numine **V** quem numina **BCH** | uicit **V** (*sic*): uincit **BCH** | acerba **C**: acerbas **B** acerbās **V** acerbus **H** (**B** *m. rec. corr.*) ‖ 245 Ocia **HV** | quaerenti (-tei *?*) *scripsi*: qu(a)erentem **O** (querentes **H**) | ceruice *scripsi cf. Varr. d. l. l. X 78*: ceu uite **V** siblite **BC** sublite **H** (*et* **B** *mg. m. rec.*) uos ite *Bembus* simul ite *Vossius* supplete *Birtius* (saeuae ite *Kochius* Beli ite *Maehly* situlae ite *Hauptius elisione non toleranda*)

Ite, quibus taedas accendit tristis Erinys,
Mutus Hymen praelata dedit conubia mortis.
Atque alias alio densas sequor agmine turbas,
Inpietate fera uecordem Colchida matrem,
Anxia sollicitis meditantem uulnera natis;
Iam Pandionias miserandas prole puellas,
Quarum uox Ityn edit Ityn, quo Bistonius rex
Orbus epops maeret uolucres euectus in auras.
At discordantes Cadmeo semine fratres
Iam truculenta ferunt infestaque lumina corpus
Alter in alterius; iamque auersatur uterque,
Inpia germani manat quod sanguine dextra.
Eheu mutandus numquam labor! auferor ultra
In diuersa magis, distantia flumina cerno:
Eridanus tranandus, agor delatus ad undam.
Obuia Persephone comites heroidas urguet

---

246 In quibus et tedas (*sic*) **V** | acendit **H** accendens *Hauptius* | trastis **V** | erinis **BV** herinis **C** herimnis **H** || 247 Mutus *scripsi*: Sicut **O** Saeuus *Schraderus* Dirus *Kochius* | hymen, s *m. 1 supra* n **B** himen **H** bimen **V** | praelata *scripsi*: pr(a)efata **O** praesaga *Heynius* (pro fata!) *Hauptius* | connubia **HV** || 248 sequor *Birtius*: super **O** supero *Hauptius* | agmina **H** *m. 1* | turbas **V**: turmas *ceteri* || 249 Imp. **BCH** | ui cordam **B** *m. 1 ut uid.* tucordam **B** *corr.* **C** tum quondam **H** | colchida **H** (*sic*) colchita **V**: conchida **BC** || 250 Ansia **H** || 251 Iamq. **H** | miseranda **ϛ** || 252 Quare **V** | uox Ityn edit Ityn *Silligius*: uox it in ed ytyn **B** uexit inedityn **C** uox sit in itim **H** uox iteratur itim **V** uox iterabat Ityn *Schraderus* | quo **V**: quod **BCH** | bisconius **V** || 253 epos **V** | uolucres **O** (*et* **H**) || 254 Ad **BCV** | catmeo **BC** (*in* **B** *m. rec.* t *in* d *corr.*) | sanguine, *suprascr.* ł semine **C** || 255 infestaque, in *supra lin. m. 1* **B** infectaq. **H** | uulnera *Bembus* || 256 que *om.* **H** | auersatur **ϛ**: auersatus **BC** aduersatus **HV** || 257 Imp. **BCH** | germania **H** | que **H** || 258 Heu **H** Heu heu **V** || 259 Im **H** *m. 1* | flumina *edd. ant.*: numina **BCH** nomina **V** limina *Heynius* || 260 Eridanus *Schraderus*: Elisiam **HV** Elysiam **BC** | tranandum **H** *m. 1* | dilatus **B** | *totum uersum sic refinxerim* Elysiam Eridanum traiectus labor ad oram || 261 per sophone **B** perséphore (*mg.* at sophone) **C** | heroidas urguet **B** heroydas urget **V**: hoeroida surget **C** herodia surgunt **H**

Aduersas praeferre faces. Alcestis ab omni
Inuiolata uacat cura, quod saeua mariti
In Chalcodoniis Admeti fata morata est.
Ecce, Ithaci coniunx semper ducis Icariotis
Femineum consaepta decus manet et procul illa
Turba ferox iuuenum telis confixa procorum.
Quid, misera Eurydice, tanto maerore recesti?
Poenane respectus et nunc manet Orpheos in te?
Audax ille quidem, qui mitem Cerberon umquam
Credidit aut ulli Ditis placabile numen,
Nec timuit Phlegethonta furentem ardentibus undis,
Nec maesta obtenta Ditis ferrugine regna
Defossasque domos ac Tartara nocte cruenta
Obsita, nec faciles Dictaeo iudice sedes,
Iudice, qui uitae post mortem uindicat acta:
Sed Fortuna ualens audacem fecerat ante.
Iam rapidi steterant amnes et turba ferarum

---

262 praeferre *edd. ant.*: perferre **O** | uaces **B**; perf. uices *Heinsius* acies *Schraderus* ‖ 263 quod] q̃ = quae **H** ‖ 264 Chalcodoniis *Doruillius*: chalcedoniis **BC** calcedoneis **V** calchedoniis **H** | admaeti **B** | fata *Bembus*: cura **O** | morata est, *suprascr.* ał negata **C** ‖ 265 itaci **H** | sempe **B** (*corr. m. rec.*) | ducis Icariotis *Bothius*: decus ichariotis **V** decusiha rotis **B** decusia rotis (*mg.* ł harentis) **C** decus enitet oris **H** ‖ 266 consaepta *scripsi* (*cf. Tac. Germ.* 19 saepta pudicitia): concepta **O** (concoepta **C**) incorrupta *Bembus* conspecta *Birtius* | illa **V**: illam **BCH** ‖ 267 taelis **B** celis **V** ‖ 268 Qui **C** | euridice **BCV** erudice **H** (*ex* Eurudice *?*) | recesti *Barthius*: recessit **O** ‖ 269 Poenane *Schenkelius*: Pene **V** Poenaque **BCH** | conspectus **H** | Orpheos *docti quidam teste Heynio*: orpheus **O** in te manet, Orpheu *Scaliger* ‖ 270 inmitem **H** *m. 2* | cerberon unquam **V**: cerbera numquam **BCH** ‖ 271 aut **H**: haud **BCV** | illi **H** illum **V** | dicis **V** ‖ 272 phlegetonta **B** flegethonta **C** flegetonta **HV** | furentem *Bembus*: furens **O** ‖ 273 mestu **V** | obtenta **HV**: obtentu **BC** | ferugine **H** ‖ 274 Defossas **V** (**B** *m. rec. corr.*): Nec fossas **BC** Nec fessas **H** ‖ 275 faciles, l *supra lin.*, **V** | Dictaeo *Scaliger*: ditis (-cis **V**) sine **O** | uindice **H** (*idem u. seq. corr. m. 2*) ‖ 276 uindicet **H** iudicat **V** ‖ 277 fauens *Heinsius* | 278 amnes **CH**: omnes **BV**

Blanda uoce sequax regionem insederat Hebri;
Iamque imam uiridi radicem mouerat alte
Quercus humo . . . . . siluaeque sonoros
Sponte sua cantus rapiebant cortice auara.
Labentes etiam biiuges per sidera Lunae
Pressit equos, et tu currentis, menstrua uirgo,
Auditura lyram tenuisti Nocte relicta.
Haec eadem potuit Ditis te uincere coniunx
Eurydicenque ultro ducebas reddere: non fas,
Non erat in uitam ius exorabile mortis.
Illa quidem, nimium manes experta seueros,
Praeceptum signabat iter nec rettulit intus
Lumina nec diuae corrupit munera lingua;
Sed tu crudelis, crudelis tu magis, Orpheu,
Oscula cara petens rupisti iussa deorum:
Dignus amor uenia, ueniam si Tartara nossent.

279 Blande **H** | insederat **H**: insiderat **O** | Hebri *scripsi*: orphei **O** (arphei **C**) ‖ 280 Iamque *in* Iam uox *corr. m. 2* **H** | ima **H** | uiridi **BC**: uiri **H** radiis **V** | rad.] euridicem **H** ‖ 281 humo steterant amnes **O** (omnes **H** steterantque **Ϛ**); sequiturque comes *Heinsius* steteratque comes *Hertzbergius* | sonoros *Heinsius*: sonore **BHV** sonarae (o *supra prior.* a) **C** ‖ 282 rapiebat c. amara **H** ‖ 283 etiam biiuges **V**: biiuges etiam **BCH** | lune **HV**: luna **BC** Phoebus *Ribbeckius* carmen *Schenkelius* ‖ 284 Praessit **B** | currentes **V** | monstrua **V** ‖ 285 liram **H** | tenuisti menstrua uirgo **H**, *corr. m. 2*; tenuit statione relicta *Kochius deleto* 284 ‖ 287 Euridicemque **CHV** (m *in* **C** *in* n *corr.*) | ultro] uiro *Heinsius* | ducebas *scripsi*: ducendam **O** ducebat **Ϛ** | *post* reddere *uulgo interrogandi signum ponunt* ‖ 288 in uitam *uulgo*: inuitam **O** inuiçta **H** | ius *scripsi*: dire **V** diuae **BCH** (*qua synaloephe durissima retenta* inuita diua *Silligius* inuitae diuae *Ladeuicus* inuictae diuae *Hauptius*, *tum* exorabile numen *Bembus* exorabilis Orcus *ego olim*) ‖ *post* 288 *aliquot uersus intercidisse uidentur* ‖ 289 experte **B** | securos **H** ‖ 290 Prereptum **H** | rettulit **Ϛ**: retulit **O** ‖ 291 cōrūpit munere linguam **H** ‖ 292 crudelis *semel* **V** ‖ 293 iura deorum **C** ‖ 294 *uerba* Dignus amor uenia est *habent Par.* | ueniam *scripsi* (*cf. Misc. Crit. p.* 196): gratum **O** paruum *Bembus cum* peccatum *coniungens et* ignouisse *scribens* | nossent **BC**: nosset **V** noscent **H** nollent (pecc. mem.) *Silligius*

Peccatum meminisse grauest: nos sede piorum
Has manet heroum contra manus. hic et uterque
Aeacides (Peleus namque et Telamonia uirtus
Per secura patris laetantur numina, quorum
Conubiis Venus et Virtus iniunxit honorem:
Hunc rapuit Periboea, illum Nereis amauit).
Adsidet hac iuuenis, sociat quem gloria sorti,
Acer in excessum, referens a nauibus ignis
Argolicis Phrygios torua feritate repulsos.
O quis non referat talis discrimina belli,
Quae Troiae uidere uiri uidereque Grai,
Teucria quom magno manaret sanguine tellus
Et Simois Xanthique liquor, Sigeaque propter
Litora quom Troas saeui ducis Hectoris ira

---

295 grauest nos *scripsi*: graues tuos **B** graues uos **V** tuos graue **CH** (graue uos **B** *mg. m. rec.*) graue: at uos *Scaliger* sed et uos *Bembus* at nos (graue) *Silligius* tuom graue *Ribbeckius u.* 295 *ante* 293 *traiciens* ‖ 296 Has *Ribbeckius*: Vos **O** (Vas **H** *m. 1*) Nos *Silligius* | eroum **B** heroum cum contra **H** ‖ 297 Eacides **CHV** | thalania (mo *supra* an *scr. m. 2*) **H** ‖ 298 Perse cura **C** | lumina **H** munera *edd. ant.*; *num* numine ? ‖ 299 Connubiis **V**; Conubis *Hauptius* | inuinxit **H** coniunxit **C** ‖ 300 Periboea *Schraderus*: feritas **V** ferit ast **BC** ferrum ast **H** serua, ast *Bembus* ‖ 301 Assidet **CH** | hec **H** ha **V** (*num ex* hic ?) | his iuuenum *Heynius* | sociat quem **H**: sociat de **BC** societate **V** sociatae *edd. ant.* sociat quos *Hertzbergius* | sorti *Barthius*: sortis **O** fortis **H** ‖ 302 Acer *Bembus*: Alter **O** sociatae gloria gentis Altera *olim conieci* | in excessum *edd. ant.*: in excelsum **V** in excissum **B** (inexcussum *m. rec. corr.*) inexcisum **C** in excidium (t *supra* d *m. 2*) **H** inexcussus *Bembus* in excelso *olim conieci* | manibus **V** | ignes **H** igens **V** ‖ 303 phrigios **B** frigios **CHV** | torua **ς**: turba **O** (l' torta **B** *mg. m. rec.*) | feritare **V** fremitante **H** | refusa **V** ‖ 304 quis nam **H** | talis **HV** (**B** *m. rec.*): tali **BC** | discrimina *scripsi*: diuortia **CV** diuorcia **H** deuortia **B** | belli **HV**: bellis **BC** ‖ 305 Quo **H** | Troes *Heinsius* | graii **BHV** | 306 quom **V**: cum *ceteri* | magno] graio **ς** multo *Schraderus* Argiuo *siue* Argeo *ego* | maneret **B** (*supra prior.* e *m. ead.* a *scr.*) maneret **H** *m. 1* ‖ 307 symois **BC** | xanti **CHV** | sygea **C** | propter *Heinsius*: praeter **O** (pret *sic* **V**) ‖ 308 Litt. **H** | quom **V**: cum *ceteri* | ducis **V**: duos **BCH** (l' uos **B** *mg. m. rec.*) uis *Scaliger* | haec toris **C**

Truderet in classes inimico marte Pelasgas
Vulnera tela neces ignis inferre paratos.
Ipsa iugis namque Ida potens uiridantibus, ipsa
Ida faces altrix cupidis praebebat alumnis,
Omnis ut in cineres Rhoetei litoris ora
Classibus ambustis flamma flagrante daretur.
Hinc erat oppositus conto Telamonius heros
Obiectoque dabat clipeo certamina, et illinc
Hector erat, Troiae summum decus, acer uterque,
Flaminibus ueluti fragor est a turbine mixtis,
Ignibus hic taedisque asper si *classibus Argos*
Eriperet reditus, alter Vulcania ferro
Vulnera protectus depellere nauibus instat.
Hoc pater Aeacides alter laetatus honorest,

---

309 Truderet *scripsi*: Videre **V** (**B** *mg. m. rec.*) Vidi **BC** Vidit et **H** | inimico marte *scripsi*: inimica mente **O** *nimis absurde* ‖ 310 Vlnera **H** | tela neces ignes **HV** (**B** *m. rec. corr.*): telane te signis **C** tela nete signas **B** | paratas **V** parentes (*sic*) **H** ‖ 311 iugis *Bembus*: uagis **O** (natis **H**) | potens **HV**: patens **BC** | uiridantibus *scripsi*: feritatis ab **V** feritatis et **BCH** frondentibus *Heinsius* ‖ 312 Ida **V**: Daque **BC** Datque **H** | altris **V** | cupidis **H** *m. 2*: cupide **V** cupidus **BCH** | alumnis **HV**: alumnus **BC** ‖ 313 Omnes **H** | in *om.* **V** | roethei **BC** rethei **HV** | litt. **H** | hora **HV** ‖ 314 flagrante *Hauptius*: lacrimante **O** superante *Bembus* populante *uel* crepitante *Heinsius* lacerante *Silligius* | darentur **H** ‖ 315 oppositos **V** | conto *Schraderus*: contra **O** thelam. **HV** ‖ 316 clippeo **V** ‖ 317 Hęctor **B** Haector **C** | troye **V** | summus *m. ead. in* summū *corr.* **B** sumū **H** | uterque, r *suprascr. m. ead.* **B** ‖ 318 Flaminibus *scripsi*: Fluminibus **O** Fulminibus **H** | uelut **B** | est a turbine mixtis *scripsi*: est aturbine nise (*sic*) **V** aedibus in se **B** *et, nisi quod* inse, **C** et tedibus inse **H** caelo ueluti fr. editus alto *Bembus* (editus ingens *Scaliger*) atro et turbine nisus *Ribbeckius* est e turbine nisis *Ellisius* ‖ 319 *om.* **V** *rel. unius lin. interuallo* | Ignibus hic *Bembus*: Tegminibus **BCH** | taedisque *Heinsius*: telisque **BCH** | asper *Hauptius*: super **BCH** furens *Heynius* | si classibus Argos *Bembus*: sigeaque (syg. **C**) praeter **BCH** *e u.* 307 ‖ 320 redditus **V** ‖ 322 Hoc — honorest *scripsi*: Hoc — honores **O** Hoc — honore *uulgo* Hos — honores *Hauptius* | pater *scripsi*: erat **O** sedet *Ribbeckius* | alter *Bembus*: uultu **O** uultus *Scaliger* multum *edd. ant.*

Dardaniaeque alter fuso quod fulmine natus
Hectoreo strauit uictor de corpore Troiam.
Rursus acerba fremunt, Paris hunc quod letat et huius
Alma dolis Ithaci uirtus quod concidit icta.
Huic gerit auersos proles Laertia uultus
Et iam Strymonii Rhesi uictorque Dolonis,
Pallade iam laetatur ouans, rursusque tremescit
Iam Ciconas iamque horret atrox Laestrygonas ipse.
Illum Scylla rapax canibus subcincta Molossis
Aetnaeusque Cyclops, illum Zanclaea Charybdis
Pallentisque lacus et squalida Tartara terrent.
Hic et Tantaleae generamen prolis Atrides
Adsidet, Argiuum lumen, quo flamma regente

---

323 aliter (i *exp. m. 2*) **H** | fusci **C** suo **H** | quo **V** | fulmine (*uel* lumine) natus *scripsi*: sanguine campis **O** (campus *m. 1* campos *m. 2* **H**); *cf. Sil. Ital.* 15,667 fulmen Carthaginis *de Hannibale* (natus *Maehly quoque*) ‖ 324 Hectoreo strauit uictor de *scripsi*: Hector **HV** Hectora **B** Haectora **C**, *tum* lustrauit uictor de **O** (lustrauit deuicto **H**) Hectoreo uictor lustrauit *Bembus* ‖ 325 paris hunc quod l(a)etat et (et *om.* **B**) huius **BC**: pars hunc delectat et hunc **H** pars huic pars destinat illi **V** ‖ 226 Alma *uulgo*: Arma **O** Alta *Scaliger*; *unde suspiceris duos uu.* 325, 26 *ex tribus esse conflatos, quorum partem* **BC**, *partem* (Arma . . . pars huic pars destinat illi) **V** *seruauerit* | itaci **H** | quod] quoque **HV** | cecidit **V** incidit **H** ‖ 327 Hinc **HV** | regit *Heinsius* | auersos ς: euersos **O** | laeertia **BC** lercia (a *supra* e *m. 2*) **H** | uultus, *mg. m. rec.* l'uirtus **B** ‖ 328 strim. **CHV** | resi **BV** hresi **C** ‖ 329 tremescat **C** tremiscit **V** ‖ 330 oicon asiam quae (*mg. m. rec.* l'pamoicon) **B** cicones **H** | orret **H** | lestrigonas ς: lestrigones **HV** lestrigone **BC** | ipse **V**: et **H** *om.* **BC** ‖ 331 Illa **H** *m. 1* | scilla **HV** | subc. **V**: succ. *ceteri* | molosis **BCH** ‖ 332 Ethneusque **BC** Hethneusque **V** Etneusque **H** | ciclops **CHV** | Zanclaea *Schraderus*: ranolea **V** metuenda **BCH** | carybdis **B** charibdis **C** caribdis **H** taribdis **V** ‖ 333 Pallentisq. **H**: Pallentesq; **CV** Pallantesque **B** | squalia **H** *m. 1* | Tartara *om.* **V** ‖ 334 est tantaleum **H** | generamen prolis *Ribbeckius*: generamen probis **V** gener amplis **BC** genus iam plisten **H** | atrides **H**: atride **B** (*sic*) **V** atridae **C** Atrida *Scaliger* ‖ 335 Ass. **CHV** | quod **C** | regentem **H**

Doris Ericthonias prostrauit funditus arces.
Reddidit heu Graius poenas tibi, Troia, ruenti,
Hellespontiacis obiturus reddidit undis.
Illa uices hominum testata est copia quondam,
Ne quisquam propriae fortunae munere diues
Iret ineuectus caelum super: omne propinquo
Frangitur inuidiae telo decus. ibat in altum
Vis Argea petens patriam ditataque praeda
Arcis Ericthoniae; comes huic erat aura secunda
Per placidum cursu pelagus; Nereis ab unda
Signa dabat, pars inflexis super acta carinis:
Cum seu caelesti fato seu sideris ortu
Vndique mutatur caeli nitor, omnia uentis,
Omnia turbinibus sunt concita. iam maris unda
Sideribus certat consurgere, iamque superne
Concidere et soles et sidera cuncta minantur
Ac ruere in terras caeli fragor. hic modo laeta
Copia nunc miseris circumdatur anxia fatis

---

336 erecthonias **B** herectonias (i *supra* e *alt.*, h *supra* to) **C** erictonias **H** arictonia **V** ‖ 337 Redidit **V** | graius *uulgo*: grauius **O** (*num ex scriptura* graiius ?) | ruenti *Bembus*: furenti **O** ‖ 338 Helesp. **V** | obbiturus redidit **V** redditur **C** ‖ 339 uires **H** ‖ condam **V** ‖ 340—42 decus *habent Par.* ‖ 340 Ne quisquam **V** (**B** *m. rec. corr.*): Neque **BC** Hec etenim **H** Cur aliquis *Par.* | proprio *Heinsius* | diuos **V**; fidens *Schraderus*, *malim* turgens ‖ 341 Tendit *Par.*; Iret humo euectus *Heinsius* Tenderet euectus *Schraderus* ‖ 342 decus *Par.*: deus **O** ‖ 343 Vix **H** | Argea (*siue* Argiua) petens *Heinsius et Schraderus*: argoa petens **V** argore petens **B** argo repetens **C** (**B** *m. rec. corr.*) agros repetens **H** ‖ 344 Artis **HV** | erecthoniae **B** erichthoniae **C** erictonie **HV** ‖ 345 cursus ς uultus *Maehly* | ab unda *Paldamus*: ad undas **O** Nereides udae (dabant) *Heinsius* ‖ 346 Signabat **H** | super acta **B** *m. rec. corr.*: super iacta **BC** super icta **V** subacta **H** ‖ 347 sidere moto *Gronouius* ‖ 348 motatur **B** ‖ 349 concita *Heinsius*: anxia **O** | iam *om.* **H** *m. 1* ‖ 351 Concidere *scripsi*: Corripere **O** Corruere *Bembus* | soles ς: solis **O** | minatur *Heynius* ‖ 352 At **H** | ruere **HV**: uere **BC** | caelo *Schraderus* coelifraga. sic *Rob. Sprengerus* | hinc *edd. ant.* | laeta *uulgo* l(a)etum **O** (letus **H**)

Inmoriturque super fluctus et saxa Capherei
Euboicas aut per cautes Aegaeaque late
Litora, cum Phrygiae passim uaga praeda peremptae
Omnis in aequoreo fluitat iam naufraga fluctu.
Hic alii sidunt pariles uirtutis honore
Heroes mediisque siti sunt sedibus omnes,
Omnes, Roma decus magni quos suspicit orbis.
Hic Fabii Deciique, hic est et Gracchia uirtus,
Hic et fama uetus numquam moritura Metelli,
Curtius et, mediis quem quondam sedibus urbis
Deuotum tellus consumpsit gurgitis unda,
Mucius et prudens ardorem corpore passus;
Hic Curius clarae socius uirtutis et ille 367
Fabricius, cessit cui fracta potentia regis, 368,66

354 Immoriaturq: **C** | que *om.* **H** | capharei **V** pherei **H** || 355 egeaq; **V**: ereaque **B** nereaque **C** phereaq. **H** | 356 Lictora **V** Litt. **H** | phrigiae **B** frigie **HV** | peremptae **H**: perempta **O** || 357 *dedi ex* **V**: Fluctuat omnis in (a)equoreo naufragia luctu **BCH** (equore *et* naufraga **H**) nauifraga *Scaliger* male naufraga *Heinsius* || 358 sidunt **HV**: sident **BC** | parides **V** || 359 medus **B**; placidis *Kochius* || 360 Omnes **H**: Omnis **O** | como dācus (dā *ex corr.*) *sic* **V** | suspicit *Heinsius*: suscipit **O** || 361 decuque **B** | hic *supra lin.* **V** | et *om.* **H** | gracchia **V**: oratio **BC** oro (*suprascr. m. 2* oracia) **H** Horatia *uulgo* || 362 *ante* 361 *habet* **H** || 362 moritura metelli **HV**: mora melli **BC** (moritura per euū **B** *m. rec. corr.*) moritura Camilli *Bembus* || 363 Cursius **V** Curcius **H** | mediis **V**: medius **BC** mecius **H** | condam **V** || 364 tellus *Wakefieldus*: bellis **O** diuis *Silligius* Dis uotum infernis *Maehly* | gurgitis unda *Heynius*: gurges in unda **O** (in iunda **B** *m. 1*) gurges inundans *Scaliger* gurgitis haustus *Bembus* (haustu *Wakefieldus*) || 365 Mutius **BCV** (*sic*) || 366 *sqq. sic habet* **O**:

366 Legitime cessit cui fracta potentia regis
367 Hic Curius clare socius uirtutis et ille
368 Flaminius deuota dedit qui corpora flammae

(*nisi quod* 366 Legittime **H**, cesit **H** *m. 1*, facta **B** fata **C**; 367 dare **C**, sotius **V**; 368 Flamminius **BC** Flamineus **H**, dedet **V**); *in quibus uerba* deuota — flammae *glossam esse ad u.* 365 *adscriptam agnouit Heynius simul* Fabricius *pro* Flaminius *reponens*; *interpolationem retinentium inter coniecturas commemorandae* 366 Limitibus *Ribbeckii* (Aeacidae *Silligius*), 368 Caecilius (*pro* Flaminius) *Nicolai Loensis, qui et* lumina *pro* corpora

Scipiadaeque duces, quorum deuota triumphis 370
Moenia dumetis Libycae Carthaginis horrent. 371
Iure igitur tali sedes pietatis honorest; 369
Illi laude sua uigeant: ego Ditis opacos 372
Cogor adire lacus, uiduos a! lumine Phoebi,
Et uastum Phlegethonta pati, quo, maxime Minos,
Conscelerata pia discernis saecula sede.
Ergo iam causam mortis, iam dicere uitae
Verberibus saeuae cogunt sub iudice Poenae,
Cum mihi tu sis causa mali nec conscius adsis
Intolerabilibus curis. non inmemor audis,
Et tamen ut noctis dimittes somnia uentis,

370, 71 *ante* 369 *posuit Hauptius* ‖ 370 Scipiadaeque *Hauptius*: Scipiadasque **V** Istarum piadasque **BC** (*in* **B** sci *m. rec. suprascr.*) Istarum pii ad asque **H** (Istic scipiadasque *m. 2 corr.*) | deuota] damnata *olim conieci* ‖ 371 dumetis *scripsi*: romanis **V** rapidis **BC** (*in* **B** *m. rec.* ni *supra* di *scr.*) iapidis **H** arundinibus *Naekius* Romanos *Kochius* ruderibus *Hertzbergius* uae rapidis *Ribbeckius* uepretis *Hauptius* | lybicae **C** libice **HV** | cartaginis **BHV** | horent **H** *m. 1* ‖ 369 tali — honorest *scripsi*: talis — honores **O** honorat *edd. ant.* tales *Heynius* ‖ 372 Ille, i *supra* e, **C** | ergo **V** ‖ 373 locos *Schraderus* | uiduos **BHV**: uacuos **C** | a! *Heinsius*: a *praepos. uulgo* | limine **H** *m. 1, ut uid.* ‖ 374 phlegetonta **H** phelegethon (ta *add. m. rec.*) **B** flegeton **V** | maxime *Schraderus*: maxima **O** ‖ 375 Cum scelerata **V** | discernis *Schraderus*: discernit **O** | saecula *Schraderus*: uincula **O** limina *Iacobsius* ‖ 376 iam — iam ς: quam — iam **O** (*etiam* **V**; *ad* iam **B** *mg.* † quā) | dicere ς: discere **O** ‖ 377 sceue **H**; saeuo *Bembus* | sub *Scaliger*: ab **O** (a **H**) | pene **H** ‖ 379 Quom **V**: Cum *ceteri* | mali nec **V**: mali ne **C** maligne **H** malignae **B** | axis **V** | *punctum post* adsis *uulgo* ‖ 379 Intolerabilibus *Hertzbergius*: Sed tolerabilibus **C** Sed tolerabilius **BHV** (toll. **H**) Nec tolerabilibus *Bembus* | non *scripsi*: hoc **HV** haec **BC** | imm. **B** | sed iam memor audi *Hertzbergius* ‖ 380 Et tamen ut noctis *scripsi*: Et tamen ut uadis **O** Quae tamen ut uanis *Bembus* Et tamen usque uagis *Silligius* Et tamen etsi audis *Hauptius* Ut tamen audieris *Ellisius* Et lamenta uagis *Birtius* | dimittes somnia *scripsi*: dimictere sompnia **V** dimitte somnia **BCH** dimittes omnia ς dimittis somnia *edd. ant.* dimittens omnia *Bembus*

Et mea diffusas rapientur dicta per auras! 383
Disgredior numquam moniturus: tu cole fontis 381
Et uiridis nemorum siluas et pascua laetus.' 382
Dixit et extrema tristis cum uoce recessit. 384
  Hunc ubi sollicitum dimisit inertia uitae
Interius grauiter regementem (nec tulit ultra
Sensibus infusum culicis de morte dolorem),
Quantumcumque sibi uires tribuere seniles
(Quis tamen infestum pugnans deuicerat hostem),
Riuum propter aquae uiridi sub fronde latentem
Conformare locum capit inpiger. hunc et in orbem
Destinat ac ferri capulum repetiuit in usum,
Gramineam ut uiridi foderet de caespite terram:
Iam memor inceptum peragens sibi cura laborem
Congestum cumulauit opus, atque aggere multo
Telluris tumulus formatum creuit in orbem.
Quem circum lapidem leui de marmore formans
Conserit, assiduae curae memor. hic et acanthos
Et rosa purpureum celans pudibunda ruborem
Et uiolae genus omne, hic est et Parthica myrtus

---

383 *ante* 380 *posuit Scaliger* ‖ 383 rapientur *idem*: rapiuntur **O** ‖ 381 Disgr. **V**: Digr. *ceteri* | moniturus *scripsi*: moriturus **V** rediturus **BCH** | fontis **B**: fontes *ceteri* ‖ 382 uirides **V** | siluis **H** *m. 1* | 385 ubi **O**: mihi **C** ibi *Ribbeckius* | sollicitae *Bothius* ‖ 386 Incercius **H** *m. 1* ‖ 387 domorte **H** ‖ 388 uires sibi **V** | 389 temen i. pugnas **V** ‖ 390 propter **CV**: praeter **BH** ‖ fronte **C** (ṫ d *supra* t), **H** *m. 1* ‖ 391 cepit **H**; incipit *coni. Ribbeckius* | inp. **V**: imp. *ceteri* | in *om.* **V** ‖ 392 Distinat **B** *m. 1* | fieri **H** | acuti *Heinsius* ‖ 393 ut *Bembus*: *om.* **O** | fodiens **H** | cespite **O** (*nisi quod in* **B** s *ex* p *correcta uidetur*) ‖ 394 incoeptum **C** ‖ 395 Coniestum **H** | agere **H** *m. 1*, **V** ‖ *post* 396 *uu.* 392 *sq. repetit* **V** ‖ 397 lapidum **V** ‖ 398 congerit *Heinsius* | assiduę **B**: assidue *ceteri* | achantos **BCH**, *nisi quod* **B** h *supra* t *m. ead.*, achantus **V** ‖ 399 purpureo **ς** | celans *scripsi*: crescent **O** (crescit **H**) crescens **ς** | pudibunda **V**: rubibunda **B** rubicunda **CH** | ruborem **V**: terrorem (*m. rec. suprascr.* l'colore) **B** tenorem **H** per orbem **C** rubore *Wakefieldus* ‖ 400 genus omne *edd. ant.*: omne genus **O** | parthica **ς**: partica **V** spartica **BCH** | mirtus **CHV**

Atque hyacinthus et hic Cilici crocus editus aruo,
Laurus item Phoebi surgens decus, hic rhododaphne
Liliaque et roris non auia turba marini
Herbaque turis opes priscis imitata Sabina
Chrysanthesque hederaeque nitor pallente corymbo
Et bocchus Libyae regis memor; hic amaranthus
Bumastusque uirens et semper florida tinus;
Non illinc narcissus abest, cui gratia formae
Igne Cupidineo proprios exarsit in artus;
Et quoscumque nouant uernantia tempora flores,
His tumulus super inseritur, tum fronte locatur
Elogium, tacita format quod littera uoce:
'Parue culex, pecudum custos tibi tale merenti
Funeris officium uitae pro munere reddit.'

---

401 iacinthos **C** iacintos **BV** iacymctos **H** | cilyci **H** | crosus **B** | auro **H** ‖ 402 surgens decus **H**: decus (*om.* surgens) **V** decus surgens **BC** | hic rododaphne **BCH** (*nisi quod* **C** rodo daphne): et sua pagina dicit *miro errore* **V** ‖ 403 *om.* **V** ‖ 403 roris **H**: rosis **BC** | turba *Heinsius*: cura **BCH** | marina (*alt.* a *suprascr.* † i) **C** ‖ 404 thuris **HV** | opus *Maehly* | mutata **H** | sabina **BC**: sabinas **V** sabinis **H** ‖ 405 Chrysanthesque *Scaliger*: Chrysantusque **BC** Chrisantusq. **H** Crisantus (*om.* que) **V** | edereq; **V** | palante *Heinsius* | chorimbo **B** corimbo **CHV** ‖ 406 bochus **BC** boccus **H** bocus **V** | lybiae **C** libie **HV** | amarantus **H** amaratus **V** ‖ 407 Bamastus **B** Humastus **H** Buphthalmus *Bembus* | tinus *Salmasius*: pinus **O** picris *Bembus* ‖ 408 illic **V** illicrẹ **H** | narcisus **BCH** | quoi **V**: cui *ceteri* | gratia *Heinsius*: gloria **O** ‖ 411 tum] tunc **V** cum **H** ‖ 412—414 *om.* **V** (*spatio uacuo in fine paginae relicto*), *manu aliena add.* **H** ‖ 412 firma (t *add. m. 2 supra lin.*) **B** ‖ 413, 14 *habent Par.* ‖ 413 culix **B** ‖ 414 Muneris *Par.* | redit **H** ‖ Libellus qui nominatur Culex Publii Virgilii finit **B** *et* (*nisi quod* Culex Virgilii Maronis) **C** *litteris maiusculis*; *subscriptione carent* **HV**

II.

DIRAE.

Battare, cycneas repetamus carmine uoces:
Diuisas iterum sedes et rura canamus,
Rura, quibus diras indiximus, impia uota.
Ante lupos rapient haedi, uituli ante leones,
Delphini fugient pisces, aquilae ante columbas,
Et conuersa retro rerum discordia gliscet,
Cuncta prius fient, quam non mea libera auena.
Montibus et siluis dicam tua furta, Lycurge,
Impia. Trinacriae sterilescant gaudia uobis
Nec fecunda, satis nostris felicia rura,
Semina parturiant segetes, non pascua colles,
Non arbusta nouas fruges, non pampinus uuas,
Ipsae non siluae frondes, non flumina montes.

De codd. cf. p. 20; Dirae eiusdem incipiunt **B** Dirae Maronis incipiunt **PT** Incipit dira Maronis **M** (*litteris omnes maiusculis*) Incipit diras **H** ‖ 1 Bactare **H** (*semper*) Batire **n** | cicneas **BPT** tigneas **M** (*nisi quod* et gneas **n**) ‖ 2 diuisas *ex* hyuissas *m. 2 corr.* **H** ‖ 3 Rura **H**: Dura **O** | dira sim dix. **P** induximus **H** ‖ 4 rapiunt **M** | hedi **MP** edi **H** | uituliq. leones **H** ‖ 5 aquilę *m. 1 ex* aquęlę *corr.* **B** ‖ 6 gliscet *in ras.* **n** ‖ 7 Cuncta *Heinsius*: Multa **O** | fient **O**: fuerit *uulgo* fuerint *Boxhornius* fiet *Weberus* | auena] fata **M** ‖ 8 syluis **n** | dicat **ς** | furta *scripsi*: facta **BPH** fata **MT** (*hic* fatali gurce) | licurge **H** ligurce **BPT** lygurge (lig. **n**) **M** ‖ 9 trinacryę **B** | sterilescent **H** | nobis **H** ‖ 10 satis nostris *scripsi*: senis nostris **M** senis nostri **BPTH** sinus nostri *Scaliger* suis olim *Ribbeckius* seni, nostris *Ellisius* (*at senem fuisse Lycurgum militem parum probabile*) ‖ 11 Senina parturient **H** ‖ 13 frondes silue **H** | flamina **ς** | fontes (*aut u.* 18 montibus) *Wakefieldus*

Rursus et hoc iterum repetamus, Battare, carmen.
Effetas, Cereris sulci, condatis auenas,
Pallida flauescant aestu sitientia prata,
Inmatura cadant ramis pendentia mala,
Desint et siluis frondes et fontibus humor,
Nec desit nostris deuotum carmen auenis.
Hinc Veneris uario florentia serta decore,
Purpureo campos quae pingit uerna colore,
Hinc aurae dulces, hinc suauis spiritus agri
Mittant pestiferos aestus et taetra uenena:
Dulcia non oculis, non naribus ulla ferantur.
Sic precor, et nostris superent haec carmina uotis.
Lusibus et multum nostris cantata libellis
Optima siluarum, formosis densa uirectis,
Non duces uirides umbras nec laeta comantis
Iactabis mollis ramos inflantibus auris: 29
Militis impia cum succaedet dextera ferro 31
Formosaeque cadent umbrae, formosior illis

---

14 R *miniata in* **BP**, *om. in* **T** | et *om.* **P** ‖ 15 sulci **ς**: sulcis **O** | condamus **H** ‖ 16 flauescunt **H** | aestas **mo** aestus sic. **n** ‖ 17 Inm. **H**: Imm. **O** | ramis, s *m. 2 suppuncta*, **B** ‖ 18 Desinẹt **H** | frontibus **B** (r *suppunx. m. rec.*) | humor **B** *cum ceteris* ‖ 19 carmen] gramen **M** ‖ 20 H *littera distincta in* **BPT** | Hinc **H**: Haec **O** (a *suppuncta in* **B**) | florentem **M** ‖ 21 Purpureos **ς** | pingit **O**: pinxit **H** pingunt *Heinsius* (*at Venus ipsa pingit*: *cf. Lucret. I init.*) | uerna *Heinsius*: auena **O**; *an* amoena *?* | coloro **H** *m. 1* ‖ 22 agris **H** ‖ 23 Mittant *edd. ant.*: Mittent **M** Mutent **BHPT** | aẹstus **B** | tetra **MT** terra **H**; *malim* tecta | uenena *ex* uenera *corr.* **n** ‖ 24 naribus *Heinsius*: auribus **O** | forantur **BPT** ‖ 25 Hic **T** Hęc **B** ‖ 26 L *in* **BP** *distincta* (*om. in* **T**) | Lusibus *Silligius et Putschius*: Ludimus **O** Tu nemus *Scaliger* Lusimus *Handius* ‖ 27 Obtima **PT** | uirectis **O**: uiretis **H** ‖ 28 Non duces *scripsi*: Tondemus **BM** Tundemus **HPT** (*sic*) Tondebis *Gronouius* (*at hoc exprimit u.* 32) | uiridis *sine dubio scripsit auctor* | umbras] herbas **H** | et **H** | comantes **H**; canentes *Maur. Schmidtius* ‖ 29 molles *et* euris **H** ‖ *u. qui est in* **O** 30 *post* 36 *traieci* ‖ 31 impia cum] in (im **o**) platanis **M** | succedet **O**: succidet **ς** ‖ 32 Formosạeque **B** | cadent **ς**: cadunt **O** | frondes *Maehly*

Ipsa cades, ueteris domini felicia ligna;
Nequiquam: nostris potius deuota libellis
Ignibus aethereis flagrabit. Iuppiter ipse, 35
Iuppiter hanc aluit: cinis ec Ioue fiat oportet. 36
Haec mihi saepe meum resonabit, Battare, carmen. 30
Thraecis tum Boreae spirent inmania uires, 37
Eurus agat mixtam fulua caligine nubem,
Africus inmineat nimbis minitantibus imbrem,
Cum tua cyaneo resplendens aethere silua 40
Non iterum audibit, crebro quae, Lydia, dixti.
Vicinae flammae rapiant ex ordine uites,
Pascantur segetes, diffusis ignibus auras
Transuolet, arboribus coniungat et arbor aristas.
Pertica qua nostros metata est inpia agellos, 45
Qua nostri fines olim, cinis omnia fiat.
Sic precor, et nostris superent haec carmina uotis.
Vndae quae uestris pulsatis litora lymphis,

---

33 Ipsa **M**: Ipse **BHPT** | ueteris **H**: ueris **n** iteris **BPTmo** | lignat **P** regna **M** ‖ 34 Nequiquam **BMT** (*sic*): Nequicquam **P** Neçquitquam **H** Nequaquam *Hauptius* | potis **T** | deuote **M** ‖ 35 aethereis **B** (ethereis *etiam* **H**; aetheriis **MT**) | flagrabis *doctus Italus* ‖ 36 hanc] hec **H** | aliud **H** (*sic*) **M** | ec Ioue *scripsi*: haec (haec **B**) tibi **O** a Ioue (*uel* illi) *Maehly* haec Ioue *Hauptius* | fiet **Hn** ‖ 30 *huc reuocaui* | *littera initialis distincta in* **B** | Hec **HT**: Nec **O** Hoc *Ribbeckius* | saepe **B** | resonabat **H** resonabis *Tollius* ‖ 37 Threcis **O** (Grecis **H** trhecis **n**) | imm. **O** inania **H** ‖ 38 Eurus *Badius*: Purus **O** | miatam **P** ‖ 39 Affr. **HMT** | imm. **O** inmineant **H** | nibis **T** nymbis **mn** | imitantibus imbres **H** ymbrem **M** ‖ 40 respondens **M** | aethere **B** ‖ 41 Non iterum **O**: Noscet iter ς | audibit *scripsi* (*coll. Lyd.* 19): dicens **O** ducens ς | crebro **M**: erebro **B** erebo **T** erobo **P** herebo **H** Erebo *uulgo* | quae *scripsi praeeunte M. Schmidtio*: tua **O** | lidia **O** | dixti **HPT**: dixit **B** dixi **M** ditis ς Ditis *uulgo* ‖ 43 auras *Heinsius*: aurae **O** (aure **H** aurae **B**) ‖ 44 contingat **H** | ardor *doctus Italus*: arbor **O** ‖ 45 P *initialis om. in* **T**, *distincta in* **P** | qua *uulgo*: quae *uel* que **O** | nostra **H** | m&a **P** metita **mo** | inpia **B**: impia *ceteri* ‖ 46 fines *ex* finis *corr.* **n** | fiat **BP**: fecit **MT** fiant **H** ‖ 48 Vndaeq; **P** | littora **HM** | limphis **M**

Litora quae dulcis auras diffunditis agris,
Accipite has uoces: migret Neptunus in arua,
Fluctibus et spissa campos perfundat harena:
Qua Vulcanus agros pastus Iouis ignibus arsit,
Barbara ducatur Libycae soror altera Syrtis.
Tristius hoc, memini, reuocasti, Battare, carmen.
Nigro multa mari dicunt portenta natare,
Monstra repentinis terrentia saepe figuris,
Cum subito emersere furenti corpora ponto.
Haec agat infesto Neptunus caeca tridenti
Atrum conuertens aestum maris undique uentis,
Et fuscum cinerem canis exhauriat undis:
Dicantur mea rura ferum mare; nauta caueto
Rura, quibus diras indiximus, impia uota.
Si minus haec, Neptune, tuos sine fundier amnis: 63
Nam tibi sunt fontes, tibi semper flumina amica. 65
Nil est quod pergam ulterius: merita omina dictis. 66

---

49 Littoraq; **HP** Litora quae *m. 1* Littoraque *m. 2* **B** | dulces **H** | aures **H** *m. 1*; *num* uenas *?* ‖ 50 A *litt. distincta in* **P** | uites **H** | migrat **PT** ‖ perfundit **T** | arena **H** ‖ 52 *et* 53 *post* 46 *traicit Maehly* ‖ 52 pastos **H** | arsit *Ribbeckius*: arcet **O** ardet *Scaliger* uret *Heinsius* ‖ 53 ducatur *scripsi*: dicatur **O** | sytis **B** ‖ 54 T *littera distincta in* **BPT** | hec **H** | reuocasti **H**: reuocasset **O** (*in* **B** *bis, altero expuncto*) reuocasses ς ‖ 55 Nigra (-gr☰ m) multo **M** | dicunt **M**: dicent **BHPT** ‖ 57 corpore **PT** (*in hoc* a *supra* e) | 58 H *littera distincta in* **P** *et*, *ut uid.*, *in* **T** | agit **M** (ait o) | infesto **B** *corr. m. rec.,* **H**: infesta **O** (infessa o) | c̄ ū (*mg.* conuertens) **T**; conuerrens *Scaliger* ‖ 60 cinerem *om.* o crinem **H** | exauriat **P** exhauriet **M** | undit **H** *m. 1* ‖ 61 ferrum **H** | mare *om.* o ‖ 63 S *litt. distincta in* **BP** | tuos sine fundier amnis *scripsi*: tuis infundimus auris **O** (auris † aruis **T** aris **H**) tuas i. auris *Heinsius* ‖ *u. qui est in* **O** 64 *post* 66 *traieci* ‖ 65 flumina *m. 1 ex* flumica *corr.* **B** | flumina retro o, *om. uu.* 66 *et* 67 ‖ 66 Nihil **B** | pergam *Heinsius*: perdam **O** | ulteris **T** | merita omina dictis *scripsi coll. Verg. Aen.* II 690: merita omnia ditis **B** meritam omnia ditis **PT** merita omnia dicis m meritis omnia dicis n (*de* o *cf. ad* 65) omnia merita ditis **H** merita omnia diras *Heinsius* merito omnia dicis *Putschius* (dices *Hauptius*) merito omnia Ditis *Ribbeckius*

Battare, fluminibus tu nostros trade dolores. 64
  Flectite currentis lymphas, uaga flumina, retro, 67
  Flectite et aduersis rursum diffundite campis:
  Incurrant amnes passim rimantibus undis,
  Nec nostros seruire sinant erronibus agros.
Dulcius hoc, memini, reuocasti, Battare, carmen.
  Emanent subito sicca tellure paludes,
  Et metat hic iuncos, spicas ubi legimus olim;
  Occupet arguti grylli caua garrula rana.
Tristius hoc rursum dicit mea fistula carmen.
  Praecipitent altis fumantes montibus imbres
  Et late teneant diffuso gurgite campos,
  Quin dominis infesta minantes stagna relinquant.
  Vt delapsa meos agros peruerterit unda,
  Piscetur nostris in finibus aduena arator,
  Aduena, ciuili qui semper crimine creuit.
  O male deuoti prauo certamine agelli,

---

64 nostris **H** *m. 1*, **M** | trahe **H** *m. 1* ‖ 67 F *littera distincta in* **BPT** | Flectites (s *del. m. 1*) **B** | lymphas ς: nymphas **B** nimphas **HTmn** nimfas **P** | flumina amica (*om. u.* 68) **P** ‖ 68 cursum ς, *unde* auersi cursum *Scaliger* ‖ 69 remeantibus ς | seruire **B** *m. 1* (u *m. ant. in* ex *corr.*; exire *m. rec. suprascr.*): exire *ceteri omnes* | erronibus *Bembus*: erroribus **O** ‖ 71 D *littera distincta in* **BP**, *om. in* **T** | hec **H** ‖ 72 Et manent **PT** | sicco≡ **n** sicca *ex* ceca *corr.* **o** ‖ 73 hinc **T** | spinas **M** ‖ 74 Occupet *uulgo*: Cocule t **BP** Cogule t **T** Coculet **M** (**B** *m. rec., quae mg.* l' occultet) Concule ubi **H** Occubet *Naekius* | grilli **O** (grili **H**) ‖ 75 T *littera distincta in* **B**, *om. in* **T** | dicit **O**: dicat ς dixit *Naekius* | 76 Prȩcipitȩ **T** | fumantes *ex* fumantibus *corr.* **H**; undantes *Maehly* | ymbres **mn** ‖ 78 Quin dominis *ego*: Quid dominis **O** (Quiq. domos **H**) Qui dominis ς; Et *u.* 77 *et* Qui *u.* 78 *transponit Maehly* | relinquant ς: relinquunt **O** ‖ 79 Vt delapsa *scripsi*: Vnde (-dae **B**) lapsa **BHPT** Vnde elapsa **M** relapsa *edd. ant.* illapsa *Heinsius* | peruerterit *Heinsius*: peruenerit **O** (per uen. **B**) ‖ 80 Pisc& **P** | aduena *ex* aduenena **n** ‖ 82 prauo certamine *scripsi*: pratorum **BPT** (*et ita* **H** *m. 2 ex* patrorum *corr.*) parcarum **M** praetorum ς *uulgo*, *tum* crimine **BM** crimina **HPT** (*hoc uocabulum e u. priore repetitum*)

Tuque inimica boni semper discordia ciuis!
Exsul ego indamnatus egens mea rura reliqui,
Miles ut accipiat funesti praemia belli!
Hinc ego de tumulo mea rura nouissima uisam;
Hinc ibo in siluas: obstabunt iam mihi colles,
Obstabunt montes, campos haud ire licebit.
Dulcia rura ualete et Lydia dulcior illis
Et casti fontes et, felix nomen, agelli!
Tardius, a, miserae descendite monte capellae
(Mollia non iterum carpetis pabula nota),
Tuque resiste pater: miccite nouissima nobis.
Intueor campos longum. — mene esse sine illis? —
Rura, ualete iterum; tuque, optima Lydia, salue,
Siue eris aut, si non mecum, morieris, utrumque.
Extremum carmen reuocemus, Battare, auena.
Dulcia amara prius fient et mollia dura,
Candida nigra oculi cernent et dextera laeua,
Migrabunt casus aliena in corpora rerum,
Quam tua de nostris emigret cura medullis.

---

83 boni (*uel* probi) *scripsi*: tui **O** *sine sensu* (tuo — ciui *Heinsius non melius*) | ciuis] cuius **no** ‖ 84 E *littera distincta in* **BP** | Exul **HMT** | Exsule gom dampnatus **P** | indampnatus **T** indemnatus **no** indempnatus **Hm** | relinqui **H** ‖ 86 nouissimã (*uirgula erasa*) **B** ‖ 87 cibo **P** ‖ 88 haud ire *Hauptius*: audire **O** adire **H** nec adire **ς** | licebat **o** ‖ 89 D *littera distincta in* **BP** | lycida **M** lidia **P** ‖ 91 ah **n** ab̤ **H** ha *corr.* **B** *m. rec.* ‖ 92 Molia **H** *m. 1* | non] cum **H** ‖ 93 Tu quoq. **H** | puer **T**; caper *Heinsius* | miccite *scripsi quid fere expectem significaturus*: et prima **O** en *uel* haec prima *edd. ant.*; *sed quidnam* prima nouissima *sic quidem coeuntia uelint nemo explicet* (*Ribbeckius lacunam post* 93 *statuit*) ‖ 94 *post* campos *interpungit* **o** | mene *scripsi*: manet **O** | esse sine illis **M** (*post* esse *ras. in* **n**): esses in illis **BHPT** hostis *uel* obses *uel* ensis in illis **ς** (*hoc uulgo; sed inepte* ensis *pro* miles *ponitur*) ‖ 95 R *littera distincta in* **BP** | lidya **m** ‖ 96 Siue eris et si non **O**; aut *pro* et *coni. Francius* | mecum *om.* **o** ‖ *post* 96 *lacunam statuit Ribbeckius* ‖ 97 E *littera distincta in* **BP** | auena *ex* carmen **o** ‖ 98 fient **ς**: fiant **O** ‖ 99 cernent **ς**: cernant **O** | leuaq; **H** ‖ 101 nostra de tuis **H** | emigrent **o**

Quamuis ignis eris, quamuis aqua, semper amabo:
Gaudia semper enim tua me meminisse licebit.

[LYDIA.]

Inuideo uobis, agri formosaque prata,
Hoc formosa magis, mea quod formosa puella
In uobis tacite nostrum suspirat amorem.
Vos nunc illa uidet, uobis mea Lydia ludit,
Vos nunc adloquitur, uos nunc adridet ocellis,
Et mea submissa meditatur carmina uoce,
Cantat et hinc, teneram mihi quae cantabat in aurem.
Inuideo uobis, agri: discetis amare.
O fortunati nimium nimiumque beati,
In quibus illa pedis niuei uestigia ponet
Aut roseis uiridem digitis decerpserit uuam
(Dulci namque tumet nondum uitecula Baccho)
Aut inter uarios Venerem spirantia flores
Membra reclinarit teneramque inliserit herbam

---

102 Quam uis *bis* **Bo** ‖ 103 enim *om.* **H** | me *om.* **BPT** (*in* **B** *add. m. rec. supr. lin.*) | meminisset **T** | iuuabit *edd. ant.* libebit *Heinsius*

Lydia *carmen sine interuallo adhaeret Dirarum u.* 103 *in* **O**, *separauit Frid. Iacobsius* ‖ 1 I *littera distincta in* **B** | agri *om.* **o** | formasaque prata **B** ‖ 2 Nec **H** | quo **M** quam **H** ‖ 3 In uobis *Heinsius*: Est uobis **O** (nobis **H**) ‖ 4, 5 uidet uos nunc adridet ocellis *mediis omissis* **H** ‖ 5 alloq. **O** | arridet **M** aridet, *alt.* r *suprascr.,* **P** ‖ 6 summissa **BM** | medicatur **mo** | carmine **n** ‖ 7 hinc teneram *scripsi*: interea **O** inter uos *Ribbeckius* ‖ 8 disetis **BP** (c *supra* se *m. rec. in* **B**) dissetis **T**; *pro* disc. am. *miro errore* formosaque prata **H** ‖ 9 O *littera distincta in* **BP**, *om.* **T** | nimiumque *edd. ant.*: multumque **O** ‖ 11 uiridem digitis **M**: digitis uiridem **BHPT** | unam **H** ‖ 12 Dulci **H**: Dulcia **O** | intecula **H** *m. 1* (*sic*) | bacho **O** ‖ 13 ueneris **H**; ueris *Heinsius* | spirantia *Eichstadius*: spumantia **M** stipendia **BHPT** (l' stupentia **B** *mg. m. rec.*; stipantia *et* dispendia ς) simulantia *Silligius* ‖ 14 declinarit **BPT** (rit *m. rec. in litura* **B**) | teneramque **M**: teneremque **BPT** ueneri **H** | illiserit **HM**

Et secreta meos furtim narrabit amores!
Gaudebunt siluae, gaudebunt mollia prata
Et gelidi montes, auiumque silentia fient;
Tardabunt riui labentes currere lymphae,
Dum mea iocundas exponat cura querellas.
Inuideo uobis, agri: mea gaudia habetis,
Et uobis nunc est, mea quae fuit ante uoluptas.
At mihi tabescunt morientia membra dolore
Et calor infuso decedit frigore mortis,
Quod mea non mecum domina est. non ulla puella
Doctior in terris fuit aut formosior; ac si
Fabula non uana est, tauro Ioue digna uel auro
(Iuppiter auertas aurem!) mea sola puella est.
Felix taure, pater magni gregis et decus! a te
Vaccula non umquam secreta cubilia captans
Frustra te patitur siluis mugire dolorem.
Et pater haedorum felix semperque beate!
Siue petis montes praeruptos, saxa pererrans,
Siue tibi siluis noua pabula fastidire
Siue libet campis: tecum tua laeta capella est.
Et mas quicumque est, illi sua femina iuncta

15 furtem **H** *m. 1* | narrabis **M** narrabat **H** *m. 1* ‖ 16 molia **H** *m. 1* ‖ 17 montes *scripsi*: fontes **O** (*quo seruato Ribbeckius* 17 *et* 18 *inter se traiecit*) | fiant, e *supra* **a, T** ‖ 18 labantes **n**; labenti — lympha *Saliger* | currere *uulgo*: currite **O** | limphae **BP** lyphae **T** | iucundas **B** | querellas **B**: querelas *ceteri* ‖ 20 I *littera distincta in* **BP**, *om. in* **T** ‖ 21 nobis **H** | mihi quae *Heinsius* ‖ 22 Et **n** | mihi *uulgo*: male **O** | tabescunt *uulgo*: tabescant **O** (thab. **H**) ‖ 23 decedit **M**: decepit **BPT** decedat **H** ‖ 24 est domina **H** | ulla **H**: illa **O** ‖ 25 aut] ac **Bmo** et **H** ‖ 26 thauro **H** ‖ 27 aurem **M**: aure **BPT** aures **H** (l' uro **B** *mg. m. rec.*) ‖ 28 thaure **H** | et *supra lin.* **n** ‖ 29 Vacula **H**; Bucula *Heinsius* | captant **n** ‖ 31 E *littera distincta in* **BP** | hedorum **MP** edorum **H** | beatę **B** beate errans **H** ‖ 32 praeruptaque **n** (*sic Burmannus, qui et* pererras *inutiliter*) | per herbas **H** ‖ 33 siluis] si uis **M** (*in* **o** *ex* siluis *corr.*) | fastiditur **H**; fastus adiri *uel* fas sit adire *Heinsius* fastus adire *Burmannus* uestigare *Maehly* ‖ 34 lete **H** | capelle **H** *m. 1* | est *om.* **H** ‖ 35 quicumque *edd. ant.*: quocumque **O** (quodc. **o**)

Interpellatos numquam plorauit amores.
Cur non et nobis facilis, natura, fuisti?
Cur ego crudelem patior tam saepe dolorem?
Sidera per uiridem redeunt cum pallida mundum
Inque uicem Phoebus currens cadit aureus undis,
Luna, tuus tecum est: cur non est et mea mecum?
Luna, dolor nosti quid sit: miserere dolentis.
Phoebe, recens in te laurus celebrauit amorem,
Et quae pompa deum (nisi uilis fama locuta est
Somnia) nunc sertis secum sua gaudia gestat
Aut insparsa uidet mundo, quae dicere longum est.
Aurea quin etiam cum saecula uoluebantur,
Condicio similis fulsit mortalibus illis.

---

36 Interpelatos **H** Inter pellatos **B** (*in hoc coniunx. m. rec.*) **mo** | plorabit **o** ‖ 37 C *littera distincta in* **BP** | uobis **no** | fuisti *Salmasius et Heinsius*: fuisset **O** ‖ 38 tan **H** *m. 1* ‖ 39 Sydera **M** | uarium *edd. ant.* | radiant *uel* rident *Heinsius* cedunt *Hauptius* (*at per noctem Luna cum suo est*) ‖ 40 uocem **H** *m. 1* | ph(o)ebus **M**: phoebe **BH** phaebe **P** phębe **T** Phoebi *Heinsius* | currus *idem* | cadit aureus undis *scripsi*: atque aureus orbis **O** redit a. orbi *Hauptius* Phoebi currus (-rum) fugat aureus orbis *Ribbeckius* ‖ 41 tuus *Scriuerius, Naekius*: tui **O** | et *om.* **H** ‖ 43 Phoebe **HM** (pheope **n**): Phǫebo **B** Phoebo **P** Phębo **T** | recens in te *Naekius*: gerens in te **O** (merens ς) geres in te (*et* celebrabis) *Scaliger* uirens *Heinsius* decens *Silligius* Phoebo nata recens *Schopenus* geris quam tu *Ribbeckius* | celebrauit] u *in* b *corr.* **H** (celebrabit ς) ‖ 44 quạe **B** q: **P** quem̈ **H** | nisi] non **M**; nam *Naekius* | uilis *scripsi*: siluis **O** ‖ 45 Somnia n̄c sertis *scripsi*: Omnia uos estis **O**; *doctorum conanima in loco difficili sunt haec maxime*: et quem nympha deum (nisi ludis, fama) secuta est. Omnia caelestes s. s. g. gestant — uident (*hoc cum Heinsio*) *Putschius* et q. p. d. non signis furta locuta est Dulcia? caelestes s. s. g. gestant — uident *Schopenus* (*hunc secutus* non signis facta locuta Omnia? *Iacobus*) et q. p. d. non dulcia furta locuta est Omnis caelestis *Kochius* Et quicumque deum, nisi lusus fama locuta est, Numina, uos nostis *Maur. Schmidtius* nisi siluis f. l. e. Somnia pro ueris *Ribbeckius* (*anteriorum coniecturae nil proficiunt, nisi quod* Somnia *iam Heinsius*) ‖ 46 inspersa ς | uident **H** ‖ 47 quin] quem (i *supra* e *m. 2*) **H** ‖ 48 Condicio **HT**: Conditio *ceteri* | similis fulsit *scripsi*: similisque foret **O** similis fuerat *edd. ant.* similisque fuit *Ribbeckius* (*quo accepto*

Haec quoque praetereo, notum Minoidos astrum
Quaeque uirum uirgo sicut captiua secuta est.
Laedere, caelicolae, potuit uos nostra quid aetas,
Condicio nobis uitae quo durior esset?
Ausus egon primus castos uiolare pudores
Sacratamque meae uittam temptare puellae
Inmatura mea cogor nece soluere fata?
Istius atque utinam facti mea culpa magistra
Prima foret: letum uita mihi dulcius esset.
Nam mea non ullo moreretur tempore fama,
Dulcia cum Veneris furatus gaudia primus
Dicerer atque ex me dulcis foret orta uoluptas.
Nunc mihi non tantum tribuerunt inuida fata,
Auctor ut occulti noster foret error amoris.
Iuppiter ante sui semper mendacia uultus
Cum Iunone, prius coniunx quam dictus uterque est,
Gaudia libauit dulcem furatus amorem.
Et moechum tenera gauisa est laedere in herba

---

usus *pro* illis *Hauptius*) ‖ 49 H *littera distincta in* **BP** | praetereo *edd. ant.*: praeterea **O** (praet. **B** pret. **H** praeter ea **n**) | notum **BM**: motum **PT** motu **H**; *num* uotum ? | minoidos **M**: minoidus **BPT** minoidis **H** (*et ita* **B** *m. rec. corr.*) ‖ 50 sicut] sciuit **M** ‖ 51 Lede **H** | nos **BPT** | quid] qui **M** | etas **M**: aestas **BPT** (*in* **B** a *prior suppuncta*) obstans **H** ‖ 52 Condicio **HT**: Conditio *ceteri* | uobis **H** | quod **T** ‖ 53 egon *edd. ant.*: ego **O** (ergo **T**) | primus *ex* pimus **n** ‖ 54 uittam *Pomponius Sabinus*: uitam **O** | ceptare (*ras.*) **n** | puellam **MT** (*sed in hoc* ae *supra* am *scr.*) ‖ *ante* 55 **H** *habet* Inmatura meae uitam temptare puelle ‖ 55 Inmat. **HM**: Immat. *ceteri* | mea *Hauptius*: meae **O** | cogor **M**: quoque **BHPT** | nece **O**: l' nexe **B** *mg. m. rec.* necis *et* noxae ς | fata **O**: l' fc̄a (= facta) **B** *mg. m. rec.* ‖ 57 letum **PT** laetum **n** loetum **mo** ‖ 58 Nam ς: Non **O** | non nullo **BPT** | morereretur **o** ‖ 59 primus *edd. ant.*: primum **O** ‖ 60 Dicerer **B**: Diceret *ceteri* ‖ 61 Nunc *Godofr. Hermannus*: Nam **O** At *Eichstadius* | inuida fata *Heinsius*: impia uota **O** impia fata *Putschius* ‖ 62 et (ut *m. 2 suprascr.*) oculti **H** | eror **H** *m. 1* ‖ 63 I *littera distincta in* **BP** | tui *Peerlkampius, qui* libasti *u.* 65 | mendata (i *supra* ta *m. 2*) **H** mendatia **n** | uultus *scripsi*: factus **O** furti **H** fastus *Scaliger* ‖ 65 amorem est **M** ‖ 66 Et moechum tenera *scripsi*: Et mecum tenera **O** (mea cum **M** metum **P**) Et tecum tenera *Gronouius*

Purpureos flores, quos insuper accumbebat
Brachia formoso supponens Cypria collo
(Tum credo fuerat Mauors distentus in armis;
Nam certe Vulcanus opus faciebat, et illi
Tristi turpabat malas fuligine barba).
Non Aurora nouos etiam plorauit amores
Atque rubens oculos roseo celauit amictu?
Talia caelicolae. numquid minus aurea proles?
Ergo quod deus atque heros, cur non minor aetas?
Infelix ego, non illo qui tempore natus
Quo felix natura fuit. sors o mea laeua
Nascendi miserumque genus, quoi sera libido est!
Tantam fata meae carnis fecere rapinam,
Vt maneam quod uix oculis cognoscere possis.

(secum *Scaliger*) Et dea clam tenera *Heinsius* Et dea cum tenero *uel* Et dea cum Cinyrae *Wernsdorfius* (*pro* in herba *reponens* Adoni *uel* ephebo) Et quocum tenera *Putschius* (quicum *Naekius*) Et mare cum tenero *Lachmannus ad Lucr.* V 1001 | gauisus est **H** *m. 1*; dea uisa *Gronouius* | laedere *G. Canterus*: ludere **O** elidere *Gronouius* ‖ 67 quotiens super *Heinsius* | accumbebant **o** *m. 1* ‖ 68 Brachia *Naekius*: Grandia **O** Candida *edd. ant.* Cypria *Putschius* | formosa **H** *m. 1* | subponens **no** | Cypria *Naekius*: gaudia **O** brachia *edd. ant.* ‖ 69 T *littera distincta in* **BP** | Mauors fueras *Gronouius* ‖ 70 Nam] Hoc **M** Cum *Peerlkampius* ‖ 71 turpabat **H**: turpabatque **BPT** turbabatque **M** | malas f. barba *Scaliger*: mala f. barbam **O** (malum **T**; malam *Naekius*) ‖ 72 nothos *G. Hermannus* suos *Hauptius* ‖ 73 roseo] rubeo **M**; *num pro* rutilo ? | caelauit **B**; uelauit *Broukhusius* ‖ 74 T *littera distincta in* **BP** | proles *Vonckius*: promo **O** (primo **no**) ‖ 75 quid decus **H** | ęros **P** hęros **T** ‖ 77 fors **mo** | lenta *Dan. Heinsius* ‖ 78 Nascendum **n** | quoi *Naekius*: quo **O** o *uel* pro *N. Heinsius* | est *om.* **H** ‖ 79 Tantam ς: Tantum **H** (*sic*) **M** (*sic*) **PT** Tanta **B** | fata meae *Heinsius*: uita meae **M** uite mee **H** uitae meae **P** uite meae **T** meae uitę **B**; fata meo *uel* mei *aliter Heinsius* mi uitae *Francius* uota meae *Iacobus* uitae in me *Naekius* saecla meae *Ribbeckius* | carnis *scripsi*: cordis **O** (cordi ς) sortis *uel* cordi *uel* morbis *Heinsius* curae *Francius* (fata mei curis *Hauptius*) | fecer **P** ‖ 80 maneas **H** | occulis **o** | possim **H** ‖ ⊙ fenix **H** Publii Virgilii Maronis Dirae finiunt *litt. maiusc. fere subscribunt* **BPT** (*hic* Maronis *om.*); *caret subscriptione* **M**

III.

C O P A.

Copa Surisca, caput Graia redimita mitella,
  Crispum sub crotalo docta mouere latus,
Ebria fumosa saltat lasciua taberna,
  Ad cubitum raucos excutiens calamos:
'Quid iuuat aestiuo defessum puluere abisse:
  Quam potius uiuo decubuisse toro!
Sunt obbae calices cyathi, rosa, tibia, chordae

III. Charisius p. 63, 10 K.: 'communia cupo cuponis, fullo fullonis; quamuis Vergilius librum suum Cupam inscripserit'.

De codd. cf. praef. p. 20 *sq.*; Copa eiusdem Maronis incipit *litt. maiusc.* **BP** Incipit copa eiusdem *litt. mai.* **S** Et cope Liber incipit **V** Copa **H** Copa incipit *litt. mai.* **n** ‖ 1 *litteris maiusc. in* **P** | *formam* Cupa *Bentleius ad Hor. sat.* II 2, 123 *commendat* | sui risca **B** suirisca **PS** furisca **M** sirisca **HV** (*et* **B** *mg. m. rec.*) | capud **S** | graia **V**: greca **HM** grega **B** (*m. ant. in* greca *corr.*) **S** creca **P** | metalla **BPS** (*corr. in* **B** *mg. m. rec.*) çapella mitella **H** ‖ 2 Crispim **H** *m. 1* | crotala **M** (crotola **o**) cr$\overset{o}{a}$talo **S** | docto **V** ‖ 3 Hebria **BP** | fumosa **HM**: famosa **BPSV** ‖ 4 At **H** ‖ 5 abisse *Ilgenus* (*cf. Hauptius opusc.* I 145): abesse **BHMPS** adesse **V** ‖ 6 pocius **S** potum **ς** | uiuo (bibo) *Schenkelius, ego*: bibulo **O** uiduo *et* herboso **ς** | thoro **BHMPS** ‖ 7 obbae *Ilgenus* (Obba et *Heinsio praeeunte*): topia et **BM** (tropia et **n**) topia et *ex* tobia et *corr.* **S** copia et **HP** cuppe et **V** (trophi **B** *mg. m. rec.*) | calices **V**: kalibes **B** kalybes **P** calibes **HS** chalibes **o** chalybes **mn** calybae **ς** *Scaliger* | cyathi **H**: cyati **BS** ciati **V** crati **P** crath **M** | tybia **M** | chord(a)e **M**: cord(a)e *ceteri*

Et trichila a! umbris frigida harundineis.
En et Maenalio quae garrit dulce sub antro
Rustica pastoris fistula ab ore sonat.
Est et uappa cado nuper defusa picato,
Est crepitans rauco murmure riuus aquae.
Sunt et Cecropio iunctae de more coronae
Sertaque purpurea lutea mixta rosa;
Sunt quae uirgineo libata Achelois ab amne
Lilia uimineis adtulit in calathis.
Sunt et caseoli, quos sirpea fiscina siccat,
Sunt autumnalis cerea pruna deae
Castaneaeque nuces et suaue rubentia mala, 19
Et pendet iunco caeruleus cucumis; 22
Sunt et mora cruenta et lentis uua racemis: 21
Est en munda Ceres, est Amor et Bromius. 20

---

8 trichila ς: triaclia **BV** tria clia **PS** triclya **mn** tryclia **o** triclina (i *supra* na) **H** (triachria **B** *mg. m. rec.*) | a *addidi*: *om.* **O** | umbris **BPSV**: umbrosis **HM** (**B** *mg. m. rec.*) umbriferis ς | harundineis **V**: harundinibus *ceteri* (arund. **HP**) ‖ 9 En **O**: Eti **H** *m. 1* Est ς | menalio *plerique* ‖ 10 ab ore *scripsi*: more **O** in ore ς | sonans ς ‖ 11 *sq. ante* 9 *ponit Ribbeckius* ‖ 11 Est *om.* **M** Et est et **P** | cado *ex* uado **H** | diffusa **HV** | piccato **H** ‖ 12 Et **HPS** | crepitans **V**: strepitans *ceteri codd. omnes* trepidans *Heinsius* | parco *Ilgenus* ‖ 13 et cecropio **V**: etiam croceo **BMPS** eciam crocee **H** et Corycio *Burmannus* | iunctae ς: uincte **V** uiolae **BPSmn** uiole **Ho** | de more **V**: de flore *ceteri codd. omnes* | corone **V**: coroll(a)e **BHMPS** ‖ 14 mixta rosa **HMV**: mistatrosa (*suppunx. m. rec.*) **B** mini forosa **P** mixtai (x *ex* s *corr.*) rosa **S** ‖ 15 Sunt q̄ (= quae) **V**: Et quae **BHMPS** Sunt et ς | uergineo **P** | achalois **M** acheloio **V** ‖ 16 Filia **M** | uimineis **O** (uimmineis **S** uimeneis **n** *m. 1*): emineis **V** *errore* in niueis **H** *m. 2* (*sic*) quae niueis ς | adt. **V**: att. *ceteri* | chalatis **H** chalathis **P** ‖ 17 sirpea ς: scirpea **V** iuncea **BHMPS** | fascina **BH** ‖ 18 autumnalis ς: autunalis **V** autumnali **BMPS** autūpnali **H** | prune **V** | dee **V**: die *ceteri codd. omnes* ‖ *uu. qui sunt in* **O** 20 *et* 22 *inter se traieci* (21 *sq. ante* 19 *sq. ponit Ilgenus*) ‖ 22 pendet **O**: pendens ς | caer. **H**: cer. **O** ‖ 21 Suntq; cruenta mora et lentis at; (= atque) uua racemis **V** | et] est *Wernsdorfius* ‖ 20 en *scripsi*: et **V** hic **BHMPS** | et **V**: est **BHMPS** | broimus **S**

Est tuguri custos, armatus falce saligna,
  Sed non hic uasto est inguine terribilis.
Huc, caligate, ueni: lassus iam sudat asellus;
  Parce illi: nostrum delicium est asinus.
Nunc cantu crebro rumpunt arbusta cicadae,
  Nunc etiam in gelida saepe lacerta latet.
Si sapis, aestiuo recubans te prolue uitro
  Seu uis crystallo ferre nouos calices.
Hic age pampinea fessus requiesce sub umbra
  Et grauidum roseo necte caput strophio,
Formosus tenerae decerpens ora puellae:
  A, pereat quoi sunt prisca supercilia.
Quid cineri ingrato seruas bene olentia serta?
  Anne coronato uis lapide ossa tegi?

---

24 Sed non hic uasto est *scripsi*: Sed (Set **V**) non et uasto est **O** (est *om.* **M**) Hic non et uasto est (non *del. m. 2*) **H** Sed uasto non est ς Sed non ex (ec *Ribbeckius*) uasto est *Ilgenus* ‖ 25 Huc **MV** (**H** *m. 2*): Huic **BPS** Nunc **H** *m. 1* | caligate *scripsi*, *quo peregrinantis habitus indicetur* (*cf. Iuuen.* 3, 322): calibita **BHP**, *et ita ex* calabita *corr.* **S**, chalybita **M** calibida **V**; cybelista *Hertzbergius* | uenit ς | lassus *om.* **B**, *suprascr. inter* sudat *et* asellus *m. rec.*; fessus **V** | sedet **V** | çasellus **H** ‖ 26 nostrum **V**: uestr(a)e **BMPS** nostri ς Vestae *Is. Vossius* | delicium ς: deliciu≡ **B** dilicium **PS** (**B** *m. rec.*) delitium **V** delici(a)e **M** | idelice est asinus uestre (uestrum delicium est asinus *corr. m. 2*) **H** ‖ 27 Hunc **H** | c≡rebro (*erasa* c) **B** | rumpiunt **BP** | cycade **o** ‖ 28 etiam in **V**: uere in **BP** uero in **S** uaria in **M** (**H** *m. 2 suprascr.*) uereaaria in **H** *m. 1* (*sic*) uerna in *Heinsius* uiridis *Burmannus* ueprum *Hauptius* | saepe ς: sede **O** ‖ 29 te ς *Scaliger*: nunc **O** (Nunc **B**) | uitro *ex* antro *corr.* **S** ‖ 30 cristallo **V**: cristalle **BPS** cristalli **HM** (christ. **o**) | uouos **H** ‖ 31 Hic **HS**: Hia **BP** H(a)ec **M** Huc **V** (*num haec uarietas ex* Heic *orta ?*) Eia ς Heia *uulgo* ‖ 32 capud **P** | strofio **BMPS** trophio **V** stripheo **H** ‖ 33 Formosus ς: Formosum **O** | Candida formosae decerpens *Bembus* | ore **S** ‖ 34 A pereat **BPS**: Ah pereat **V** Ha pereat **B** *m. rec. corr.*, **H** *m. 2* (Na *m. 1*) Aperiat **M** | quoi **V**: cui **BMPS** quibus **H** | sit **V** hec **H** | prisca] † crispa **B** *mg. m. rec.* ‖ 35 cineri *ex* cinere *m. ant. corr.* **B** | ingrata **o** | serūās **V** | benae **no** ‖ 36 ossa *Ilgenus*: ista **O** ipse *Hauptius*

Pone merum et talos. pereat qui crastina curet!
Mors aurem uellens 'uiuite' ait, 'uenio'.'

---

37 tallos **M** allos **S** ‖ 38 autem **o** *m. 1* ‖ Publii Virgilii Maronis Copa finit *litt. maiusc.* **BP** O fenix **H** Finis Cope Virgilii Maronis. — Epitaphium baliste conditum a Marone. Monte *eqs.* P. VIRGILII MARONIS COPE LIBER EXPŁ. **V** *sic duplici subscriptione.*

IV.

AETNA.

Aetna mihi ruptique cauis fornacibus ignes
Et quae tam fortes uoluant incendia causae,
Quid premat imperio, quid raucos torqueat aestus,
Carmen erit. dexter uenias mihi, carminis auctor,
Seu te Xanthos habet seu Delos gratior illa
Siue tibi Rhodos est potior; tecumque fauentes
In noua Pierio properent a fonte sorores
Rura: per insolitum Phoebo duce tutius itur.
Aurea securi quis nescit saecula regni,
Cum domitis nemo Cererem iactaret in aruis

De codd. cf. p. 21; .P̄. Virgilii Maronis Aethna incipit **C** P. Maroñ Virḡ Aehtna **S** (*litt. maiusc. uterque*) De etna monte **H** ‖ 1 Aethna **CS** *semper* Etna **H** *semper* (*quod iam non adnotabo*) | ruptis q̄ **H** | fornac. *ex* fornic. *corr.* **S** ‖ 3 Quid **O**: Quod *Itali* | premat imperio *scripsi* (*cf. u.* 198): fremat imperium **O** fr. interius *Bormansius* ‖ 5, 6 *ponunt* **CS**: 6, 5 **H**ς ‖ 5 Xanthos *Gorallus*: cinthos **CS** cinthus **H** Cythnos *Scaliger* | dolos gracior **S** | illa *om.* **H** ila **C** *solus* (*unde* Delost gr. Hyla *Munro*) ‖ 6 Siue tibi Rhodos est *scripsi*: Seu tibi dodona **O** (dobona **H** *m. 1*); dodone *Itali*; Seu tibi Python est *Gorallus* (Seu Pythona tibi *uel* Siue tibi Pytho *uir doctus misc. obss.* VII *p.* 89) Ac tibi Dodona *Bormansius* Seu tibi Ladonis *Munro* | pocior **S** | fauentis **H** ‖ 7 properant **H** ‖ 8 Rura *scripsi*: Vota **O** | tutius **CS** tucius **H**: cautius ς ‖ 9 quis *Itali*: qui **O** | regni *scripsi*: regis **O**; *at rex securus est is qui sibimet nihil metuit, non qui publicam securitatem praebet; unde fuisse qui pro* securi *mallent* Saturni *narrat Friesemannus Collect. p.* 182 ‖ 10 iactaret ς: iactarit **H** lactaret **CS**

Venturisque malas prohiberet fructibus herbas,
Annua sed subitae complerent horrea messes,
Ipse suo flueret Bacchus pede mellaque quernis
Penderent foliis et pingui Pallas oliuae,
Securos omnis aleret cum gratia ruris?
Non cessit cuiquam melius sua tempora nosse.
Vltima quis tacuit iuuenum certamina Colchos 17
Aduersumue ducem sparsumue in semina dentem? 20
Quis non Argolico defleuit Pergamon igni 18
Inpositam et tristi fatorum lege ruentem? 19
Quis non periurae doluit mendacia puppis, 21
Desertam uacuo Minoida litore questus?
Quidquid et antiquum, iam nacta est fabula carmen.
Fortius ignotas molimur pectore curas:

11 que **HS**: *om.* **C** (ue *Munro*) | malas *Itali*: malis **O** | fructibus **H** *m. 2*: fluctibus **O** frondibus ς frugibus *Itali* || 12 subitae *scripsi* (*cf. Claudian. in Ruf.* I 382): satur(a)e **O** sacrae *Itali* (nec sacrae *A. de Rooy*); *saturae messes* (*cf. u.* 267) *etiam post Saturnum plurimae, et sponte uenientium hic oportet mentio fiat* || 13 fluerent **S** | bachus **HS** | meliaque **S** | quernis *Friesemannus Collect. p.* 187: lentis **O**; *at et* oliuae *alius arboris nomen desiderat et quercus in talibus sollemnis* || 14 pigui **H**; pinguis *coni. Bormansius* | oliu(a)e **CSH**: oliua ς || 15 Securos *A. de Rooy*: Secretos **O** Se cretos *Munro* | omnes *Gorallus*: amnis **O** homines *Peerlkampius* | aleret *A. de Rooy*: ageret **O** | cum *Itali*: tum **O** quae *Iacobus* | gracia **H** (*qualia iam tacebo*) || 16 Concessit **S** | nosce **H** || *u.* 20, *qui est in* **O**, *post* 17 *traieci*: *cf. Mus. Rhen.* XXXI 144 *sq.* || 20 Aduersumue **H**ς: Auersumue **CS**; *fortasse* -que (*et* sparsumque) *praestat cum edd. ant.* | ducem *scripsi*: diem **O** | semina *Scaliger*: semine **O** || 19 Imp. **H** Inp. (n *supra lin.*) **S**; Ambustam *Hauptius* | et **O**: aut *Iacobus* | tristi **O**: tristem *Wernsdorfius* | fatorum lege *scripsi l. l.*: natorum funere **O** | ruentem *scripsi*: mentem **O** (m̄tem = mentem **H** [*sic*] **S**) matrem ς || 21 pupis **H** || 22 minoyda *ex* minorda *corr. m. 2* **H** | littore **HS** || 23 Quidquid **H**: Quicquid **CS** | et *Bormansius*: et in **S** in **CH** item *Wernsdorfius* | iam nacta *Maehly*: iactata **O** uulgata *ego olim* | carmen **O**: crimen *Scaliger*; Quidquid in antiquis iactatum est, fabula, crimen *G. T. Suringar* Quid quod et Aetnaeum iact. e. f. carmen *Iacobus*; *Munro hunc uersum ex duobus conflatum putat* || 24 *num* Gratius *?* | mollimur **H**

Qui tanto motus operi, quae tanta potestas
Explicet inmensum flammas et trudat ab imo
Ingenti sonitu moles et proxima quaeque
Ignibus irriguis urat, mens carminis haec est.
Principio ne quem capiat fallacia uatum,
Sedes esse dei tumidisque e faucibus ignem
Vulcani ruere et clausis resonare cauernis
Festinantis opus. non est tam sordida diuis
Cura, neque extremas ius est demittere in artes
Sidera: subducto regnant sublimia caelo
Illa neque artificum curant tractare laborem.
Discrepat a prima facies hinc altera uatum:
Illis Cyclopas memorant fornacibus usos,
Cum super incudem numerosa in uerbera fortes
Horrendum magno quaterent sub pondere fulmen
Armarentque Iouem: turpe et sine pignore carmen.
Proxima uiuaces Aetnaei uerticis ignes
Impia sollicitat Phlegraeis fabula castris.
Temptauere (nefas) olim detrudere mundo
Sidera captiuique Iouis transferre gigantes
Imperium et uicto leges inponere caelo.
His natura sua est aluo tenus: ima per orbes

---

25 Quis tantos **H** *m. 2* | operit **H** | tanta potestas *scripsi*: tanta perenni **O** (perhenni **H**) causa perennis *Itali* ‖ 26 inmensum *Marklandus* (*ad Stat. silu. p.* 141): in densum **O** | et trudat **CS**: etrudat **H** ‖ 27 moles et **CS**: mollescent **H** ‖ 28 carminis haec est *om.* **S** *spatio relicto* ‖ 29 capiet **H** *m. 1* | pellacia *Iacobus* ‖ 30 facibus **H** *m. 1* ‖ 31 Vulcanum *G. T. Suringar* (*usu uerbi* ruere *transitiuo*) ‖ 33 extremas ius **CS**: exma uis **H** | demittere ς: dimittere **O** ‖ 34 subducto **CS**ς: seducto **H** ‖ 35 Ille **H** *m. 1* ‖ 36 hinc (*scil. quod Vulcanum non in partes uocant*) *scripsi*: haec **O** (*coniecerunt* haud *pro* haec *Wernsdorfius, pro* a *G. T. Suringar*) ‖ 37 Illi *Scaliger* Illi his *Marklandus ad Stat. silu. p.* 12 | usus **H** ‖ 38 fortes *Itali*: fontes **O** ‖ 39 fulmen **H** *m. 2*, ς: flumen **O** ‖ 40 Armare *reliquo uersu in spatio uacuo omisso* **S** | et *edd. ant.*: est **O** ‖ 41 uiuaces *ex* uiuoces *corr.* **C** ‖ 42 sollicitet **H** | flegr(a)eis **O** ‖ 43 nephas **H** ‖ 45 imp. **HS** ‖ 46 sua est] sue *in* sua *m. 2 corr.* **H** | alua tenes **H** *m. 1*

Squameus intortos sinuat uestigia serpens.
Construitur magnis ad praelia montibus agger:
Pelion Ossa onerat, summus premit Ossan Olympus.
Iam coaceruatas nituntur scandere moles,
Impius et miles metuentia comminus astra
Prouocat. inde Iris cunctos ad praelia diuos
Conuocat; admotis qua peruia sidera signis,
Iuppiter e caelo lucem fert iamque corusca
Orbatus flamma remouet caligine mundum.
Incursant uasto primum clamore gigantes;
Hinc magno tonat ore pater, geminantque fauentes
Vndique discordi fremitum simul agmine uenti,
Densa per attonitas rumpuntur flumina nubes.

---

47 intortos *uulgo*: intortas **CS** intortus **H**ς ‖ 48 motibus **H** | ager **H** *m. 1* ‖ 49 Pellon **H** Peloniossa **C** Pelonossa **S** | onerat *scripsi*: creat **O** terit *Itali* grauat *Iacobus* | ossa nolympus **S** olimpus **C** ‖ 50 *post* Iam *rasura in* **S** | molles **H** *m. 1* ‖ 51 cominus **H** ‖ 52 Prouolat *Peerlkampius* | inde Iris *scripsi*: infestus **O** infensus ς ‖ 53 Conuocat *scripsi*: Prouocat **O**; *propter intolerabilem uerborum* infestus — prouocat *tautologiam u.* 52 *delebat G. T. Suringar* (*uerba u.* 51 metuentia — infestus *ego olim obelo notaui*), *u.* 52 *et* 53 *traiecit Hauptius inutiliter* | admotis qua peruia *scripsi*: admotisque (d *in* **S** *m. 1 suprascr.*) tertia **CS** admotis *reliquo uersu omisso* **H**ς; admotisque ad territa *Wassenbergius* admotisque trementia *Bormansius*, *cum tamen talis notio post* metuentia astra *plane superflua sit* ‖ 54 e caelo lucem *scripsi*: e c(a)elo (etelo **S**) metuit **O** a caelo m. ς in caelo m. *Wassenbergius* et caelo m. *Bormansius* en caelo m. *Munro*; *sed iterum metuens Iuppiter otiosissimus* | fert iamque corusca (*uel* -cam) *scripsi*: dextramque coruscam **CS** dextraque coruscam **H**ς ‖ 55 Orbatus *scripsi*: Armatus **CS** Admotus **H**ς (*armatur fulmine Iuppiter demum u.* 63, *hic ipse flammam radiantem deponit: cf. ex. gr. Orestis trag.* 241) | flamma **CS**: flammam **H**ς | flammare mouet **S** | renouat *Itali*; *at recte conligunt Ouidii fast.* II 493 ‖ 57 Hinc *Scaliger*: Hic **O** | fauentes **CS**ς: fouente **H**; geminatque fragorem *Santenius* furentes *Bormansius* ‖ 58 discordi fremitum *Wakefieldus*: discordes comitum **O** discordi coeunt *Santenius* discordi sonitum *Iacobus* ‖ 59 rumpuntur **O**: funduntur ς | flumina (= *imbres*) **CS**: fulmina **H** ς (*adhuc per elementa bellat Iuppiter*)

Atque hic bellatum quae cuique potentia diuum
In commune uenit: iam patri dextera Pallas
Et Mars laeuus erat, iam cetera turba deorum
Stant utrimque tuens. ualidos tum Iuppiter ignis
Increpat et iacto proturbat fulmine montes.
Illinc disiectae uerterunt terga ruina
Infestae diuis acies, atque impius hostis
Praeceps cum castris agitur, materque iacentis
Ingemuit natos. tum pax est reddita mundo 68
Defensique decus mundi lux redditur astris, 70
Tum nimbo cessante nitet per sidera caelum. 69
Gurgite Trinacrio morientem Iuppiter Aetna 71
Obruit Enceladon, uasto qui pondere montis
Aestuat et patulis exspirat faucibus ignem.
Haec est mendacis uulgata licentia famae.
Vatibus ingenium est; hinc audit nobile carmen.

---

uersus 60 *nil nisi* Et q. (que) in *habent* **H** ς | hic (= *tum*) bellatum *scripsi*: in bellandum **CS** ad bellandum *Hauptius* | q: **C** | potintia **C** *m. 1* ‖ 61 *om.* **H** ς ‖ 62 laeuus *Bormansius et Hauptius*: s(a)euus **O** scaeuus ς | caetera **CS** ‖ 63 utrumq; **H** | tuens *scripsi*: deus **CH** de . . (*2 litt. spatio uacuo*) **S** metus *Itali* metu *Scaliger* secus *Hauptius* | iupiter **H** | ignes **S**; ualido — igni *ego olim* ‖ 64 iacto *Itali*: uicto **O** uinctos **H** *m. 2* uictor ς; *conicias* multo *uel* certo ‖ 65 disiectae *ego*: deuictae **C** ς deuinctae **S** deuecte **H** deuecta *Wernsdorfius* deiectae *Peerlkampius* | ruina *Wernsdorfius*: ruinae **O** ‖ 66 Infest(a)e **H** ς: Inferte **S** Infert e **C** ‖ 67 Praeceptis **C** | mateq; **S** ‖ 68 Ingemuit natos *scripsi*: Impellens uictos **O** Amplexa est gnatos *Pithoeus* Inuoluens utero *Iacobus* ‖ *uu. qui sunt in* **O** 69 *et* 70 *inter se transposui* ‖ 70 lux *scripsi*: nunc **O** tunc ς | additur *Peerlkampius* ‖ 69 nimbo *scripsi*: liber **O** | cessante nitet *scripsi*: cessat uenit **CS** cessa uenit **H** ς (*de* Cressa *Ariadne inepte cogitauere Itali*, *qui et in fine* caeli) ‖ 71 Curcite **CS**; *conicias* Carcere | trinatrio *et* etnam **H** ‖ 72 encheladum **H** | uasto qui **H** ς: uastoq; **CS** | patulis *edd. ant.*: petula in se **CS** petulans **H** ς | expirat **C** ‖ 74 Aer (Hec *m. 2 suprascr.*) **H** | mendacis *L. Muellerus*: mendosae **O** ‖ 75 Facibus **H** *m. 1* | *malim* ingenio est uiuaci n. c. | nobilem **H**

Plurima pars scenae ac rerum est fallacia: uates
Sub terris nigros luserunt carmine manes
Atque inter cineres Ditis pallentia regna,
Mentiti uates Stygias undasque canesque;
Hi Tityon strauere nouena in iugera foedum,
Sollicitant idem te siccum, Tantale, cena
Sollicantque siti; Minos, tuaque, Aeace, in umbris
Iura canunt idemque rotant Ixionis orbem;
Quidquid et est tellus falsi sibi conscia, terrent.
Nec tu, terra, satis: speculantur numina diuum
Nec metuunt oculos alieno admittere caelo:
Norunt bella deum, norunt abscondita nobis
Coniugia et falsa quotiens sub imagine peccet
Taurus in Europen, in Ledam candidus ales
Iuppiter, ut Danaae pretiosus fluxerit imber.
Debita carminibus libertas ista; sed omnis

---

76 scenae ac (et) *scripsi*: scenea **H** ς scenae **CS** | uerum *Scaliger* uatum *Bormansius et Hauptius* | falacia **H** *m. 1* fallatia **S** || 77 Subternis **H** | luserunt *scripsi*: uiderunt **O** uid. crimina *Scaliger* nigro uid. agmine *Hauptius* || 78 intet **H** *m. 1* | palentia **H** *m. 1* || 79 naues *Scaliger* | stigias **HS** | canesque *Scaliger*: canentes **O** || 80 *nil nisi* H *reliquo uersu omisso habet* **S** | Hii **C** | tition **H** | strauere nouena *Hauptius*: p(o)ena strauere **CH** ς (strauem **H** *m. 1*) | fusum *Scaliger* || 81 *om.* **H** *m. 1* | idem *scripsi*: illi **O** magna *Itali* (*unde* macrum *A. de Rooy* stagno — pleno *Wernsdorfius* malo — Poeno *Iacobus*) illic *Hauptius* | siccum (*uel* curuum) *Scaliger*: circum **O**, *quod frustra coll. Tibullo* I 3, 77 *defendunt* | cena *scripsi coll. Hor. epod.* 17, 66: poena **C** ς poen (*ult. litt. abscissa*) **S** penã **H** pomis *A. de Rooy* pomo *Hauptius* poma *Munro* || 82 Sollicitant questi **H** *m. 1* | tuque **S** | aeaccę **C** cece (eace *m. 2*) **H** || 84 Quid (quid *add. m. 2*) **H** Quicquid **CS** | est tellus *scripsi*: interius **O** inferius *Friesemannus* ulterius *Iacobus* in terris *ego olim accedens Munroni qui* terret *conicit ante unius uersus lacunam* | sibi conscia **CS**: consortia **H** ς | terrent **O**: terra *Itali* || 85 Nec tu **CS**: Nec ut **H** | *conicias* sat es || 86 metunt **C** | inmittere *Iacobus* || 87 Horunt **H** *m. 1* | uobis **H**; nimbis *Hauptius* || 88 peccet *Schraderus*: peccent **O** || 89 Thaurus i. europem **H** | laedam **C** || 90 Iupiter **H** | danae **CH** danę **S** || 91 omnis] ismnis **S**

In uero mihi cura: canam quo feruida motu
Aestuet Aetna nouosque rapax sibi congerat ignes.
  Quacumque inmensus se terrae porrigit orbis
Extremique maris curuis incingitur undis,
Non totum et solidum est; distat namque omnis hiatu,
Secta est omnis humus penitusque cauata latebris
Exiles suspensa uias agit. utque animantis
Per tota errantes percurrunt corpora uenae,
Ad uitam sanguis omnis qua circum eat artus:
Terra uoraginibus conceptas digerit auras.
Scilicet hoc olim diuiso corpore mundi
In maria ac terras et sidera, sors data caelo
Prima, secuta maris, deseditque infima tellus,
Sed tortis rimosa cauis. et qualis aceruus
Exilit inparibus iactis ex tempore saxis,
Vt crebro introrsus spatio uacuata charybdis

---

93 Estuat **H** | congregat **S** ‖ 95 Estr. **H** | incingitur **CS**: hic igitur **H** ‖ 96 Non *in* Nam *m. 2 corr.* **H** | et solidum est *Iacobus*: et solido **CS** et solidum **H**ς est solidum *uulgo* | distat *scripsi*: desunt **CS**ς desinit **H** defit *Itali* | hiatus **H**ς ‖ 97 est] es **H** *m. 1* ‖ 98 suspensas **H** | agit utque *uulgo*: agiturq; **CS** agit inque **H**ς | animantis *uulgo*: animanti **O** ‖ 99 discurrunt *Bormansius* procurrunt *alium doctum coniecisse refert Wernsdorfius* ‖ 100 Ad uitam **O** (*quode recte cf. Lucr.* III 397): Dantque uiam *Hauptius* | o. q. circum eat *scripsi*: o. q. cum meat **CS** o. q. comeat **H**ς o. q. commeat ς q. o. circum meat *Iacobus* o. q. commeet *Bormansius et Hauptius* | artus *Iacobus*: idem **O** isdem *Gorallus ad seq. u. trahens praue* ‖ *inter* 100 *et* 101 **H** *habet* Terra uoraginibus omnis qua comeat idem ‖ 101 digerit **CS**: dirigit **H**ς | aures **H** ‖ 102 hoc olim *Bormansius*: aut olim **O**, *in quibus* aut *neque cum* siue *u.* 110 *neque cum* aut *u.* 114 *coniungi potest, ut uoluere*; haud olim *Wernsdorfius* ‖ 104 secuta *in* secunda *m. 2 corr.* **H** ‖ 105 tortis **CS**: totis **H**ς | aceruas **H** *m. 1* ‖ 106 Exilit **CS**: Exiit **H**ς | imp. **H** ‖ 107 Aut — Pendet ut *Schraderus* | crebro **H**ς: crebrer **C** crebor **S** | introssus **S** | uacuata *Itali*: uacat acta **CS** *om.* **H**ς uacuante *Wernsdorfius* (spatioque uacante *iam Scaliger*); *fortasse* caua facta | charibdis **C**: carims (h *supra* ar *m. 1*) **S**, *om.* **H**ς, corymbos *Itali, qui fortasse ita iam apud Placidum* (*p.* 25, 13 *Deuerl.*) *legerunt*

Pendeat in sese: simili quoque terra figura
In tenuis laxata uias non omnis in artum
Nec stipata coit, siue illi causa uetusta
Haec nata est facies seu liber spiritus intrat
Effugiis molitus iter seu lympha perenni
Laedit humum lima furtimque obstantia mollit
Aut etiam inclusi solidum exedere uapores
Atque igni quaesita uia est siue omnia certis
Pugnauere locis: non est hic causa docenda,
Dum stet opus causae. quis enim non credat inanis
Esse sinus penitus, tantos emergere fontis
Cum uidet ac terrae subito se mergere hiatu?
Non Nili ex tenui uortex agat arta necesse est
Confluuia, errantes arcessens undique uenas,

---

108 terre **H** | figura *Itali*: futur(a)e **O** figura est *Munro* ‖ 109 omnes **C** | arcum **H** ‖ 110 uetusta *ego*: uetusta est **O** uetustas *Hauptius* ‖ 111 Haec **CS**: Nec **H**ς | *ante* nata *in* **S** stipata *ut uidetur erasum* | seu *uulgo*: sed **O** | intrat **S**: intra **H**ς inter **C** ultra *Hauptius*; *cf. ad* intrat *Seneca qu. n.* VI 14, 3 ‖ 112 Effugiis *scripsi*: Effugiens **O** | molitus **CS**: mollitus (-tur *m. 2*) **H** mollitur *et* molitur ς | limpha **H**: nympha **CS** | perenni **O** (perhenni, i *m. 2 in* e *corr.* **H**): perennis *Itali* ‖ 113 Laedit *scripsi*: Edit **O** Radit *Heinsius* Rodit *Bormansius* | lima *Scaliger*: limo **CS** limum **H** | molit **S** mollis **H** ‖ 114 Haud **H** | inclusis olidum **C** | exedere (*cf. Seneca l. l.*) *uulgo*: uidere **O** uicere *Seuinus* rupere *Iacobus* fudere *Munro* ‖ 116 Pugnare **H** *m. 1* | clausa **H** | docenda *Gorallus*: dolendi **O** docendi *edd. ant.* ‖ 117 causas *Munro* | non credat inanes *edd. ant.*: non credit inanis **CS**, *om.* **H**ς, non uiderit illud *Itali* ‖ 118, 119 tanto se mergere hiatu *mediis omissis* **S** ‖ 118 fontes **H** ‖ 119 hac **C** | terrae subito *scripsi*: torres (n *supra* es) uno **C** torrens uno **H**ς torrentem imo *uulgo* totiens imo *Hauptius* | *an* demergere ? | hyatu **C** hiatum **H** ‖ 120 Non Nili *Iacobus*: Non ille **H**ς Nam ille **CS** Nam mille *Munro* | uortex *Iacobus*: uocemque **O** uacuoque *Scaliger* | agat arta *scripsi*: agat apta **O** agat aucta *Scaliger* alit arua *Iacobus* agitata *Munro* ‖ 121 Confluuia **H**: Cum fluuia **S** Cum fluuio **C** Cum flumina **H** *m. 2* | arcessens *Iacobus*: arcessant **O** | uenas **CS**: et undas **H**ς ab undis *Itali*

Set trahat ex pleno quod fortem comparat amnem.
Flumina quin etiam latis currentia ripis
Occasus habuere suos: aut illa uorago
Derepta in praeceps fatali condidit ore
Aut occulta fluunt tectis, adoperta cauernis
Atque inopinatos referunt procul edita cursus.
Quod ni diuersos emittat terra canales,
Hospitium fluuio et det semita, nulla profecto
Fontibus et riuis constet uia pigraque tellus
Conferta in solidum segni sub pondere cesset.
Quod si praecipiti conduntur flumina terra,
Condita si redeunt, si quae iam incondita surgunt,
Haud mirum clausis etiam si libera uentis
Spiramenta patent. certis tibi pignera rebus
Atque oculis haesura tuis dabit ordine tellus.
Inmensos plerumque sinus et iugera pessum
Intercepta licet densaque abscondita nocte
Prospectare, chaos uastum et sine fine ruinas.
Cernis et in siluis spatiosa cubilia retro

---

122 Sed *Scaliger*: Et **O** Attrahat *Iacobus* Ut *Munro* | fortem **C**: fontem (r *supra* n *m. 1*) **S** fonte **H** ς | comparat *scripsi*: contrahat **O** ‖ 123 ripis *Bormansius et Hauptius*: riuis **O** ‖ 124 aut **CS**: haud **H** ς ‖ 125 Derepta *Gorallus*: Direpta **H** ς Direptam **CS** ‖ 126 Haud oculta **H** | ad operata **H** adoperte **S** | auernis **CS** ‖ 128 ni *Iacobus*: si **O** | diuersos *m. 1 in* -sas *corr.* **H**; demersos *Iacobus* ‖ 129 Ospitium **C** Ospicium **S** | fluuio et (aut) *scripsi*: fluuium **CS** fluminum **H** ς fluuiorum *Itali* | det *scripsi*: aut **O** at *Scaliger* haud *Gorallus* | semina **H** ς ‖ 131 Conferta *Itali*: Conserta **O** ‖ 132 terra **CS**: terrae **H** ς ‖ 133 quae iam *ego*: qua etiam **O** (eciam **H**) qua et iam *Scaliger* quaedam *uel* quondam *Bormansius* ‖ 134 clausis **H** ς: classis **CS** (claussis *Munro*) | et si **S** ‖ 135 patent *Gorallus*: latent **O** | pignora **H** *m. 2* ‖ 136 tuis **CS**: uis (t *praefixit m. 2*) **H** ‖ 137 Inmensos **CS**: Immensum **H** ς | passim *Schraderus* ‖ 138 *hic incipit* **G** | Inter cetera **H** | licet **G**: leget **CSH** | densaque — nocte **G**: densaeque — nocti **CSH** ‖ 139 chaos uastum et **G** *ita ut* uastum *in marg. sit additum*: procul chaos ac **CSH** | ruinas] minas **G**: ruin(a)e **CSH** ruinast *Munro* ‖ 140 spatiosa **G**: spatioque (-cioq. **HS**) *ceteri*

Antraque demersa et penitus sedisse latebras:
Incomperta uia est, aer tantum effugit ultra.
Argumenta adsunt ignoti uera profundi,
Tu modo subtiles animo duce percipe curas
Occultique fidem manifestis abstrahe rebus.
Nam quo liberior quoque est animosior actus
Semper in incluso uentis nec segnior ira est
Sub terra penitusque mouent, hoc pigra necesse est
Vincla magis soluant, magis hoc obstantia pellant.
Nec tamen in riuos exit contenta canali
Vis animae flabriue: ruit qua proxima cedunt
Oblicumque secat qua crusta tenerrima clausaest.
Hinc terrae tremor, hinc motus, ubi densus hiantes
Spiritus exagitat uenas cessantiaque urget.

---

141 demersa et *scripsi*: demersas **G** demissa **CSH** demersis *Wernsdorfius* | penitus **G**: pedibus *ceteri* | sedisse **H** *m. 1* (*errore sine dubio*): fodisse **GCS** (**H** *m. 2*) fudisse ς | latebras **G**: latebris *ceteri* scatebras *Schraderus* ‖ 142 aer *Iacobus*: aeri **G** operum **CS** opm **H** | tamen **H** *m. 2* | effugit ultra **G**: effluit intra *ceteri* ‖ 143 adsunt *scripsi*: dabunt **O** ‖ 144 anime *in* anima *m. 2 corr.* **H** | perape **H** *m. 1* ‖ 145 Occultique *scripsi*: Occultamque **O** | manifestam *in* manifeste *m. 2 corr.* **H** | abstrahe **O**: astrae *in* ac strue *m. 2 corr.* **H** astrue *Itali* ‖ 146 actus *scripsi*: ignis **O**, *quod ferri non posse ostendit Iacobus* instat *coniciens*; ingens *Hauptius* ‖ 147 Semper in incluso **G**: Semper in inclusis (-sus **C**) *ceteri*; Septorum claustris *Iacobus* Spiritus inclusis *Hauptius* | uentis nec *scripsi*: nec uentis **O** (nec uectus **H**) | senior **H** saeuior ς ‖ 148 *num* fremitusque ? | mouens *Scaliger* | hic *Iacobus* | pigra *scripsi*: plura **O** dura *Maehly* ‖ 149 Vincla, *ita* **O** | hic *Iacobus* ‖ 150 riuos **G**: rigidos **CSH** riguos *Heinsius* | hesit conτn̄cia **H** *m. 1* (exit condensa *m. 2*) | canali *ego*: canales **O** ‖ 151 Visa nimie **H** | flabriue ruit *scripsi*: flammaeue ruit **G** flamma uerrit **CS** flamma ueurit **H** flamen uertit *Iacobus* | qua **G**: quam *ceteri* ‖ 152 Oblicumq; **S**: Obliqumq. **H** Obliquumque **C** | secant **H** *m. 2* | qua **CS**: quae **G** quam **H** | crusta *scripsi:* causa **G** uisa *ceteri* | cenerrima **H** *m. 1* | clausaest (*uel* claussaest) *scripsi*: caussa est **G** causa est *ceteri* (causam **H** *m. 2*) caula est *Gorallus* crusta est *Hauptius* massa est *Munro* ‖ 153 ibi **H** *m. 2* | hiantes **G**: hiatu *ceteri* ‖ 154 cedentiaque *Schraderus*

Quod si spissa foret, solido si staret in omni, 155
Nulla daret miranda sui spectacula tellus
Pigraque et in pondus conferta immobilis esset. 157
Haec imo cum sit species naturaue terrae, 175
Introrsus cessante solo trahit undique uenas
Aetna sui. manifesta fides et proxima uero est.
Non illic duce me occultas scrutabere caulas:
Occurrent oculis ipsae cogentque fateri.
Plurima namque patent illi spiracula monti: 180
Hinc uasti terrent aditus merguntque profundo,
Porrigit hinc artos penitus, qua exaestuat ultra. 182
Sed summis si forte putas accersere caulis 158
Tantum opus et subitis alimentum uiribus, ora
Quod patula in promptu cernis uastosque recessus, 160
Falleris et nondum certo tibi lumine res est.
Namque illis quaecumque uagantur hiatibus, omnis

---

155 solidos (-doque *m. 2*) instaret **H** | in omni **G**: in amni **C** in āmū **S** inmani **H** ‖ 157 conferta **G**: confert **CS** confertim (*et* mobilis) **H** ‖ *uu. octo qui sunt in* **O** 175—182 *post* 157 *traieci* ‖ 175 imo *Matthiae*: immo **G** primo **CH** imae *Schraderus* | constat *Hauptius* | naturaue **G**: naturaque **CH** ‖ 176 cedente *Schraderus* | trahat **G** | *uulgo post* uenas *fortius interpungunt*, *ego post* sui *punctum posui* ‖ 178 illic **S**: illi **G** illinc **CH** | oculta (s *add. m. 2*) **H** | caulas *scripsi*: causas **O** ‖ 179 ipsae **G**: ipsi **CH** | cogerentq. **H** ‖ 180 spiracula *scripsi*: miracula **O** (*quo retento* illo monte *Wernsd.*) ‖ 182 Porrigit hinc **G**: Corrigit hic **CH** | artos *Maehly*: artus **O** | penitus qua exaestuat *scripsi*: penitusque exaestuat **G** penitus quos exigit **C** penitusq. exigit **H** (*sic*) penitusque quod exigit *Itali* (*quo probato* artat *pro* ultra *Iacobus*) ‖ 158 accersere *scripsi*: concrescere **G** concredere **CS** congredere **H** (concrescere *retento u. seq.* subit esse *pro* subitis *Maehly*, animari *pro* alimentum *Bormansius*) | caulis *Gorallus*: causis **O** ‖ 159 subitis **G**: summis *ceteri* (sumis **H** *m. 2*) | uilibus **H** | ora **G**: oris *ceteri* ‖ 160 Quod patula **G**: Qu(a)e ualida *ceteri* | uastosque **G**: ualidosque **CS** ualidosaq. **H** ‖ 161 *om.* **H** *m. 1* | Falleris et **G**: Fallere sed *ceteri* | certo tibi lumine res est **G**: tibi lumine certaque retro *ceteri*; claro *pro* certo *coni. Maehly* ‖ 162 illis **G**: illuc *ceteri* (illic **H** *m. 2*) | quaecumque **G**: quod cumq; **C** quodcuq; **S** quocūq. (d *supra* o *m. 2*) **H** | uagantur hiatibus *scripsi*: uacant hiatibus **G** uacat hiat impetus **CS**

Et sese introitu soluunt adituque patenti
Conruptae languent uires animosque remittunt.
Quippe ubi quod teneat uentos aurasque morantis
In uacuo defit, cessant, tantumque profundi
Explicat errantis, et in ipso limine tardant.
Angustis potius turbant in faucibus: illic
Feruet opus, densaque premit premiturque ruina
Nunc euri boreaeque notus, nunc huius uterque.
Hinc monti rabies; hinc saeuo quassa meatu
Fundamenta soli, trepidant urbesque caducae
(Inde neque est aliud, si fas est credere, mundo
Venturam antiquam faciem ueracius omen); 174
Hinc scissae rupes uolitant, discordiaque ingens 183
Inter opus: nectunt aliae mediumque cohercent,

---

uacat hyatū pecus (specus *m. 2*) **H** quocumque patet specus omnis hiatu *Iacobus* quaec. uagant hiat impetus o. *Hauptius* uacant in hiatibus *Munro post* 162 *unius uersus lacunam statuens* | omis **S** ‖ 163 sese **GCS**: rose **H** ‖ 164 Conruptae *scripsi*: Conceptae **G** Conuersae *ceteri* ‖ 165 quod teneat *Hauptius*: qui teneat **G** contineat **CH** continuat **S** | uentos aurasque *scripsi*: uentos aquasque **G** uentosa qua quaeque **C** uentos aqua queq; **S** uentosa queq. **H** uentos quacumque *Iacobus* uentos acuatque *Munro* ‖ 166 defit **G**: desint *ceteri* | cessa **H** ‖ 167 Explent *Iacobus* | limine tardant **CSH**: limite tradunt **G** ‖ 168 Angustus **H** *m. 1* | potius *scripsi*: opus est **O** *e. u. seq.* | turbant in **CSH**: turbanti **G** turbare in *Itali* turbent in *Hauptius* | illic *Bormansius*: illo **G** illos *ceteri*; *an* illis *?* ‖ 169 densaque premit **G**: densique premunt *ceteri* | premita (-tq; *m. 2*) ruinas **H** ‖ 170 Nunc euri **G**: Hinc furtim (-tum **C**) *ceteri* | notus **G**: noto *ceteri* (h *supra* t **S**) | huius **O**: unus *Itali* | uterque *eidem*: uterque est **O** ‖ *uu.* 171—262 *in* **S** *legi fere nequeunt* ‖ 171 Hinc **G** (**H** *m. 2*): Hic **CH** | monti *Hauptius*: uenti **O** uentis *Maehly* | hic **H** | quassa meatu *Wernsdorfius*: quassat hiatu **O** (hyatu **H**) ‖ 172 soli **G**: solo **CH** ‖ 173 Vnde **H** ‖ 174 Venturam *ex* -rum *corr.* **C** | antiquam *uulgo*: antiqui **O** antiquo finem *Hauptius* ‖ 183 scissae **G**: spissae *ceteri* | uolitant *scripsi*: obstant **O** ‖ 184 aliae **G**: uaries **CH** (uarios *huius m. 2*) nectuntque moras *Iacobus* nectuntque acies *Hauptius*

Pars igni domitae, pars ignes ferre coactae.
Haec operis uisenda sacri faciesque domusque,
Haec illi sedes tantarumque area rerum est.
  Nunc opus artificem incendi causamque reposcit.
Non illa in paruo aut tenui discrimine: signis
Mille sub exiguum uenient tibi pignora tempus.
Res oculos ducent, res ipsae credere cogent.
Quin etiam tactu moneam contingere, tuto
Si liceat: prohibent flammae, custodiaque ignis
Illi operi est arcens aditus; diuinaque rerum,
Vt maior species Aetnae succrescat, in actis
Cura sine arbitrio est: eadem procul omnia cernes.
Nec tamen est dubium, penitus quid torqueat Aetnam
Aut quis mirandus tantae faber imperat arti.
Pellitur exhaustae glomeratim nimbus harenae,

---

185 Par signi **H** | pars signis (*ex* seg. *corr. m. 2*) **H** | ferre *ex* uere *m. 2 corr.* **H** ‖ *post* 185 *hunc uersum* **O** *inserit*: ut maior species aetnae succurrat inanis (=195), *quem recte eiecit Iacobus* (*idem* succrescat *tamen proponens*; succrescat in auras *Hauptius*) ‖ 186 *omittunt* **CH**ς, *habet* **G** *post* 188, *huc traiecit Matthiae* | operi **G** ‖ 187 illi **G**: illis **CH** igni *Matthiae* | sedes tantarumque area rerum est **G**: tantarum sedesque arearum est **C** tantarum sedesque area rerum est **H** ‖ 188 artificum **H** *m. 1* | incendi **CG**: incendia **H** ‖ 189 illa in *scripsi*: illam **O** | paruo aut tenui discrimine signis **G**: parui aut tenuis discriminis (-na **H** *m. 1*) ignes *ceteri*; illam — signes *Hauptius* ‖ 190 Ville **H** *m. 1* | exiguum — tempus, *sic* **G**: exiguo ponentibus tempora uera **C** exiguo ponent tibi tempora (-re *m. 2*) uera **H** ‖ 191 oculos ducent *Schraderus* (*Obseru. p.* 31): oculos ducunt **G** oculique docent *ceteri* | ipsa **H** | cogent **GH**: cogunt **C** cogit **H** *m. 2* ‖ 192 moneam *Heinsius*: moneant **G** (*sic*) moneat **C** monet **H** | tuto **G**: toto *ceteri* ‖ 194 operi **G**: operum **C** opertum **H**; Ipse operi *Schraderus* | arcens *Itali*: arcent **O** | aditus **CG**: ditis **H** ‖ 195 *Gorallus et Wernsdorfius eiecerunt sine iure* | succrescat in actis *scripsi* (*cf. Tac. Germ. c.* 34): succurrat inanis **O** ‖ 196 cernes **C**: cernis **H** (**G** *?*) ‖ 197 quid **G**: quin *ceteri* | torqueat **CH** (*sic*): torreat **G** | Aetnam **G** (*e silentio*): aethna **C** etna **H** ‖ 198 imperat **O** (*sic*): imperet *Itali*; *sed haec modorum confusio nostro sollemnis* ‖ 199 exhaustae **G**: exut(a)e *ceteri* | glomeratim **G**: glomeratur *ceteri* | nymbus **C** | arenae **H** (**G** *e silentio*)

Flagrantes properant moles, uoluuntur ab imo
Fundamenta; fragor tota nunc rumpitur Aetna,
Nunc fusca pallent incendia mixta ruina
(Ipse procul tantos miratur Iuppiter ignes
Neue sepulta noui surgant in bella gigantes
Neu Ditem regni pudeat neu Tartara caelo
Vertat in occulto, tacitus tremit), omniaque extra
Congeries operit saxorum et putris harena.
Quae nec sponte sua ueniunt nec corporis ullis
Sustentata cadunt robusti uiribus: omnes
Exagitant uenti turbas ac uortice saeuo
In densum conlecta rotant uoluuntque profundo.
Haec causae spectanda ferunt incendia montis:
Spiritus inflat eis momen languentibus; aurae
Namque ope nequaquam par est uiolentia flammae:
Ingenium uelox illi motusque perennis,

---

200 molles **H** *m. 1* | uoluntur **C**; *num* soluuntur *?* ‖ 202 Tunc *Matthiae* ‖ 203 tantos **G**: magnos *ceteri* ‖ 204 Neue **CH**: Ne **G** | surgunt **H** ‖ 205 Heu **H** *m. 1* | pudet **H** *m. 1* ‖ 206 Vertat **G**: Vertant **C** Vertunt (u *m. 2 in* a *corr.*) **H** | tacitus tremit *scripsi*: tantum tremit **G** tantum premit **CH** tantus tremit *Matthiae* tantus tremor *Hauptius cum seq. coniungens* | omniaque extra **G**: omnia dextra *ceteri* ‖ 207 operit *edd. ant.*: operis **O** (opes **H** *m. 1*) cineris *A. de Rooy* | harena **CH**: arenae **G** ‖ 208 ueniunt **G**: faciunt **CH** | ullis **G** (**H** *m. 2*): ulli *ceteri* ‖ 209 robusti *Wernsdorfius*: robustis **O** (*etiam* **G**) ‖ 210 Exagitant **G**: Exigitur *ceteri* | uenti turbas ac **G**: uenti turbas a **C** uertitur basa (-sis *m. 2*) **H** | uertice **O** | saxa *G. T. Suringar* ‖ 211 Inmensum *idem* | collecta **G**: coniecta **CH** ‖ 212 Haec (= *Hae*) caussae **G**: Haec causa **C** Nec causa **H** Hac causa ς | spectanda *scripsi*: expectanda **G** expectata *ceteri* | ferunt *Maehly*: terunt **G** ruunt *ceteri*; Hac c. expatiata ruunt *Kootenus ad Hom. Lat. p.* 277 | mortis **C** ‖ 213 inflat iis *Maehly*: inflatis **O** (-tus *corr.* **H**) inflatu *Hauptius* | momen *Scaliger*: nomen **O** | aurae *scripsi*: aer **O** addit *I. H. F. Meinekius* adfert *Hauptius* acre *Munro* ‖ 214 Namque ope nequaquam *scripsi*: Nam prope nequi(c)quam **GC** Nam propena quicquid **H** Nam prope nequitiae *Hauptius* | par **CH**: pars **G** | uiolentia **G**: uolentia **C** uoluentia **H** | flammae **G**: semper *ceteri*

Verum opus auxilium est ut pellat corpora: nullus
Impetus est ipsi, qua spiritus imperat audet:
Hic princeps magnus, quo sub duce militat ignis.
  Nunc quoniam in promptu est operis natura solique,
Vnde ipsi uenti, quae res incendia pascit,
Cur subito cohibentur, iners quae causa silenti,
Subsequar. inmensus labor est, sed fertilis idem:
Digna laboratis respondent praemia curis.
Non oculis solum pecudum miranda tueri
More nec effusos in humum graue pascere corpus,
Nosse fidem rerum dubiasque exquirere causas,
Ingenium sacrare caputque attollere caelo,
Scire quot et quae sint magno natalia mundo
Principia: occasus metuunt an saecula pergunt
Et firma aeterno religata est machina uinclo;
Solis scire modum et quanto minor orbita lunae est:

---

216 corpora **G**: corpore *ceteri* ‖ 217 illi **H** | audet **G**: audit *ceteri* ‖ 218 Hic *Schraderus Hauptiusque*: Hinc **CG** Nunc **H** ‖ magnus quo sub duce *scripsi*: magnusque qui sub duce **G** (*nisi in* que *conlatoris error est*) magnosque sub hoc duce **CH** magnoque s. h. d. *Munro* ‖ 219 promptum **H** | operi **H** *m. 1* ‖ 220 Vnde **G**: Vna **CH** | pascat *Matthiae* ‖ 221 Cur **G**: Cum *ceteri* | cohibentur *Matthiae*: cohibent **G** cohibetur **CH** | iners **G**: inest **CH** cohibent uires *Heinsius* ‖ 222 *inde ab* inmensus *incipiunt Parisina excerpta* (*in quorum uaria lectione adnotanda minutias nonnullas omittam*) *cum hoc titulo*: In ethna quod iocundum sit scire, non cupiditati operam dare ‖ 223 Digna **CH** *Par.*: Pigra **G** | laboratis **G**: laborantis **CH** *Par.* ‖ 224—227 *om. Par. ita ut uu.* 224, 25 *post* 251 *extent* ‖ 224 peçcudum **C** | tueri **G**: fuere **CH** uidere *Par.* ‖ 225 effusos *Wernsdorfius*: effusis **O** *Par.* (-sụs **n**) ‖ 226 Nosce **H** | rerum **G**: rebus **CH** ‖ 227 Ingenium sacrare **G**: Sacra peringentem **CH** ‖ caputque **G**: capitique **CH** | adtollere **H** | coelo **G**: c(a)elum **CH** ‖ 228 quot **G** *Par.* (*in* **p** *ex* quod *corr.*): quod **CH** | natalia **C** *Par.*: fatalia **G** talia **H** ‖ 229, 30 *pro uerbis* occasus — uinclo *Par. habent*: et (*om.* **n**) rerum dubias exquirere causas (*u.* 226) ‖ 229 an *Gorallus*: ad **O** ‖ 230 uinclo **CG**: mundo **H** ‖ 231 lunae **G** lune *Par.* (**H** *m. 2*): luna **CH**

Haec breuior cur sic bis senos peruolet orbes,
Annuus ille meet; quae certo sidera currant
Ordine quaeque suos seruent incondita postus;
Scire uices etiam signorum et tradita iura:
Sex cum nocte rapi, totidem cum luce referri;
Nubila cur Phatne caelo denuntiet imbres,
Quo rubeat Phoebe quo frater palleat igni;
Tempora cur uarient anni: uer, prima iuuenta,
Cur aestate perit, cur aestas ipsa senescit
Autumnoque obrepit hiems et in orbe recurrit;
Axem scire Helices et tristem nosse cometen,
Lucifer unde micet quaue Hesperus, unde Bootes,
Saturni quae stella tenax, quae Martia pugnax;
Quo rapiant nautae, quo sidere lintea pandant;
Scire uias maris et caeli praedicere cursus:
Qua luce Orion, qua Sirius excubet index;

---

232 H(a)ec **CH** *Par.*: Hoc **G** | cur sic bis senos *scripsi*: cursu bis senos **CG** cur subisse **H** cur bissenos (his senos **n**) cito *Par.* *interpolate* (cur bis senos cita *Wernsdorfius*) | peruolat **G** | ignis orbis **H** ‖ 233 Annus, *alt.* u *supra lin.* **C** | meet **G** *Par.*: monet **C** mouet **H** | sidera **G** *Par.*: sidere **CH** ‖ 234 quaeque — postus *om. Par. lac. relicta* | quaeque *Itali*: quae **G** quaeue **CH** | suos seruent **G**: suo errant **CH** suo careant *Itali* suos errent *Munro* suis errent *Hauptius* | postus *scripsi*: motus **G** cura **C** ς thura (iura *m. 2*) **H** cursu *Gorallus* (cursus *Munro*) gyro *Schraderus* (gyris *Hauptius*) ‖ 235 et **G**: *om.* **CH** *Par.* | cura est *Par.* ‖ 236 *habet* **G**: *om.* **CH** *Par.* ‖ 237 Phatne caelo *Matthiae*: panope caelo **G** c(a)elo terris **CH** *Par.* | imbris **H** ‖ 238 iubeat *Par.* (*corr. in* p) | pellat *in* polleat *m. 2 corr.* **H** | igne *Par.* ‖ 239 uarient **CG**: uariant **H** *Par.* | uer prima **G**: primaque **CH** *Par.* ‖ 240 Cur **GH**: Cura **C** Ver *Par.* | aestatae **C** | cura **C** ‖ 241 Autumpnoq; **H** *Par.* Autmnoq; (u *supra* tm) **C** | hiemps *Par.* | currit (cucurrit *m. 2*) **H** ‖ 242 nosce **H** | cometem **H** *Par.* ‖ 243 boetes *Par.* ‖ 244 Saturniq. — tenaxq. **H** | mastia **C** marcia **H** ‖ 245 *fortasse post* 246 *collocandus* | linthea **C** | pandant **G**: tendant **C** *Par.* tendent **H** ‖ 246 uices maris *Hauptius* | praediscere **C** ‖ 247 Qua luce — qua *scripsi*: Qua uocet — quo **G** Quo uolet — quo **CH** *Par.* (uolat oroin **n**) Quo uoltu — quo *Hauptius* | sirius **G**: setius **C** secius **H**, *om. lac. rel. Par.* | excubet **G**: incubet *ceteri*

Et quaecumque latent tanto miracula mundo
Non congesta pati nec aceruo condita rerum,
Sed manifesta notis certa disponere sede
Singula, diuina est animi ac iucunda uoluptas.
Sed prior hac homini cura est cognoscere terram
Quaeque in ea miranda tulit natura notare:
Haec nobis magis adfinis caelestibus astris.
Nam quae mortali nequam est amentia maior,
In Iouis errantem regno perquirere diuos,
Tantum opus ante pedes transire ac spernere segnem?
Torquemur miseri in paruis terimurque labore:
Scrutamur rimas et uertimus omne profundum,
Quaeritur argenti semen cumque aurea uena;
Torrentur flamma terrae ferroque domantur,
Dum sese pretio redimant, lucrumque professae
Tum demum uilesque iacent inopesque relictae.

---

248 latent *scripsi*: iacent O *Par.* patent *Wassenbergius* ‖ 249 congesta G: digesta CH *Par.* ‖ 250 cerata C | sedem H ‖ 251 iocunda H *Par.*; iucunda e. a. a. diuina *Maehly* | uoluntas *Par.* ‖ *post* 251 *Par. habent uu.* 224, 25; *deinde* 252—257 *omittunt* ‖ 252 hac homini *Schraderus*: haec omni G hec dominis C hec hominis H ‖ 253 Quaeque in ea G: Et qu(a)e nunc CH ‖ 254 magis G: magna CH | aff. H *m. 2*, G *ut uid.* ‖ 255 mortali nequam est *scripsi*: mortali cuiquam est G mortalis spes est (*in* C *supra lin.*) quaeue CH | amencia *m. 2 ex* amancia *corr.* H | maius H *m. 1* ‖ 256 iouis *ex* iuuis *corr.* C | diuos G: uelle *ceteri* ‖ 257 ac O: et ς | spernere (*uel* pergere) *Schraderus*: perdere O | segnem *Iacobus*: segne est G segnes *ceteri* ‖ 258 *sqq. habent Par. cum hoc titulo*: Conquestio quod maiorem demus operam augende pecunie quam scientie, *ita ponentes* 258, 262, 263, 261, 259, 260, 264 *sqq.* ‖ 258 terimurque G: premimurque CH *Par.* | laborem H *m. 1*; latentes *Matthiae* ‖ 259, 60, 61 *hic ponit* G: *post* 279 *habent* CHS ‖ 259 et uertimus O *Par.*: euertimus *edd. ant.* euerrimus *Schraderus* ‖ 260 Semen ut arg. queratur ut a. u. *Par.* | cumque *scripsi*: nunc O ‖ 261 Torrentur G: Torquentur CH *Par.* | flammeā H *m. 1* (flama *m. 2*) | domantis H ‖ 262 Dum O: Vt *Par.* | lucrumque *scripsi*: uerumque O *Par.* aurumque *Maehly* | professa est H ‖ 263 *hic iterum incipit* S | Turpe silent artes uiles i r. *Par.* | uilesque iacent *Maehly*: humilesque iacent G

Noctes atque dies festinant arua coloni;
Callent rure manus, glebarum expenditur usus:
Fertilis haec segetique feracior, altera uiti;
Haec plantis humus, haec herbis dignissima tellus;
Haec dura et melior pecori siluisque fidelis;
Aridiore tenent oleae, sucosior ulmis
Grata. leues cruciant animos et corpora curae,
Horrea uti satura et tumeant ut dolea musto
Plenaque desecto surgant fenilia campo.
Sic auidis semper quaeuis res carior ipsis.
Implendum se cuique bonis est artibus: illae
Sunt animi fruges; haec rerum est optima merces,
Scire quid occulto terrae natura cohercet;
Nullum fallere opus, non mutum cernere sacros
Aetnaei montis fremitus animosque furentis,

---

uiles taceant **CSH** uiles iaceant *Matthiae* ‖ 264 festinent **CS** (*et sic corr.* **p**, *ubi et* dies *deest*) ‖ 265 expenditur usus *Wernsdorfius*: expendimus usum **G** expellimur usu **CSH** *Par.* ‖ 266 Fertili **H** *m. 1* | segeti (*om.* que) **G**; segetisque — uitis *edd. ant.* | feratior **S** *Par.* ‖ 267 plantis **G**: platanis **CSH** *Par.* | erbis **S**; hederis *Scaliger* | riguissima *Heinsius* ditissima *Wassenbergius* ‖ 268 dura et **G** *Par.*: diuiti **CSH** | sillisq; **S** ‖ 269 Aridiore *scripsi*: Aridiora **O** *Par.* (tenent = *durant*) | succ. **H** *Par.* | ulmis **G** *Par.*: ulmus **CSH** ‖ 270 crutiant **S** *Par.* | curae *scripsi* (*Fleck. ann.* 1872 *p.* 630): caus(a)e **O** *Par.* ‖ 271 Horrea uti **CSH** *Par.*: Horreaque ut **G** | satura et *scripsi*: sature **G** saturent *ceteri* | rudeant **H** *m. 1* | ut **G**: et *ceteri* | dolea **CSH** dolẹa *Par.* **n**: dolia *Par.* **p** (**G** *?*) ‖ 272 Planaque **H** | surgent **H** | fenilia **GH** *Par.*: fienilia **C** feniala **S** | *hic desinunt Par.* ‖ 273 Sica uidi **H** | auidis *Matthiae*: auidi **O** | quaeuis res *scripsi*: quouis est **G** (*sic*) qua uisum est **CSH** | carior iḷḷiṣ ipsis **G** (*sic*): carius istis **CHS** quod uisum est carius, istis Implemus se quisque bonis *Hauptius* ‖ 274 *bis extat in* **H** | Implendum se cuique *scripsi*: Implendus sibi quisque **O** | bonus *bis* **H** | bonis; ast art. *Iacobus* | astibus **C** | illae **G** (*sic*): illis **CSH** (*hic priore loco* istis) ‖ 275 haec r. est optima **G**: h(a)e r. maxima **CSH** ‖ 276 quid **O**: quod ς | exculto **CS** oculto **H** | terrae natura **G**: natura terra **CS** natura tẹrre **H** | coercet **H**; coartet *Matthiae* ‖ 277 mutum *Hauptius*: multum **G** multos **CS** multo **H** mutos *Scaliger* ‖ 278 Etne in **H** | animțisq. **H**

Non subito pallere sono, non credere subter
Caelestis migrasse minas aut Tartara rumpi; 280
Nosse quid intendat uentos, quid nutriat ignes,
Unde reperta quies et mixto foedere pax est.
Cum crescant animae penitus nec porta cauernae
Introitusque ipsi seruent, sed terra minutis
Sparsa foraminibus tenues in se abstrahat auras 285
(Plenius hoc etiam, rigido quia uertice surgens
Illinc infesta est atque hinc obnoxia uentis
Indeque diuersas admittere cogitur auras,
Et coniuratis addit concordia uires): 289
Credendum est etiam uentorum existere causas 302
Sub terra similis harum quas cernimus extra. 303
Siue introrsus agunt hiemes et nubilus auster 290
Seu forte erexere caput tergoque feruntur,
Praecipiti delata sinu premit unda feritque

279 pallere **G**: callere *ceteri* ‖ *secuntur in* **CSH** 259—61 ‖ 280 Celesti **H** *m. 1* | rumpi **G**: mundi *ceteri* ‖ 281 Nosce **H** | intendat **G**: impediat **CSH** impellat *Hauptius* | uentosq. quid **H** | ignes **GH**: illos **C** *om.* **S** ‖ 282 reperta **G**: repente *ceteri* | mixto *scripsi*: multo **O** inito *Gorallus* iuncto *Menckenius et Schraderus* | est **G** (*sic*): sit *ceteri* ‖ 283 Cum crescant *Iacobus*: Concrescant **O** | anime **G** (*sic*): animi **CSH** | nec *scripsi* (*cf.* 158 *sqq.*): seu **O** | porta **G** (*sic*): forte *ceteri* ‖ 284 feruent **S** | sed *ego*: seu **O** ‖ 285 Sparsa *scripsi*: Rara **O** Laxa *Maehly* | tenues **G**: neue **CS** ne ue **H** | obstr. **H** | aures **H** *m. 1* ‖ 286 quia **O** (*etiam* **G**): qua **ς** | uestice **C** | surgens **G**: surgit *ceteri* ‖ 287 infesta (= *exposita*) est *scripsi*: infessa est (*sic*) **G** infestus *ceteri* infestis *Iacobus* | uentis **G**: uitis *ceteri* (*et* **H**) | *hic* (*eheu*) *desinit* **G** ‖ 288 Indeque *scripsi*: Vndique **O** | admitere **H** admittat **S** | cogitur *Schraderus*: cogitat **O** ‖ 289 addidit **H** ‖ *uu. qui sunt in* **O** 302 *et* 303 *post* 289 *traieci* (*post* 282 *poni uoluit Iacobus* etiam *in* etenim *mutans*) ‖ 302 Credum *et* exstitere **H** *m. 1* | causas **H** *m. 2*: causam **O** ‖ 303 *in* **S** *abscissus* | terra **Hς**: terras **C** ‖ 290 introssus **S** | hiemes *scripsi*: nubes **O**; *at hic de mari scilicet Siculo procelloso agitur* (*huc etiam referas illud* tergoque feruntur) ‖ 291 Si *Iacobus* | erexere *scripsi*: flexere **O** inflexere *Iacobus* hi flexere *Munro* ‖ 292 delata *Itali*: delecta **O** deiecta *Scaliger*; *an* subuecta*?* | sinu *Hauptius*: sono **O** noto *Schraderus* iugo *Maehly* | unda *uulgo*: una **O** | feritque *scripsi*: fugatque **O**

Torrentes auras pulsataque corpora denset.
Nam uelut, ut sonat aura procul Tritone canoro,
Pellit opus collectus aquae uictusque mouere
Spiritus et longas emugit bucina uoces;
Carmineque inriguo magnis cortina theatris
Imparibus numerosa modis canit arte regentis,
Quoi tenuem inpellens animam subremigat unda:
Haud aliter summota furens torrentibus aura
Pugnat in angusto, et magnum commurmurat Aetna,
Et, cum densa premant inter se, corpora turba
Elisa in uacuum fugiunt et proxima secum
Momine torta trahunt, tuta dum sede resistunt.
Quod si forte mihi quaedam discordia tecum est,
Principiis aliis credas cum surgere uentos,
Non dubium rupes quia sit penitusque cauernas
Procidere ingenti sonitu, casuque propinquas
Diffugere impellique animas, hinc crescere uentos:

293 Torpentes *A. de Rooy*; *sed* torrentes *proleptice sumas* | que *om.* **S** ‖ 294 uelut ut (= ubi) *scripsi*: ueluti **O** | aura — canoro *om.* **S** *spatio relicto* | aura *Scaliger*: ora **O** | procul *H. A. Kochius* (*mus. Rhen.* XVIII *p.* 320): duc **C** diu **H**ς; aura deo *Maehly* hora duci *Munro* hora die *Hauptius* | cancro **C** ‖ 295 opus **H**: opes **CS**ς, **H** *m. 2* | mouetur *Turnebus* moueri *Sauppius* (*sed* mouere *neutraliter est positum*) ‖ 296 buccina **H** ‖ 297 Carminaq. **H** | inriguo **H**: irriguo **C** irriguoq; **S** ‖ 298 arte **H**ς: arta **CS** ‖ 299 Quoi *scripsi*: Quae **O** | inp. **S**: imp. **CH** | unda **O**: undam **H** *m. 2* ‖ 300 Aut **H** | alite **H** *m. 1* ‖ 301 augusto **S** ‖ 304—346 *exitus uersuum in* **S** *abscissi* ‖ 304 Et **C** *m. 1*: Vt **C** *corr.* **SH**ς At *Iacobus* | cum densa **CS** cundensa **H**: condensa *edd. ant.* | premant *ego*: cremant **O** premunt *Gronouius* crepant *Schraderus* | corp *ceteris abscissis* **S** | turba **H**ς: turbant **C** ‖ 305 fugiunt *Iacobus*: fugiant **O** | proxim *cet. absc.* **S** ‖ 306 Momine *Gronouius*: Nomina **O** Momina *Scaliger* | torta *Iacobus*: tota **O** | tuta dum *Iacobus*: tutaque in **O** (i *cet. absc.* **S**) ‖ 307 discor *cet. absc.* **S** ‖ 308 cum surgere *scripsi*: consurgere **O** (*quo retento* Principiisque *edd. ant.*) | uentos *om.* **S** ‖ 309 quia sit *scripsi*: aliquas **O** | peni *cet. absc.* **S** ‖ 310 Procidere *scripsi*: Prouehere **O** Proruere *edd. ant.* | ingenitu **H** | sonitu *ex* sonotu *corr.* **S** | ca *cet. absc.* **S** ‖ 311 animas h *cet. absc.* **S** | crescere **C**: cernere **H**ς

Cerne humore etiam nebulas se effundere largo;
Aut campis agrisque uolant, quos adluit amnis,
Vallibus aut oriens caligat nubilus aer:
Flamina priua ferunt auras (uis proxima uento est),
Eminus adspirat fortis et uerberat humor.
Atque haec in uacuo si tanta potentia rorum est,
Hoc plura efficiant intra clusique necesse est.
His igitur causis extra penitusque coacti
Exagitant uenti pugnantque in faucibus: artum
Pugnantis suffocat iter; uelut, unda profundo
Terque quaterque exhausta grauis ubi perbibit euros,
Ingeminant fluctus et primos ultimus urget:
Haud secus adstrictus certamine tangitur ictu
Spiritus inuoluensque suo sibi pondere uires
Densa per arcentes exercet corpora uenas

---

312 Cerne *scripsi*: Aut O *e u. seq.* Haud *Gorallus* | se effundere *scripsi* (*cf. Aen.* VI 241): effundere O (effu *cet. absc.* S) se fundere *Hauptius* | *num* largas *?* ‖ 313 Aut O: Vt *edd. ant.* | uolant *scripsi*: solent O solet *Scaliger* | adluit *Hauptius*: abluit C obluit H obruit ς (quo *cet. absc.* S) ‖ 314 aut oriens *I. H. F. Meinekius*, *ego*: et oriens H exoriens CSς | calligat nubibus H | nubi *cet. absc.* S | 315 Flamina *Itali*: Flumina O | priua *scripsi*: parua O | uis H *m. 2*: uix O (u *cet. absc.* S) ‖ 316 Et minus SHς (C *?*) | asp. H; aspergit *Meinekius* | uerbe *cet. absc.* S ‖ 317 uacuos O, *corr.* H *m. 2* | poten *cet. absc.* S | rorum *Iacobus*: rerum O ‖ 318 efficiant C effitiant S: efficiunt Hς | intra *Scaliger*: infra O | clusiq *cet. absc.* S ‖ 319 igitur *Scaliger*: agitur O (angitur H *m. 1*) | coacti *Scaliger*: coactus CH coactis H *m. 2*, ς; *abscissum in* S ‖ 320 uenti *Scaliger*: uentos O | pugnantque *Itali*: pugnant O | facibus H *m. 1*; f *cet. absc.* S | artum *Hauptius*: arte CHς ‖ 321 Luctantis *Iacobus* | inter H *m. 1* | uelud H | uelut u *cet. absc.* S ‖ 322 exausta H | grauis (*cet. absc.*) S: graues *ceteri* | perbibit *Itali*: perhibit C perbibere H per(h)ibere ς ‖ 323 Ingeminant O: Ingeminat *Itali* | primos *Itali*: primus O | ultimus Hς: ultimos C ult *cet. absc.* S ‖ 324 tangitur ictu *om.* S ‖ 325 inuouensq; S | pon *cet. absc.* S | uires] rupes *Munro*; *malim* inpellensque suas in pondera uires ‖ 326 arcentes *scripsi*: ardentes O artantes *Iacobus* | corp. *cet. absc.* S | uenas *edd. ant.*: uires O *e u. priore* neruos *Itali*

Et quacumque iter est properat frangitque morantes,
Donec confluuio ueluti siphonibus actus
Exilit atque furens tota uomit igneus Aetna.
Quod si forte putas isdem decurrere uentos
Faucibus atque isdem pulsos remeare, notandas
Res oculis locus ipse dabit cogetque negare.
Quamuis caeruleo siccus Ioue fulgeat aether
Purpureoque rubens surgat iubar aureus ostro,
Illinc obscura semper caligine nubes
Prospectat sublimis opus uastosque recessus 337
Pigraque defixo circumstupet humida uultu. 336
Non illam bibit Aetna nec ullo intercipit astu:
Obsequitur quacumque iubet leuis aura reditque.
Placantes etiam caelestia numina ture
Summo cerne iugo, uel qua liberrimus Aetnae
Introspectus hiat: tantarum semina rerum
Si nihil inritet flatus stupeatque profundum, 343
Surgit adoratis sublimis fumus ab aris: 357

---

327 frangitque *Schraderus*: transitque **O** (trans *cet. absc.* **S**) | morantes *I. H. F. Meinekius*: morantem **C H ς** ‖ 328 Done **H** | siponibus actus **C** sipon *cet. absc.* **S**: *om.* **H ς** ‖ 329 igneus Aetna *om.* **S** ‖ 330 decurre **C** decurrer *cet. absc.* **S** ‖ 331 autq; **C** | isdem *Itali*: idem **O** | pulsos *edd. ant.*: pulsis **C S ς** pulsibus **H** | remear *cet. absc.* **S** | notandas *uulgo*: notanda (*suprascr.* sunt) **C** notanda sint **H** notanda **ς** ‖ 332 necare (notare *m. 2*) **H** | cog *cet. absc.* **S** ‖ 333 caeruleus sicco *Iacobus* | sicus **C** | fulgeat **C** fı (= *prior pars litt.* u) *cet. absc.* **S**: frigeat **H ς** ‖ 334 iub *cet. absc.* **S** ‖ 335 nubes *om.* **S** ‖ 336 *et* 337 *inter se transposuit Iacobus* ‖ 337 Prospectat *Itali*: Prospectant **O** Prospectans *Munro* | uastusq; **C** uas *cet. absc.* **S** | recessus *uulgo*: receptus **C H ς** ‖ 336 defixo *Wernsdorfius*: defuso **O** | hu *cet. absc.* **S** ‖ 338 bibit *Hauptius*: uidet **O** uorat *Iacobus* | ul *cet. absc.* **S** | intercepit **H** | astu *ego*: aestu **O** haustu *Hauptius* ‖ 339 leuis a *cet. absc.* **S** ‖ 340 numin *cet. absc.* **S** | turae **C** thure **H** ‖ 341 liber *cet. absc.* **S** | Aetnae *Hauptius*: (a)et(h)na **O** ‖ 342 Introspectus *Schraderus*: Inprospectus **O** | sem *cet. absc.* **S** ‖ 343 irridet **S** irridet **C** irritet **H ς** | flatus *scripsi*: flammas **O** | stup *cet. absc.* **S** ‖ *uu. qui sunt in* **O** 357, 58 *huc transposuit Hauptius* ‖ 357 adoratis **C ς**: odoratus **H** odoratis *Scaliger* | sum limus **H**

Tanta quies illi est et pax innoxia rapti. 358
Hinc igitur cernis, torrens ut spiritus ille, 344
Qui rupes terramque rotat, qui fulminat ignes, 345
Cum rexit uires et praeceps flexit habenas,
Praesertim ipsa suo decliuia pondere numquam
Corpora deripiat ualidoque exerceat actu.
Quod si fallor, abest species; tantusque ruentis
Impetus adtentos oculorum transfugit ictus 350
Nec * leuitas tantos igitur * ferit aura mouetque.
Sparsa liquore manus sacros ubi uentilat ignis,
Verberat ora aer pulsataque corpora nostris
Incursant, tamen en uenti uim causa repellit:
Non cinerem stipulamue leuem, non arida sorbet 355
Gramina, non tenuis plantis humus excita praedast.
  Siue peregrinis igitur propriisue potentis 359
Coniurant animae causis, ille impetus ignis 360
Et montis partes atra subiectat harena,

---

358 igni *Maehly* | fax *edd. ant.* ‖ 344 Hinc *Scaliger*: Huinc **C** Huic **SH**ς | cernis *Wernsdorfius*: credis **O** quaeris *Scaliger* | torpens *Hauptius* | ui *Scaliger* | spir *cet. absc.* **S** | ille *Scaliger*: illi **O** ‖ 345 rotat *Iacobus*: notat **O** uorat *Itali* | qui *cet. absc.* **S** ‖ 346 Cum rexit **CS**: Cur exit **H**ς Correxit *edd. ant.* | flex *cet. absc.* **S**, *qui in hoc uersu desinit* ‖ 348 deripiat *Gorallus*: diripiant **O** diripiat *Scaliger* | exerceat *scripsi*: absolueret **O** (-ere **H** *m. 1*) absoluerit *Scaliger* absorpserit *Wernsdorfius* (*quidni* absorbeat ?) | actu (*uel* aestu) *Wernsdorfius*: arcu **O** ‖ 349 si **CH**: ni ς | abest *Schraderus*: adest **O** obest spatium *Wernsdorfius* | ruentis *scripsi*: ruinis **C**ς ruimus **H** ruinaest *Munro* ‖ 350 transfligit **H** *m. 1* ‖ 351 *uersus corruptus*; Haec leuitas, tanta est *Scaliger* (Sed l. tanta est *Maehly*); *puto* Nec leuiter tactos, *sed* igitur *emendare nescio* ‖ 352 ignes **H** ‖ 353 Verberat ora **C**: Verberata **H**ς | aer *scripsi*: tamen **O** | nostris **C**: nostra **H**ς ‖ 354 tamen *scripsi*: adeo **O** | en uenti *scripsi*: in tenui **O** tenuis *Itali* (en tenuis *Hauptius*) | causam **H** ‖ 355 arrida **H** ‖ 356 humus excita praedast *scripsi*: humus excita predas **C** exit humus apredas (opr. *m. 2*) **H**, *turpiora* ς ‖ 359 ue *Scaliger*: que **O** ‖ 360 ignis **H**ς: ignes **C** ingens *Maehly* ‖ 361 perte atras **H** | subiectat *Hauptius*: subuectat **O**

Vastaque concursu crepitantia saxa fragoso
Ardentisque simul flammae se flumina rumpunt:
Haud aliter quam, cum prono iacuere sub austro
Aut aquilone fremunt siluae, dant brachia nodo
Implicita inter se tritis incendia ramis.
Nec te decipiant stolidi mendacia uulgi,
Exhaustos cessare sinus, dare tempora, rursus
Vt rapiant uires repetantque in praelia uicti.
Pelle nefas animo mendacemque exue famam:
Non est diuinis tam sordida rebus egestas,
Nec paruas mendicat opus nec conrogat auras.
Praesto sunt operae uentorum examina semper:
Causa patet, quae rumpat iter cogatque morari.
Saepe premit fauces magnis extructa ruinis
Congeries clauditque uias fundamine ab imo
Et, spisso ueluti tecto, sub pondere pressat
Sic inhibens uentos cursu. tum frigida monti

---

362 crepitantia *Iacobus*: trepidantia **O** | fragoso *scripsi*: fragoris **O** ‖ 363 Ardentesque *uulgo* | flammae se *ego*: flammas ac **O** flammae se ac *Hauptius* | flumina *Vlitius*: fulmina **O** ‖ 364 astro **H** *m. 1* ‖ 366 Implicita *Hauptius*: Implicit(a)e **O** | inter se *scripsi*: h(a)ec serpunt **O** ac serpunt *Wernsdorfius* ac feruent *Iacobus* ac stirpes *Hauptius* | tritis *scripsi*: iunctis **C** ς uinctis **H** ‖ *post* 366 *nonnulla intercidisse uidentur* ‖ 368 exaustos, h *suprascr.*, **C** ‖ 369 Vt *Itali*: Aut **CH** Haud ς | redeantque *Schraderus* ‖ 370 animo *uulgo*: animi **O** | flammam **H** ς ‖ 371 diuinis *edd. ant.*: diuitiis **O** (-ciis **H**) | tam **H**: iam **C** ς | aegestas **C** agestas **H** ‖ 372 paruas **C**: paruo **H** ς | opus *ego*: opes **O** | aures **H** ‖ 373 opere **CH**: operi ς ‖ 374 Causa patet *edd. ant.*: Causa latet **C** (**H** *m. 2*) Cause latent **H** ς | quae rumpat iter **C**: qu(a)erunt pariter **H** ς ‖ 376 fundamine *scripsi*: luctamine **H** ς luctamur (al. tur *supra* mur) **C** ‖ 377 Et spisso *Iacobus*: Et scisso **C** Escisso **H** (*similia* ς) | pressat *ego*: pr(a)estat **O** restat *Scaliger* cessat *A. de Rooy* pressans *Iacobus* ‖ 378 Sic inhibens uentos cursu *scripsi*: Haud similis teneros cursu **C** *et, nisi quod* cur se, **H** ς; *inter uaria conamina solum mentione dignum est commentum Iacobi* Haud sinit hiscere eos cursu (*quo accepto* eas sursum *Hauptius*) | tum *Iacobus*: cum **O**

Desidia est tutoque licet succedere in ora.
Post ubi corripuere moram, uelocius urgent:
Pellunt oppositi moles ac uincula rumpunt,
Quidquid in obliquum est frangunt, itere acrior acto
Impetus exoritur, magnis onerata rapinis
Flamma micat latosque ruens exundat in agros:
Sic cessata diu referunt spectacula uenti.

Nunc superat, quaecumque gerant incendia siluae,
Quae flammas alimenta iuuent, quid nutriat Aetnam
Incendi patiens. imis uernacula caulis
Materia adpositumque igni genus utile terraest.
Vritur assidue calidus nunc sulphuris humor,
Nunc spissus crebro praebetur alumine sucus;
Pingue bitumen adest et quidquid comminus acris
Irritat flammas: illius corporis Aetna est.
Atque hanc materiam penitus discurrrere montem,
Infectae testantur aquae radice sub ipsa.

---

379 tutoque (totoq. **H** *m. 2*) licet **O**: retroque liquet *Wernsdorfius* imoque liquet *Hauptius* | succedere in ora *scripsi* (*cf. u.* 159, 341): discedere montes **O** *e u. priore*; adscendere rupem (molem) *A. de Rooy* discedere uentos *Wernsdorfius* desidere uentis *Iacobus* conscendere summum *Maehly* ‖ 380 corripuere moram *A. de Rooy*: conticuere (contuere **H**) mora **O** (moram ς) continuere moram *uulgo* ‖ 381 oppositas *edd. ant.* ‖ 382 Quicquid **C** | itere a. acto *scripsi*: iter a. ictu **O** (iter, a. ictu *uulgo*) ‖ 383 magis **H** | onerata *Iacobus*: operata **O** | ruinis *edd. ant.* ‖ 385 Sic *Maehly*: Si **O** | cessat ad (a ς) iure ferunt **H**ς ‖ 385 superat *Hauptius*: superant **O** | gerant *scripsi*: regant **O** (negant **H** *m. 2*) tegunt *Iacobus* rigant *Munro* ‖ 387 flammas **O**: flammis *Itali* | iuuent *scripsi*: uocent **O** (*etiam* **H**) uacent *Scaliger* (uacant *Munro*) | quid **C** quit **H**: quod ς | nutriet *Munro* | aethnam **C**: (a)etna **H**ς ‖ 388 patiens *Wernsdorfius*: poterunt **O** | imis *scripsi*: illis **O** | caulis *Gorallus*: causis **O** ‖ 389 app. **H** | terrae est *Wernsdorfius*: terrent **C**ς terent **H** ‖ 391 alumine *Iacobus*: numine **CH** (*foediora* ς) uimine *Itali* | succus *ex* siccus *corr.* **H** ‖ 392 quicquid **C** quid **H** | cominus sacris **H** ‖ 394 montem *Maehly*: fontes **O** ‖ 395 testantur *idem*: eripiantur **CH** eripiant ς erumpunt et *Itali* euincunt et *Vlitius* rumpuntur *Munro* | aqu(a)e **H**ς: atq; **C**

Pars oculis manifesta iacet quae robore dura est
Ac lapis: e pingui feruent incendia suco.
Quin etiam uario quaedam sub nomine saxa
Toto monte rigent: illis custodia flammae
Vera tenaxque data est. sed maxima causa molaris
Illius incendi lapis en sibi uindicat Aetnam.
Quem si forte manu teneas ac rodera cernas,
Nec feruere putes, ignem nec spargere posse;
Sed simul ac ferro quaeras, respondet, et ictu
Scintillat calor. hunc multis circum inice flammis
Et latebris extorque animos atque exue robur,
Fundetur ferro citius (nam mobilis illi
Et metuens natura mali est, ubi corpitur igni);
Sed simul atque hausit flammas, non tutior hausti
Vlla domus: seruans faciem duram atque tenaci
Saepta fide (tanta est illi patientia uicto)
Vix umquam redit in uires atque euomit ignem.
Totus enim denso stipatus robore tarde
Per tenuis admissa uias incendia nutrit

---

396 iacetq. rubur edita est (robure dita est *m. 2*) **H** ‖ 397 e *scripsi*: in **O** at *Iacobus* ‖ 398 uario *Wernsdorfius*: uarie **CH** | sub nomine *Wernsdorfius*: sine numine **CH** sine nomine ς sinuamine *Iacobus* sine alumine *Munro* ‖ 399 rigent *Hauptius*: liquent **O** liquant *Itali* ‖ 400 mola acris **C** ‖ 401 incendia **H**ς ‖ en sibi *scripsi*: est si **C** sic (*om.* est) **H**ς is sibi *Gorallus* est hic *Iacobus* est is *Munro* ‖ 402 rodera *scripsi*: robore **O** *e u.* 396 robora *Gorallus* tentans a robore cernis *Iacobus* ‖ 403 feruere **C**: fruere **H**ς seruare *Itali* | possem **H** ‖ 404 respondeat et **H**; caedas resplendet *Schraderus* ‖ 405 calor *uulgo*: dolor **O** (*etiam* **H**) color *Itali* | inice **C**: isse **H**ς ‖ 406 latebris extorque *scripsi*: patere extorquere **O** ‖ 408 naturā alii **C** | corpitur *scripsi*: coritur **CH** uritur **H** *m. 2* coquitur ς cogitur *Itali*; *cf.* surpite *Hor. serm.* II 3, 283, surpuerat *od.* IV 13, 20 ‖ 409 ausit **H** ‖ 410 faciem *Wernsdorfius*: aciem **O** | duram atque *scripsi*: duramque **O** duransque *Scaliger* ‖ 411 Septa **O** | fide **C**: fides **H**ς | tanta *Scaliger*: tutum **O** tuta *Iacobus* fidest ut tum *Munro* ‖ 413 stipatus *uulgo*: stipatur **O** | tarde **H**: cardo **C** tardans ς

Cunctanterque eadem et pigre concepta remittit.
Nec tamen hoc uno, quod montis plurima pars est,
Vincit et incendi causam tenet ille: profecto
Miranda est lapidis uiuax animosaque uirtus.
Cetera materies quaecumque est fertilis igni,
Vt semel accensa est, moritur, nec restat in illa
Quod repetas (tantum cinis et sine semine terra est):
Hic semel atque iterum patiens ac mille perhaustis
Ignibus instaurat uires nec desinit ante
Quam leuis excocto defecit robore pumex:
In cinerem putresque iacet dilapsus harenas.
 Cerne Vesuui etiam similes arsisse cauernas:
Illic materiae pascentis copia maior,
Sed genus hoc lapidis (certissima signa coloris)
Quod nullas adiunxit opes, elanguit ignis.
Dicitur insidiis flagrasse Aenaria quondam,
Nunc extincta stupet. testisque Neapolin inter
Et Cumas locus est, multis iam frigidus annis,
Quamuis aeternum pingui scatet ubere sulphur:
In mercem legitur; tanto est fecundius Aetnae.

---

415 pigre **C**: pigra **H** nigra ς | concepta *Munro*: coepta **C**ς cepte **H** pigreque accepta *Itali* | remittet **H** ‖ 417 Vincet **H** | illa *Itali* ‖ 418 lapidis *A. de Rooy*: lapidum **O** ‖ 419 Caetera **C** ‖ 422 Hic *edd. ant.*: Sic **CH** Si ς | at **H** | peraustis *in* perustis *corr.* **H**; perustus *Wernsdorfius* ‖ 424 defectus (*aut* defaecis) *Scaliger* ‖ 425 dilapsus *Scaliger*: delapsus **O** | putrisque (*ita* ς) — harena *Iacobus* ‖ 426 Cerne Vesuui etiam *scripsi*: Cerne locis etiam **O** Cerne etiam Nolae *Iacobus* C. l. etiam his *Munro* Nolae scis etiam *Sauppius* | arsisse **H** *m. 2*: adsisse **H** adsiste **C** adscisse ς ‖ 427 pascentis *Schraderus*: nascentis **O** (copia maior nascentis **H**) ‖ 429 adiuxit **H** | elanguit *Iacobus*: et languit **O** (eclanguit ?) ‖ 430 indiciis *Scaliger* (*quo accepto* Discitur *A. de Rooy*) | flagrasse *Wesselingius*: flagrans **O** | enarea **C** ‖ 431 stupet *Wernsdorfius*: super **O** | testisque **C**: tectisque **H**ς | neapolis **H**ς ‖ 432 locus est **H** *m. 2*: locus et **C** locus **H**ς | ānnis (*sic*) **H** ‖ 433 pingui scatet *Ellisius*: pinguescat et **CH** p. ex ς p. ab *Itali* ‖ 434 etne **H** aethnae ς: aethna **C** fecundior Aetna *Vlitius* (*unde* tantum est; fecundior Aetna *Iacobus*)

Insula, cui nomen facies dedit ipsa Rotunda,
Sulphure non solum nec obesa bitumine terra est,
Et lapis adiutat generandis ignibus aptus;
Sed raro fumat, quin uix si accenditur ardet,
In breue mortales flammas quod copia nutrit.
Insula adhuc flagrat Vulcani nomine sacra;
Pars tamen incendi maior refrixit et alto
Iactatas recipit classes portuque tuetur;
Quae restat minor, et diues satis ubere terra est,
Sed non Aetnaei uires quae conferat imi.
Atque haec ipsa tamen iam quondam extincta fuisset,
Ni furtim adgereret Siculi uicinia montis
Materiam siluamque suam pressoue canali
Huc illuc ageret uentos et pasceret ignes.
Sed melius res ipsa notis spectataque certis
Occurrit signis nec temptat fallere testem.
Nam circa latera atque imis radicibus Aetnae
Candentes extant lapides disiectaque saxa
Intereunt uenis, manifesto ut cernere possis
Pabula et ardendi causam lapidem esse molarem,
Cuius defectus ieiunos conficit ignis.

---

435 rotundae *Scaliger* ‖ 436 Sulphur H | nec Cς: et H (set *Maehly*) | bitumine C: atunie H acumine ς ‖ 437 lapsis C | generandis C: gerenidis H gerendis (-dus) ς ‖ 438 quin *Itali*: qui O ‖ 440 adhuc flagrat *scripsi*: durata O durat adhuc *Scaliger* Therasia est *Iacobus* clarata est *Hauptius* ‖ 441 incendii H | maior refrixit ς: maiore frixit C maior efrixit H ‖ 442 Iactata C ‖ 444 (a)et(h)nei O: Aetnaeis *Itali* Aetnaeo *Hauptius* | imi *scripsi*: illi O illis *Itali* igni *Hauptius* ‖ 446 furtum C | adgereret *Itali*: adgeneret O | siculi uicinia montis C: *om.* Hς ‖ 447 presoue H *m. 1* ‖ 448 ager etuentos C | pasceret *edd. ant.*: posceret O ‖ 449 notis C: nocte Hς (*unde* docet *olim Hauptius*) | certis *scripsi*: uentis C uenis Hς ueris *Itali* ‖ 450 Occurnit H | testem *Hauptius*: pestem O ‖ 452 extant *Wernsdorfius*: efflant O | disiect. *ex* diuect. *corr.* H | saxa C: saxi Hς ‖ 453 Intersunt *Maehly* | cernere *scripsi*: credere O ‖ 455 ieiunos Hς: ieiunus C | conficit *Maehly*: colligit O corrigit *Iacobus* corripit *Hauptius*

Ille ubi collegit flammas, hiat et simul ictu
Materiam accendit cogitque liquescere secum.
Haud equidem miror faciem: quae cernimus extra,
Si lenitur opus, restant; magis uritur imo
Sollicitatque magis uicina incendia saxum
Certaque uenturae praemittit pignora flammae.
Nam simul atque mouet uires turbamque minatur,
Nix fugit extemploque solum trahit atque tremiscit
Et graue sub terra murmur denuntiat ignes.
Tum pauidum fugere et sacris concedere rebus
Par est: ec tuto speculaberis omnia colli.
Nam subito efferuent onerosa incendia raptis,
Accensae subeunt moles truncaeque ruinae
Prouoluunt atque atra sonant examina harenae.
Illinc incertae facies ac mille figurae:
Pars lapidum domiti, stanti pars robore pugnat
Nec recipit flammas; hic indefensus anhelat

---

456 hiat et *scripsi*: iacet et **O** iacit et *edd. ant.* ‖ 458 miror faciem quae *scripsi*: mirum facie quę **C** mirum fateq; **H** mirum scate (scute) quod ς mirum factu quod *Itali* mirum facie qua *Munro* mirum, faex est quod *Hauptius* ‖ 459 leniter **H** | restant *ego*: restat **O** crepitat *Iacobus* | uiritur **C** | imo *scripsi*: illic **O** ‖ 460 uicinia **H** ‖ 462 atque] *num* Aetna *?* | uiris **C**: curis **H**ς | minatur *Wernsdorfius praeeunte Vlitio*: minatus **C** minutus **H**ς ‖ 463 Nix fugit *scripsi*: Diffugit **O** | exemploque **C** | trahit atque tremiscit *Hauptius*: trahit ictaque ramis **O** tremit ictaque rima *Vlitius* trahit actum uti remis *Iacobus* trahit undique rimas *ipse conieci* ‖ 464 *om.* **H** | denuntiat *Iacobus*: demonstrat et **C**ς ‖ 466 Par ē *scripsi*: Parere **O** Par erit *Scaliger* | ec *ego*: et **O** e *Scaliger* | colli *Itali*: collis **O** ‖ 467 honerosa **C** ‖ 468 molles **H** ‖ 469 uolant *A. de Rooy* ‖ 470, 71 *habet* **C**: *om.* **H**ς; *post* 475 *transponit Hauptius lacunae cum signis*; *mihi potius post* 469 *aliquid intercidisse uidetur* ‖ 470 ac mille *scripsi*: hominumque **C** ‖ 471 domiti *ego*: domita **C** domitast *Munro* domitae *Hauptius* | robore pugnat *scripsi*: robora pugnae **C** robore pugnae *Munro* ‖ 472 Hec **H** | recipit **H**ς: repit **C** | flamas **H** | hic indefensus *scripsi*: hinc defensus **C** hinc defessus **H** nec hinc (hic) defessus ς mons hinc defessus *Itali* fl. hic, hic defessus *Munro*

Atque aperit se hosti, decrescit spiritus illi:
Haud aliter quam cum laeto deuicta tropaeo
Prona iacet campis acies et castra sub ipsa.
Tum si quis lapidum summo pertabuit igni,
Asperior species et quaedam sordida faex est,
Qualem purgato cernis desidere ferro.
Verum ubi paulatim exiluit sublata caducis
Congeries saxis angusto uertice surgens
Ac ueluti fornace lapis torretur et omnis
Exustus penitus uenis abit altilis humor,
Amissis opibus leuis et sine pondere pumex
Excutitur: liquor ille magis feruere magisque
Fluminis in speciem mitis procedere tarde
Incipit ac pronis demittit callibus undas.
Illae paulatim bis sena in milia pergunt;
Quippe nihil reuocat cursus, nihil ignibus obstat,
Nulla tenet moles, frustra simul obuia pugnant:
Nunc siluae rupesque natant, nunc terra solumque
Ipsum adiutat opus faciemque sibi induit amnis.

---

473 Atque **O**: Vtque *Gorallus* | hosti *Scaliger*: hostis **O** aestus *Hauptius* | illi *edd. ant.*: illic **O** ‖ 474 troph(a)eo **CH** ‖ 477 species *Munro*: sopita es **CH** (est **H** *m. 2*, ς) sopita *uulgo* scabres *Scaliger* robigo *Wernsdorfius* sopito *Maehly* Aspera spurcities *Hauptius* | faex **C**: fax **H** fas ς ‖ 478 cernis *uulgo*: cernes **O** cernas *Munro* ‖ 479, 80 caduci — saxi e *Itali*, *unde* saxi se a. u. purgans *Wernsdorfius* | surgens *Iacobus*: surgunt **O** ‖ 481 Ac *Hauptius*: Sic **O** Hic *Maehly* | ueluti *scripsi*: ueluti in **O** uelut in *Itali* ‖ 482 abit *scripsi*: subit **O** | altilis *scripsi*: altius **O** ‖ 484 Exqutitur **H** | feruere **C**: seruare **H**ς ‖ 485 igniti *Wassenbergius* | tarde *scripsi*: tandem **O** ‖ 486 pronis *Schraderus*: prunis **C** primis **H**ς | demittit *uulgo*: dimittit **O** | callibus *Scaliger*: collibus **O** ‖ 488 cursus *Hauptius*: curtis **CH** cartis ς curuis *uel* furuis *Doruillius* certis *Wernsdorfius* | ostat **C** ‖ 489 frustra moles simul omnia pugnant **O**, *correxi*; purgant *Itali* ‖ 490 natant *scripsi*: notant **O** (notat **H**) siluas r. uorant *uulgo* rotant *Wernsdorfius* Nam s. r. uocant haec tela *Iacobus* | nunc terra *Hauptius*: haec tela **O** dat tela *Schraderus* ‖ 491 Ipsum *Gorallus*: Ipsa **O** | opus *Hauptius*: opes **O** | faciemque *Kootenus ad Hom. Lat. p.* 278: facilesque **O** | amnis **C**: annis **H**ς

Quod si forte cauis cunctatus uallibus haesit
Aut per inaequalis uoluens compescitur agros,
Ingeminat fluctus et stantibus increpat undis: 494
Emicat examen plagis; ardentia saxa 505
(Scintillas procul ecce uide, procul ecce ruentis)
Incolumi feruore cadunt; fert impetus ingens,
Symaethi quondam ut ripas traiecerit amnis; 508
Sicut cum rapidum curuo mare cernulat aestu 495
Ac primum tenuis undas agit ulteriusque
Progrediens late diffunditur et succernens

* * *

Flumina consistunt ripis ac frigore durant,
Paulatimque ignes cedunt ac flammea massis
Exuitur facies. tum, prima ut quaeque rigescit, 500
Exultat moles atque ipso pondere tracta
Voluitur ingenti sonitu, praecepsque sonanti
Cum solido inflixa est, pulsatam dissipat ictus,

---

492 uallibus C: nasibus (uasis *m. 2*) H uasibus ς ‖ 493 Aut per *Maehly*: Vtpote O | compescitur *idem*: perpascitur O ‖ 494 Ingeminat *Itali*: Ingeminant O ‖ *uu. qui sunt in* O 505—508 *post* 494 *traieci* ‖ 505 plangens *Iacobus* ‖ 506 Scintillas C: Scintilla Hς | ecce — ecce *Scaliger*: esse — esse O | uide *Gorallus*: fide Hς fides C faces *Iacobus* uides *Hauptius* | ruentis C: ruentes ς ruentem H ‖ 507 Incolomi H | fert (uehit) *scripsi*: uerum O cinerum *Hauptius* | ingens *scripsi*: ignes O ‖ 508 Simethi C: Si uel fumanti et hii H *et fere* ς ‖ 495 curuo C: turuo H toruo *Scaliger* | manere H | cernulat (*uel* cernuat) *Iacobus*: cernulus O cernitur *Itali* cernimus *Munro* ‖ 496 tenuis undas *scripsi*: tenuis imas C tenuis simas (*coniunx. m. 2*) H | ulteriusque *scripsi*: ulteriores Cς ulteriones H tenuis sinuans agit unda priores *Iacobus* ‖ 498 diffunditus H | succernens *corruptum*; succrescunt *Iacobus*; *an* succrescens *?* ‖ *nulla in* O *lacuna*: *excidit et finis comparationis prioris et initium nouae disputationis* ‖ 499 cedunt *Hauptius*: coeunt O | massis *Doruillius*: messis O ‖ 501 Exultat *Hauptius*: Effumat Cς Affumat H Assurgit *Iacobus* | molles H ‖ 503 inflixa (*pro* inflicta) *Scaliger*: inflexa O | pulsatam *scripsi*: pulsatos O pulsantes *Itali* pulsantis *Gorallus* pulsantem *Iacobus* | discipat H

Et qua discussa est candenti rodere fulget; 504
Vicenos persaepe pedes iacet obruta moles, 510
Vix cuneo ut quisquam fixo dimouerit illam. 509
Sed frustra certis disponere singula causis 511
Temptamus, si firma manet tibi fabula mendax,
Materiam ut credas aliam fluere ignis, ab illa
Flumina proprietate simul concrescere, sicut
Commixtum lento flagrare bitumine sulphur;
Nam posse exustae cretae quoque robora fundi,
Et figulos huic esse fidem, dein frigoris haustu
Duritiem reuocare suam et constringere uenas.
Sed signum commune leue est, atque irrita causa
Quae trepidat: certo uerum tibi pignore constat.
Nam uelut arguti natura est aeris, et igni
Cum domitum est constans eademque et robore saluo,
Vtraque ut possis aeris cognoscere formam:
Haud aliter lapis ille tenet, seu forte madentes
Effluit in flammas siue est securus ab illis,
Conseruatque notas, nec uultum perdidit ignis.

---

504 discussa *Doruillius*: disclusa O displosa *Scaliger* | rodere *Hauptius*: robore O | fulgens *Doruillius cum u.* 505 *iungens* ‖ *de uu.* 505—508 *cf. ad u.* 494 ‖ 509 *et* 510, *qui sunt in* O, *transposuit Hauptius* ‖ 510 Vicenos H: Vicinos C ς | pedes *Doruillius*: dies O | molles H ‖ 509 cuneo ut *scripsi*: iunctis O cuneo (*uel* cuneis — fixis) *Gorallus* | illam *Gorallus*: illas O ‖ 512 Tentamus *hic* H ‖ 513 fluere C: fruere H ς furere *Itali* | ignis ab illa *scripsi*: igne fauilla C ignem fauillam H ς fauillae *Gorallus* ‖ 514 Flumina C: Plurima H ς | propietate H | sicut *scripsi*: siue O sicque *edd. ant.* (sique *Scaliger*) ‖ 515 Comixtum lentos H ‖ 516 posse — fundi *Wernsdorfius*: post — fundit O | exustae cretae *Scaliger*: exustam cretam O | robora H ς: robore C ‖ 517 uigulos H *m. 1* | haustu *scripsi*: usu O ‖ 518 Duriciam H ‖ 520 tripidat C | certe uerum tibi C uerum ubi (*om.* certo) H ς uerum tibi certo *uulgo* ‖ 521 uelud H | natura est C: natur(a)e H ς | igni *Scaliger*: ignis O ‖ 522 Cordomitum H (Cond. ς) | constans *Hauptius*: constat O ‖ 523 Vtraque *Munro*: Vltraque C H Vtramque ς Vltra quam *edd. ant.* Vtroque *Maehly* | formam *scripsi*: portam O partem *Gorallus* partum *Hauptius* ‖ 526 uultum C: uultu H ς | ignis O: igni *Scaliger* uultu prodidit ignem *Iacobus*

Quin etiam ut partem mutilans calor ipse reuellit,
Vdoue aut aeuost putris magis ille magisque,
Vna operit facies eademque per omnia par est.
Nec tamen infitior lapides ardescere certos:
Interius furere accensos, his propria uirtus.
Quin ipsi quisdam Siculi cognomina saxis
Inposuere chytas et iam ipso nomine signant
Fusilis esse notae. numquam tamen illa liquescent,
Quamuis materies faueat sucosior intus,
Ni penitus uenae fuerint commixta molari.
Quod si quis lapidis miratur fusile robur,
Cogitet obscuri uerissima dicta libelli,
Heraclite, tui, nihil insuperabile ab igni,
Omnia quoi rerum in natura semina iacta.
Sed minime hoc mirum. densissima corpora saepe
Et solido uicina tamen conpescimus igni.
Non animos aeris flammis succumbere cernis?

---

527 ut partem *scripsi*: externam **O** extra cum *Iacobus* extenuans *Hauptius* | mutilans calor i. *scripsi*: multis color i. **C** multis i. color **H** multus calor i. ς | reuellit *scripsi*: refellit **C** resoluit (*ita* ς) *ex* resiluut *corr.* **H** resoluat *Hauptius* ‖ 528 Vdoue aut aeuost *scripsi*: Non odor aut (odora ut **C**) leuitas **O** (euitas **H**) Vdorue aut aetas *Iacobus* Non mador aut aetas *Hauptius* ‖ 529 operit *scripsi*: operis **O** | eademque per *edd. ant.*: eadem perque **O** | par est *scripsi*: terra est **O** saecla est *Maehly* ‖ 530 inficior **C** ‖ 531 Interitus f. accenso **C** | his *scripsi*: haec **O** | propria *Itali*: propala **O** ‖ 532 Quiin **C** | ipsi *Scaliger*: ipsis **O** | quisdam *scripsi*: quaedam **O** cuidam — saxo *Iacobus* quondam *Munro* ‖ 533 chytas (*uel* rhytas) *Scaliger*: fridicas **C** phricas **H** frichas ς | eciam **H** | nomine signant **H**ς: omine significarit **C** ‖ 534 Fusilis **C**: Fusiles (*ex* Eus. *corr. m. 2*) **H**ς | notae *Maehly*: notas **O** | liquescent *Hauptius*: liquescunt **O** ‖ 535 faueat *idem*: foueat **O** | succ. **H** ‖ 536 Ni — commixta *Gorallus*: Nec — commissa **O** | fuerit ς ‖ 537 lapidis *Itali*: lapides **O** | fisile **H** ‖ 538 Cogittet **C** ‖ 539 Heraclite tui **C**: Eradicet ubi **H** (*peiora* ς) | ab igni *Scaliger*: gigni **O** ‖ 540 cui *Iacobus* (quoi *Hauptius*): qu(a)e **O** quo *Scaliger* | rerum in natura *scripsi*: rerum natura **O** rerum naturae *Itali* ‖ 541 minime *Iacobus*: nimium **O** Nec nimium *edd. ant.* ‖ 542 comp. **H** ‖ 543 Nam animo seruis **H** (*peiora* ς)

Lentitiem plumbum non exuit? ipsaque ferri
Materies praedura tamen subuertitur igni;
Spissaque succensis fornacibus aurea saxa
Exsudant pretium; et quaedam fortasse profundo
Incomperta iacent similique obnoxia sorti.
Nec locus ingenio est, oculi te iudice uincent:
Nam lapis ille riget praeclususque ignibus obstat,
Si paruis torrere uelis caeloque patenti;
Candenti pressoque agedum fornace coherce,
Nec sufferre potest nec saeuum durat in hostem:
Vincitur et soluit uires captusque liquescit.
Quae maiora putas autem tormenta moueri
Posse manu, quae tanta uales incendia nostris
Sustentare opibus, quantis fornacibus Aetna
Vritur, et sacro numquam non fertilis igni
Et qui non nostro feruet moderatior usu,
Sed caelo propior uel quali Iuppiter ipse
Armatus flamma est? his uiribus additur ingens
Spiritus adstrictis elisus faucibus: ut, cum
Fabriles operae rudibus contendere massis
Festinant, ignes quatiunt follesque tumentes
Exanimant pressoque instigant agmine uentum.

---

544 Lenitiem **C** | plumbum *Gorallus*: plumbi **O** | exiuit **H** ‖ 546 Pressaque *Schraderus* | succensis *Schraderus*: suspensis **O** ‖ 547 Exudant **H** ‖ 548 sorti ς: sorte **CH** ‖ 548 ingenio *Itali*: ingenium **O** | oculte (i *suprascr. m. 2*) **H** ‖ 550 Nam **H**ς: Nec **C** | preclususq; **C**: perculsusq; **H** percussusque ς ‖ 551 torrere **C**: torre **H** terre ς torquere *Hauptius* ‖ 552 presso ageduma **H** pressosq; **C** | 553 senum **H** ‖ 555 moueri **H**ς: mouere **C** ‖ 556 Posse *ex* Possu *corr.* **H** | manuq; **H** | uales *scripsi*: putas **O** *e u. priore* ‖ 557 Sustentare **O**: Sustentari *Itali* | quantis *edd. ant.*: tantis **O** ‖ 558 et *edd. ant.*: a **H**ς ac **C** | non *edd. ant.*: nec **O** ‖ 559 Et qui non *scripsi*: Sed non qui **O** | moderancior **H** ‖ 560 propiore et quali *Hauptius* ‖ 561 additur **C**: additus **H**ς ‖ 562 elisus **C**: elisis **H**ς ‖ 563 opera e **O** | tudibus contundere massas *Scaliger* ‖ 564 tumentes *Lindenbruchius*: trementes **O** ‖ 565 Examinant **C** | *num* flamine *?* | uentrum **C**: uentos **H**ς

Haec operis forma est, sic nobilis uritur Aetna:
Terra foraminibus uires trahit, urguet in artum
Spiritus, incendi uia fit per maxima saxa.
Magnificas aulas operosaque uisere templa
Diuitiis hominum aut sacris memoranda uetustis
Traducti maria extremis per proxima fatis
Currimus atque auidi ueteris mendacia famae
Eruimus cunctasque libet perquirere gentes.
Nunc iuuat Ogygiis circumdata moenia Thebis
Cernere, quae fratres, ille impiger ille canorus,
Inuitante ausi sunt carmine saxa lyraque 577
Condere, felicesque alieno intersumus aeuo; 576
Nunc gemina ex uno fumantia sacra uapore
Miramur septemque duces raptumque profundo.
Detinet Eurotas illic et Sparta Lycurgi
Et sacer in bellum numerus, sua turba regenti.
Nunc hic claratae uariis spectantur Athenae

---

566 forma *Christ. Wolfius*: fama **O** summa *Scaliger* | ignobilis **C** | uritur ς: utitur **CH** ‖ 567 trahet **H** *m. 1* | urget in actu **H** ‖ 568 uia fit per *scripsi*: uiuit per **O** cui uis per *Scaliger* uincuntur *Hauptius* uis it per *Munro* ‖ 569 aulas *scripsi*: laudes **O** aedes *edd. ant.* urbes *Wernsdorfius* | uisçere **C** ‖ 570 sacris memoranda uetustis *Munro*: sacras (sacra **H**ς) memorare (-rant **H** *m. 1*) uetustas **O** sacra marmora resue uetustas *Scaliger* ‖ 571 maria *A. de Rooy*: materia **O** | extremis *scripsi*: et terris **O** tetris *Scaliger* et terras *A. de Rooy* (*quocum nec* traducti *nec* per proxima fatis *congruit*) | per] pro **H** | satṛis **H** ‖ 572 Quaerimus *Hauptius* ‖ 573 perquirere *scripsi*: percurrere **O** ‖ 575 quae **C**: que *uel* que et ς quot **H** ‖ 576 *et* 577 *inter se traiecit Iacobus* ‖ 577 Inuitante *scripsi*: Inuitata **C**ς Inuita **H** | ausi sunt *Hauptius*: piis nunc **CH** pio nunc ς pio duce *Iacobus* | carne **H** *m. 1* | lireq; **H** ‖ 576 intersumus **C**: intersūmo **H** (*peiora* ς) ‖ 578 Vnaque nunc gemino *Christ. Wolfius* | ex] et **H** | sacra *Scaliger*: saxa **O** ‖ 580 *num* illos (*et u.* 582 his) ? | Sparta *edd. ant.*: Sparsa **O** | lygurgi **C** ligurgeṭ **H** ‖ 581 turma *Schraderus* | regenti *Scaliger*: recenti **O** ‖ 582 claratae *scripsi*: cycropiae **C** ceto parie (*in* cicro pie *corr. m. 2*) **H** cecropiae ς | athenae ς: athenis **CH**

Carminibus gaudensque olea uictrice Minerua:
Excidit hic reduci quondam tibi, perfide Theseu,
Candida sollicito praemittere uela parenti;
Tu quoque Athenarum carmen, iam nobile sidus,
Erigone, es et quae stirpem Philomela canoris
Inuocat in siluis (at tu, soror hospita, tectis,
Acciperis, solis Tereus ferus exulat agris).
Miramur Troiae cineres et flebile bustis
Pergamon extinctosque suo Phrygas Hectore: paruum
Conspicimus magni tumulum ducis: hic et Achilles
Impiger et uietus magni iacet Hectoris ultor.
Quin etiam Graiae fixos tenuere tabellae
Signaue: nunc Paphiae rorantes matre capilli,
Sub truce nunc parui ludentes Colchide nati,
Nunc tristes circa subrecta altaria seruae
Velatusque pater, nunc gloria uacca Myronis

583 gaudensque olea *Iacobus*: gaudentque **O**, *tum* soli **C** sui **H** sua ς ‖ 585 prem. **C**: perm. **H** prom. ς | uella **H** *m. 1* ‖ 586 crimen *edd. ant.* | iam *Scaliger*: tam **O** | fidus (i *in* e *corr.*) **H** ‖ 587 es et quae stirpem Philomela *scripsi*: sedes uestra **O**, *tum* est phylomella **C** amphilonia (en philomena *m. 2*) **H** emphiloma ς (amphiona *Itali*) es; edens questus Phil. *Hauptius*, *alii alia* ‖ 588 Inuocat *ego*: Euocat **O** Eiulat *Iacobus* En uolat *Wernsdorfius* (*quo accepto* canoras — in siluas *Hauptius*) En uocat *Munro* | at *ego*: et **O** ‖ 590 Mitamur **H** | bustis *Iacobus*: uictis **O** ‖ 591 Extinctusque **C** | suo **C**: suos **H**ς | phigas (r *add. m. 2*) **H** | haectore **C** hector (-ra *m. 2*, ς) **H** ‖ 592 tumultum **C** ‖ 593 uietus *Hauptius*: uictus **C** uictum **H**ς fictus *Iacobus*; *ipse* timidus *conieci* | haectoris **C** ‖ 594 fixas timuere tabellas **O**, *corr. edd. ant.* ‖ 595 Signa nec **H** Signaque ς | pafl(a)e **O** | rorantes *Itali*: rorantia (-cia **H**) **O** | parte camilli **O**; parte capilli *edd. ant.* arte capilli *Scaliger* patre capilli *Hauptius*; *ego ex codicum lectione per litterarum* p *et* m *metathesin feci* marte (= matre) capilli, *cum et poetam in graeca dictione sibi constitisse probabile sit et commendet illud Ouidius trist.* II 528 *in eadem re scribens* et modo maternis tecta uidetur aquis ‖ 596 cholchide **C** ‖ 597 subrecta *scripsi*: subiecta **O** subiectae *uulgo* | seruae *ego*: ceruae **O** (*substantiuum ad illud* tristes *requirens Schraderus u.* 596 *pro* nati *coni.* Grai) ‖ 598 uacca *Schraderus*: uiua **O** | mironis **H**

Et iam mille manus operum turbaeque morantur.
Haec uisenda putans terra ruis usque marique?
Artificis naturae ingens opus aspice: nulla
Tu tanta humanis opibus spectacula cernes,
Praecipueque uigil rupes ubi Trinacris ardet.
Insequitur miranda tamen sua fabula montem,
Nec minus ille pio, quam quo sons, nobilis ignist.
Nam quondam ruptis excanduit Aetna cauernis
Et uelut euersis penitus fornacibus ingens
Euecta est longum rabidis feruoribus unda:
Haud aliter quam cum saeuo Ioue fulgurat aether
Et nitidum obscura caelum caligine torpet.
Ardebant agris segetes et ditia cultu
Iugera cum domibus, siluae collesque uirentes.
Vixdum castra putant hostem mouisse tremendum,
Et iam finitimae portas inuaserat urbis.
Tum uero ut cuique est animus uiresque, rapinis

---

599 Et iam **C**: Etiam **H**ς Quin etiam *Itali* Haec et iam *Munro* | mille *Hauptius*: illa **O** | *an* curaeque *?* | morantur *Itali*: moranter **C** morantem **H**ς ‖ 600 misenda **H** *m. 1* | putans terra ruis usque marique *scripsi*: putas terra (-rae ς) dubiusque marisque **O** terrae dubiusue marisue *Iacobus* marique *Munro* ‖ 601 natura **C** ‖ 602 Tu *Gorallus*: Cum **O** Nam *Munro* | opibus *scripsi*: ph(o)ebus **O** rebus *edd. ant.* ‖ 603 Praecipuęque **C** | rupes ubi Trinacris *scripsi*: feruens ubi syrius **C** *et* (sirius) ς ferues ubi sirius **H** | ardet **C**: ardens **H**ς ‖ 605 quam quo sons *scripsi*: quamquam (quamq. **H**) sors **O** quamquam sons *C. Barthius* quam sonti *Maehly* quam qui sons *Sauppius* | igni est *Iacobus* (ignist *Munro*): ignis **O** ‖ 606 quondam **C**: quando **H**ς ‖ 607 uelud **H** | euersus **H** *m. 1* | ingens *Scaliger*: ignes **O** ignis *edd. ant.* ‖ 608 Euecta **C**: Et uecta **H**ς | est *scripsi*: in **O** *e glossa* (*post* longum *Munro*, *post* unda *uulgo* est *inseruere*) | rabidis *ego*: lapidis **O** rapidis *Itali* ‖ 609 fulgorat **H** ‖ 610 torpet *Scaliger*: torquet **O** ‖ 611 agris, *ita* **O** | ditia *scripsi*: millia **C** milia **H**ς mollia *Itali* mitia *Heinsius* ‖ 612 domibus *Heinsius*: dominis **O** pomis *Hauptius* | uirentes *Itali*: uirebant **H**ς urebant **C** rubebant *Munro* ‖ 613 nouisse **C** | tremendum *Iacobus*: tremebant **O** ‖ 614 Eciam **H** | inuaserat *Scaliger*: euaserat **O** ‖ 615 animis **H** | uiresque rapinis **H**: uirescera pinae **C** uiresque rapinae ς rapina *uulgo*

Tutari conantur opes: gemit ille sub auro,
Colligit ille arma et stulta ceruice reponit;
Defectum raptis illum sua sarcina tardat,
Hic uelox minimo properat sub pondere pauper:
Et quod cuique fuit cari, fugit ipse sub illo.
Sed non incolumis dominum sua praeda secuta est:
Cunctantis uorat ignis et undique torret auaros,
Consequitur fugisse ratos et praemia rapti
Concremat; ac nullis parsura incendia pergunt
Vel solis parsura piis. namque optima proles
Amphinomus fraterque cluens ab nomine fontis,
Cum iam uicinis streperent incendia tectis,
Aspiciunt pigrumque patrem matremque senentem
Eheu defessos posuisse in limine membra.
Pergite, auara manus, dites attollere praedas:
Illis diuitiae solae materque paterque!
Hanc rapiunt praedam mediumque exire per ignem

---

616 opus **H** ‖ 618 sarcina tardat *Iacobus*: carmina tardant **O** crimina *uulgo* ‖ 619 minimo *Auratus*: nimio **O**; *magis in rem quadrare uidetur tale quid* Hic uestis nimio p. s. p. anhelus ‖ 620 sub ille **H** ‖ 621 secum est **H** ‖ 622 Cum tantus norat **H** | terret **H** ‖ 623 Consequiturq; **C** | ratos *Itali*: ratis **O** | rapti *ego*: captis **O** raptis *Gorallus* rapta *Iacobus* raptus *Hauptius* ‖ 624 Concremat *Auratus*: Concrepat **O** Increpat *Itali* | ac **CH**: et ς | nulli sparsura **O** | pergunt *Hauptius*: pascunt **O** (r *supra* s **H** *m. 2*) ‖ 625 solis *bis* **H** | parsura *Itali*: sparsura **O** | piis *Itali*: dees **O** (pieis *Munro*) ‖ 626 Amphinomus ς: Amphion **CH** | fraterque cluens ab nomine *scripsi*: fraterque pari sub munere **O** pondere *pro* munere *Gorallus* et frater Anapi nomine *Hauptius* fraterque Anapi sub nomine *Sauppius* | fontis **CH**: fortis *uel* sortis ς fortes *Itali* | 627 incinis **C** ‖ 628 senentem *scripsi*: senemque **O** senecta *Scaliger* (*quo accepto u. seq.* defessam *A. de Rooy*) sedentem *Barthius* ‖ 629 Eheu **C**: Seu **H** Seu iam ς Heu heu *Itali* | defossos **C** | posuisse in *Scaliger*: posuissent **O** ‖ 630 Pergite *Hauptius*: Parcite **O** | manus dites *edd. ant.*: manduces (n *supra* es) **C** manu dicens **H**ς | attollite **H**ς ‖ 631 diuitiae ς: diuinę **C** diuine **H** ‖ 632 rapiunt *Itali*: rapies **O** raperest *Munro*

Ipso dante fidem properant. o maxima rerum
Et merito pietas homini tutissima uirtus!
Erubuere pios iuuenes attingere flammae
Et, quacumque ferunt illi uestigia, cedunt.
Felix illa fides, illa est innoxia praeda!
Dextra saeua tenus laeuaque incendia feruent:
Mille per obliquos ignis it uterque triumphans,
Tutus uterque pio sub pondere: substitit illac
Et circa geminos auidus sibi temperat ignis.
Incolumes abeunt tandem et sua numina secum
Salua ferunt. illos mirantur carmina uatum,
Illos seposuit claro sub nomine Ditis;
Nec sanctos iuuenes attingunt sordida fata,
Sed purae cessere domus et rura piorum.

---

633 *uerba* o maxima — 634 uirtus *habent excerpta Parisina* (*sed* n *tantum*, *non* p) *post u.* 272, *unde hausit Vincentius Bellouacensis Petronii sub nomine ea adferens*: *cf. Buechelerus in ed. mai. p.* 227 | maxima *ex* maxime *corr.* **C** ‖ 635 flammae ς: flamma **C** flammam **H** ‖ 636 quacumque ς: qu(a)ecumque **CH** ‖ 637 fides *scripsi*: dies **O** uia est *Hauptius* | illa *alt. om.* **H** | praeda *scripsi*: terra **C** terrae **H**ς ‖ 638 Dextra *edd. ant.*: Dextera **O** | tenus *Auratus*: tenet **CH** tenent ς | feruent *ex* ferunt *corr.* **C** ‖ 639 Mille *scripsi*: Ille **O** | signis **H** | it uterque triumphans *scripsi*: fratremque triumphans **O** fraterque triumphant *uulgo* (*sed mirum est loquendi genus* ille fraterque, *cum Amphinomi tot per uu. nulla facta sit mentio*) ‖ 640 substitit *scripsi*: sufficit **O** suffugit *Gorallus* | illac *idem*: illa **C** illam **H**ς illinc *Hauptius* ‖ 641 gemines **C** | ignes **C** ‖ 644 Illos seposuit *Scaliger*: Illo se posuit **C** Ille se posuit **H**ς ‖ 645 fata ς: facta **CH** ‖ 696 Sed purae *Hauptius*: Sed curae **C** Sed iure **H**ς Securae *Munro*, *alii alia* | cesere **H** | rura *Heinsius et Schraderus*: iura **O** ‖ Publii Virgilii Maronis Aethna finit *litt. maiusc.* **C** O fenix **H**

V.

CIRIS.

Etsi me uano iactatum laudis amore
Irritaque expertum fallacis praemia uulgi
Cecropius suauis exspirans hortulus auras
Florentis uiridi sophiae complectitur umbra
Tum mens quaerit eo dignum sibi promere carmen
(Longe aliud studium atque alios accincta labores
Altius ad magni suspexit sidera mundi
Et placitum paucis ausa est ascendere collem):
Non tamen absistam coeptum detexere munus,
In quo iure meas utinam requiescere musas

De codd. cf. praef. p. 23 ‖ De cirrina *litt. rubr.* **H** P. Virgilii Maronis Ciris incipit **A** P. Virgilii illu. poetae Ciris feliciter incipit *litt. mai.* **R** P. Virgilii Maronis ad Messalam Curis *litt. mai.* **L** ‖ 1 uano *Heinsius*: uario **O** ‖ 2 Iritaq; e. falacis **R** ‖ 3 suaues **L** | exsp. **H**: exp. *ceteri* | hotulus *sic* **R** ortulus *ceteri* | auras] herbas **A**, *corr.* **a** ‖ 4 Florentes uiridis — umbras **O**, *corr. edd. ant.* | copl. **R** ‖ 5 Tum mens *Keilius* (*obss. crit. in Prop. p.* 13): Tum mea **H** Tum ea **AR** Tu mea **L** Nec mens *Puetzius* | quaerit *Puetzius*: qu(a)eret **O** | Nec mea quit Erato *Scaliger* Nunc mea fert Erato *Heinsius* Nec mea quit ratio *Hauptius* | promere *scripsi*: qu(a)erere **O** (*e priore* quaeret *ortum*) ‖ 6 atque *om.* **L** | alios **AHR**: aliosq: **L** alios quae *Puetzius; sed uu.* 6—8 *ad Catulli exemplum conformare parenthesin monuit Schwabius* ‖ 7 Alcius **H** | suspexit *Schraderus*: suspendit **AHR** (t *in* **H** *suppuncta*) suspensi **L** subtendit *Scaliger* | syd. **ALR** ‖ 8 placidum **AR** ‖ paucis] multis **La** (*unde* Nec facilem multis *ed. quaedam ant.*) | ȩausa **H** ‖ 9 adsistam (t *supra* ad *m. 2*) **H** | dextere **H** *m. 1* ‖ 10 In que **A** (*corr.* **a**) Inquȩ **R** | rite *Schraderus*

Et leuiter blandum liceat deponere amorem.
Quod si mirificum caelum omne s*onare ualerem*
(Mirificum saecli modo sit tibi uelle libido),
Si mihi iam summas Sapientia panderet arces,
Quattuor antiquis heredibus edita consors,
Vnde hominum errores longe lateque per orbem
Dispicere atque humilis possem contemnere curas:
Non ego te talem uenerarer munere tali,
Non equidem (quamuis interdum ludere nobis
Et gracilem molli libeat pede claudere uersum),
Sed magno intexens, si fas est dicere, peplo,
Qualis Erectheis olim portatur Athenis,
Debita cum castae soluuntur uota Mineruae
Tardaque confecto redeunt quinquennia lustro,
Cum leuis alterno zephyrus concrebuit euro
Et prono grauidum prouexit pondere currum.
Felix ille dies, felix et dicitur annus,

---

11 leniter **R**; Leniter et *Heinsius* | liceat liceat **R** | amorem *edd. ant.*: morem **O** ‖ 12 caelum *scripsi*: genus **O** | omnes *ceteris omissis* **O**; perferre ualent genus omne ς; sonare ualerem *suppleuit Birtius*; saeclis proferre ualerem *Ribbeckius* decus omne referre ualerem *ego olim* ‖ 13 secli **AL**: sedi **H** (*sic*) **R** | *totum uersum nunc qualem* **O** *exhibet reliqui suasore Birtio* (*de Halieuticis Ouidii p.* 63); *olim* Mirificum caeli *cetera interpolata esse statuens scripsi*; *uaria coniecere docti*; *fortasse pro* uelle *praestat* nosse ‖ 14 mihi *Friesemannus et Iacobsius*: me **O** (mea **H** *m. 2*, *unde* dea *conieci*) | summas **H** *m. 2*: summa **O** | sapientia **Ha**: patientia **LR** paciencia **A** | panderet *Friesemannus et Iacobsius*: pangeret **O** | arces *edd. ant.*: artes **O** arce *uulgo* ‖ 15 Quatuor **O** | *post* antiquis *uulgo* quae *additur pessime* | haeresibus *Paulus Leopardus* heroibus *uel* heroisin *Heinsius* | edita *scripsi*: est data **O** addita *Heinsius* ‖ 17 Dispicere **H**: Despicere *ceteri* | humiles **AL** | possem *uulgo*: possum **HL** possim **AR** | contempnere **AH** ‖ 18 tali] uili *Schraderus* ‖ 19 libeat *Heynius*: liceat **O** | uersim **H** ‖ 22 Erechtheis *Loensis*: eritheis **AHR** (erictoniis **H** *m. 2 suprascr.*, c *supra* it *m. 1* **A**) erycteis **L** ‖ 23 uota] dona **La** ‖ 24 Tardaue **O** (-ne **H**), *corr. Taubmannus* | quinquenia **A** ‖ 25 auerso *Wakefieldus* | zephiris **H** *m. 1* zephirus **AR** | concrebruit **LR** ‖ 26 ponde **R** | currum *Barthius*: cursum **O** ‖ 27 ille **HL**: illa **AR**

Felices qui talem annum uidere diemque:
Ergo Palladiae texuntur in ordine pugnae,
Magna Giganteis ornantur pepla tropaeis,
Horrida sanguinea pinguntur proelia Gorgo,
Additur aurata deiectus cuspide Typho,
Qui prius, Ossaeis consternens aethera saxis,
Emathio celsum duplicarat uertice Olympum.
Tale deae uelum sollemni tempore portant;
Tali te uellem, iuuenum doctissime, ritu
Purpureos inter soles et candida lunae
Sidera, caeruleis orbem pulsantia bigis,
Naturae rerum magnis intexere cartis,
Aeternum ut sophiae coniunctum carmine nomen
Nostra tuum senibus loqueretur pagina saeclis.
Sed quoniam ad tantas nunc primum nascimur artes,
Nunc primum teneros firmamus robore neruos:
Haec tamen interea, quae possumus, in quibus aeui
Prima rudimenta et iuuenes exegimus annos,
Accipe dona meo multum uigilata labore,
Promissa atque diu iam tandem exordia curae:
Impia prodigiis ut quondam exterrita amoris

---

28 talem qui **R** ‖ 29 texuntur **La**: texentur **AHR** ‖ 30 gigantes **H** *m. 1* | tropheis **AHR** ‖ 31 sanguinea — Gorgo *scripsi*: sanguineo **O**, *tum* corco **H** socco **AR** cocco **La** succo *edd. ant.*, *unde* fuco *Heinsius* ‖ 32 deiectus *uulgo*: delectus **O** | typho **L** thipho **H**: typhon **AR** ‖ 33 osseis **O** ‖ 34 Aemathio **L** | duplicarat *scripsi*: duplicabat **O** ‖ 35 solemni **HR** solempni **A** | in tempore **L** | portent **A**, *corr.* **a** ‖ 36 uelim **AR** ‖ 38 Syd. **ALR** | orbem] caelum **L** | bigis] signis **L** *et, ut uid.*, **a** ‖ 39 uerum **R** | cartis **AH**: chartis **LR** ‖ 40 ut *add. Nic. Loensis*: *om.* **O** ‖ 41 tuum] tecum **AR** | sequeretur **L** ‖ 45 *om.* **R** | iuuenes **AH**: primos **La** | exigimus **HL** ‖ 47 Promissa atque diu **AHR**: Et promissa tuis **La** Promissaeque diu *Ribbeckius* | iam tandem] non magna **La** | exordia curae *scripsi*: exordia rebus **La**, *om.* **AHR**; exordia opellae *Ribbeckius* ‖ 48 exterrita *Schraderus*: exterruit **AL** externit (r *supra* rn *m. 2*) **H** terruit **R** exercita *Scaliger* | amoris *Scaliger*: amplis **O**; *an* magnis (*cf. Verg.*) ?

Scylla nouos auium sublimis in aere coetus
Viserit et tenui conscendens aethera pinna
Caeruleis sua tecta super uolitauerit alis,
Hanc pro purpureo poenam scelerata capillo,
Pro patris et soluens excisa funditus urbe.
Complures illam magni, Messalla, poetae
(Nam uerum fateamur: amat Polyhymnia uerum)
Longe alia perhibent mutatam membra figura
Scyllaeum monstro saxum infestasse uoraci;
Illam esse aerumnis quam saepe legamus Vlixi
Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Dulichias uexasse rates et gurgite in alto
Deprensos nautas canibus lacerasse marinis.
Sed neque Maeoniae patiuntur credere cartae
Nec malus istorum dubiis erroribus auctor.
Iamque alias alii uulgo finxere puellas,
Quae Colophoniaco Scyllae dicantur Homero.

---

49 Scilla **HL** (*ut plerumque*) Sylla **AR** *plerumque* ‖ 50 Viserit *scripsi*: Viderit **O** | aethera **A**: aetera **R** sidera **H** sydera **L** | pinna] pinne **H** penna **ALR** ‖ 51 supra **H** ‖ 52 conscelerata (con *del. m. 2*) **H** ‖ 53 Pro (Proque **L**) patris s. excisa & (& *sic* **H**: est **AR** *om.* **La**) funditus u. **O**; et *post* patris *traieci*; Pro patria soluens, excisa et f. u. *Hauptius* ‖ 54 Cum plures **O**, *corr. edd. ant.* | illam **a**: illa **AHR** illam et **L** | messalla **H** ‖ 55 amant **L** | polhimnia **H** polimia **A** polimnia **R** polỹmnia **L** ‖ 56 alia — figura **L**: aliam — figuram **AHR** | prohibent **R** | mutatam **L**: mutata in **AH** (*sic*) **R** ‖ 57 monstro saxum *Hauptius*: monstra saxum **H** monstra in saxum **L** monstra saxosum (in saxa **a**) **A** saxo monstra **R** | infestasse *scripsi*: infectata **AHR** (*sic*) contenta **L** conuersa **a** infestare *Hauptius* | uoraci *Hauptius*: uocari **HLa** uocaui **AR** ‖ 58 esse *ex* messea *corr.* **A**: messea **R** messe (*m. rec.* messana *suprascr.*) **H** se **L** | erumpnis **AH**, *om.* **R** | saepe *uix sanum*; e rupe *Maehly*; *num* et (ac) peste ? ‖ 59 succintam **R** ‖ 60 Dulychias uexase **R** | rathes **A** ‖ 61 nautis **A** | latrasse **R** ‖ 62 meonię hęc **L** (hec *addit* **a** *quoque*) | carte **AH**: chartae **LR** ‖ 63 uagus *Hertzbergius* (*sed* malus auctor *est miser Vlixes*; istorum *potius suspectum*; *pro quo* ipsius *conicio*) ‖ 64 Iamque *scripsi*: Namque **O** (Nanq: **L**) | fulgo **H** *m. 1* | fingere **H** ‖ 65 dicuntur **AR**

Ipse Crataein ait matrem; sed siue Crataeis
Siue illam monstrum genuit graue Echidna biformis
Siue est neutra parens atque hoc in carmine totum
Inguinis est uitium et Veneris descripta libido;
Siue etiam tactis speciem mutata uenenis
Infelix uirgo (quid enim commiserat illa?
Ipse pater timidam uacua complexus harena
Coniugium castae uiolauerat Amphitritae;
Quae tamen exegit longo post tempore poenas,
Vt, cum cura sui ueheretur coniugis alto,
Ipsa trucem multo misceret sanguine pontum);
Seu uero, ut perhibent, forma cum uinceret omnis
Et cupidos quaestu passim popularet amantes, 78
Horribilis circum uidit se sistere formas 80
Piscibus et canibusque malis uallata repente est 79
(Heu quotiens mirata nouos expalluit artus! 81
Ipsa suos quotiens heu pertimuit latratus!),
Ausa quod est mulier numen fraudare deorum

---

66 Crataein ait *Heynius*: gratinei **AHR** cratein **L** | sine **H** | Crataeis *uulgo*: erithei **O** ‖ 67 monstrum *Hauptius*: monstro **O** | graue Echidna *idem*: grauena **AHR** grauenna **H** *m. 2* grandeua **L** grādena **a** *corr.* germana *Silligius* | biformis *Hauptius*: biformi **O** ‖ 68 totum *scripsi*: toto **O** ‖ 69 est] id **L** | et *om.* **L** ‖ 70 tactis *scripsi*: iactis **AHR** exactis **La** | spetiem **L** ‖ 71 comiserat **HR** ‖ timidam uacua *scripsi*: timidam seua **HL** nudam (timidam **a**) sena **A** sc̋aeuam n̋udam **R** timidam flaua *Heynius* nudam fulua *Kochius* timidam sicca *Hauptius* | complexit **AHR** ‖ 73 castae *Schwabius egoque*: carte **HR** carce (c *alt. expuncta, et marg. m. 1* care) **A** carae **L** | amphitritę **R**: amphitrite **AH** amphitrites **La** ‖ 74 Quae *scripsi*: Ast **H** At **ALR** Haec *uir doctus misc. obss.* IV 318 | poennas **R** ‖ 75 cum] tum **La** | sui *Nic. Loensis*: suę **L** tue **AH** tuę **R** | pheheretur **H** *m. 1* | alte **A** (*corr.* **a**) altę **R** ‖ 76 miseret **R** ‖ 77 prohibent **R** | uincerit **H** | omnis **H**: omnes **ALR** ‖ 78 pasūm *sic* **H** | popularet **AR**: procularet (rocu *per lineolam deletis*) **H** spoliaret **La** ‖ *uu. qui sunt in* **O** 79 *et* 80 *traiecit Hauptius* ‖ 80 Horrib *in ras. m. 1* **R** Horribiles **L** | se] e *ex corr.* **H** sibi **L** ‖ 79 canibus rapidis **L** rabidis *supra* malis **a** | fallata **H** *m. 1* ualata **R** ‖ 81 Neu *et* expaluit **H** ‖ 82 pertimuisse **La**

Et dictam Veneri donorum auertere partem,
Quam, mala multiplici iuuenum quod saepta caterua
Vixerat utque modo meretrix iactata ferarum,
Infamem tali merito rumore fuisse
Docta Palaephatia testatur pagina uoce:
Quicquid et ut quisque est tali de clade locutus,
Somnia sunt; potius liceat notescere cirin,
Atque unam ex multis Scyllam non esse puellis.
Quare quae cantus meditanti mittere certos
Magna mihi cupido tribuistis praemia, diuae
Pierides, quarum castos alabastria postes
Munere saepe meo inficiunt foribusque hyacinthi
Dependent flores aut suaue rubens narcissus
Aut crocus alterna coniungens lilia caltha
Sparsaque liminibus floret rosa, nunc age, diuae,
Praecipue nostro nunc aspirate labori
Atque nouum aeterno praetexite honore uolumen.
Sunt Pandioniis uicinae sedibus urbes

---

84 donorum *scripsi*: uotorum **O** lucrorum *Hauptius* | auertere *Scaliger*: uertere **O** | partem (*uel* praedam) *Schraderus*: p(o)enam **O** ‖ 85 mala] modo **A**, *corr.* **a**; male *Heinsius* ‖ 86 Vixerat *Scaliger*: Dixerat **O** | utque *scripsi*: atque **O** Vixit eratque *Hauptius* | modo *scripsi*: animo **O** | *num* uulgata *?* ‖ 87 merito rumore *Nic. Loensis*: meritorum more **O** ‖ 88 Palaephatia *edd. ant.*: palepaphie **H** palepaphiae (*uel* -phię) **ALR** | pagina uoce *scripsi*: uoce pachinus **O** (pachinnus **H** *m. 2*) uoce papyrus *uulgo* ‖ 89 quisquis tali **L** | loquutus **L** ‖ 90 Somnia sunt *scripsi*: Omnia sunt **AL** Omnia sim **H** Omne suam **R** Mnemosyne *Hauptius* | cirim **H** cyrim **AR** crein **L** ‖ 92 et quae **L** (*etiam* **a** et *ante* que *add.*) | meditati **L** | certos *edd. ant.*: cetos **A** caecos **R** cocos (e *supra prior.* o *m. 2*) **H** laetos **L** doctos *Bergkius* curtos *Ribbeckius* ‖ 93 Magna mihi *edd. ant.*: Magnam hii **H** Magnam hi **AR** Magna nimis **La** | cupidis tribuisti **La** | diuae *uulgo*: diua **O** ‖ 94 alabastria *Bergkius*: altaria **O** libamina *Silligius* calparia *Hauptius* ‖ 95 floribusq; **R** | iacincti **AH** iacenti **R** ‖ 96 Dependent *Heinsius*: Deponunt **O** | narcisus **R** ‖ 97 calta **A** calca **R** ‖ 98 luminibus **L** | agițe **A** agite **R** ‖ 99 labori] i *m. 1 in* e *corr.* **H** ‖ 100—105 *om.* **H**, *add. m. 2 mg.* ‖ 101 *litt. maiusc. in* **L** *scriptus*; unt *litt. init. om.* **R**

Actaeos inter colles et candida Thesei
Purpureis late ridentia litora conchis,
Quarum non ulli fama concedere digna
Stat Megara, Argei quondam munita labore
Alcathoi Phoebique: deus namque affuit illi;
Vnde etiam citharae uoces imitatus acutas
Saepe lapis recrepat Cyllenia murmura pulsus
Et ueterem sonitu Phoebi testatur amorem.
Hanc urbem ante alios qui tum florebat in armis
Fecerat infestam populator remige Minos,
Hospitio quod se Nisi Polyidos auito
Carpathium fugiens et flumina Caeratea
Texerat. hunc bello repetens Gortynius heros
Attica Cretaea sternebat rura sagitta.
Sed neque tum ciues neque tum rex ipse ueretur
Infesto ad muros uolitantis agmine turmas

---

102 Actheos **AR** | ụṛḅẹṣ colles **A** colloes **R** | Thesei] tempsa **L** ‖ 103 late **L**: later **A** lateri **R** *et* **H** *m. 2* | littora **O** (lict. **L**) ‖ 104 ulli **H** *m. 2*: nulli **ALR** ‖ 105 Stant *Heinsius* | Argei *Heinsius*: acthei **AR** actei **H** *m. 2* (*sic*) **L** *e u.* 102 (Alcathoi *Ribbeckius falsa de* **H** *referens*) | munita *uulgo*: mutata **O** (**H** *m. 2*) ‖ 106 Alcathoi *uulgo*: Alchatoe **A** Alcatoae (h *supra* ca) **R** Allcato & (r *supra* c, e *supra* o *m. 2*) **H** (*ex* Alcathoei ?) Arcadio **L** | deus *uulgo*: decus **O** (*etiam* **H**) | nanq; **LR** ‖ 107 citare **H** cytharę **LR** | imitatus *uulgo*: imitantur **AH** (*sic*) **L** inmittatur **R** ‖ 108 cillenia **AH** | murmura **R**: munera **AH** męnia **L** | pulsis **A** ‖ so^ni^tu (*m. 1 suprascr.*) **A** sonitu **L**: solito (ū *supra alt.* o *m. 2*) **H** solitū **R** | amorem **AR**: honorem **HL** ‖ 110 ante] inter **R** | tunc **AR** | florebat **A** *corr.*, **L**: ferebat **A** *m. 1* **R** forebat (u *supra* e *m. 2*) **H** ‖ 111 populato **H** populata **AR** | minos, *suprascr. m. 1* mios, **A** ‖ 112 Hospitio quod *Heynius*: Hospicioq; **O** (quo *Contarenus*, qua *Scaliger*) | se Nisi Polyidos auito *Contarenus*: senis hypolidosa uito **H** senis hipolisoda uiro **A** senis hipolidosa uiro **R** hipolidosa uicto **a** (**L** ?) se Nisus Pelopeus auito *Scaliger* ‖ 113 Carpatium **H** Carphatium **A** Carpatium, h *suprascr.* ti, **R** | ceratea **HL**: cerathea **AR** ‖ 114 huc **L** | cortinius **H**: cortimus **A** continuis **R** corynthius **L** ‖ 115 Actica **L** Atica **R** | cretea **O** (-thea **L**) | ruta **R** ‖ 116 tum—tum *Hauptius*: tunc — tunc **O** ‖ 117 Infesto **A**: Infoesto **R** Infestos **HL** (*hic* ad *omittit*) | uolitantis agmine **H** *m. 2 corr.* (*sic*): uolitante ex

Reicere et indomitum uirtute retundere Martem,
Responsum quoniam satis est meminisse deorum.
Nam capite ab summo regis, mirabile dictu,
Candida caesarie florebant tempora ramo
Et roseus medio surgebat uertice crinis;
Cuius quam seruata diu natura fuisset,
Tam patriam incolumem Nisi regnumque futurum
Concordes stabili firmarant numine parcae.
Ergo omnis caro residebat cura capillo,
Aurea sollemni comptum quem fibula ritu
Cecropiae tereti nectebat dente cicadae.
  Nec uero haec crinis custodia uana fuisset
Nisaei, ni Scylla nouo conrepta furore,
Scylla, patris miseri patriaeque inuenta sepulchrum,
O nimium cupidis Minoa inhiasset ocellis.
Sed malus ille puer, quem nec sua flectere mater
Iratum potuit, quem nec pater atque auus idem
Iuppiter, ille etiam Poenos domitare leones

---

agmine **H** uolitanti & agmine **A** uolitantes agmine **R** uolitanti ex agmine **L** ‖ 118 Reicere *Heinsius*: Dicere **HR** Ducere **AL** Vincere *Silligius* | et *m. 1 in litura* **L** | indomitum *scripsi*: indomitas **O** indomita *edd. ant.* | Martem *Heinsius*: mentes **O** gentes *Heinrichius* ‖ 120 ab **AH**: a **LR** ‖ 121 c(a)esarie **AHR**: caesaries **L** | frondebant **R** | ramo *scripsi*: lauro **O** ‖ 122 Et **O**: At *uulgo* ‖ 123 quam] q; *suprascr. et* cum *mg.* **A** ‖ 124 nisi se **H** inse **R** ‖ 125 firmarant *Heynius*: firmarunt **O** (-rut **R**) | numina **H** ‖ 126 caro *uulgo*: cano **O** ‖ 127 solempni **AH** solemni **R** | quem *Loensis*: q̊. (o *m. 2*) **H** quoque **ALR** ‖ 128 Cecropiae *Scaliger*: Corpsele **A** Corpselle **H** Corpselae **R** Corselle **L** Mopsopio *edd. ant.* Crobylus et *Loensis*; *alia temptauit Birtius mus. Rhen.* XXXIII *p.* 655 *sqq.* | nectebat **L**: nectebant **HR** nectabant **A** ‖ 129 crinis *scripsi*: uobis **O** uotis *Scaliger* urbis *Heinsius* uolucris *Birtius* ‖ 130 Nisaei *scripsi praeeunte Heynio*: Nec (Hec **H**) fuerat **O**, *quod interpolatum est ubi* nisei *ante* niscilla *periit*; Defuerat *Schraderus* Profuerat *Hauptius* Nec ruerat *Ribbeckius* Nec frustra *Birtius* | ni **H**: in **R** nisi **AL** | correpta *Loensis*: concepta **O** ‖ 132 Minoa *Lachmannus ad Lucr. p.* 162 (Minoi *Schradero praeeunte*): si non **O** | inhyasset **H** ‖ 135 eciam ille **H**

Et ualidas doctus uires mansuescere tigris,
Ille etiam duros homines — sed dicere magnum est,
Idem tum tristis acuebat paruulus iras.
Iunonis magnae, cuius fera iurgia diuae
Olim ipsae metuere, eheu peritura puella
Nulli non sanctam uiolauerat inscia sedem,
Dum sacris operata deae lasciuit et extra
Procedit longe matrum comitumque cateruam,
Suspensam gaudens in corpore ludere uestem
Et tumidos agitante sinus aquilone relaxans.
Necdum etiam castos gustauerat ignis honores,
Necdum sollemni lympha perfusa sacerdos
Pallentis foliis caput exornarat oliuae:
Cum uas e manibus fudit pila. cumque ea lapsa est,
Procurrit uirgo. quod uti ne prodita ludi
Auratam gracili soluisset corpore pallam!
Omnia, quae retinere gradum cursusque morari

---

136 rabidae *Heinsius* rabidas *Heynius* | doctus *scripsi*: docuit **O** nouit *Hauptius* | uires] uictas **La** | tygris **R** tygres **L** ‖ 137 duros *scripsi*: diuos **O** (diuos, homines *uulgo*); *cf. etiam Propert.* I 14, 18 | magnum *sic* **H** *solito compendio*; longum est *Hauptius superflue* ‖ 138 tum tristis] cum superis **La** | parulus **H** *m. 1* ‖ 139 fera iurgia *Heinsius*, *ego*: periuria **O** ‖ 140 ipsae *scripsi*: se **O** si *Silligius* di *Ribbeckius* | metuere *scripsi* (*post me iterum Hauptius*): meminere **O** | eheu *scripsi*: diu **O** | peritura **L**: periura **AHR** | puella **H** *m. 2*: puell(a)e **O** ‖ 141 Nulli non *Ribbeckius*: Nulli (*om* non) **L** Non nulli **AHR** | sanctam *scripsi*: lictam (*suprascr. m. 1* relictam) **L** liceat **AHR** licitum *Heinsius* liceant *Ribbeckius* ‖ 143 Procidit **R** | macrū **R** marcū **A** | cateruam *edd. ant.*: caterua **O**; *an* cateruas *?* ‖ 145 agitare **R** ‖ 146 et **H** | custos **H** castros **R** | gust.] agitauerat **La** | honoris **H** ‖ 147 solemni **HR** solempni **A** ‖ 148 Pallentis *ex* Pallantis *corr.* **A** | exornat **R** *et*, *litteris* ra *supra* at *scriptis*, **A** exornatus **L** ‖ 149 uas e manibus (*scil. sacerdotis*) *scripsi*: lapse manibus **AHR** lapsa e manibus **L** | fudit *scripsi*: fugit **O** | pyla **R** | ea lapsa est *Maehly*: relapsę **A** relapse **HR** relaxe (ss *supra* x *m. 1*) **L** relapsa est *Heinsius* (elapsa est *Ribbeckius*) ‖ 150 quo **La** | ludi *scripsi*: ludo **O** ‖ 151 Auratam *Iacobsius*: Aurea iam **O** Aurea tam *Heinsius* | soluisses *Greenius* | palla **La** ‖ 152 Omniaq. **H**

Possent, o tecum uellem tunc, impia, haberes:
Non umquam uiolata manu sacraria diuae
Iurando, infelix, nequicquam iure piasses!
Set si quis nocuisse tibi periuria credat,
Causa pia est: timuit fratri te ostendere Iuno.
At leuis ille deus, cui semper ad ulciscendum
Quaeritur ex omni uerborum iniuria iactu,
Aurea fulgenti depromens tela pharetra
(Heu nimium terret nimium, Tirynthius usu),
Virginis in tenera defixit acumina mente.
  Quae simul ac uenis hausit sitientibus ignem
Et rabidum penitus concepit in ossa furorem,
Saeua uelut gelidis Edonum Bistonis oris
Ictaue barbarico Cybeles antistita buxo,

---

153 uelem (i *supra alt.* e) **R** | tunc impia (*uel* perdita) *scripsi*: tua semper **O** tu semper *Silligius* illo tempore *Kochius* tu tunc habuisses *Maehly* ‖ 154 Non numquam **A** Non unquam **HR** | manu **L**: manus **AHR** ‖ 155 Vrendo *Silligius* | iure *Heinsius*: iura **O** tura *Silligius* ‖ 156 Set *Schwabius*, *ego*: Et **O** At *Ribbeckius* | nocuisset ibi **H** nocuisset tibi **R** ‖ 157 pia] alia *Maehly*; palam *ipse conieci* | uino **R** ‖ *post* 157 *lacunam statuit Ribbeckius* ‖ 158 ad ulciscendum *uulgo*: adolescendum **AHR** adolescentum **La** | uerborum **O**: uerbo atque *Hauptius* uentosa *Ribbeckius* | iactu *Maehly*, *ego*: dictu **H** dicto **ALR** facto *Hauptius* ‖ 161 terret **AR** teret (*altera* r *suprascr. m. 2*) **H**: tereti **La** celeri *Schraderus*, *qui et* certo *ab alio docto propositum memorat*, mentem et *Silligius* terrent *Puetzius* certa et *Keilius* taetro *Hauptius* | Tirynthius *scripsi*: thirintia **H** tiricia **R** tir̃ita **A** tyrynthia **L** penetrantia *Heinsius* (ferientia *alius*) torrentia *Schraderus* terrentia *Keilius* irritantia *Silligius* | usu (*olim* ictu) *scripsi*: uisu **AHR** iussu **La** nisu *edd. ant.* uiro *Hauptius* ‖ 162 in tenera **L**: interea **AHR** | defixit acumina *Heinsius*: defixerat (-xent **H** *m. 1*) omnia **O** defixerat horrida *Silligius* ‖ 163 simulat **H** simulac **A** ‖ 164 rabidum *Schwabius*: ualidum **O** ‖ 165 Scaeua **R** | uelud **HR** | gelidis Edonum *Scaliger*: gelilidi sidonum **H** gelidi si donum **L** gelidi sydonum **AR** | bisthonis **L** | oris *Scaliger*: honoris **H** honores **ALR** gelidis Ciconum Bistonis in oris *edd. ant. defendente Bentleio ad Hor. od.* I 25, 11 ‖ 166 Ictaq; **R** Tactaue *Heinsius* Actaue *Wakefieldus* | cibeles **H** | antistita **H** *m. 2 corr.*: antista **H** antistica **AR** antistia **L** (*et ita* c *deleta corr.* **A**)

Infelix uirgo tota bacchatur in urbe,
Non storace Idaeo fragrantis tincta capillos,
Coccina non teneris pedibus Sicyonia seruans,
Non niueo retinens bacata monilia collo.
Multum illi incerto trepidant uestigia cursu:
Saepe petit patrios ascendere perdita muros
Aeriasque facit causam se uisere turris;
Saepe etiam tristes uoluens in nocte querellas
Sedibus ex altis arcis speculatur amorem
Castraque prospectat crebris lucentia flammis.
Nulla colum nouit, carum non respicit aurum,
Non arguta sonant tenui psalteria chorda,
Non Libyco molles plauduntur pectine telae;
Nullus in ore rubor: ubi enim rubor, obstat amori.
Atque ubi nulla malis reperit solacia tantis
Tabidulamque uidet labi per uiscera mortem,
Quo uocat ire dolor, subigunt quo tendere fata,
Fertur et horribili praeceps impellitur oestro,
Vt patris, a demens, crinem de uertice ferret

---

167 bachatur **AH** baccatur **R** ‖ 168 storacę **R** styrace *Loensis* | idee **A** ideę **R** | fragrantes *uulgo*: flagrantis **AHR** flagrantes **L** | tincta *Schraderus*: picta **0** uncta *Heinsius* ‖ 169 Coccina *scripsi*: Cognita **0** Commoda *Leopardus* Condita *Scaliger* Mollia *Lenzius* Candida *Puetzius* | Sicyonia *Leopardus*: sicoĩa **H** sic oĩa **A** sic om̃ia **LR** | seruas **R** ‖ 170 retines **LR** ‖ baccata **AH** bacchata **LR** ‖ 171 Multo **R** ‖ 172 petit *scripsi*: redit **0** | perdita **H** *m. 2 corr.*: prodita **0** ‖ 173 Senasq. (*m. 2* Aerias *suprascr.*) **H** Aereasque *ceteri* | causam] m *suppunxit m. 2* **H** | se] sibi *Hauptius* | uissere **H** | turis (*altera* r *suprascr. m. 2*) **H**: turres *ceteri* ‖ 174 querelas **0** ‖ 175 & altis **H** | arcis *scripsi*: c(a)eli **0** tecti *Heynius* collis *Schenkelius* ex aulae celsis *Hauptius* (*at cf. Verg.*) caeli sp. in orbem *Ribbeckius* (ad oram *Scaliger*) ‖ 177 *Ribbeckius post* 179 *ponit* | nec **L** ‖ 178 chorda **R** *m. 2*: corda **0** ‖ 179 lybico **AR** | blauduntur **H** *m. 1* | telle (*alt.* l *del. m. 2*) **H** ‖ 180 enim *om.* **H**; nisi cum pudor *Schraderus*, *malim* nec enim rubor ‖ 181 malis *ex* magis *corr.* **H** | repetit **H** | solatia **L** ‖ 184 *malim* Pectoris horribili | estro **H** (o *supra* e *m. 2*) ostro **L** ‖ 185 ademens **H**: ah demens **Ra** ah demum **A** ademptum **L** | crimen **H** *m. 1* **L** | ferret *scripsi*:

Furtim atque arguto detonsum mitteret hosti
(Namque haec condicio miserae proponitur una),
Etsi illa ignorans (quis non bonus omnia malit
Credere quam tanti sceleris damnare puellam?),
Heu tamen infelix: quid enim inprudentia prodest?
Nise pater, cui direpta crudeliter urbe
Vix erit una super sedes in turribus altis,
Fessus ubi extructo possis considere nido,
Tu quoque auis metuere: dabit tibi filia poenas.
Gaudete, o celeres, subnixae nubibus altis,
Quae mare, quae uiridis siluas lucosque sonantes
Incolitis, gaudete, uagae blandaeque uolucres;
Vosque adeo, humani mutatae corporis artus,
Vos o crudeli fatorum lege, puellae
Dauliades, gaudete: uenit carissima uobis
Cognatos augens reges numerumque sororum
Ciris et ipse pater. uos, o pulcherrima quondam
Corpora, caeruleas praeuertite in aethera nubes,

---

seruet **La** serum **AHR** sectum **H** *m. 2* sacrum *Silligius* ‖ 186 Furtimque **AR** ‖ 187 Nanq; **R** | conditio **L** | miserae proponitur *edd. ant.*: nisi erepto ponitur **H** nisi ereptae (creptę **R**) ponitur **AR** nisi rapto opponitur **La** raptori opp. ς Niseidi ponitur *Heinsius* deceptae ponitur *Silligius* raptori ponitur *Puetzius* Cretaeo ponitur *ego olim* ‖ 188 Etsi *scripsi*: Siue **O** | non] ue **R** | mallit **AR** ‖ 189 tanti sceleris ς: tanto scelere **O** (sceleri **L**) | dampnare **AH** ‖ 190 inprudentia **H**: imprudentia **L** prudentia (-cia **A**) **AR** ‖ 191 Nisi **H** *m. 1* | quoi direptae (e *alt. expuncta*) **A** cum quo rapta **L** ‖ 192 Vixerit **A** | turibus **H** ‖ 193 extincto **H** *m. 1* | considere *uulgo*: consedere **AHR** conscendere **La** ‖ 194 Tum *Ribbeckius* | metuere *Godofr. Hermannus*: moriere **O** ‖ 195 Gaudete eo **H** | subnix(a)e **AHL**: sub nisae **R** ‖ 196 uirides syluas fluuiosq: **L** ‖ 197 bland(a)eq; **La**: laudate **AHR** gaudete *Schwabius* ‖ 198 V sq: **L** usq; **a** | humani **L**: humane **H** humanos **AR** | mutate **HLRa**: imitate **A** ‖ 199 Vox **H** *m. 1* Vix **La** | crudeli *uulgo*: crudelis **HL** crudeles **AR** ‖ 200 gaudete *Scaliger*: crudele **O** querulae *Heinsius* | nobis **R** ‖ 201 sororum *Barthius*: suorum **O** ‖ 202 Cyris **AR** ‖ 203 peruertite **A** (*corr.* **a**) **R**; praeuerrite *Heinsius* | aethere *Schraderus*

Qua nouus ad superum sedes haliaeetos et qua
Candida concessos ascendet ciris honores.
  Iamque adeo dulci deuinctus lumina somno
Nisus erat, uigilumque procul custodia primas
Excubias foribus studio iactabat inani:
Cum furtim tacito descendens Scylla cubili
Auribus arrectis nocturna silentia temptat
Et pressis tenuem singultibus aera captat.
Tum suspensa leuans digitis uestigia primis
Egreditur ferroque manus armata bipenni
Auolat; at demptae subita in formidine uires:
Caeruleas sua furta prius testatur ad umbras.
Nam qua se ad patrium tendebat semita limen,
Vestibulo in thalami paulum remoratur et alti
Suspicit ad caeli nictantia sidera, multa
Non accepta piis promittens munera diuis.
  Quam simul Ogygii Phoenicis filia Carme
Pergere sensit anus (sonitum nam fecerat illi

---

204 Quom uisat s. s. h. e. quom *ego olim* | haliaeetus *Loensis* (-tos *Hauptius*): calcheius **O** (*etiam* **H**) | et qua **La**: et a qua **A** et aqua **R** et aq̄ **H** ‖ 205 ascendet *Hauptius*: ascendat **O** (ascendunt **H** *m. 1*) ascendit *Schwabius* | cyris **AHR** ‖ 206 deuictus **LR** ‖ 207 Nissus **H** | primis (i *alt. in ras. m. 1*) **L** ‖ 208 ductabat *Heinsius* ‖ 209 tacio **R** ‖ 210 arrectis *uulgo*: $\overset{a}{e}$rectis **A** arreptis **L** erectis **R** ereptus (p *ex* c *corr., ut uid., puncta m. 2*) **H** | tentat **LR** ‖ 211 Et primum **L** ‖ 212 leuas **R** ‖ 213 bipenni *scripsi*: bidenti **AL** uidenti **HR** (*et ita* **A** *corr.*) ‖ 214 Auolat *scripsi*: Euolat **O** *e u. priore* (*ubi* Progreditur *Schwabius male*) | at **La**: aut **AHR** ‖ 215 testantur **H** ‖ 216 lumen **A** (*corr.* **a**) **H** *m. 1* ‖ 217 talami **R** | remoratus **H** *m. 1* **A** *m. 1* **R** | alti **AHR**: altum **L** alte *Hertzbergius* ‖ 218 Suscipit **A** | ad c(a)eli **O**: ad celsi *Scaliger* ad Lunae *Silligius* aetherii *Ladeuicus* | nictantia *Scaliger*: nutancia **A** nutantia **LH** *m. 2* mutantia **HR** | sydera **ALR** | multa *scripsi*: mundi **O** ‖ 219 acepta **R** ‖ 220 ogigii **O** | uenicis (u *in* f *corr. m. 2*) **H** | charme **L** ‖ 221 Pergere *scripsi*: Surgere **O** (*sed non surgentis e lecto, sed egredientis e cubiculo Scyllae sonitu expergefacta est anus, quae illam aliquamdiu remoratam iam pergere foris audit*)

Marmoreo aeratus stridens in limine cardo),
Corripit extemplo fessam languore puellam
Et simul ‘o nobis sacrum caput’ inquit ‘alumnae,
Non tibi nequicquam uiridis per uiscera pallor
Aegrotas tenui suffundit sanguine uenas;
Nec leuis (hoc fieri neque enim pote) cura subedit.
Haut fallor (quod ut a! potius, Rhamnusia, fallar):
Nam qua te causa nec dulcis pocula Bacchi
Nec grauidos Cereris dicam contingere fetus;
Qua causa ad patrium solam uigilare cubile,
Tempore quo fessas mortalia pectora curas,
Quo rapidos etiam requiescunt flumina cursus?
Dic age nunc miserae saltem quae saepe petenti
Iurabas nihil esse mihi, cur maesta parentis
Formosos circum uirgo remorere capillos.
Ei mihi, ne furor ille tuos inuaserit artus,
Ille, Arabae Myrrhae quondam qui cepit ocellos,
Vt scelere infando (quod ne sinat Adrastea)
Laedere utrumque uno studeas errore parentem!

---

222 Marmore **A** Marmorea **R** ‖ 223 langore **H** *m. 1* **L** ‖ 224 simul o **La**: famulo **AHR** | carum *Schraderus, recte puto* ‖ 225 nec quicquam **R** | pallor *ex* pallet *corr.* **A** ‖ 226 Aegrotas **AR**: Egroto **H** Egrotos **L** | tenuis **ς** | suffudit **L** | uultus **L**; *num* malas *?* ‖ 227 hoc fieri *scripsi*: hoc faceret **O** hoc faceres *uulgo* hanc faciem *Pithoeus* Nec febris hoc faceret *Schwabius* | puto **L** | subedit *Marklandus*: subegit **O** ‖ 228 Haud **L** haut **a**: Aut **AHR** | quod ut a *ego*: quoduta (uta *m. 2 in* ita *corr.*) **H** quod te **AL** quod ... **R** ut o *Schraderus* | potius *bis* (*alt. del.*) **A** | ramn. **ALR** rann. **H** | fallar *uulgo*: fallor **O** fallit **a** ‖ 229 qua **La**: que **AH** quę **R** | bachi **AH** ‖ 230 grauidus **H** | foetus **LR** ‖ 231 qua *uulgo*: que **AHR** quę **L** | sola in **AR** ‖ 233 rapidus **H** ‖ 234 saltem quae *ego*: saltemq. **H** saltem quod **ALR** (saltim **L**) ‖ 235 cur **L** *et ita ex* cum *corr. m. 1* **H**: cum **AR** ‖ 236 Formosus **H** *m. 1* | remorere *uulgo*: morerere **ALR** morere **H** remore **ς** ‖ 237 Hei **O** ‖ 238 arabee **H** arabea **A** arabis **La** | Myrrę **L** mirre **A** mirrae **R** mirra **H** | coepit **R** ‖ 239 ne (nei *?*) *Schenkelius*: nec **O** | sinat Adrastea *Loensis*: sinit adrastea **AL** sinita tristea **H**, *om.* **R** ‖ 240 utruq; **R** | ymo **H**

Quod si alio quouis animi iactaris amore
(Nam te iactari, non est Amathusia nostri
Tam rudis ut nullo possim cognoscere signo),
Si concessus amor noto te macerat igni:
Per tibi Dictynnae praesentia numina iuro,
Prona decus quae dulce mihi te donat alumnam,
Omnia me potius digna atque indigna, laborum
Milia uisuram, quam te tam tristibus istis
Sordibus et carie patiar tabescere tali.'
Haec loquitur, mollique ut se nudauit amictu,
Frigidulam iniecta circumdat ueste puellam,
Quae prius in tenui steterat succincta crocota.
Dulcia deinde genis rorantibus oscula figens
Persequitur miserae causas exquirere tabis,
Nec tamen ante ullas patitur sibi reddere uoces,
Marmoreum tremebunda pedem quam rettulit intra.
Illa autem 'quid me inquirens, nutricula, torques?

241 quouis alio **A** quo uis alio **R** | animi *Hauptius*: animis **HR** animo **AL** | amore **L**: amorem **HR** amorem **A** ‖ 242 Nec te **AR** | amathisia **AHR** amatisia **L** ‖ 244 Sin **L** | igne **AR** ‖ 245 dictinne **H** dictime **A**, *om.* **R** *lacuna relicta* | numine uino (iuro *suprascr. m. 2*) **H** ‖ 246 Prona *scripsi*: Prima **O** | decus *Schraderus*: deum **O** | alumpnam **AH** ‖ 247 atque] tuq: **L** | laturam **La** ‖ 248 Millia **AR**; Filia *Heinsius* | nisuram **H** ‖ 249 carie *scripsi praeeunte Barthio*: scoria **A** seonia **H** saria **L** morbo **R** cura *Heinsius* scabre *Scaliger* senio *uir doctus in misc. obss.* IV 323 (*et certe* senio *glossam suprascriptam fuisse docet* **H**; *et habent uetera glossaria* carie: senio *et* caries: uetustas, putredo) ‖ 250 Nec **H** | nudauit *scripsi*: uelauit **O** euelauit *uir doctus misc. obss.* IV *p.* 323 *recte offensus*; *nam in semita extraque cubiculum non habuit unde se primam, deinde puellam uestiret, sed amictum sibi scilicet detractum circumdat alumnae* ‖ 251 circudat **R** ‖ 252 in] ut **L** ‖ succinta (c *supra* nt *m. 2*) **R** | crocota *Scaliger*: corona **O** ‖ 253 fingens **R** ‖ 254 Persequitur *uulgo*: Persequimur (*supra* i *m. 2 uirgula add.*) **H** Prosequitur **ALR** | tabis *uir d. misc. obss.* IV 325: talis **AHR** tales **L**, **A** *ex corr.* ‖ 255 ullas] illam *Maehly* ‖ 256 quem **A** (*corr.* **a**) **R** | retulit **AHR** ‖ 257 quod **R** | me inquirens nutr. *scripsi*: me inquit nutr. **AHR** nunc me inquit nutr. **La** me inquit io nutr. *Hauptius* (io *Heinsio praeeunte*)

Quid tantum properas nostros nouisse furores?
Non ego consueto mortalibus uror amore,
Nec mihi notorum deflectunt lumina uultus,
Nec genitor cordi est: ultro namque odimus omnis.
Nil amat hic animus, nutrix, quod oportet amari,
Nil, quo falsa tamen lateat pietatis imago;
Sed media ex acie mediisque ex hostibus. ehẹu
Quid dicam quoue aegra malum hoc exordiar ore?
Dicam equidem, quoniam tu me non dicere, nutrix,
Non sinis: extremum hoc munus morientis habeto.
Ille, uides, nostris qui moenibus assidet hostis,
Quem pater ipse deum sceptri donauit honore,
Cui parcae tribuere nec ullo uulnere laedi
(Dicendum est, frustra circumuehor omnia uerbis),
Ille mea, ille idem oppugnat praecordia Minos.
Quod te per diuum crebros obtestor amores
Perque tuum memori sanctum mihi pectus alumnae,
Vt me si seruare potes ne perdere malis;
Sin autem optatae spes est incisa salutis,
Ne mihi quam merui inuideas, nutricula, mortem.

---

258 nostro **R** ‖ 261 oīs **H**: omnes **AL** om̄s **R** ‖ 262 oportet; *cf. Lachmannus ad Lucr.* I 778 | amari *ex* amare **A** ‖ 263 Nil *Heynius*: In **O** | pistatis **H** *m. 1* ‖ 264 mediisque **AR**: mediis **L** medius **H** | ehẹu *scripsi*: heu **H** heuheu *ceteri* ‖ 265 quoue] quidue **R** | aegra *scripsi*: agam **AHR** ipsa **L** ausa *Silligius* | hoc *om.* **L** | quoniam tu me non *scripsi*: quoniam tum non (quid *supra* tum **a**) **A** quoniam tunc non **H** quoniam tu non **R** quoniam quid non tibi **L** quoniam fictum non *Bothius* quoniamque tibi non *Hauptius* | 'dicer& **A**, *corr.* **a** ‖ 267 sinus **H** *m. 1* | ex̄mū **H** ‖ 268 quin **H** *m. 1* | assistet **H** *m. 1* ‖ 269 honorem **H** *m. 1* ‖ 270 Qui **H** (*pro* Quoi) | parcẹ et **L** | tribuunt **La** | nec ullo] nullo quod **L** ‖ 271 est *om.* **LR** | circumphehor **H** *m. 1* ‖ 273 te per **HL**: per te **AR** | obtestor **HLa**: testamur **AR** ‖ 274 memori sanctum *Silligius*: memoris auctum **AHR** memoris haustum **La** memori haustum *Scaliger* memori suctum *aliquando Hauptius* | alumpne (-nẹ) **AH** ‖ 275 Vi **H** | seruare potes *uulgo*: uersa repetes **AHR** uersare potes **La** | ne *uulgo*: nec **O** (nei ?) ‖ 277 Ne *uulgo*: Nec **O** (Nei ?) | inuidens **H** inuideris **AR**

Nam nisi te nobis malus, o malus, optima Carme,
Ante in conspectum casusue deusue tulisset,
Aut ferro hoc' (aperit ferrum quod ueste latebat)
'Purpureum patris dempsissem uertice crinem
Aut mihi praesenti peperissem uulnere letum'.
  Vix haec ediderat, cum clade exterrita tristi
Incanos multo deturpat puluere crines
Et grauiter questu Carme complorat anili:
'O mihi nunc iterum crudelis reddite Minos,
O iterum nostrae Minos inimice senectae,
Quem per (ut a! olim natae te propter eundem)
Hunc Amor insanae luctum portauit alumnae!
Tene ego tam longe captiua auecta nequiui,
Tam graue seruitium, tam duros passa labores,
Effugere, ut sistam exitium crudele meorum?
Iam iam nec nobis aequo senioribus ullum
Viuere uti cupiam uiuit genus. a! quid ego amens

---

278 nisi] ni **L** | *malim* malus a! malus | charme **AR** || 279 Ante in consp. *Drakenborchius*: Ante hinc (*uel* huic) consp. **H** Ante hunc consp. **ALR** Ante expectatum *Scaliger* Hunc in consp. *ego conieci* || 280 Auferri hoc **L** | operit **R** capiti **L** | ferri **L** || 281 demsissem **H** || 282 mihi praesenti *om.* **L** *lacuna relicta* | lętum **R** || 283 ędiderat **R** | tristi *uulgo*: tristis **O** || 284 Incanos *Schenkelius*: Intonsos **O** Incomtos *Heinsius* Inmundos *uel* Infuso *Ribbeckius* | turpauit **L** || 285 quęstu **R** | carmie (i *expuncta*) **H** charme *ceteri* || 287 iterum] nimium **L** || 288 Quem per ut a *scripsi*: Semper aut **AHR** Semper et aut **La** Semper ut aut *Schraderus* | eundum **a** || 289 Hunc *scripsi*: Ḥaud **H** Aut **ALR** | luctum **HL**: lectum **A** lętum **R** | portauit **O**: portaret *Schraderus* | alumpne **A** || 290 *om.* **L** | captiua auecta *scripsi*: capta atque auecta **O** (aduecta **A** *m. 1* **R**) rapta a. a. *Schenkelius* || 292 ut sistam exitium *Pithoeus*: obsistam exitium (-cium) **AHR** exitium obsistam **L** o sistam exitium ut *Ribbeckius* || 293 uobis **HR** | aequo *Hauptius*: ea que **A** ea q̄ (= quae) **H** eaquę **L** eaque **R** aeui *Heinsius* | seuioribus **R** || 294 Viuere uti cupiam *Silligius*: Viuendi copiam **O** (copiam *lac. rel. om.* **L**) | a *scripsi*: ut **O** | quod eo **R**

Te erepta, o Britomarti, meae spes una senectae,
Te, Britomarti, diem potui producere uitae?
Atque utinam celeri ne tantum grata Dianae
Venatus esses uirgo sectata uirorum,
Gnosia nec Partho contendens spicula cornu
Dictaeas ageres ad gramina nota capellas:
Numquam tam obnixe fugiens Minois amores
Praeceps aerii specula de montis abisses,
Vnde alii fugisse ferunt et numen Aphaeae
Virginis assignant, alii, quo notior esses,
Dictynnam dixere tuo de nomine lunam.
Sint haec uera uelim: mihi certe, nata, peristi:
Numquam ego te summo uolitantem in uertice montis
Hyrcanos inter comites agmenque ferorum
Conspiciam nec te redeuntem amplexa tenebo.
Verum haec haut nobis grauia atque indigna fuere

295 erepta o *uulgo*: erepto **O** (crepto **R**) | Britomarti *uulgo*: brito marte **H** britomarte **L** brito mortem **A** (h *supra* to, *et* marte **a**) britho mortem **R** | meae *edd. ant.*: mei **H** ei **AR** est **L** (*et* **A** *corr.*) | uana **La** | senectae *Heinrichius*: salutis **AR** sepulchri **HLa** (*lectu difficilis in exitu uersus archetypus*) || 296 *om.* **L** | Britomarti *uulgo*: brito marto marte (*sic*) **H** brithe morte **AR** britho marte **a** | diem *ex* dico *corr.* **A** | potu **A** (t *adiecit* **a**) || 297 cereri **L** | ne *uulgo*: nec **O** (nei *?*) || 298 *et* 299 *inter se transponendos putat Heynius* || 298 ferarum *Schraderus* || 299 Cnossia **L** Gnossia **R** | nec Partho *Hauptius*: naupharto **AR** naufarto **H** Neupharto **L** neu partho *uulgo* || 300 Dicteas **AHR** | puellas **A** (*corr.* **a**) **R** || 301 fugeres ó Minos **L** || 302 aerei **AR**: aeriis **H** *om. lac. rel.* **L** | montis abisses *Scaliger*: montibus isses **O** montis iisses *Hauptius* || 303 et *om.* **A** (*add.* **a**), *lac. rel.* **R** | numen Aphaeae *Parrhasius et Loensis*: numina phoee **H** numina phoce **AR** *et* (*nisi quod* phocae) **L** nomen Aphaeae *Scaliger* numina Aphaeae *Heynius* || 304 Virgines **H** || 305 Dictinam **HR** Dictmam **A** (*in* Dictimam *corr.* **a**) | lumine **R** || 306 Sunt **R** | perisses **L** || 307 in **L**: *om.* **AHR** | montis **AL**: *om.* **HR** || 308 Hircanos **AHR** Ire canes *Maehly* | interque canes *Schraderus* | ferorum (*i. e. equorum*) *scripsi*: ferarum **O** || 310 haut nobis (*uel* non nobis) *scripsi*: tunc nobis **AR** tum nobis **H** cum nobis **L** tum non sic *Silligius* non mihi sic *Maehly*

Tum, mea alumna, tui cum spes integra manebat
Et uox ista meas nondum uiolauerat aures.
Tene etiam Fortuna mihi crudelis ademit,
Tene, o sola meae uiuendi causa senectae?
Saepe tuo dulci nequicquam capta sopore,
Cum premeret natura, mori me uelle negaui,
Vt tibi Corycio glomerarem flammea luto.
Quo nunc me, infelix, aut quae me fata reseruant?
An nescis, qua lege patris de uertice summo
Edita candentes praetexat purpura canos,
Quae tenui patriae spes sit suspensa capillo?
Si nescis, aliquam possum sperare salutem,
Inscia quandoquidem scelus es conata nefandum;
Sin est quod metuo, per te, mea alumna, tuumque
Expertum multis miserae mihi rebus amorem,
Perdere saeua precor per lumina et Ilithyiae,
Ne tantum facinus tam nulla mente sequaris.
Non ego te incepto, fieri quod non pote, conor

---

311 Tu **L** | alumpna **Ą** | tui] cui **H** *m. 1* tibi **A** (*corr.* **a**) **R** | manebat *Heinsius, ego*: maneret **O** ‖ 312 Et **La**: Nec **AHR** | nundum **AHR** | uolauerat **H** ‖ 313 Te etiam **R** | 314 o **L**: *om.* **AHR** ‖ 315 nec quicquam **AR** | lepore *Heinsius* ‖ 317 coricio **A**: coritio **L** coticio (*sic*) **H** caritio **R** ‖ 318 aut quo me **AR**; ad quae me *uir doctus in misc. obss.* IV 326 | numina seruant **L** ‖ 319 summo] canos **L** ‖ 320 Ȩdita **R** | cadentes **A** | pretexerat **R** ‖ canos] crines **L** ‖ 321 Quam *Scaliger* | tenui patriae *edd. ant.*: tenuis patrio **O** | spes sit *uulgo*: pressit **O** (prȩsit **R**) | capilla **H** ‖ 323 es conata **a**: est contata **L** es cantanda **A** esi (i *expunx. m. 2*) cantanda **H** esca tentanda **R** | nephandum **HR** ‖ 324 per te mea *Gronouius*: per me mea **La** per me tua **H** per me tu **A** permetuo per me tu **R** te per mea *Scaliger* | alumpna **AH** ‖ 326 Per te sacra *edd. ant.* Perdita, saeua *Ribbeckius* | scaeua **R** | pecor (r *supra* pe *m. 1*) **H** | lumina *Scaliger*: flumina **AHR** flumina sacra **La** numina *Heynius* | et *add. Silligius*: *om.* **O** que *Hauptius* te *Ribbeckius* | elithie **H** elithię **L** o lythie **A** elythię **R** Lethaeaea *Salmasius* ‖ 327 Ne *Loensis*: Nec **O** (Nei *?*) ‖ tantum facinus *scripsi*: tantum in facinus **O** (*quo seruato* feraris *Scaliger*) | nulla] molli **La** stulta *Heinrichius* | 328 incoepto **R**

Flectere amore, nec est cum dis contendere nostrum;
Sed patris incolumi potius denubere regno
Atque aliquos tamen esse uelis tibi, alumna, penates.
Hoc unum exilio docta atque experta monebo.
Quod si non alia poteris ratione parentem
Flectere (sed poteris: quid enim non unica possis?),
Tum potius tandem ista, pio cum iure licebit,
Cum facti causam tempusque doloris habebis,
Tum potius conata tua atque incepta referto;
Meque deosque tibi comites, mea alumna, futuros
Polliceor: nihil est, quod texitur ordine, longum.'
His ubi sollicitos animi releuauerat aestus
Vocibus et blanda pectus spe luserat aegrum,
Paulatim tremebunda genis obducere uestem
Virginis et placidam tenebris captare quietem
Inuerso bibulum restinguens lumen oliuo
Incipit ad crebrosque insani pectoris ictus
Ferre manum, assiduis mulcens praecordia palmis.
Noctem illam sic maesta super morientis alumnae
Frigidulos cubito subnixa pependit ocellos.

---

329 amore *uulgo*: amor **O** | neque **L** | est *uulgo*: sit **O** | diis **O** | concedere **H** *m. 1* ‖ 330 te nubere **La**, **H** *m. 2* ‖ 331 uelim *uir doctus in misc. obss.* IV 327 | alumpna **A** aluma **R** ‖ 332 exilio *uir doctus l. l.*: exitio **AR** exicio **H** exitium **L** ‖ 333 aliqua *siue* ulla *Schraderus* ‖ 334 non **AR**: nisi **HL** ‖ 335 Tum *Hauptius*: Tu **AR** Tunc **HL** | tandem ista *scripsi*: ip̄a tm̄ (= tandem) **H** tamen ipsa **ALR** tamen ista *uir doctus l. l.* | iura **H** *m. 1* ‖ 336 tempus causamq; **A** | cum iusque dol. *Maehly* ‖ 337 Tum *Hauptius*: Tunc **O** | tue **A** tuo **La** | incepta *uulgo*: incerta **O** ‖ 338 deos **AR** (q; *add.* **a**) ‖ 339 *uerba* Nichil est — longum *habent excerpta Parisina*: *cf. uol.* I *p.* 223 | texitur *Paris.*: texuit **AHR** texat in **La** texas *uulgo* ‖ 340 His *uulgo*: Hic **AHR** Hoc **L** | tibi **L** | sollicitos **A** solicitos **R**: sollicitus **HL** | reuelauerat (*suprascr. m. 2* relaueuerat, *sic*) **H** releuauerit **a** uelauerat **L** ‖ 341 spe *om.* **H** | luserat *edd. ant.*: iusserat **AR** uiserat **Ha** clauserat **L** ‖ 342 gemis **H** ‖ 344 restinguens *uulgo*: restringens **O** (restrigens **L**) ‖ 345 crebrosque *Bothius*: crebros **O** ‖ 347 marcentis *uel* maerentis *Heinsius* ‖ alumpne **AH** ‖ 348 cubitos **H** cubitis **L** | pependis **H** *m. 1*

Postera lux ubi laeta diem mortalibus almum
Et gelida uenientem ignem quatiebat ab Oeta,
Quem pauidae alternis fugitant optantque puellae
(Hesperium uitant, optant ardescere Eoum),
Praeceptis paret uirgo nutricis et omnes
Vndique conquaerit nubendi sedula causas.
Temptantur patriae submissis uocibus aures,
Laudanturque bonae pacis bona: multus ineptae
Virginis insolito sermo nouus errat in ore.
Nunc tremere instantis belli certamina dicit
Immanemque timere deum, nunc regis amicis,
Iamque ipsi uerita heu! toruum flet maesta parentem,
Cum Ioue communes qui mittat auere nepotes.
Nunc etiam conficta dolo mendacia turpi
Inuenit et diuum terret formidine ciues;
Nunc alia ex aliis (nec desunt) omina quaerit.

---

349 mortalibū **H** *m. 1* | gelido **L**, *ex* gelida *corr.* **A** | uenientem ignem *Hauptius*: ueniente mihi (michi **H**) **AHR** uenientem mane **L** (mane *etiam* **a**) ueniens mani *uulgo* | obeta **H** *m. 1* ab oetha **AR** ‖ 351 Quę **L** | optantque **La**: obstantq; **AHR** ‖ 352 Eoum *Bentleius*: *om.* **AHR** solem **La** ‖ 353 omnis **L**: oms̄ **HR** omnes **A** ‖ 354 conq̄rit (= conquaerit) **H**: conquirit *ceteri* ‖ 355 Temptantur **A** *corr.*, **H** *m. 2* Tentantur **L**: Temptatus **AHR** | patriae **L** patrie **a**: proprie **AH** propriȩ **R** | summissis **L** ‖ 356 Laudanter **H** | bona] bone **H** *m. 1* **L** | ineptae *Pithoeus*: inepte **H** inempte **A** ineptȩ **R** inepto **La** ‖ 357 insolito *Pithoeus*: insolite **AH** *m. 1* (-tus *m. 2*) insolitȩ **LR** | erat **HR** ‖ 358 bellis **H** | ducit **H** ‖ 359 Immanemque *scripsi*: Communemq; **O** (Comun. **AR**) | amici **L** ‖ 360 Iamque *Hauptius*: Namq; **O** (Nanq; **L**) Nunc *Kochius* | ipso **L** ipsa *ex* ipso *corr.* **A** | uerita heu *scripsi*: ueritas est **AHR** uerita est **La** uerita a! se *Ribbeckius* | toruum *scripsi*: orbum **AHR** orbari **La** orbam *Ribbeckius* | flet **AR**: fit **H** *om.* **L** | parentem **AH**: paretem **R** parente **La** ‖ 361 comunes **AR** | qui mittat *scripsi*: quim **A** quin **HR** (*in* **H** n *del. m. 2*) qui quondam **La** quem par sit *Hauptius* qui nolit *uel* qui possit *Ribbeckius* | auere *scripsi*: habuere **O** habere *Hauptius* | parentes nepotes **A** ‖ 362 conficta *uulgo*: confecta **O** ‖ 363 terre **H** *m. 1* ‖ 364 alia] gallia **H** *m. 1* | nec] nunc **L** | omnia **R** | q̄rit *ex* q̄runt *corr.* **H**: querunt (quęr.) **ALR**

Quin etiam castos ausa est corrumpere uates,
Vt, cum caesa pio cecidisset uictima ferro,
Essent qui generum Minoa auctoribus extis
Iungere et ancipites suaderent tollere pugnas.
At nutrix, patula componens sulphura testa,
Narcissum casiamque herbas contundit olentes,
Terque nouena ligans triplici diuersa colore
Fila 'ter in gremium mecum' inquit 'despue, uirgo,
Despue ter, uirgo: numero deus impare gaudet.'
Inde Ioui geminat magico dum mystica sacra,
Sacra nec Aeaeis anubus nec cognita Grais,
Pergit, Amyclaeo spargens altaria thallo,
Regis Iolciacis animum defigere uotis.
Verum ubi nulla mouet stabilem fallacia Nisum
Nec possunt homines nec possunt flectere diui
(Tanta est in paruo fiducia crine cauendi),
Rursus ad inceptum sociam se adiungit alumnae
Purpureumque parat rursus tondere capillum,

366 Vt *uulgo*: Et **O** ‖ 367 Essent *uulgo*: Et sinet (-nēt *m. 2*) **H** Et sit **A** (*ut uid.*) **R** Ut sint **La** | extis **La, H** *m. 2*: estis **AHR** ‖ 368 suaderet **AHR** ‖ 369 Et **H** | compones **R** ‖ 370 Narcisum **A** (*corr.* **a**) **H** Narcysum **R** | cassiamq; **A** | contundit] incendit **AH** ‖ 371 ligans *Ribbeckius*: ligant **AHR** ligat **L, H** *m. 2* ‖ 372 gremium] circum **L** ‖ 374 Inde] Hinc **L** | Ioui geminat magico *scripsi Schraderum secutus qui* ingeminat *uoluit*: magno geminat ioui **AHR** magno generata ioui **L** Ioui magno geminat *Silligius* magico uenerata Ioui *Scaliger* nigro *pro* magno *Wakefieldus* mago generata Ioui *Ribbeckius* | dum mystica *scripsi*: frigidula **AHR** *om.* **L** *lac. rel.* Stygialia *Scaliger* Stygia edere *Schraderus* furialia *Bothius* ‖ 375 Aeaeis *Heinsius*: ideis **O** Idaeis *uulgo* | anubus (u *in* i *corr.*) **H**: auibus **L** senibus **AR** | graiis **L** ‖ 376 Perdit **AR** | amycleo (amicl. **a**) spargens **La**: amicleos pergens **AR** emicleos (e *prior m. 2 in* a *corr.*, s *del. m. 2*) pergens **H** | tallo (*prior* l *deleta*) **H** talo **AR** ‖ 377 iolchiacis (-chis **L**) **O** | defigere **La**: defugere **AHR** ‖ 378 stabulis **L** | falacia, *alt.* l *suprascr.*, **R** ‖ 380 Tanto **H** | pauo **H** *m. 1* | mouendi cauēdi **H**; pauenti *Heynius* ‖ 381 Rurus **A** | incoeptum **R** | adiungit **HL**: iungit **AR** | alumpne **A**

Tam longo quod iam cupiat succurrere amori,
Non minus illa tamen, reuehi quod moenia Cressa
Gaudeat; et cineri patria est iocunda sepulto.
  Ergo iterum capiti Scylla est inimica paterno:
Tum coma Sidonio florens deciditur ostro,
Tum capitur Megara et diuum responsa probantur,
Tum suspensa nouo ritu de nauibus altis
Per mare caeruleum trahitur Niseia uirgo.
Complures illam nymphae mirantur in undis,
Miratur pater Oceanus et candida Tethys
Et cupidas secum rapiens Galatea sorores;
Illam etiam iunctis magnum quae piscibus aequor
Et glauco bipedum curru metitur equorum
Leucothoe paruusque dea cum matre Palaemon;
Illam etiam alternas sortiti uiuere luces,
Cara Iouis soboles, magnum Iouis incrementum,
Tyndaridae niueos mirantur uirginis artus.
Has adeo uoces atque haec lamenta per auras
Fluctibus in mediis questu uoluebat inani,

---

383 Tam *Heynius*: Cum **O** | longo **La**: longe **AHR** (ualde *suprascr. m. 2* **H**, *unde olim* ualido *conieci*) Infando *Kochius* Languenti *Ribbeckius* | quod iam **O**: quoniam *edd. ant.* | cupiat *scripsi*: captat **O** cupit ah *Heynius* | succurere **H** *m. 1* sucurrere **R** ‖ 384 reuehi **H** *m. 2*, **a**: rephehi **H** rauci **AR**, *om. lac. rel.* **L** | Cressa *Schraderus*: crescat **HL** crescant **AR** cernat **H** *m. 2* ‖ 385 Gaudebat: cineri *Bothius* | *num* en cineri ? | patrie **L** | iuc. **L** | sepulchro **L**; *num* sepulchrum ? ‖ 386 iterum *Heinsius*: metu **O** | capiti *uulgo*: capitis **O** | paterni **L** ‖ 387 Tunc **AR** | sidonio **La**, **H** *m. 2*: sidonia **AH** sydonia **R** | deciditur *Silligius*: deceditur **AHR** succiditur **La** ‖ 388 Tunc **AR** | megera **H** | proñd', *ita* **H** *pro* probantur ‖ 389 Tunc **ALR** | de manibus **H** *m. 1* ‖ 392 Airatur **H** | occeanus **H** | tethis **A** thetis (i *in* y *corr.*) **R**, **H** *m. 2* (theseis **H** *m. 1*) ‖ 393 galathea **AR** galathęa **L** ‖ 394 Illa **L** | et **R** | magnumq; **H** magnum quoque **AR** ‖ 395 mettitur **H** ‖ 395 Leuchothoe **La**: Leucotoa **H** Leucothea **R** Leuchothea **A** ‖ 397 Illam *Heinsius*: Illi **O** | alternas *uulgo*: eternas **H** ęternas **L** ęternos **R** ęthernos **A** | luces **La**: lucos **AHR** ‖ 398 incremetum **R** ‖ 399 Tintaride **H** Tyndarides **R** Tindarides **A**

Ad caelum infelix ardentia lumina tendens,
Lumina, nam teneras arcebant uincula palmas:
'Supprimite o paulum turbantia flamina uenti,
Dum queror et diuos (quamquam nil testibus illis
Profeci) extrema moriens tamen alloquor hora.
Vos ego, uos adeo, uenti, testabor, et aurae,
Vos, Pandionia si qui de gente uenitis,
Cernitis: illa ego sum cognato sanguine uobis
Scylla (quod o salua liceat te dicere Procne);
Illa ego sum Nisi pollentis filia quondam,
Certatim ex omni petiit quam Graecia regno,
Qua curuus terras amplectitur Hellespontus;
Illa ego sum, Minos, sacrato foedere coniunx
Dicta tibi: tamen haec, etsi non accipis, adsum.
Vinctane tam magni tranabo gurgitis undas?
Vincta tot adsiduas pendebo ex ordine luces?
Non equidem me alio possum contendere dignam
Supplicio, quod sic patriam carosque penates
Hostibus inmitique addixi ignara tyranno.
Verum istaec, Minos, illos scelerata putaui,
Si nostra ante aliquis nudasset foedera casus,
Facturos, quorum dereptis moenibus urbis
O ego crudelis flamma delubra petiui;

---

402 tollens **L** ‖ 404 turbantia *Maehly*: turbata **H** turbata o **L** turbati **AR** ‖ 405 queros **R** ‖ 408 Vos Pandionia *Heynius*: Vos o numantina **AHR** Vosq: Numantina **L** Vos matutina *Scaliger* Vos Orithyiae *Hertzbergius* | si quid **H** *m. 1* ‖ 409 saguine **A** | nobis **H** ‖ 410 licet **H** | te] tibi **La** mihi *Scaliger* | prochne **L**: progne **AHR** ‖ 411 Ille **H** *m. 1* Scylla **L** ‖ 412 Certam̄ **H** *m. 1* ‖ 413 Qua **L**: Quam **AHR** | terrās **La**: e terris **AH** terris **R** | compl. **L** | helesp. **A** ‖ 414 coniux **H** ‖ 415 Facta **L** | hoc **L** | accipis **O**: aspicis *Heinsius* | adsum *scripsi*: audis **O** ‖ 416 Victane **R** | tramabo **H** trannabo **R** ‖ 418 cotendere **R** ‖ 419 quot **H** Quam quod, *ut uid.*, *compend.* **L** | sit **H** ‖ 420 immittiq. **H** | addixi **La**: adixi **H** aduxi **R** adduxi **A** | ingrata *uel* ignaua *Heinsius* gnara *Maehly* ‖ 421 istaec *Schraderus*: est hec **AHR** est hoc **L** | illos **La**: illo **AHR** ‖ 422 aliquid **H** | nudassent **H** ‖ 423 direptis **ALR** ‖ 424 flammis **A** flammam **L**

Te uero uictore prius uel sidera cursus
Mutatura suos quam te mihi talia captae
Facturum metui. iam iam scelus omnia uincit.
Ten ego plus patrio dilexi perdita regno?
Ten ego? nec mirum, uultu decepta puella
Vt uidi ut perii, ut me malus abstulit error.
Non equidem ex isto speraui corpore posse
Tale malum nasci: forma uel sidera fallas.
Me non deliciis commouit regia diues,
Curalio fragili aut electro lacrimoso,
Me non florentes aequali corpore nymphae,
Non metus incensam potuit retinere deorum:
Omnia uicit amor; quid enim non uinceret ille?
Non mihi iam pingui stillabunt tempora myrrha,
Pronuba nec castos accendet pinus honores,
Nec Libys Assyrio sternetur lectulus ostro.
Vana queror: me ne illa quidem communis alumnam
Omnibus iniecta tellus tumulabit harena.
Mene inter matres ancillarisque maritas,

---

425 uero] non **H** *m. 1* | sydera **ALR** | 426 mihi *om.* **R** || 427 Facturum **L**: Factorum **H** Fatorum **AR** factore **a** | uicit **H** *m. 1* || 432 sidera **H** sydera **A**: sydere **LRa** | fallas *Hauptius*: falle **H** *m. 1* fallat *m. 2* fallor **ALR** || 433 Non me **L** | deliciis **a**: delitiis **L** delictis **H** delectis **AR** (*hic perdubium num in rasura*) | comouit **R** || 434 Diues *add. in initio edd. ant.* | Curalio *Iahnius*: Coralio **L** Corallo **AHR** | aut *Hauptius praeeunte Loensi*: et **O** atque *Heynius* | electro lacrimoso *Scaliger*: lacrimoso (lacrym. **A**) electro **AHR** lachrimoso mouit Electro **L** (mouit **a** *quoque add.*) || 436 incensam **La**: incendens **A** incendens (*puncta m. 2*) **H** incendes **R** || 437 uicit **H**: uincit *ceteri* || 438 stillabunt *Heynius*: sudabunt **O** | mirra **HR** myrra **AL** || 439 castos] dascos **A** (*corr.* **a**) **R** | accendit **HR** | spinus *Leopardus* | odores **HL** || 440 Non **L** | libys assirio **A** || 441 Vana *Heinsius*: Magna **O** | me ne *Heynius*: ne ut **HL** nec et **AR** nec me *Scaliger* | comunis **R** | alumnam *Heinsius*: alumpna **AH** alumna **LR** || 442 Oomnibus, *alt.* o *del.*, **R** | tumulabit **L**: cumulabit **AHR** || 443 matres] comites **L** | ancillarisque *Silligius*: ancillariq; **HR** ancillarumq; **AL** | maritas **R**: marinas **AH** cateruas **La**

Men illas inter famulari munere fungi,
Coniugis atque tuae, quaecumque erit illa beata,
Non licuit grauidos penso deuoluere fusos?
At belli saltem captiuam lege necasses!
Iam fesso tandem fugiunt de corpore uires,
Et caput inflexa lentum ceruice recumbit,
Marmorea adductis tabescunt brachia nodis.
Aequoreae pristes, inmania corpora ponti,
Vndique conueniunt et glauco in gurgite circum
Verbere caudarum atque oris minitantur hiatu.
Iam tandem casus hominum, iam respice, Minos!
Sit satis hoc, tantum Scyllam uidisse malorum!
Vel fato fuerit nobis haec debita pestis
Vel casu incerto, merita uel denique culpa:
Omnia nam potius quam te fecisse putabo.'
  Labitur interea resoluta ab litore classis,
Magna repentino sinuantur lintea coro,
Flectitur in uiridi remus sale, languida fessae
Virginis in cursu moritur querimonia longo.
Deserit angustis inclusum faucibus Isthmon,
Cypselidae magni florentia regna Corinthi;

---

444 Mene illas *Wakefieldus*: Menalias **HL** Moenalias **AR** Mene alias *uulgo* | famulari *Heynius*: famularum **O** || 445 beata **L**: beat(a)e **AHR** || 447 nicasses **H** *m. 1* || 448 fesso *Schraderus*: fesse **O** (-sę **R**) || 449 seruice recubit **R** || 450 tabescunt *Schraderus*: labescunt **AHR** labascunt **L** liuescunt *Heinsius* || 451 Equoreę **L**: Equorea **H** Aequorei **AR** | pristes *Heinsius*: pistres **H** *m. 2* pestes **HLa** pisces **AR** | inmania **Ha** immania **L**: minancia **A** minantia **R** || 453 Verbere **L**: Verbera **AHR** | hyatu **AH** || 454 *hic incipit* **B** || 455 Scyllam *Hauptius*: solam **BL** sola **AHR** || 447 incerto *Scaliger*: in cepto **B** incepto **ALH** *m. 2* (inceptu *m. 1*) incoepto **R** || 458 nam] non **H** | pocius **B** | fecisse **B**: legisse **AHR** lesisse **La** || 459 resoluta *Heinsius*: reuoluta **O** | a **AR** | littore **O** (lictore **L**) || 460 littora, *m. 2 in* lintea *corr.*, **B** linthea **AR** | coro **H**: choro *ceteri* || 462 quęremonia **R** || 463 Desirit **B** | isthmon **B**: istmon **A** histhmo **L** idmon **H** ismon **R** | 464 Cypselide **L** Cypseide (l *m. 1* [*sic*] *supra* ei) **H**: Cipseide **BA** Cypseide **R** Cypselidae et *Schraderus* | florencia **BH** | chorinthi **B** corinti **H** corynthi **LR** Corinthum *Heynius*

Praeterit abruptas Scironis protinus arces
Infestumque suis dirae testudinis exit
Spelaeum multoque cruentas hospite cautes.
Iamque adeo tutum longe Piraeea cernit,
Et notas eheu frustra respectat Athenas.
Iam procul e fluctu Salaminia dispicit arua
Florentesque uidet iam Cycladas; hinc sinus illi
Sunius, hinc statio contra patet Hermionea.
Linquitur ante alias longe gratissima Delos
Nereidum matri et Neptuno Aegaeo.
Prospicit incinctam spumanti litore Cythnum
Marmoreamque Paron uiridemque adlapsa Donysam
Aeginamque simul serpentiferamque Seriphum.
Fertur et incertis iactatur ad omnia uentis,

---

465 abrustas **R** | scironis **B**: chironis **HR** chyronis **L** duronis **A** ‖ 466 Infoestumq; **R** ‖ 467 Speleum **BAHR** | hospita **H** | cautas **H** *m. 1* ‖ 468 Tamque **B** | Piraeea *uulgo*: pireia **HLR** pirreia **A** pierida, *m. 2 in* pireia *corr.*, **B** ‖ 469 eheu **B**: secum heu *ceteri* | atenas **H** *m. 1* harenas **AR** ‖ 470 e fluctu **B**: e fluctus **AR** et fluctus **H** effluxus **L** | salamina, *m. 2 in* salaminia *corr.*, **B**: alia minos **HR** alia (*deletum*) minoia **A** minoia **L** Salaminos *Silligius* | dispicit *scripsi*: respicit **BAL** aspicit **HR** suspicit *Silligius* ‖ 471 sinus illi *Hauptius* (sinus *edd. ant. praeeuntibus*): uenus illi **BAHR** strophadasq; **La** uetus illi *Hertzbergius* ‖ 472 Sunius *Hauptius* (Sunion *Heynio praeeunte*): Sinius **B** Summus **AHR** Hinc sinus **L** (hinc **a** *quoque addit*) | hic, *m. 2, ut uid.*, *in* hinc *corr.*, **B** | stacio **BH** | petet **A** (*corr.* **a**) petit **R** | hermionea *m. 2 ex* herimonea *corr.* **B**: hermiona **AR** hermonia **H** hermionia **L** ‖ 473 *sq. interpolatos putat Hertzbergius* ‖ 474 neptūno **A** neptunno **L** | aegeo **ALR** egeo **H** agęo **B** ‖ 475 Hospicit **H** *m. 1* | intinctam **H**; hinc cinctam *Schraderus* | littore **O** (lict. **L**) gurgite *Schraderus* | Cythnum *Loensis*: ≡≡≡cinthum (*erasum* chi) **B** cyncum **A** cyntum **R** chintum **H** cynthum **L** ‖ 476 Marmoreonq. **H** | uiridimque *m. 1* **B** | allapsa **ALR** | donisam **BL**, **H** *m. 2*: donisa **H** donissam **AR** ‖ 477 Eginamque **B**; Olearonque *Puetzius* | serpentiferamque *Scaliger*: salutiferamque **BAHR** sementiferamque **La** serpulliferamque *Schenkelius* | seryphum **L** seriphon **A** seryphon **R** ‖ 478 ad omni **H** *m. 1*; ad aera *Ribbeckius*

Cumba uelut, magnas sequitur cum paruula classes,
Afer et hiberno bacchatur in aequore turbo.
Donec tale decus formae uexarier auris
Non tulit ac miseros mutauit uirginis artus
Caeruleo pollens coniunx Neptunia regno.
Sed tamen aeternam squamis uestire puellam
Infidosque inter teneram committere pisces
Non statuit (nimium est auidum pecus Amphitrites):
Aeriis potius sublimem sustulit alis,
Esset ut in terris facti de nomine ciris,
Ciris Amyclaeo formosior ansere Ledae.
Hic uelut in niueo, tenera est cum primitus, ouo
Effigies animantis et internodia membris
Inperfecta nouo fluitant concreta calore:
Sic liquido Scyllae circumfusum aequore corpus
Semiferi incertis etiam nunc partibus artus
Vndique mutabant atque undique mutabantur.
Oris honos primum et multis optata labella
Et patulae frontis species concrescere in unum

---

479 Cumba **B**: Cimba **AHR** cymba **L** | uelud **B** ‖ 480 Affer **BAH** | hyberno **A** hibernos **H** *m. 1* | bachatur **BAH** ‖ 481 forine **B** | uexarier **B**: uexauit et **AHR** uexauerit **L** | auris *scripsi*: undis **B** egros **AH** aegros **R** egram **L** ultra *Heinsius* Aegon *Hertzbergius* ‖ 482 ac] et **AR** ‖ 483 coniux **B** *m. 1*, **R** | neptūnia **AL** neptunio **B** *m. 1* ‖ 484 eternam **B**: externam **AHR** et rigidis **L** eximiam *Hauptius* extremam *Hertzbergius* aeternis *Ribbeckius* aequoreis *Maehly* | squammis **R** ‖ 485 tenerā *m. 2 ex* teneras *corr.* **B** | comittere **B** *m. 1*, **R** connetere **H** ‖ 486 nimium *m. 2 ex* minimum *corr.* **B** | nimiumq: auide regno **L** | amphit̃ (des *add. m. aequalis*) **H** ‖ 487 Aereis **BAR** Aeris **H** | pocius **B** | subst. **AL** ‖ 488 cyris **ALR** ‖ 489 Cyris **ALR** | amicleo **BAHR**; Amycleae *Heinsius* ‖ 490 uelud **BH** | tenera est *Hauptius*: tenere **BL** tener est **AR** teneres (s *del. m. 2*) **H** ‖ protinus **La** | ono **H** *m. 1* ‖ 491 Effugies **H** *m. 1* | animantur **B** ‖ 492 Inp. **B**: Imp. *ceteri* | concreata **H** | calor≡ **L** ‖ 493 liquidos **AR**, **H** *m. 1* | cille **B** scille **AH** syllę **R** ‖ 494 Seniferi **R** | eciam **B**; etiam tum *Silligius* ‖ 495 mutabantur *m. 1 in* mutabuntur *corr.* **B** mutabuntur **H** mutabatur **L** ‖ 496 Horis honus **H** | et *om.* **L** | multi **B** ‖ 497 speties **L**

Coepere et gracili mentum producere rostro;
Tum qua se medium capitis discrimen agebat,
Ecce repente uelut patrios imitatus honores
Puniceam concussit apex in uertice cristam;
At mollis uarios intexens pluma colores
Marmoreum uolucri uestiuit tegmine corpus,
Lentaque perpetuas fuderunt brachia pinnas.
Inde alias partes minioque infecta rubenti
Crura noua macies obduxit squalida pelli
Et pedibus teneris ungues affixit acutos.
Et tamen hoc demum miserae succurrere pacto
Vix fuerat placida Neptuni coniuge dignum.
Numquam illam post haec oculi uidere suorum
Purpureas flavo retinentem uertice uittas,
Non thalamus Syrio fragrans accepit amomo,
Nullae illam sedes: quid enim cum sedibus illi?
Quae simul ut sese cano de gurgite uelox
Cum sonitu ad caelum stridentibus extulit alis
Et multum late dispersit in aequora rorem
Infelix uirgo nequicquam a morte recepta
Incultum solis in rupibus exigit aeuum,

---

498 Cepere **BA** | *inter* producere *et* rostro *rasura in* **B** || 499 qua se] quasi **B** quia se **La** || 500 uelud **BH** | paruos **L** | inmitatus **R** || 501 Purpuream **La** | concusit **R** || 502 mollis] membris **La** | coloris **H** || 503 Mansurum **La** | nescuit **H** *m. 1, in* uesciuit *corr. m. 2* | tecmine **B** || 504 funderunt **BHR** | pinnas **B**: pennas *ceteri* || 505 nimioq; **R** | imperfecta **H** || 506 noua macies *edd. ant.*: nouamque acies (i *supra lin.*) **B** nouamq; aciem **A** nouamq. acie **H** nouemq: aciem **L** nouatiq; aciem **R** | pelli *Pithoeus*: pellem **O** (pellis **La**); *num ex* pellei ? nouam — pellem *Silligius* || 507 pellibus **H** | teneros **H** *m. 1* || 508 Et tam tamen **B** | miserere **A** | sucurrere **B** || 509 placide **AR** | neptūni **A** | 510 Nunquam **HLR** | illum **B** | post hac **La** || 511 flauo **B**: saluo *ceteri* | retinentes **R** renitentem **B** | uictas **L** || 512 thalamis **R** | Syrio *scripsi* (*et ita iam Heynius obiter*): tirio **B** thirio **H** tyrio **ALR** | fragrans *uulgo*: flagrans **O** | amono **R** || 513 Nulla *Scaliger* | illum **B** *m. 1* | fides **R** | cum *Heinsius*: iam **O** | illi **B**: illis *ceteri* || 516 (a)equora **BH**: (a)equore **ALR** || 517 nequiquam **B** | a *uulgo*: *om.* **O**

Rupibus et scopulis et litoribus desertis.
Nec tamen hoc ipsum poena sine: namque deum rex,
Omnia qui imperio stellarum milia uersat,
Commotus talem ad superos uolitare puellam,
Cum pater extinctus caeca sub nocte lateret,
Illi pro pietate sua (nam saepe nitentum
Sanguine taurorum supplex resperserat aras,
Saepe deum largo decorarat munere sedes)
Reddidit optatam mutato corpore uitam
Fecitque in terris haliaeetos ales ut esset:
Quippe aquilis semper gaudet deus ille coruscis.
Huic uero miserae, quoniam damnata deorum
Iudicio fatique et coniugis ante fuisset,
Infesti apposuit odium crudele parentis.
Namque ut in aetherio signorum lumine praestans,
Vnum quem duplici stellatum sidere uidi,
Scorpios alternis clarum fugat Oriona:

519 littoribus **O** (lict. **L**) ‖ 520 hac **H** | ipsum **B** *mg. m. 2*: iterum **O** | pena **B**: penna (*post* a *litt. erasa*) **A** penas **HLR** | siue **R** | 521 inperio **B** | stellarum milia *scripsi*: terrarum milia **O** (millia **AR**) rerum mortalia *Heinsius* et terras ac sidera *Heynius* terras mare sidera *Ribbeckius* ‖ 522 Comotus **B** *m. 1* **H** | ad celum, *mg. m. 2* superos, **B** | uiolare **H** *m. 1* ‖ 523 Dum *Silligius* ‖ 524 proprietate **H** *m. 1* | nitentum *uulgo*: uidemus **O** bidentum *Scaliger* ‖ 525 thaurorum **AH** | suplex **H** | respexerat **B**, **H** *m. 1* | aras **A** *suprascr.*, **R**: auras **BAHL** ‖ 526 longo decorauit **AR** | sedem **A**, *corr.* **a** ‖ 527 Reddit (et *suprascr. m. 2*) **H** ‖ 528 Fecit et **La** | halietos ales **Ba**: aliethos ales **L** helicone sales **H** helice sales **AR** | essent **R** ‖ 529 aquilis **B** *mg. m. 2*, **La**: aliis **B** aliquis **AHR** | choruscis **B**: coruscus **HLR** coruschus **A** ‖ 530 uero **BLa**: ero **AHR** (ergo **H** *m. 2*) | qm̄ = quoniam, *sic* **H** | damnata **B**: iam nata **HLa** iam nacta **AR** ‖ 531 Iuidicio **B** *m. 1* Indicio **A** | fatique *scripsi*: natique **O** (nāque **B**, *corr. mg. m. 2*) patrisque *Heynius* patriaeque *Silligius* ‖ 532 Infoesti **R** | apposuit *Heynius et Silligius*: apposuitque **O** (-suit q̄ = quae **H**) opposuit *Maehly* ‖ 533 Iamq; **La** | ut in etherio **B**: utinam (a)ethereo *ceteri* (etherio **L**) | lumine *Schraderus*: munere **O** | prȩstas **R** ‖ 534 dupplici **A** | stellatum *edd. ant.*: stellarum **O** | sydere **LR** munere (n *supra lin.*) **B** ‖ 535 Scorpios **B**: Scorpius *ceteri* | alterius **R** | fugant **AHR**, *om. lac. rel.* **L** | oryona **AR**

Sic inter sese tristis haliaeetos iras
Et ciris memori seruant ad saecula fato.
Quacumque illa leuem fugiens secat aethera pinnis,
Ecce inimicus atrox magno stridore per auras
Insequitur Nisus; qua se fert Nisus ad auras,
Illa leuem fugiens raptim secat aethera pinnis.

---

orionem **L** ‖ 532 se≡≡≡se (*erasum* tristi) **B** | tristes **L** | alietos **BH** aliethos **A**: aliethes **R** aliethus **L** | in iras **ALR** ‖ 537 ciris **Ba**: ciricis **AH** cyricis **LR** | *inter* memori *et* seruant *quattuor fere litt. erasae in* **B** | seruans **L** | sedula **A** (*corr.* **a**) **R** | facto **A** (*corr.* **a**) **R** facta **H** ‖ 538 secat] in **L** | aera **AR** | pinnus (pennis *suprascr. m. 2*) **H** pennis **BALR** ‖ 540 uisus **B** *m. 1*, **H** ‖ 541 aera **AR** | pinnis **H**: pennis **BALR** ‖ P. Virgilii Maronis Cyris finit *litt. maiusc.* **R** O fenix **H** *subscribunt.*

VI.

PRIAPEA.

I.

Vere rosa, pomis autumno, aestate frequentor
  Spicis: una mihi est horrida pestis hiems.
Nam frigus metuo et uereor, ne ligneus ignem
  Hic deus ignauis praebeat agricolis.

II.

Ego haec, ego arte fabricata rustica,
Ego arida, o uiator, ecce populus
Agellulum hunc, sinistra et ante quem uides,
Erique villulam hortulumque pauperis
Tuor malaque furis arceo manu.

De codicibus cf. praef. p. 24 ‖ *sine titulo* **B**; Catalepton uirgilii incipit **HM** Vergilii catalepton **R** P. Virgilii catalepton **A** ‖ I. 1 pomis autumno *Lachmannus ad Lucr. p.* 199: autumno pomis **O** (autūpno **HM** autūnus **R** autupnus **A**) | Autūno (Autūpno **M**) — frequentor *proprio uersu repetunt* **HM** ‖ 2 hiemps **AB** hyemps **H** hyems **M** ‖ 3 ligneus *m. 2 ex* lintieus *corr.* **B** igneus **R**; lentus in *L. Muellerus* | igne *Scaliger* ‖ 4 ignauis ς: ignaris **O** ingratis *coni. Ribbeckius* | prebeat **O**: praebear ς

II. *Cohaeret superiori carmini in* **O** ‖ 1 Ego *om.* **AR** ‖ 2 arrida **A** | o *add.* ς: *om.* **O** ‖ 3 Agellulum ς: Agellum **O** | sinistra et ante *Ribbeckius*: sinistre tante **BHM** sinistre stantem **AR** sinistera ante *Scaliger* sinister ante *L. Muellerus* ‖ 4 Heriq; **AR** | uillulam ς: uillam **O** | ortulumq; **AHM** ‖ 5 Tuor *uulgo*: Tueor **O** | malasque — manus ς (malamque — manum *Ribbeckius*) *praeter necessitatem* | futuris **HM**

Mihi corolla picta uere ponitur,
Mihi rubens arista sole feruido,
Mihi uirente dulcis uua pampino,
Mihi coacta duro oliua frigore.
Meis capella delicata pascuis
In urbem adulta lacte portat ubera;
Meisque pinguis agnus ex ouilibus
Grauem domum remittit aere dexteram,
Tenace matre mugiente uaccula
Deum profundit ante templa sanguinem.
Proin, uiator, hunc deum uereberis
Manumque sursum habebis. hoc tibi expedit:
Parata namque crux ab hace mentula.
'Velis pol!' inquis: at pol ecce uilicus
Venit, ualente cui reuulsa brachio
Fit ista mentula apta claua dexterae.

---

6 corollo **B**, *corr. m. 2* | ne reponitur **M** ‖ 7 fermido **HM** ‖ 8 uirentē **R** | una **H** ‖ 9 Mihi glauca oliuo (-ua *m. 2*) duro cocta frigo **B** Mihi glauca oliua (oriua **M**) duro frigore cocta **I** (*nisi quod* coacta **R**); duro cocta frigore ς; Mihique glauca duro oliua frigore *Muretus* Mihi caduca duro oliua frigore *Heysius* Mihique glauca oliua cocta frigore *L. Muellerus*; *meam in textu exhibui coniecturam* ‖ 10 dedicata **M** ‖ 11 ad ulta **B** adultera **HM** ‖ 12 que *om.* **M** | piguis (*sic*) **H** ‖ 13 remittit aere dextram **B** (dexteram *uulgo*): *om.* **I** *spatio in textu relicto* ‖ 14 Tenace *scripsi*: Teneraque **O** Tenerque ς Tenella *Doruillius* Tenaxque *Doeringius* | matre mugiente **B**: matrem mugientem **I** | uacula **O**; buculus *Hauptius opusc.* III *p.* 582 ‖ 15 Dum **B** | *inter* profundit *et* ante *quinque fere litterae eras.* **B** ‖ 16 ue^e^rberis **AR** ‖ 17 Nanūq; **H** | sursum *etiam* **B** | habebis **B**: habebit **I** ‖ 18 namque] neque **AR** | crux **O** (*hoc est: malum ac pernicies*): trux *Is. Vossius* | ab hace mentula *scripsi*: estate ementula **I** (aest. **R**) uestat (*marg. m. 2* ecce *add.*) mentula **B**; *apparet glossam est in textum inlatam turbas mouisse*; sine arte m. *Muretus* stat ecce m. *Ribbeckius* stat hasta m. *Muellerus* stat illa m. *Buechelerus* (*omnes* trux *scribentes*) ‖ 19 Velis *scripsi*: Velim **O** | iniquis **H** imquis **M** | uillicus **I** ‖ 20 ualente *uulgo*: ualenti **O** | cui] cum **AR** | reuulsa *etiam* **B** ‖ 21 Fit **B**: Fuit **I** ‖ capta **R** | clana **H** | dextre **M**

III.

Hunc ego, o iuuenes, locum uillulamque palustrem
Tectam uimine iunceo caricisque maniplis,
Quercus arida rustica fomitata securi,
Nutrior: magis et magis fit beata quotannis.
Huius nam domini colunt me deumque salutant
Pauperis tuguri pater filiusque adulescens,
Alter assidua cauens diligentia, ut herba,
Aspera ut rubus a meo sit remota sacello,
Alter parua manu ferens saepe munera larga.
Florido mihi ponitur picta uere corolla,
Primitus tenera uirens spica mollis arista,
Luteae uiolae mihi lacteumque papauer
Pallentesque cucurbitae et suaue olentia mala,
Vua pampinea rubens educata sub umbra,
. . . .

III. *Cohaeret priori carmini in* **O** ‖ 1 ego **B**: *om.* **I** | o *add. Lachmannus ad Prop. p.* 289: *om.* **O** ‖ 2 Tectam uimine **B**: Tecta (-tam **R**) munimine **I** (*sic*) | iunceo **B**: iunco **I** | caricisque *uulgo*: carisque **O** ‖ 3 fomitata *Is. Vossius* (*cf. Placidus p.* 45, 8 *Deuerl.*): formicata **BM** formitata **H** formata **AR** formidata ς fabricata *Schraderus* ‖ 4 Nutrior **BHM**: Nutriui **AR** Nutrio *Vossius* Nunc tuor *Scaliger* (En tuor *Ribbeckius*) Nutriui ut *Gruppius* Tutor ut *Buechelerus* | *prius* magis *ex* magus *corr. m. 2* **B** | fit *scripsi*: ut **O** nunc ς sit *Vossius* | beata *etiam* **B** | quot annis **O** ‖ 5 domū **R** | me deumq; ς: mediumq; **O** ‖ 6 pate **H** | adulescens **B**: *om.* **I** (*unde* coloni *Scaliger*, tenellus *Vossius add.*) ‖ 7 assiduam **HM** | cauens *L. Muellerus*: colens **O** (*e u.* 5) | herba ς: herb(a)e **O** ‖ 7 *iteratur in* **H** (diligiĩcia) ‖ 8 Aspera ut rubus a *scripsi*: Asper aut rubus a **B** Aspera drubusa **HM** Aspera dumosa **AR** Asper ac rubus a *Ribbeckius* Vepresque aut r. a *L. Muellerus* | sit **BHM** (*sic*): sint **AR** ‖ 9 manu **B**: *om.* **I** (ferens manu ς) | saepe *Schraderus*: semper **O** (sed semper **R**) | laga **B** ‖ 10 Florida **B** | ponitur **B**: ponit **I** ‖ 11 Primitus, *ita* **O** | uiret *Hertzbergius* ‖ 12 Luttee **B** Lutea **H** Lucea **M** Luctae **R** Lutee **A** | lacteumue **AR** ‖ 13 Palantesque *Heinsius* | que *om.* **A** | suaueo_lencia **B** olencia **H** dẽcia **M** ‖ 14 Vna **H** Vuua **R** | pampinea *etiam* **B** ‖ *post* 14 *unius uersus lacunam indicaui*: *desunt enim munera per hiemem* (*cf.* II 9) *oblata*

Sanguine haec etiam mihi — sed tacebitis — arma
Barbatus linit hirculus cornipesue capella.
Pro quis mutua honoribus nunc necesse Priapo est
Praestare et domini hortulum uineamque tueri.
Quare hinc, o pueri, malas abstinete rapinas.
Vicinus prope diues est neglegensque Priapus:
Inde sumite, semita haec deinde uos feret ipsa.

---

15 Sanguine haec *Is. Vossius*: Sanguinea **O** Sanguine hanc — aram *Muretus* | et **B** eciam **H** | tacebis **R** ‖ 16 lini hirculus **A** lini tirculus **H** lini irculus **M** lini hircus **R** | cornipesue *uulgo*: cornipesque **O** (cornu≡≡≡pesque, *erasis litteris usque compendiose scriptis*, **B**) | capella **B**: capelle **I** (-ę **R**) ‖ 17 mutua *scripsi*: omnia **O** (omnibus **M**) munia *Buechelerus* | nunc *idem*: hoc **O** sic *L. Muellerus* | priapo est **B**: priape **I** priapo ς ‖ 18 Prestaret **M** (& *suprascr.* **H**) | niueāq; **H** | que *om.* **B** | uineam hortumq; **AR** ‖ 19 malas **AR**: mala **BH** male **M** ‖ 20 Vicimus **AR** | diues *om.* **AR** | negligensq; **ARM** ‖ 21 sumitte **R** submitte **A** | semita ς: semitam **O** | de in̄ **H**

VII.

EPIGRAMMATA.

[CATALECTA.]

I.

Delia saepe tibi uenit. sed, Tucca, uidere
  Non licet: occulitur limine clausa uiri.
Delia saepe tibi, non uenit adhuc mihi: namque
  Si occulitur, longe est tangere quod nequeas.
Venerit: audisti. sed iam mihi nuntius iste
  Quid prodest? illi dic ita, quoi rediit!

Epigrammata *addidi*; *cohaerent in* **O** *Priapeo tertio sine interuallo*; *de codicibus cf. Praef. p.* 24 ‖ I 1 Delia *Scaliger*: De qua **O** (q̄ = quae **H**) | tibi *hic omissum post* uidere *add.* **R** *sign. appos.* | set **B** *hic* (s; **MR**) | tuica **HM** ‖ 2 oculitur **AHM** | lim. *ex* lum. *corr.* **A** | causa **R** ‖ 3 Delia *Scaliger*: De qua **O** (q̄ **H**; *inter* De *et* qua *m. rec.* s [*sic*] *add.* **R**) | tibi non **B**: non tibi **I** ‖ 4 Sic longe occulitușr (*om.* est) **R** | oculitur **H** (*sic*) **M** ‖ 5 audisti *scripsi*: audiui **B** aut tibi **I** (ibi **H**) illa tibi *Heynius* | sed iam **B** *cum ceteris* (iam iam ς, *unde* aut iam iam tibi, sed mihi *Scaliger*) | nuncius **BM** nutius **R** ‖ 6 Quod prodetst (*in* -dest *corr.*) **B** | dic ita *scripsi*: dicite **O** dicere ς dicito *Scaliger* | quoi *Hauptius* (cui *Heynio praeeunte*): qui **B** que **I** (quae **R**) | *inter* qui *et* rediit *rasura in* **B**

II.

Corinthiorum amator iste uerborum,
Thucydides Britannus, Atticae febris,
Tau Gallicum, min et spin ut male illisit,
Ita omnia ista uerba miscuit fratri.

III (XII).

Aspice, quem ualido subnixum gloria regno
  Altius a! caeli sedibus extulerat.

II. Quintilianus VIII 3, 27 sqq.: ʻmulta alia etiam audentius inseri possunt, sed ita demum, si non appareat adfectatio, in quam mirifice Vergilius: Corinthiorum — fratri. Cimber hic fuit, a quo fratrem necatum hoc Ciceronis dicto notatum est: Germanum Cimber necauit. nec minus noto Sallustius epigrammate’ eqs.

Ausonii in grammaticomastige de uu. 5—8 testimonium uide praef. p. 43—45.

II. *Cohaeret priori in* **O** ‖ 1 Chorinth. **B** Corinthearum **HM** Orinthiorū **R** ‖ *inter u.* 1 *et* 2 *hic in* **O** *inseritur uersiculus* Iste

r

iste rhetor namque quatenus totus (*nisi quod* retor **H** hettor **B**, naq; **R**, quotenus **M**): *omittit Quintilianus* ‖ 2 Tuclichidydes (dy *ex* cly *corr.*) **B** Thuchididis **HM** Tuchydidis **AR** Tucydides *Quintil. codd.* | brittannus, brittanus, britanus *Quintil. codd.*: tyrannū **B** tirannū **HM** tyrannus **A** tirannus **R** | attice *Quintil. codd.* (*in Ambros. in* -cę *corr. m. 2*): atice **I** (-cae **R**) attica **B** | febris **O**: febres *Quintil. codd.* ‖ 3 Thau **BHM** | galligū *ita* **B** galicum **AR** | *post* Gallicum *habent*: mi et spinet male **B** minet psinet male **HM** min& prosm& male **A** minet prominet male **R**; enim et spinet male *Quintil. Ambros. et, nisi quod* spine, *ceteri* (ut *pro* et *unus recentior*); *e doctis coniecere* min sil et al male *Salmasius*, min al spinae male *Huschkius* min al sil ut male *Phil. Wagnerus* gallicum al, min et sil ut male *Schenkelius* | illisit **O**, *codd. Quintiliani* (illi sit **R** *et unus deter. Quint.*); *quod duplex contra testimonium non ausim reponere Wagneri coniecturam* elisit ‖ 4 Ita **BHM**, *Quintil. codd.*: Ista **AR**

III (*uulgo* XII). *Cohaeret priori in* **O** ‖ 1 S spice **R** | ualido] uideo **AR**; inuidia *Hertzbergius* | subnixo **M** | regni *Hertzbergius* ‖ 2 Alcius **BHM** | a (*uel* en) *scripsi*: et **O** (e **M**) | celi **BHM**: regni **AR**

Terrarum hic bello magnum concusserat orbem,
Hic reges Asiae fregerat, hic populos;
Hic graue seruitium tibi iam, tibi, Roma, ferebat
(Cetera namque uiri cuspide conciderant),
Cum subito in medio rerum certamine praeceps
Corruit, ec patria pulsus in exilium.
Tale deae numen, tali mortalia motu
Fallax momento temporis hora ferit.

IV (XIII).

Quocumque inde ferunt uariae nos tempora uitae,
Tangere quas terras quosque uidere homines,
Dispeream, si te fuerit mihi carior alter.
Alter enim qui te dulcior esse potest,
Cui iuueni ante alios Clio Cliusque sorores
Cuncta neque indigno, Musa, dedere bona,
Cuncta quibus gaudet Phoebi chorus ipseque Phoebus?
Doctior o quis te, Musa, fuisse potest?

---

3 Terrore hic belli *Ruhnkenius ad Vell.* II 18, 3 | Magnus *Is. Vossius* | concusserat orbem *propria linea* **B** ‖ 4 populus **HM** ‖ 5 seruicium **B** seruitum **HM** | tibi iam tibi **I**: tibi iam **B** (*unde aliquando* tibi iam, pro!, Roma *conieci*) ‖ 6 Coetera **R** ‖ 7 conamine *coni. Burmannus* ‖ 8 Coruit **R** | ec *Ribbeckius*: et **BHM** e **AR** ‖ 9 motu *scripsi*: nutu **O** ritu *Hauptius* ‖ 10 memento **M** | ferit *scripsi*: dedit **O** premit *Ruhnkenius* regit *Hertzbergius* ruit *Hauptius* ‖ *continuatur a sequenti in* **O**

IV (XIII *uulgo*). 1 Quodcumque **B** | inde ferunt *scripsi*: ire ferunt **I** hi referunt **B** | uaria **M** ‖ 2 Tangere **B**: Pangere **I** | quosque *m. 2 ex* quoscunque *corr.* **B** | quasq. uideris **HM** ‖ 3 Disperiam **HM** | site **B**, *corr. m. 2* ‖ 4 qui **O**: quis ς ‖ 5 Cui iuueni **B**: Cui cum uenit **I** (Cui *om.* **A**) | Clio Cliusque *scripsi* (*cf.* '*Tibull. Blaetter*' *p.* 55), *eandemque Heinsii fuisse suspicionem postea abiectam narrat Burmannus*: diui diuumque **B** diui diũq; **H** diui dm̅q; **M**, *lacuna relicta nil nisi* q; **AR** | sorores **B**: furores **I** ‖ 6 Musa *edd.*: multa **O** ‖ 7 gaudent **AR** | phebi chorus ipseque phebus **B**: phebi ipseq; phebi **HM** ph(o)ebi ipseq; ph(o)ebei **AR** ‖ 8 muse **HM** ‖ 9 terris *ex* teneris *corr.* **A** | loquî **H** loqui **M** | iucundior **BR** | imo **H**

O quis te in terris loquitur iocundior uno?
  Clio nam per te candida nunc loquitur!
Quare illud satis est, si te permittis amari;
  Nam causa, ut sit amor mutuus, unde mihi?

V (VII).

Ite hinc, inanes, ite, rhetorum ampullae,
Inflata rore non Achaico uerba;
Et uos, Selique Tarquitique Varroque,
Scolasticorum natio madens pingui,
Ite hinc, inane cymbalon iuuentutis;
Tuque o mearum cura, Sexte, curarum
Vale, Sabine; iam ualete, morosi:
Nos ad beatos uela mittimus portus,
Magni petentes docta dicta Sironis,
Vitamque ab omni uindicabimus cura.

---

10 Clio nam **A**: Clionam **BH** Elionā **M** Clio namq; **R**; Clio tam certe c. non l. *Casaubonus* | per te *scripsi l. l.*: certe **O** | nunc *scripsi l. l.*: non **O** ‖ 11 ille **M** | site **B** | permitis **R** ‖ 12 Nam **O**: Non ς | causa (*olim* spes) *scripsi*: contra **O** | nutuus **H** nutrius **M** | unde **O** (*etiam* **B**): inde ς

V (*uulgo* VII). *Cohaeret priori in* **O** ‖ 1 Iste **HM** Te **R** | ite rhetorum *Phil. Wagnerus*: iter hetorum **B** iteret horum **HM** rhetorum (*om.* ite) **AR** | ampulle **B**: manipulle **HM** manipul(a)e **AR** ‖ 2 rore *uulgo*: rhorso **B** roso **HM** *om. lac. rel.* **AR** | nona-[c]chaio **B** non achiaco **H** monichiaco **M** non archaico **R** | turba *Scaliger* ‖ 3 uos **B**: nos **HM** nosq; **AR** | Selique *Ellisius* (*coll. Cic. Acad. priora* IV 11), Tarquitique *Scaliger*: se liquntar quinq; **B** se liquit argutiq; **M** se liqunt argutiq. **H** *om. lac. rel.* **AR**; Stiloque Tarquitique *Hauptius* (Aeli *Scaliger*; *et legi in antiquo quodam codice* aelique tarquitique *contendit Is. Vossius ad Catull. p.* 39) | uarroque **B**: uarioq; **I** ‖ 4 Scholast. **AR** | nacio **BHM**: uario **AR** ‖ 5 inane c. iuuentatis *om. lac. rel.* **AR** | inane *Heinsius*: in ani **B** inani **HM** | cimbalon **B**: cibalon **HM** ‖ 6 cura sexte **B**: curas exte **I** (ex te **R**) causa *Hauptius* | Musarum *Heinsius* chartarum *Schraderus* ‖ 7 ualeto **R** | morosi *scripsi*: formosi **O** ‖ 8 uella **H** ‖ 9 ″dicta ″docta **B** ‖ 10 uindicabimus *uulgo*: uindicauimus **I** uindicamus **B**

Ite hinc, Camenae, uos quoque ite iam, sane
Dulces Camenae (nam fatebimur uerum,
Dulces fuistis); et tamen meas cartas
Reuisitote, sed prudenter et raro.

VI (III).

Socer, beate nec tibi nec alteri,
Generque Noctuine, putidum caput,
Tuone nunc puella talis et tuo
Stupore pressa rus abibit? ei mihi,
Vt ille uersus usquequaque pertinet
'Gener socerque, perdidistis omnia!'

VII (IX).

Scilicet hoc sine fraude, Vari dulcissime, dicam:
  Dispeream, nisi me perdidit iste nothus.
Sin autem praecepta uetant me dicere, sane
  Non dicam, sed me perdidit iste puer.

VI 6 ex Catullo XXIX 24 sumptus est.

---

11 uos quoque **O**: uosque ς | ite iam sane *Hauptius*: iam ite sane **B** lamite seue **HM** limite seue **A** limite scaeuę **R** ite lasciuae *Scaliger* ite saluete *Ellisius* ‖ 12 Dulcis **HM** Dulcer **R** | alumnae *Hertzbergius* | fatebitur **B** ‖ 13 tamen meas **B**: timeas **HM** in meas **AR** | chartas **R** *solus* ‖ 14 sed] et **R** | prudenter **R** (*in* **H** *supra* pu *script. m. ead.* r)

VI (*uulgo* III). *Cohaeret priori in* **O** ‖ 1 beat **HM** ‖ 2 Noctuine putidum *uulgo*: Noctu inpuditū **H** Noctu inpudicū **AMR** Noctu in prudentum **B** | capud **B** ‖ 3 Tuone *Scaliger*: Tuoque **BAR** Tuaq. **HM** | tunc **R** | et tuo **O** (tuo et tuo = *uestro utriusque*): heu tuo *Scaliger* ah tuo *Oudendorpius* (ei tuo *Hauptius praue*) ‖ 5 pressurus **B** | abibit hei *Scaliger*: abibit et **B** habitet **I** ‖ 5 usq. q̄; **H** | percinat **AR** ‖ 6 Socer generque *maluit Spengelius secundum Catullum* | fuistis perdidistis **B**

VII (*uulgo* IX). *Cohaeret priori in* **O** ‖ 1 Si licet ς | dulcedine **HM** ‖ 2 nothus *scripsi*: pothus **BHM** potus **AR** putus *Scaliger*; *scilicet artis praecepta uerba decora iubebant adhibere* ‖ 3 autem] artis *Heynius*

VIII (X).

Villula, quae Sironis eras, et pauper agelle,
  Verum illi domino tum quoque deliciae,
Me tibi et hos una mecum, quos semper amaui,
  Siquid de patria tristius audiero,
Commendo, inprimisque patrem: tu nunc eris illi,
  Mantua quod fuerat quodque Cremona prius.

IX (XI).

Pauca mihi, niueo sed non incognita Phoebo
  Pauca mihi, doctae, dicite, Pegasides.
Victor adest, magni magnum decus ecce triumphi,
  Victor qua terrae quaque patent maria,
Horrida barbaricae portans insignia pugnae,
  Magnus ut Oenides utque superbus Eryx.
Nec minus idcirco uestros expromere cantus
  Maximus et sanctos dignus inire choros.
Hoc itaque insuetis iactor magis, optime, curis,
  Quid de te possim scribere quidue tibi.
Namque (fatebor enim) quae maxima deterrendi
  Debuit, hortandi maxima causa fuit.
Pauca tua in nostras uenerunt carmina cartas,
  Carmina cum lingua, tum sale Cecropio,

VIII (*uulgo* X). *Cohaeret priori in* **O** ‖ 1 Villulaq. **HM** | sironis **O** (*etiam* **B**): scironis ς ‖ 2 tum *Schraderus*: tu **O** | diuicie **BM** ‖ 4 Si *m. 2 ex* S; (= Set; *an* Sei ?) *corr.* **B** | tristius **BHM**: tritius **R** tricius **A** ‖ 5 Comendo **AR** (*non* **B**) | inprimisque *uulgo*: primisque **O** | patrem, t *supra lin.* **B** | tu nunc] tunc **AR** | eris et illi **AR** ‖ 6 cremon=a (*eras.* a *uel* i) **B**

IX (*uulgo* XI). *Cohaeret priori in* **O** ‖ 1 ignita **B** | phoebo **R**: phebo **O** ‖ 3 Victor adest **B**: Victoria est **I** | triumpho **HM** ‖ 4 quod terrem **HM** | qu=aque (*eras.* i) **B** ‖ 5 barbari(a)e **AR** ‖ 6 ut] et **HM** | oenides **B**: eonides **AR** eucides **M** eenides **H** | erix **O** ‖ 7 uestros **O** (*etiam* **B**): nostros ς doctos *Wagnerus* festos *Maehly* | expromite **R** ‖ 8 sanctus **HM** ‖ 9 magis] magnis **HM** | obtime **B** | curis] campis **AR** ‖ 10 Quod **AR**; *malim* Qui | scriberem **H** ‖ 13 carmine **H** | chartas **R** *solus* ‖ 14 tum] tam **HM**

Carmina, quae Phrygium, saeclis accepta futuris,
  Carmina, quae Pylium uincere digna senem.
Molliter heic uiridi patulae sub tegmine quercus
  Moeris pastores et Meliboeus erant,
Dulcia iactantes alterno carmina uersu,
  Qualia Trinacriae doctus amat iuuenis.
Certatim ornabant omnes heroida diuei,
  Certatim diuae munere quaeque suo.
Felicem ante alias o te scriptore puellam!
  Altera non fama dixerit esse prior:
Non illa, Hesperidum ni munere capta fuisset,
  Quae uolucrem cursu uicerat Hippomenen,
Candida cycneo non edita Tyndaris ouo,
  Non supero fulgens Cassiopea polo,
Non defensa diu uolucrum certamine equorum,
  Optabant auide quam sibi quaeque domus,

---

15 *om.* **BHM** (*sed in* **B** *m. 2 in marg. superiore additus*); *ne tamen inde oboriatur suspicio, eum totum in* **AR** *interpolatum esse: nam et in* **B** *et in* **HM** *eodem modo obuio peccatum* | Phrygium *Heinsius et Marklandus* (*ad Stat. silu.* III 4, 103): prciū **B** (*m. 2*) pilium **AR** ‖ 16 que **AR**: *om.* **HM** quam (*m. 2 in* quid *corr.*) **B** | pilium **BAR** ‖ 17 heic *ego* (hic ς): huic **BAR** hinc **HM** | patile **M** | tecmine **B** ‖ 18 Meris **HM** | pastore sed **HM** | melibous **B** melibeus **A** melibeis **HM** ‖ 19 cantantes **R** | alterna **HM** | carmine **B** ‖ 20 trina^{c}rie (i *prior ex* et, *ut uid.*, *m. 2 corr.*) **B** trinachrie **A** ‖ 21 eroida **HM** epyredia **R** epiredia **A** | diui *I. Dousa* (-uei *ego*): diue. **B** (*sic*) diue **I** (-uę **R**) ‖ 22 diue **O** | quoque **B** ‖ 23 alios **R** | ote **B**: tot **HM** tanto **AR** ‖ 24 Altera *Scaliger*: Alter **O** (*etiam* **B**) | fama **B**: famam **I** (phamā **R**) | direxit **M** | esse **BAR**: ipse **HM** ‖ 25 exsperidū **R** | ni] in **AMR** ‖ 26 uocrem **B** | hypomenen **B** ypomanem **AR** hyppomenem (-pomem **M**) **HM** ‖ 27 cicneo **B**: cigneo **AHM** cygneo **R** | tindaris **AHM** | ono **H** euo **A** ‖ 28 'uulgēs **M** | cassiapea (*supra prior.* a *m. 1* o) polo **B**: casieq; apollo **I** (cassieq; **A** appollo **H**) ‖ 29 uolucrum *uulgo*: multum **O** (*etiam* **B**) | equorum **AR**: quorum **BHM** ‖ 30 Obtabant **B** | auide *scripsi*: grauide **O** (-dae **R**) Graiae *uulgo* | quam — domus *scripsi*: quod — manus **I** quid — manus **B** quam — manus *uulgo* quam — nurum *Tollius*

Saepe animam generi pro qua pater inpius hausit,
  Saepe rubro pinguis sanguine fluxit humus;
Regia non Semele, non Inachis Acrisione,
  Inmitti expertae fulmine et imbre Iouem;
Non cuius ob raptum pulsi liquere penates
  Tarquinii patrios, filius atque pater,
Illo quo primum dominatus Roma superbos
  Mutauit placidis tempore consulibus.
Multa, neque inmeritis, donauit praemia alumnis,
  Praemia Messalis maxima Publicolis.
Nam quid ego inmensi memorem studia ista laboris?
  Horrida quid durae tempora militiae?
Castro foro solitos, urbi praeponere castra,
  Tam procul hoc Latio, tam procul hac patria?
Inmoderata pati iam frigora iamque calores?
  Stertere uel dura posse super silice?
Saepe trucem aduerso perlapsos sidere pontum?
  Saepe mare audendo uincere, saepe hiemem?
Saepe etiam densos inmittere corpus in hostes,

---

31 inpius **B**: impius **H** i͡pius (= ipsius) **ARM** ‖ 32 pinguis *scripsi*: similis **O** Eleis *uulgo et forma plane insolita et elisione durissima* | saguine **A** | fulsit **R** ‖ 33 *habet* **B**: *om.* **I** *ita ut prima littera* R *extet et lacuna sit relicta* ‖ 34 Inmitti **M**: Immitti **H** In miti **B** Imiti **R** Inuiti **A** | expertae *Scaliger*: expectat **B** expectant **I** ‖ 35 cuius ob **B**: ob cuius **HM** obuius **AR** | raptim **AR** ‖ 36 Tarquiniique **B** Tarquini **AR** ‖ 38 tempore *uulgo*: tempora **O** ‖ 39 alumnis **R**: alūpnis **O** ‖ 40 messalis, *ita* **O** | maxime **R** | plubicolis **B** ‖ 41 Iam *Burmannus* | ĩmisi **M** | ista *om.* **HM** ‖ 42 milicie **BM** ‖ 43 Arma *Maehly* | solitos **I**: castra **B** | urbe **B** ubi **A** ‖ 44 Iam **B** | hoc Latio *Wernickius*: hoc gnato **B** hoc nato **AR** ac irato **H** (*sic*) **M** a gnatis *Salmasius* amotos *Langius* | hac] ac **HM** a **R** ‖ 45 Immod. **HM** | pati iam **B**: patriam **HM** pati nunc **AR** | frigora ς: sidera **O** (syd. **R**) | nuncque **AR** | colores **B** *m. 1* **H** *m. 1* **M** ‖ 46 Stertere *uulgo*: Sternere **O** ‖ 47 perlabsos *scripsi*: perlabens **O** (*etiam* **B**) perlabi *uulgo* | sidera **B** sydere **R** | pōtem **M** ‖ 48 mare audendo **BR**: audendo mare **AHM** | hyemem **H** ‖ 49 immittere **H**

Communem et belli non metuisse deum?
Nunc celeres Afros pernici milite agendos,
Aurea nunc rapidi flumina adire Tagi?
Nunc aliam ex alia bellando quaerere gentem,
Vincere et Oceani finibus ulterius?
Non nostrum est tantas, non, inquam, attingere laudes,
Quin ausim hoc etiam dicere, uix hominum est.
Ipsa haec, ipsa eibunt rerum monumenta per orbem,
Ipsa sibi egregium facta decus parient:
Nos ea, quae tecum finxerunt carmina diui,
Cynthius et Musae, Bacchus et Aglaie,
Si laude aspirare, humilis si haurire Cyrenas,
Si patrio Graios carmine adire sales
Possumus, optatis plus iam procedimus ipsis:
Hoc sat erit; pingui nil mihi cum populo.

---

50 Comunē **R** | et *addidi*: *om.* **0** | non **0**: nec *uulgo* | metuisse *Tollius*: meminisse **BHM** timuisse **AR** ‖ 51 celeris **BHM** | pernici *scripsi*: per niri **B** (*quod m. 2 ita corr.* $\overset{u}{\text{ṇ}}$,iri$\overset{e}{,}$) periure **HM** periuria **AR** perituraque *uulgo* | milite agendos *scripsi*: milia gentis **0** (millia **AR**) periuraeque ultima gentis *Oudendorpius* periurae milia gentis *Wernsdorfius inepte* per rura et ouilia agentes *Hertzbergius* | adiret agi **BHM** ‖ 53 quere **H** ‖ 54 occeani **AHM** | uiribus finibus **HM** ‖ 55 est tantas non inquam **B**: tantas inquam est **I** ‖ 56 hausim **H** hausū **M** ausim *ex* ausum *corr.* **A** ‖ 57 eibunt *scripsi*: ferunt **B** ferent **I** (*hoc seruato post* haec *Salmasius* se, *Oudendorpius* te *inseruere*; Sese haec ipsa *Heinsius*) ‖ 58 Isa **H** | deus **A** ‖ 59 quae] q. **H** | tectum fixerunt **HM** ‖ 60 Cinthius **BAHM** | mus(a)e **AR**: musa **BHM** | bachus *codd. praeter* **R** | aglaie *uulgo*: egiale **BAR** egile **HM** | *post* 60 *uulgo punctum ponunt, quod correxi* ‖ 61 laude *scripsi*: laudem **0** | aspirare **B**: aspirarem **HM** aspirem **AR** | si **B**: sed **I** (sei *?*) | haurire *scripsi*: audire **AHM** adire **BR** | cirenas **B** cyrenas **I** (-na e **M**); *cf. Propert.* IV 6, 4; III 1, 3 *sqq*; III 3, 5 *sq*; humili licet arte camenae *Oudendorpius* humili licet utar auena *Wagnerus* Si, licet asperius, simili recitare camena *Hertzbergius* si adire camenas *Hauptius* ‖ 62 Si **BM**: Sic **AHR** | patrie **M** | adires ales **B**; promere ab ore sales *Oudendorpius* c. habere s. *Wakkerus* ‖ 63 oppatis **B** ‖ 64 Hec **HM**

X (VIII).

Sabinus ille, quem uidetis, hospites,
Ait fuisse mulio celerrimus,
Neque ullius uolantis inpetum cisi
Nequisse praeterire, siue Mantuam
Opus foret uolare siue Brixiam.
Et hoc negat Tryphonis aemuli domum
Negare nobilem insulamue Caeruli,
Vbi iste post Sabinus ante Quinctio
Bidente dicit attotonse forfice
Comata colla, ne Cytorio iugo
Premente dura uulnus ederet iuba.
Cremona frigida et lutosa Gallia,
Tibi haec fuisse et esse cognitissima
Ait Sabinus: ultima ex origine
Tua stetisse dicit in uoragine,
Tua in palude deposisse sarcinas
Et inde tot per orbitosa milia
Iugum tulisse, laeua siue dextera
Strigare mula siue utrimque coeperat

X parodia carminis Catulliani quarti.

X (*uulgo* VIII). *Cohaeret priori in* **O** ‖ 1 Abinus **R** ‖ quem quidem **B** ‖ 2 mulio ς: multo **O** | celerimus **H** ‖ 4 illius **B** ullus **I** | impetum **AH** impetus **R** ‖ 4 praeter ire **B** pręterie **R** ‖ 5 uolaret **HM** | siue] sū **M** ‖ Et *Scaliger*: Neque **O** | negaret **HM** | triphonis **I** (trif. **A**): typhonis **B** | emuli **O** | domum *Salmasius*: domus **O** ‖ 7 ue] ne **A** ‖ 8 quincio (*altera* c *m. 2 supra* c) **B** quintio **I** ‖ 9 Bibente **M** | dicet **AR** | attotonse *Liuineius*: attodisse **B** atondisse **H** a tondisse **M** attendisse **AR** | forfice *Heynius*: forcipe **BHM** forpice **AR** ‖ 10 ne Cytorio *Maehly*: nequid orion **B** nequis torion **I** nequod horridum *Hauptius* ‖ 12 frigidat **B** | lutuosa **R** luctuosa **A** ‖ 13 fuissa **M** | cognotissima **ARM** ‖ 15 Tuta **R** | dicit *uulgo*: ultima **O** ‖ 16 Tuas **R** | pulude **B** pallude **M** | deposisse *Scaliger*: deposuisse **BAR** deo posuisse **HM** ‖ 17 Et inde **B**: It inde **H** Itinde **M** Tunde **AR** | tot] tona **AR** | milia **B**: malia **HM** mala **AR** ‖ 19 mula *Scaliger*: mulas **O** | utrimque *Heinsius*: utrumque **O** | ceperat **BHM** coeperant *Octauianus*

. . . .
Neque ulla uota semitalibus deis
Sibi esse facta praeter hoc nouissimum,
Paterna lora proximumque pectinem.
Sed haec prius fuere: nunc eburnea
Sedetque sede seque dedicat tibi,
Gemelle Castor et gemelle Castoris.

XI (XIV).

Quis deus, Octaui, te nobis abstulit? an quae
  Dicunt a! nimio pocula ducta mero?
'Vobiscum, si est culpa, bibi: sua quemque secuntur
  Fata: quid inmeriti crimen habent cyathi?'
Scripta quidem tua nos multum mirabimur et te
  Raptum ob Romanam flebimus historiam,
Sed tu nullus eris. peruersi, dicite, manes,
  Hunc superesse patri, quoi fuit inuidia?
'Palladi magna suae uisa est iniuria sedis

post 19 *uersiculum intercidisse* (*cf. Catull. u.* 21) *agnouit Nansius supplens* et haec et illa conquiescere in latus (*Wagnerus* pari citata currere impetu uiam) ‖ 20 nota **AR** nocte **HM** ‖ 21 Sibi *uulgo*: Tibi **O** | facta *uulgo*: sancta **O** (sancte **A**) | praeter **B**: propter **I** ‖ 22 buxinum *uel* puxinum *Salmasius* buxeum *Heinsius* ‖ 23 Set **B** ‖ 24 Set etque *B* | sedes eque **BM** sedes aeque **R** soedes aeque **A**

XI (*uulgo* XIV). *Cohaeret priori in* **O** (*unus* **R** *separat*) ‖ 1 octaui **B**: optauit **I** | anque **B** anq; **M** ‖ 2 Dicunt a nimio ς: Dicunt animi **B** Dicunt animo **HM** Dicuntur animo **AR** | ducta *Heinsius*: dura **O** | meo **R** mea **A** ‖ *uu.* 3 *et* 4 *contineri Octauii responsum uidit Hauptius* ‖ 3 si] sic **AR** | culpa bibi *Hauptius*: culpabili **I** culpabile **B** | quamque **H** quidque **M** *compend.* | sequuntur **HMR** ‖ 4 Fata **AR**: Facta **BHM** | quid inmeriti **B**: quidem menti **I** | crinem **HM** | habere **AR** | ciathi **B** ciaṭi **HM**: *om.* **AR** *lac. rel.* ‖ 5 *ante* tua *eras.* n **B** ‖ 6 ob *scripsi*: et **O** ‖ 7 Set **B** | tu nullus **I**: tumulus **B** (*unde* tu mutus *conieci*) ‖ 8 Hunc **B**: Nunc **I** | quoi *scripsi*: quot **H** quod **AMR** que **B** quae ς | innidia **B** ‖ 9—12 *in* **I** (*non in* **B**) *infra carminis* XIII (V) *inter u.* 16 *et* 17 *extant, unde huc reuocaui*: *cf. Praef. p.* 39 *sqq.* ‖ 9 Palladi *scripsi*: Callide **I** (Allide **R**) | magna suae uisa est *scripsi*: mage sub hec c(a)eli est **I** (hęc **R** teli **A**) | sedis *scripsi*: secli **I**

Antiquis hospes non minor ingeniis,
Et quo Roma uiro doctis certaret Athenis:
Ferrea sed nulli uincere fata datur.'

XII (IV).

Superbe Noctuine, putidum caput,
Datur tibi puella, quam petis, datur;
Datur, superbe Noctuine, quam petis.
Sed, o superbe Noctuine, non uides
Duas habere filias Atilium,
Duas, et hanc et alteram, tibi dari.
Adeste nunc, adeste: ducit (ut decet)
Superbus ecce Noctuinus hirneam.
Talasio! Talasio! Talasio!

XIII (V).

Iacere me, quod alta non possim, putas,
Vt ante uectari freta

XII 9. Marius Victorinus p. 137, 24 K.: 'repetitum ter, haud aliter ['alias' codd.] quam ut aiunt fecisse Vergilium nostrum iambico epigrammate: thalassio thalassio thalassio'.

---

10 ingenis **R** ‖ 12 Ferrea **AR**: Terrea **HM**

XII (*uulgo* IV). *Cohaeret priori in* **O** ‖ 1 Vperbe **R** | noctui ne putidum **B**: noctu reputidum **I** (-cum **M**) | capud **B** ‖ 2 patis **HM** ‖ 3 super **M** | noctui ne **B**: noctui nam **I** | quam] quid **M** ‖ 4 o **B**: *om.* **I** | noctui ne non **BHM**: noctui non ne **AR** ‖ 5 filia satilium **B** ‖ 6 Duas *uulgo*: *om.* **O** ‖ 7 ducit **I**: dicit *supra lin.* **B** ‖ 8 Suberbus **M** | nocturnus **I** | hirneam **B**: hi^{r}neam (r *m. 1*) **H** hiernam **M** yrneā **R** ymeam **A** herniam *Scaliger* ‖ 9 Talasio *bis* **I** Thalassio *bis* **B**; *ter positam uocem demonstrat Marius Victorinus*

XIII (*uulgo* V). *Cohaeret priori in* **O** ‖ 1 Iacere me **B**: Iacerem **HM** Iacere (*om.* me) **AR** | alta **B**: alto **I** | possum ς (*quod commendat Catull.* 16, 4) ‖ 2 ante **B**: tante **I** (-ti **M** -tę **R** | nectari **AHM**

Nec ferre durum frigus aut aestum pati
  Neque arma uictoris sequi.
Valent, ualent mihi ira et antiqus furor
  Et lingua, qua adsiem tibi
Et prostitutae (turpe) contubernio
  Sororis. o quid me incitas?
Quid, inpudice et inprobande Caesari,
  Seu furta dicantur tua
Et helluato sera patrimonio
  In fratre parsimonia
Vel acta puero cum uiris conuiuia
  Vdaeque per somnum nates
Et inscio repente clamatum insuper
  'Talasio! Talasio!'
Quid palluisti, femina? an ioci dolent?
  An facta cognoscis tua?
Non me uocabis pulla per Cotyttia
  Ad feriatos fascinos,

---

3 aut] nec **AR** ‖ 4 Neque] Nec quod **HM** ‖ 5 ira et *uulgo*: irate **B** re et **I** irae et *Burmannus* | antiqus **BH**: antiquus *ceteri* ‖ 6 adsiem *Wagnerus*: adsim **O** sat sim *Scaliger* iam adsim *Oudendorpius* haud desim *Salmasius* dixim *Ribbeckius* ‖ 7 Et **O**: Ei *Scriuerius* En *Heinsius* Per *Ribbeckius* | prostitute **B**: prestite **I** | turpe **B** *m. 2*, **AR**: turbe **B** *m. 1*, **HM** | contubernio *Hauptius*: contubernium **O** ‖ 8 o **B**: *om.* **I** ‖ 9 impud. **HR** | et *om.* **HM** | iprob. **R** improb. **AH** | caesari **R**: cesar **A** cesaris **B** esaris **HM**; *malim* inprobande, de sacris Sei furta ‖ 10 Seu **B**: Sed **I** Si *Scriuerius* (*potius* Sei) | furtim **HM** ‖ 11 heluato sera *uulgo* (hell. *ego*): helle uatos era **B** eleuato sera **HM** leuatos era **A** leuato sera **R** ‖ 12 Infrate **B** | parisimonia **H** ‖ 13 contimunia **R** ‖ 14 Vdaeque **B** *m. 2*: Vdeque **B** *m. 1* Vtdeq; **HM** Vt **AR** | somnum **B**: somnium **I** | *inter* somnium *et* uates *lacuna in* **AR** | nates **B** (**H** *m. 2*): uates **I** ‖ 15 Et] E **R** | super ς ‖ 16 Talasio *bis* **AR** Talesio *bis* **HM** Thassalio *bis m. 2 in* Thalassio *corr.* **B** ‖ *post* 16 *in* **I** *leguntur* XI 9—12, *quos om.* **B** ‖ 17 Vid **R** | paluisti **H** paluistis **M** | foemina **R** | an **I**: *om.* **B** ‖ 19 Non me **B**: Nonne *uel* Non ne **I** | pulla *scripsi*: pulcra **BM** pulchra **ARM** spurca *Hauptius* | cocitia **B** cocytia **I** (ecoycia **M**)

Nec deinde te mouere lumbos in latus
  Prensis uidebo altaribus
Flauumque propter Thybrim olentis nauticum
  Vocare, ubi adpulsae ratis
Caeno retentae sordido stant in uadis
  Macraque luctantis aqua;
Neque in culinam et uncta compitalia
  Dapesque duces sordidas,
Quibus repletus et saliuosis labris
  Obesam ad uxorem redis
Et aestuantes ore soluis pantices
  Vdisque lambis sauiis.
Nunc laede, nunc lacesse, si quicquam uales!
  Et nomen adscribo tuum.
Cinaede Lucei, iamne licuerunt opes

---

21 Nec **B**: Ne **HM** Haec **AR** | deinde te **B**: dein te **HM** *om.* **AR** | latus *scripsi*: ratulam **B** rotulam **I** crocotulam *uulgo* Nec te mouere lumbulos in caltula *Ribbeckius* ‖ 22 uidebo **A**, **B** *m. 2*: uidebos **R** uideo **B** *m. 1* **HM** | alaribus *Scaliger* | 23 Thybrim *Dousa*: hebrī et **B** tibimet *uel* tibi met **I** | olentis **O**: olentes *uulgo* | ^{n}auticum **B** ‖ 24 ubi] tibi **B** | adpulse rates **B** adpulsa (a)etatis **AR** adpulsa eratis (*sic*) **H** adpulsa erat **M**; ratis *restitui* ‖ 25 Stant (Sunt **HM**) in uadis (ualidis **R**) ceno (caeno **R**) retent(a)e sordido **O**, *corr. L. Muellerus mus. Rhen.* 24, 317 ‖ 26 Macraque *compend. etiam* **H** | luctantis **HM**: luctantes *ceteri* ‖ 27 et *ex* in *corr.* **H** | cuncta **B** | comperit alia **M** ‖ 28 Duces ς: Duḷcis **B** Dulcis **I** Ducis *Scaliger* ‖ 29 repletis **HM** | et *scripsi*: ut **O** | salinosis **AH** salmosis **R** | labris *Hauptius*: aquis **O** ‖ 30 Obessam **HM** | ad *om.* **M**, *ex* at *m. 1 corr.* **B** ‖ 31 ore *scripsi*: dote **AHM** docte **BR** nocte *Scaliger* dente *Eldikius* cole *Hertzbergius* | saluis **HM** soluens *Hertzbergius* | panthices **AR**; pantices *in rasura* **B** ‖ 32 Vdisque *scripsi*: Osculisque **B** Osusq; **H** (*sic*) **M** Hossusq; **AR** Os usque *Scaliger* Olusque *Coluius* | lambis sauiis *uulgo*: lambis (*supra* blandis *deletum m. 1 scriptum*) suauis **B** labissauus (*sic*) **H** libissa uus **M** labissanus **R** labissan≡s (*eras.* a, *ut uid.*, *et* u *suprascr.*) **A** ‖ 33 lede nō (*ex* n̄c, *ut uid.*, *corr.*) lac. **B** ‖ 34 ascribo **I** | tiū **A** ‖ 35 Cinaede Lucei iamne *scripsi*: Cine delucci iam te **B** Cinae dulcissimam et **HM** (duluciss. **H**) Cune dulcissima **AR** | licuerunt (*a liquescendi*

Fameque genuini crepant?
Videbo habentem praeter ignauos nihil
Fratres et iratum Iouem
Scissumque uentrem et herniosi patrui
Pedes inedia turgidos.

XIV (VI).

Si mihi susceptum fuerit decurrere munus,
O Paphon, o sedes quae colis Idalias,
Troius Aeneas Romana per oppida digno
Iam tandem ut tecum carmine uectus eat,
Non ego ture modo aut picta tua templa tabella
Ornabo et puris serta feram manibus:
Corniger, haut aries humilis set maxima taurus
Victima, sacrato sparget honore focos,
Marmoreusque tibi iam mille coloribus ales
In morem picta stabit Amor pharetra.

---

uerbo) *scripsi*: liquerunt **B** liquere **HM**; liquerunt opes fame *om.* **AR**, *uu.* 35 *et* 36 *in unum contrahentes* (**A** *mg.*: deficit unus uersus, *in* **R** *post uersum contractum unius lineae spatium uacuum*); Cinaede Luci an te reliquerunt opes *uulgo* ‖ 36 genuini **B**: genium **I** ‖ 37 habentem **B**: hntem **HM** (*om. uirgula*) hebetem **AR** | propter **AR** ‖ 39 Scissumque **B**: Scis umquam **I** (unquam **HR**) | uenerem **AR** | herniosi *Scaliger*: hirneosi **B** hirreosi **HM** hircosi **AR** ‖ 40 inedi **AMR**

XIV (*uulgo* VI). *Cohaeret priori in* **O** ‖ 1 I **R** | susceptum ς: suspectum **BAR** suspectam **HM** | decurere **H** ‖ 2 que **B**: qui **I** | idalios **H** ydalios **M** ‖ 3 romano **HM** | oppida **M**: opida **O** (*sic et* **B** *et* **R**) ‖ 4 eat **B**: erat **I** ‖ 5 thure **AHM** ‖ 6 et; *fortasse* aut ‖ 7 Corniger *ex* Corniges *corr.* **B** | haud *Burmannus*: hos **O** ast *Silligius* (*hoc et* et *retento* humiles *Heinsius*) | humidis **A** | sed *Burmannu*: et **O**; *num* humili set (*scil.* honore) ? | maxima **B**: maxime **AR** maximus **HM** | thaurus **A** thauris **H** ‖ 8 sacrato *Heinsius*: sacratos **O** | sparget **AR**: spargit **BHM** pascet *Heinsius* | uocos **HM** ‖ 9 Marmoreosq; **I** | iam *scripsi*: aut **O** dea *Heinsius* diuersicoloribus *siue* diua ignicoloribus *Scaliger* | mille **BHM**: digne **AR** uersicoloribus *Heinsius*

Adsis, o Cytherea: tuus te Caesar Olympo
  Et Surrentini litoris ora uocat.

Vate Syracosio qui dulcior Hesiodoque
  Maior, Homereo non minor ore fuit,
Illius haec quoque sunt diuini elementa poetae
  Et rudis in uario carmine Calliope.

---

11 Assis **B** ¦ citherea **BH** citharea **A** | olimpḥo **B** olimpo **AHM** ‖ 12 littoris **O** | ora **AR**: ara **BHM**, *num recte, ut in Surrentino litore poeta uersatus aram sacrumque Veneri facturum se esse innuat?*

Quattuor uersus a totius collectionis redactore in fine adiecti (*cf. Praef. p.* 38) *cohaerent carmini priori in* **O** ‖ 1 Syracosio ς: sira scocio **B** siracusio **I** (syr. **M**) | quiḍ **A** ‖ 2 homereo **BA**: homero **HMR** | fluit *Burmanni editio* ‖ 3 sint **HM** | po^{e}ta **B** ‖ 4 Et rudis **O**: Et rudit ς Ludit et *Burmannus* Et stupet *Oudendorpius* Erudit en *L. Muellerus* Nec rudis *Th. Birtius mus. Rhen.* XXXII *p.* 417 | caliope **HM** ‖ *Subscriptio nulla in codd., qui uaria subiungunt.*

XVII.

INCERTI MORETVM.

Appendicis loco hic adicere uisum est Moretum. quod carmen, omissum a Suetonio Seruioque, antiquitus non pertinuit ad opuscula Vergiliana, sed medio aeuo una cum tribus Ausonianis (ut supra p. 10 uidimus) ad explendas collectionis partes amissas accersitum iam temere ad uatem Mantuanum referebatur. neque enim quidquam ad codicum fidem firmandam ualet Isaaci Vossii in quodam exemplari Lugdunensi [cf. Ribbeckii praef. p. 14] adnotatio, se in libro Ambrosiano hoc inuenisse *Parthenius Moretum scripsit in Graeco, quem Vergilius imitatus est.* nam cum saeculi XV Italo cuidam Parthenius Moreti graece conscripti auctor nescio unde innotuisset, obuia ille coniectura hunc a Vergilio latini Moreti secundum communem sententiam auctore esse expressum sibi persuasit. sed quamquam de poematis auctore nihil constat, tamen Ausonianis illis idem multo uetustius esse ipsius forma habitusque declarat. et comparato Martialis epigrammate [XIII 14] recte docti primis post Chr. n. decenniis uindicabant.

Ex magno librorum mss. numero elegimus eos qui optime sincerissimeque repraesentant tria illa genera, in quae Moreti codices quotquot extant discedunt. et primum quidem genus, quod p. 9 sqq. adumbrauimus, nobis constat ex B(embino: p. 11) et S(tabulensi: p. 10);

secundum, p. 14 descriptum, ex M(onacensibus tribus **mno**: cf. ibid.), quos aliquot locis iterum nobis inspexit Guil. Meyerus Spirensis, porro ex P(arisino 16236 siue Sorboniano 511: p. 15) a me denuo conlato et ex R (Vindobonensi 134 saec. XI), cuius conlationem et Ribbeckius et Schenkelius suppeditarunt; tertii denique generis magis interpolati, sed quod paucis tamen locis ex archetypo a ceteris paulum diuerso lectiones seruauit meliores, testes esse uoluimus libros Italicos H(elmstadiensem: p. 16) et V(ossianum: p. 8).

Iam nox hibernas bis quinque peregerat horas
Excubitorque diem cantu praedixerat ales,
Simulus exigui cultor cum rusticus agri,
Tristia uenturae metuens ieiunia lucis,
Membra leuat sensim uili demissa grabato
Sollicitaque manu tenebras explorat inertis
Vestigatque focum, laesus quem denique sensit.
Paruulus exusto remanebat stipite fomes
Et cinis obductae celabat lumina prunae.
Admouet his pronam summissa fronte lucernam
Et producit acu stuppas humore carentes,
Excitat et crebris languentem flatibus ignem.

Eiusdem Maronis Moretum Felicit Incip̄ **B** Incipit Virgilii Maronis Moretum **S**; *et simillime inscribunt* **PRV**; Moretum incipit **H** ‖ 1 ibernas **V** ‖ 2 prędixeraṅt **B** ‖ 3 Simulus *antiqua orthographia* **HV**: Symilus **B** Similus **SPR** Similis (*in* -us *corr.* **n**) **M** Simylus ς *uulgo* | agri] orti **V** ‖ 5 Menbra **R** | sensim uili **HV**: uili sensim **BSMPR** | demissa **BRHV**: dimissa **SMP** | grabato **H**: grabatto **BSMPR** grabacto **V** ‖ 6 Solicitaq. **H** | extersit **MR** | inertes **SM** (inanes **n** *m. 1*) **RV** inhertes **H** ‖ 7 focom **P** | l(a)esus quem **M** (laesum **o**) **RHV**: quem laesus **P** lęsus (*erasa* q) qui **B** lesus qui **S** | sentit **HV** ‖ 8 erusto **V** | remanebit **H** | fomes *Scaliger*: fumus **O** ‖ 9 Et] S; **V** | lumine **H** ‖ 10 Admonet **B** *m. 1, ut uid.* | is **HV** | submissa **MRV** subhysmissa **H** | fronte *om.* **S** ‖ 11 acus **R** | stupas **BH** | carentis **H**

Tandem concepto se lux fulgore recepit;
Oppositaque manu lumen defendit ab aura
Et reserat clausum qua peruidet ostia claui.
Fusus erat terra frumenti pauper aceruus:
Hinc sibi depromit quantum mensura patebat,
Quae bis in octonas excurrit pondere libras.
Inde abit adsistitque molae paruaque tabella,
Quam fixam paries illos seruabat in usus,
Lumina fida locat; geminos tum ueste lacertos
Liberat et cinctus uillosae tegmine caprae
Peruerrit cauda silices gremiumque molarum.
Aduocat inde manus operi, partitus utrimque:
Laeua ministerio, dextra est intenta labori.
Haec rotat adsiduum gyris et concitat orbem
(Tunsa ceres silicum rapido decurrit ab ictu),
Interdum fessae succedit laeua sorori
Alternatque uices. modo rustica carmina cantat

13 se lux f. recepit *Scaliger*: sed lux f. recedit **BSMPR** tenebr(a)e f. recedunt **HV** (**B** *m. rec. corr.*) | fulcore **B** (*corr. m. rec.*) | 14 Oppositoq; **P** Obp. **V** ‖ 15 reseret **H** *m. 1* | clausū *scripsi*: clausa **MRHV** claus(a)e **BSP** casulae ς *Scaliger* (*at casula est teste u.* 61 *domus Simyli, cellam penariam autem designat uox* clausum: *cf. Verg. Georg.* IV 303) cellae *Barthius* clausi *Vossius* caute *Wakefieldus* | qua **MPR**: quae **BS** que **HV** | peruidet **BSMPR**: preuidet **HV** praeuidet, prouidet ς: *uerum nondum repertum est* | hostia **HV** | claui **H** (*et* **V** *m. 1, ut uid.*): clauis **BSMPR** clauis **V** *ita ut* is *a m. 2 sit*; cellae *hic Heynius* clausi *Keilius* ‖ 16 terras **S** tere **V** terre **H** terrae ς ‖ 17 Hanc **n** | patebat **BSH**: petebat **MPRV** ‖ 18 bis in] bifido **PRn** bis et **mo** | octenas **P** | excurit **V** occurrit **H** ‖ 19 abiit **o** habit **P** | adstititq; **P** assistitq; **MRH** ‖ 21 tum *Silligius*: tunc **O** ‖ 22 tergore **MPR** ‖ 23 Peruerrit **BSP**: Peruertit **R** Praeuertit **M** Preuertit *m. 2 in* Preuerrit *corr.* **H** Pre uerrit **V** | silicem **V** | geminumque molarem ς *Heynius* ‖ 24 Admouet *edd. ant.* | partus **S** | utrimque **B** utrinq; **V** (utrīq; **H** *m. 2*): utrique **MPR** utrūq; **H** utramque ς *om.* **S** ‖ 26 Hinc **V** | assiduum **MPR** adsiduis **V** assiduis **H** | giris **SHV** ‖ 27 Tunsa **MRV**: Tusa **P** Tonsa **BS** Trita **H** | rapido silicum **H** | decurit **V** decurrat **mo** ‖ 28 laua **B** (*corr. m. rec.*) ‖ 29 uices dehinc carmina rustica canit *sic* **H** | cantat *ex* cantant *corr. m. 1* **B**

Agrestique suum solatur uoce laborem,
Interdum clamat Scybalen. erat unica custos,
Afra genus, tota patriam testante figura,
Torta comam labroque tumens et fusca colore,
Pectora lata iacens mammis, compressior aluo,
Cruribus exilis, spatiosa prodiga planta.
[Continuis rimis calcanea scissa rigebant.]
Hanc uocat atque arsura focis inponere ligna
Imperat et flamma gelidos adolere liquores.
Postquam impleuit opus iustum uersatile finem,
Transfert inde manu tusas in cribra farinas
Et quatit, ac remanent summo purgamina dorso,
Subsidit sincera foraminibusque liquatur
Emundata ceres. leui tum protinus illam
Componit tabula, tepidas super ingerit undas;
Contrahit admixta nuce fontes atque farinas,
Transuersat durata manu liquidoque coacto
Interdum grumos spargit sale. iamque subactum

---

30 uoce] utre **V** ‖ 31 scibalen **R** cibaleȝ **V** thibale **H** | erat] hec erat **HV** ‖ *post* 31 *uersus* 7 *iterum extat in* **MR** (*ubi* uestigatis **n**) ‖ 32 Afra] Ipsa **MR** | tota patriam] patrium tota **MPR** ‖ 33 calore **B** ‖ 34 Pectora **O** (*etiam* **B**): Pectore ς (*uulgo post* lata *comma ponunt*) | iacens] tument (*sic*) **V** gerens **MR** | complexior **V** comprensior **n** ‖ 35 exiliis **S** | prodigia **BV** | 36 *om.* **O**, *habent in textu* **H**ς (**B** *mg. m. rec., quae* scalcanea) ‖ 37 imp. **BHM** | lingua **H** ‖ 38 addere **H** *m. 1* bullire **MR** ‖ 39 Postquamq; **S** | inpl. **V** | opus *om.* **BS** | iustum — finem **BSHV**: iusto — fine **MPR** ‖ 40 Transferat **B** | inde] illa **MPR** | manus **HV** | tusas ς: fusas **O** ‖ 41 ac **S**: hanc (*corr. m. ant.*) **B** (hac *libri cum hoc cognati*) h(a)ec **MPR** et **HV** at ς ‖ 42 Subsedit **HV** | sincere **B** | loquatur **H** *m. 1* colatur **V** ‖ 43 Emundata **M** (*sic*) **PRHV**: Emendata **BS** | tunc **HV** | illam **HV**: illa **BSMPR** ‖ 44 Conp. **V** Compoit **B**, *corr. m. 1* ‖ 45 Cum trahit **P** | admixta nuce *scripsi coll. Suei Moreti fr.* I: admixtas nunc **BSMPR** admixtos tunc (tum **H**) **HV** | fontes **HMR** fontis **V**: frondes **BSP** frendens *Gronouius* ‖ 46 Transuersat **O** (Trans uersat **B**): Transuersa *Scaliger* | durata **O** (aurata **V**): duratque *Heinsius et Vossius* | coacta **S** casto **V** ‖ 47—49 *om.* **V** *spatio relicto, add. m. rec.* ‖ 47 grumos **BSV**: grumo **H** gremio **MPR** | subacta **S**

Leuat opus palmisque suum dilatat in orbem
Et notat inpressis aequo discrimine quadris.
Infert inde foco (Scybale mundauerat aptum
Ante locum) testisque tegit, super aggerat ignes.
Dumque suas peragit Vulcanus Vestaque partes,
Simulus interea uacua non cessat in hora,
Verum aliam sibi quaerit opem, neu sola palato
Sit non grata ceres, quas iungat comparat escas.
Non illi suspensa focum carnaria iuxta,
Durati sale terga suis truncique, uacabant,
Traiectus medium sparto sed caseus orbem
Et uetus adstricti fascis pendebat anethi:
Ergo aliam molitur opem sibi prouidus escis.

Hortus erat iunctus casulae, quem uimina pauca
Et calamo rediuiua leui munibat arundo,
Exiguus spatio, uariis sed fertilis herbis.
Nil illi derat, quod pauperis exigit usus:
Interdum locuples a paupere plura petebat.
Nec sumptus erat ullius, sed recula curae:
Si quando uacuum casula pluuiaeue tenebunt
Festaue lux, si forte labor cessabat aratri,

48 opus] corpus **P** | unum ς ‖ 49 impr. **RV** | quatris **V** ‖ 50 focos **BS** | *uerba sequentia om.* **S** *spatio relicto* | scibale **R** cybale **B** cibale **V** cibole **H** | mundeuerat **P** mundauerit **H** | actum **V** ‖ 51 focum ς | testisquae **B** | agerat **H** *m. 1* aggregat **S** ‖ 52 peregit **H** *m. 1* | uastaq; **P** | partis **H** ‖ 53 Similus **M** (-lis **n** *m. 1*) **PRS** Symilus **B** Simylus ς | cessit **H** ‖ 54 neu s. palato *om.* **S** ‖ 55 non] cū **R** ‖ 56 carnaria *m. ant. ex* carmaria *corr.* **B** ‖ 58 Transiectus **H** | sparto] parco **HV** | sed] sale **V** ‖ 59 astr. **RHV** | fassis **H** *m. 1* | pandebat **H** | aneti **PRHV** ‖ 60 *spurium putat Ribbeckius sine causa* | escis *scripsi*: aeris **BS** aeros **P** heros **MRV** (**B** *mg. m. rec.*) hōs **H** herbis *Ribbeckius* ‖ 61 Ortus **HV** | casuleq; **V** | 62 redimita **V** redemita **H** | arundo **H** ‖ 64 Non **V** | derat **BP**: deerat *ceteri* | exigat casus (u *supra* ca) **o** ‖ 65 multa **H** | patebat **V** ‖ 66 Non **H** | erat *om.* **R** | ullius *Maehly*: ullius opus **MR** ullus opus **BSP** huius opus **V** ille (illud *m. 2*) opus **H** illud opus ς | recula *Ribbeckius*: regula **O** ‖ 67 casulę **R** casuale **V** | pluuieq; **RV** ‖ 68 Festaq; lux **M** Festa uel (*om.* lux) **P** Festaq; uel **R** | morte **n**

Horti opus illud erat. uarias disponere plantas
Norat et occultae committere semina terrae
Vicinosque apte ruri summittere riuos.
Hic olus, hic late fundentes brachia betae
Fecundusque rumex maluaeque inulaeque uirebant,
Hic siser et nomen capiti debentia porra,
[Hic etiam nocuum capiti gelidumque papauer]
Grataque nobilium requies lactuca ciborum,
. . . . crescitque in acumina radix
Et grauis in latum dimissa cucurbita uentrem.
Verum hic non domini (quis enim contractior illo?)
Sed populi prouentus erat, nonisque diebus
Venales umero fasces portabat in urbem:
Inde domum ceruice leuis, grauis aere redibat,
Vix umquam urbani comitatus merce macelli.

---

69 Orti **HV** | uanas (*corr. m. 2*) deponere **H** ‖ 70 oculte **H** | comitetur **H** *m. 1* commictere **V** | semita **B** ‖ 71 ruri *scripsi*: cura **O** curat ς (curans *Silligius*) apta cura *Hauptius* sulcis (telluri *Maehly*) immittere *Wakefieldus* | sumitt. **R** submitt. **HV** | riuos *ex corr.* **P** ‖ 72—74 *om.* **V** *spatio relicto, add. m. rec.* | olus (h *supra* o *m. ant.*) **B** colus **S** locus **MPR** holus (h *del. m. 2*) **H** | et late **H**, **V** *m. rec.* | fundentis **MPR** | betae *om.* **S** ‖ 73 Fecundos quęrunt ex **S** Fecunde q; numeř **V** *m. rec.* | que *om.* **R** | maluaeque **MPR**: que *om.* **BSH** (**V** *m. rec.*) | inulęque **B**: mulaeque **S** milaeque **P** inilęq; **MR** uioleque **H** (**V** *m. rec.*) ‖ *post* 73 *inserit* **H**ς: Plurima crescit ibi surgitque in acumina radix ‖ 74 sesir **B** (*mg. m. rec.* l' siser l' cicer) acer **H** | capiti nomen **H** | tepentia **MPR** | porra] cepa **H** (caepe **V** *m. rec.*) | *post* 74 *in* **V** *eadem m. rec. repetit u.* 76 (Graiaq; *et* lacruca) ‖ 75 *habent* **HV** (*cuius m. 1 hic iterum incipit*), *om. ceteri* ‖ 76 Orataq; **V** ‖ 77 *hic om.* **H** (*sic*); *nil nisi* C *spatio relicto habet* **S** | Crescitq; **MPR**: Quae crescit **B** | in acumine radit **B** (*hic in mg. m. rec. eundem quem* **H** *post* 73 *u. habet*) | Plurimaq; in terram acumina radix detrudit **V** (detr. ac. radix ς) ‖ 78 demissa **HV**; *num* diffusa ? ‖ 79 hec **M** | illo est **H** ‖ 80 profectus **MPR** | nonisque *Pithoeus*: notisque **O** (noctisq; **S**) ‖ 81 umero **P**: humero **SMRH** olerum **V**; *rasura in* **B**, *qui m. rec.* holorum (humore *libri cum* **B** *cognati*) | fasses **H** *m. 1* | ad **mo** ‖ 82 ceruice *erasum in* **B** (*restituit m. rec.*) | grauis *m. rec. in ras.* **B** ‖ 83 unquam **HV** | comitatus] uacua **MPR** | mercede *eidem* | ĩerce marcelli **H** *m. 1*

Caepa rubens sectique famem domat area porri
Quaeque trahunt acri uultus nasturtia morsu
Intibaque et Venerem reuocans eruca morantem.
  Tunc quoque tale aliquid meditans intrauerat hortum.
Ac primum, leuiter digitis tellure refossa,
Quattuor educit cum spissis allia fibris;
Inde comas apii graciles rutamque rigentem
Vellit et exiguo coriandra trementia filo.
Haec ubi collegit, laetum consedit ad ignem
Et clara famulam poscit mortaria uoce.
Singula tum capitum nodoso cortice nudat
Et summis spoliat coriis contemptaque passim
Spargit humi atque abicit. seruatum in germine bulbum
Tinguit aqua lapidisque cauum dimittit in orbem.
His salis inspergit micas, sale durus adeso
Caseus adicitur, dictas super ingerit herbas,
Et laeua uestem saetosa sub inguina fulcit:
Dextera pistillo primum fragrantia mollit
Allia, tum pariter mixto terit omnia suco.
It manus in gyrum: paulatim singula uires

---

84 Caepa **BSP**: Cepa *reliqui* | famam **P** | dorat **H** *m. 1* | aera **o** | pori **V** ‖ 85 uultum **V** | nasturcia **BSRHV** ‖ 86 Intubaq; **V** | euruca **V** erunca **S** ‖ 87 Tum ς | ortum **HV** ‖ 88 Hac **BS** | tellura refusa **P** ‖ 89 Quatuor **SMRHV** | spissit **P** spicis **BS** | alea **P** alia **S** ‖ 90 gracilis **V** | uirentem **HV** ‖ 91 Vellet **B** (*corr. m. rec.*) | filio **B** ‖ 92 laetus ς lentum *Heinsius* ‖ 93 clara in **H** | possit **P** ‖ 94 Sigula (n *m. ead. suprascr.*) **B** | tunc **HV** | nodos **H** *m. 1* | cortice **V**: corpore **B** (*sic*) **SM** (pectore **n**) **PR** uertice **H** ‖ 95 spoliat *om.* **o** | coreis **B** | comptetaq; **V** coniectaq; **MR** ‖ 96 adtq; **V**; *ceterum malim* humique | abicit *edd. ant.*: adicit **O** (*etiam* **M**; adiicit **H** abdicat **V**) | in **V**: *om.* **O** | germine *Schraderus*: gramine **O** | bullum **Rn** boluū (*sic*) **mo** ‖ 97 Tingit **HV** | aquae **RHV** (*sic*) | labidisq; **R** | demictit **V** demittit ς ‖ 98 Hic **V**, **H** *m. 2* (*m. 1* Hec) | inspergit **P** aspergit **HV** | obeso **V** adusto ς ‖ 99 adiicitur **BH** aduehit **V** | ingerit **HV**: inserit **B** (*sic*) **SMPR** ‖ 100 setosa **O** (sethosa **H**) | subi **P** | inguine **B** ‖ 101 fragr. **HV**: flagr. **BSMPR** ‖ 102 Alia **PS** | tunc **H** | succo **HV** ‖ 103 Et **R** | girum **V**

Deperdunt proprias; color est e pluribus unus,
Nec totus uiridis, quia lactea frusta repugnant,
Nec de lacte nitens, quia tot uariatur ab herbis.
Saepe uiri nares acer iaculatur apertas
Spiritus et simo damnat sua prandia uultu;
Saepe manu summa lacrimantia lumina tergit
Inmeritoque furens dicit conuicia fumo.
Procedebat opus: non iam salebrosus, ut ante,
Sed grauior lentos ibat pistillus in orbes.
Ergo Palladii guttas instillat oliui
Exiguique super uires infundit aceti
Atque iterum commiscet opus mixtumque retractat.
Tum demum digitis mortaria tota duobus
Circuit inque globum distantia contrahit unum,
Constet ut effecti species nomenque moreti.
Eruit interea Scybale quoque sedula panem,
Quem laetus recipit manibus, pulsoque timore
Iam famis inque diem securus Simylus illam
Ambit crura ocreis paribus tectusque galero
Sub iuga parentes cogit lorata iuuencos
Atque agit in segetes et terrae condit aratrum.

---

104 ex **HV** | puribus **o** ‖ 105 quia *om.* **o** | lactea] singula **MR** | frustra **BMPV** fusta **H** *m. 1* ‖ 106 deę **H** | uariantur *edd. ant.* | ad herbis **H** *m. 1* in erbas **V** ‖ 107 uiri *ex* uires *corr.* **S** ‖ 108 dampnat **SPRHV** | pandia **P** ‖ 109 terget **BSP** ‖ 110 Imm. **B** (*non* **H**) | feruens **H** *m. 1* | conuitia **SRV** ‖ 111 non] nec **M** (*om.* **o**) **PRH** | tam **H** ‖ 112 grauio **P** grauiter **HV** grauius ς | lentos **MR**: lentus **BSPH** lentusq; **V** | pistillos **R**, *corr. m. 1* | orbē **RV** ‖ 113 guctas **V** distillat guttas **H** ‖ 114 acethi **S** ‖ 115 comiscet **PH** | recuruat **H** ‖ 116 Tunc **HV** | digitis demum **V** ‖ 117 Circumit **BS** Circum mit **P** | tinque **P** | conthahit **B** contrait **S** ‖ 118 Constat **H** ‖ 119 scibale **S** cybale **B** cibale **HV** (cibala **H** *m. 1*) ‖ 120 l(a)etus recipit **SMP**: retus recipit **B** (*sic*) recipit letūs **R** letis recipit (*sic*) **V** recipit lotis **H** ‖ 121 Infamis **BS** | simulus **HVn**: similus **Rmo** symilus **BSP** | illum **n** *m. 1* ullam **H** *m. 1* ‖ 122 Abit **P** | obreis **V** | que *om.* **V** ‖ 124 ait **B** (*corr. m. rec.*) **o** hys egentes **H** *m. 1* in segetem **n** | immittit **H** | aratum **P** ‖ Septem Ioca Iuuenalia Virgilii Finiunt **B** Finit Moretum Virḡ Maroñ. **S** (*similiter* **P**) O fenix **H** Finis **V**

INDEX IMITATIONVM IN CIRI.

[Post Iohannem Schraderum, qui primus Emendat. p. 33 sqq. multos uersus Catullianos et Vergilianos a Ciris auctore assumptos collegit, alias imitationes cum Silligius et L. Schwabius, tum nos in dissertatione saepius laudata multas adiecimus.]

Ciris **1—11**: Catull. 65, 1 sqq. '*etsi me* assiduo defectum cura dolore Deuocat a doctis, Ortale, uirginibus, Nec potis est dulcis musarum *expromere* fetus *Mens* animi (tantis . . . .), *Sed tamen* in tantis maeroribus, Ortale, mitto' eqs.
3: Cat. 64, 87 'quam *suauis expirans* castus odores lectulus'.
4: Verg. Aen. 1, 693 'ubi mollis amaracus illum Floribus et dulci aspirans *complectitur umbra*'.
7: Cat. 66, 1 'omnia qui *magni dispexit* lumina mundi'; Lucret. 5, 1204 'nam cum *suspicimus magni* caelestia *mundi* templa'; Verg. Aen. 9, 93 'torquet qui *sidera mundi*'.
9: Lucr. 1, 418 '*coeptum* per*texere* dictis'.
11: Cat. 76, 13 'difficilest longum subito *deponere amorem*'.
12—18: Verg. Aen. 8, 560—68: 'o mihi praeteritos referat *si* Iuppiter annos, ... *non ego* nunc' eqs.
14—17: cf. Lucr. 2, 7 sqq. 'sed nil dulcius est bene quam munita tenere Edita doctrina sapientum templa serena, Despicere unde queas alios passimque uidere Errare atque uiam palantis quaerere uitae'.
16: Aen. 6, 378 '*longe lateque per* urbes'.
19: Aen. 4, 330 '*non equidem*'.
29: Aen. 1, 456 'uidet Iliacas ex *ordine pugnas*'.
41: Cat. 68, 46 'haec carta *loquatur* anus'; Verg. ecl. 6, 12 '*pagina nomen*'.
44—46: Cat. 101, 7 sqq. 'nunc *tamen interea haec*, prisco *quae* . . . ., *Accipe* fraterno *multum* manantia fletu'; Cinnae fragm. 3 M. 'haec tibi Arateis *multum uigilata* lucernis carmina'.
48: Aen. 3, 307 '*magnis exterrita* monstris'.
49: Georg. 1, 404 '*sublimis in aere* Nisus'.

50: Georg. I, 406 'secat *aethera pinnis*' (Aen. 11, 272).
51: Ecl. 6, 81 'et quibus alte Infelix *sua tecta super uolitauerit alis*'.
52: Georg. I, 405 'et *pro purpureo poenam* dat Scylla *capillo*'.
55: Epigr. (catal.) 5 (7), 12 'dulces camenae (*nam fatebimur uerum*: dulces fuistis)'; Cat. 62, 16 '*amat* uictoria curam'; Verg. ecl. 3, 59 '*amant* alterna camenae'.
59—61: Ecl. 6, 74 sqq. 'quid loquar aut Scyllam Nisi, quam fama secutast, *Candida succinctam latrantibus inguina monstris Dulichias uexasse rates et gurgite in alto* A! timidos *nautas canibus lacerasse marinis*'.
71: Ecl. 6, 47 et Caluus fragm. 9 M. 'a *uirgo infelix*'.
72: Cat. 64, 21 '*pater ipse*' de Neptuno. — Cat. 64, 168 '*uacua* mortalis in alga' et 64, 57 'sola miseram se cernat *arena*'.
81: Cat. 64, 100 '*expalluit*'.
96: Ecl. 3, 63 'lauri et *suaue rubens* hyacinthus'.
97: Ecl. 2, 49 sqq. conferendi.
99: Aen. 2, 385 '*adspirat* primo Fortuna *labori*'.
110: Aen. 7, 55 '*ante alios* pulcherrimus omnis Turnus'.
115: Aen. 9, 666 '*sternitur* omne solum telis'.
116: Cat. 64, 68 '*sed neque tum* mitrae *neque tum* fluitantis amictus'.
118: Aen. 2, 440 '*Martem indomitum*'; ad 'reice' cf. Ecl. 3, 96.
119: Aen. 9, 134 '*responsa deorum*'.
120 sq.: Aen. 7, 64 sqq. 'huius apes *summum* densae (*mirabile dictu*) . . . Obsedere apicem et pedibus per mutua nexis Examen subitum *ramo* frondente pependit'; Aen. 7, 135 'frondenti *tempora ramo*'.
122: Aen. 10, 187 'olorinae *surgunt* de *uertice* pinnae'.
124: Aen. 2, 88 'dum stabat *regno incolumis*'.
126: Aen. 1, 646 '*omnis* in Ascanio *caro* ['cari' uulgo] stat *cura* parentis'.
127: Aen. 4, 139 '*aurea* purpuream *subnectit fibula* uestem'; Aen. 5, 513 '*tereti* sub*nectit fibula* gemma'.
131: Cat. 68, 89 '*sepulcrum* Asiae Europaeque'.
135: Ecl. 5, 27 '*Poenos* etiam ingemuisse *leones*'. Georg. 1, 463 'solem quis dicere falsum audeat? *ille etiam* caecos instare tumultus saepe monet . . . ., *ille etiam* extinctos' eqs.
138: Aen. 12, 590 'magnisque *acuunt* stridoribus *iras*'; Aen. 3, 366 '*tristis* denuntiat *iras*'.
142: Lucret. 1, 72 sq. '*et extra processit longe* flammantia moenia mundi'.
146: Verg. Georg. 2, 539 '*necdum etiam* audierant inflari classica, *necdum*' eqs.

148: Georg. 3, 21 'ipse *caput* tonsae *foliis ornatus oliuae*'; ecl. 5, 16 '*pallenti* cedit *oliuae*'.
151: Aen. 5, 250 'chlamydem *auratam*'.
160: Aen. 5, 501 '*depromunt tela pharetris*'.
161: Aen. 11, 841 '*heu nimium*, uirgo, *nimium* crudele luisti supplicium'.
163: Catull. 64, 12 '*quae simul ac* rostro'.
164: Aen. 4, 101 'traxitque per *ossa furorem*'; ibid. 501 'nec tantos mente *furores concipit*' (cf. et Catull. 64, 92).
167: Aen. 4, 300 '*totam*que incensa per *urbem bacchatur*, qualis commotis excita sacris Thyias'; cf. et ibid. 68 et 7, 376.
168: Cat. 64, 63 sqq. '*Non* flauo *retinens* subtilem uertice mitram, *Non* contecta leui uelatum [?] pectus amictu, *Non* tereti strophio lactentis uincta papillas'.
169: Lucret. 4, 1125 'et pulcra in *pedibus Sicyonia* rident'.
170: Aen. 1, 654 '*collo*que *monile bacatum*'.
175: Aen. 2, 467 'conuellimus *altis sedibus*'.
177: Catull. 64, 39 sqq. '*Non* humilis curuis purgatur uinea rostris, *Non* falx attenuat . . . ., *Non* glebam prono conuellit uomere taurus'.
179: Aen. 7, 14 '*arguto* tenuis percurrens *pectine telas*' (cf. et Georg. 1, 294).
180: Aen. 4, 91 'nec famam *obstare* furori'.
183: Aen. 12, 677 '*quo* deus et quo dura *uocat* Fortuna, sequamur'.
185: Ecl. 2, 20 *a*, *demens.*
194: Georg. 1, 405 'et pro purpureo *poenas dat* Scylla capillo'.
195 sqq.: Catull. 64, 22 sqq. 'O nimis optato saeclorum tempore nati Heroes *saluete,* deum genus, o bona marte Progenies, *saluete* iterum . . . *Teque adeo* eximie' eqs.
196: Georg. 4, 364 '*lucosque sonantis*' (cf. et ecl. 10, 58).
206: Aen. 2, 567 '*iamque adeo* super unus eram, *cum* limina' eqs.; Catull. 64, 122 '*deuinctam lumina somno*'.
207: Aen. 9, 159 '*uigilum excubiis* obsidere portas'.
208: Ecl. 2, 5 'montibus et siluis *studio iactabat inani*'.
210: Aen. 1, 152 'silent *arrectisque auribus* adstant' (cf. et Aen. 2, 303).
211: Aen. 3, 514 'atque auribus *aera captat*'.
213: Aen. 11, 135 '*ferro* sonat alta *bipenni* fraxinus'.
214: Aen. 6, 290 '*subita* trepidus *formidine*'.
215: Catull. 66, 55 'per aetherias . . . *umbras*'.
219: Catull. 64, 103 'non ingrata tamen frustra *munuscula diuis promittens* tacito succepit uota labello'.
220: Aen. 4, 90 '*quam simul* ac tali per*sensit* peste teneri Cara Iouis coniunx'.

222: Aen. 1, 449 'foribus *cardo stridebat* aenis'.
228: Aen. 10, 631 '*quod ut o potius* formidine falsa ludar'.
229: Aen. 3, 354 'libabant *pocula Bacchi*'.
230: Georg. 2, 143 'sed *grauidae* fruges et *Bacchi* Massicus humor'.
233: Caluus fragm. 13 L. M. 'sol quoque perpetuos meminit *requiescere cursus*' (cf. Verg. ecl. 8, 4).
241: Catull. 64, 372 'quare agite optatos *animi* coniungite *amores*'.
242: Catull. 68, 17 'multa satis lusi: *non est dea nescia nostri*, quae' eqs.
243: Georg. 1, 394 'et certis *poteris cognoscere signis*'.
247: Aen. 9, 595 '*digna atque indigna* relatu'.
248: Catull. 61, 205 'multa milia ludi' (cf. ibid. 67, 78; Lucret. 4, 412; Prop. 1, 5, 10).
252: Catull. 64, 317 '*quae prius in* leui fuerant extantia filo'.
254: ad *tabis* cf. Charisii de Cinna testimonium [p. 73 et 118].
257: Aen. 10, 878 '*ille autem*: *quid me* erepto, saeuissime, nato terres?'
261: Aen. 2, 145 'miserescimus *ultro*'.
263: Aen. 6, 405 (9, 294; 10, 824) '*pietatis imago*'.
266: Aen. 6, 722 '*dicam equidem*'.
267: Ecl. 8, 60: 'praeceps aerii specula de montis in undas Deferar: *extremum hoc munus morientis habeto*'.
268: Aen. 6, 760: '*ille*, *uides*, pura iuuenis *qui* nititur hasta'; ibid. 11, 304 'cum muros *adsidet hostis*'.
278: cf. Catull. 61, 135 et 63, 61 'miser a miser'.
279: Aen. 9, 211 'rapiat *casusue deusue*'; ibid. 12, 321 'quis tantam Rutulis cladem, *casusne deusne*, *attulerit*'.
280: Aen. 6, 406 'at ramum *hunc* (*aperit* ramum *qui ueste latebat*) agnoscas'.
284: Aen. 10, 844 '*canitiem multo* deformat *puluere*'; ibid. 12, 611 'canitiem inmundo perfusam *puluere turpans*' (cf. et Catull. 64, 224).
288: Aen. 4, 321 '*te propter eundem*'.
291: Aen. 6, 437 'et *duros* perferre *labores*'.
295: Aen. 9, 481 'tune ìlle *senectae* sera *meae* requies, *potuisti* linquere solam, crudelis?' ibid. 12, 57 '*spes* tu nunc *una senectae,* tu requies' eqs.
299: Ecl. 10, 59 'libet *Partho* torquere Cydonia *cornu spicula*' (Aen. 11, 773).
301: Aen. 6, 14 '*fugiens Minoia* regna'.
302: Ecl. 8, 59 '*praeceps aerii specula de montis* in undas deferar'.
305: cf. incerti poetae uersus apud Charisium p. 287, 4 K. seruati et Miscellanea nostra Critica p. 20.

307: Aen. 11, 526 'in speculis *summoque in uertice montis*'; Catull. 65, 10 '*numquam ego te,* uita frater amabilior, *aspiciam* posthac'.
308: Aen. 8, 462 'gressumque canes *comitantur* erilem'.
309: Aen. 6, 722 '*nec te* suspensum, nate, *tenebo*'.
315: Aen. 12, 801 'curae *saepe tuo dulci* tristes ex ore'.
318: Aen. 4, 368 'nam quid dissimulo *aut quae me* ad maiora *reseruo*'; Aen. 8, 575 'si *fata reseruant*'.
323: Catull. 64, 397 'tellus *scelere* est imbuta *nefando*'.
328: Cat. 76, 24 'aut *quod non potis est*'.
330: Aen. 12, 39 'cur non *incolumi potius* certamina tollo'.
341: Aen. 1, 352 et *aegram* multa malus simulans uana *spe lusit* amantem'.
343: Aen. 4, 5 'nec *placidam membris* dat cura quietem'.
348: Catull. 64, 131 '*frigidulos* udo singultus ore'.
349: Aen. 5, 64 'si nona *diem mortalibus almum* Aurora extulerit'.
350: Catull. 62, 7 'nimirum *Oetaeos* ostendit Noctifer *ignes*' (cf. ibid. 20); Licinius Caluus fragm. 5 L. M. 'Hesperium *Oeta* [ita scripsi: 'ante' uulgo] iubar *quatiens*'.
351: de Lucifero eodemque Vespero cf. Callimach. Hecal. fr. 52; Catull. 62, 35; Cinna fr. 8 LM.
359: Aen. 10, 146 'duri *certamina belli*'.
360: Catull. 64, 379 'anxia nec mater discordis *maesta* puellae Secubitu caros *mittet* sperare *nepotes*'.
363: Lucret. 6, 52 '*formidine diuum*'.
366: Catull. 64, 369 'quae uelut ancipiti succumbens *uictima ferro*'.
367: Aen. 10, 67 '*fatis auctoribus*'.
370: Ecl. 2, 11 'alia serpullumque *herbas contundit olentis*'; ibid. 49 '*narcissum* et florem iungit bene *olentis* anethi; tum *casia* atque aliis intexens suauibus *herbis*' eqs.
371: Ecl. 8, 73: '*Terna* tibi haec primum *triplici diuersa colore* Licia circumdo *ter*que haec altaria circum Effigiem duco: *numero deus impare gaudet*'.
378: Georg. 4, 443 '*uerum ubi nulla* fugam reperit *fallacia*'; Aen. 3, 670 '*uerum ubi nulla* datur dextra adfectare potestas *Nec potis* Ionios' eqs.
381: Aen. 9, 199 '*socium* summis *adiungere* rebus'.
387 sqq.: Cat. 64, 19—21 '*Tum* Thetidis Peleus — *Tum* Thetis humanos — *Tum* Thetidi pater ipse'.
391: Cat. 64, 15 'aequoreae monstrum Nereides *admirantes*'; Verg. ecl. 10, 13—15 '*illum etiam* lauri, etiam fleuere myricae, pinifer *illum etiam* sola sub rupe iacentem Maenalus et gelidi fleuerunt saxa Lycaei'.

394 sq.: Georg. 4, 388 'Caeruleus Proteus, *magnum qui piscibus aequor Et* iuncto *bipedum curru metitur equorum*'.
398: Ecl. 4, 49 '*Cara* deum *suboles, magnum Iouis incrementum*'.
399: Catull. 64, 394 'Excipiet *niueos* percussae *uirginis artus*'.
402 sq.: Aen. 2, 405 '*Ad caelum tendens ardentia lumina* frustra, *Lumina, nam teneras arcebant uincula palmas*'.
405 sq.: Ecl. 8, 19 '*Dum queror et diuos, quamquam nil testibus illis Profeci, extrema moriens tamen adloquor hora*'.
414 sq.: Cat. 64, 373 '*accipiat coniunx* felici *foedere* diuam'.
420: Georg. 4, 492 '*inmitis* rupta *tyranni*'.
430: Ecl. 8, 41 '*ut uidi, ut perii, ut me malus abstulit error*'.
435: Aen. 1, 71 'praestanti *corpore nymphae*'.
437: Ecl. 10, 69 '*omnia uincit amor*: et nos cedamus amori: ecl. 2, 68 *amor*: *quis enim* modus adsit amori'.
442: Cat. 64, 153 'neque *iniecta tumulabor* mortua tellus'.
444: Cat. 64, 160 'at tamen in uestras potuisti ducere sedes, quae tibi iocundo *famularer* serua labore'.
446: Georg. 4, 348 'captae dum *fusis* mollia *pensa deuoluunt*'.
448: Cat. 64, 189 'nec prius a *fesso* secedent *corpore* sensus'.
451: Aen. 3, 427 'postremo *inmani corpore pistrix*'.
470: Aen. 3, 554 'tum *procul e fluctu* Trinacria cernitur Aetna'.
473 sq.: Aen. 3, 73 'sacra mari colitur medio *gratissima* tellus *Nereidum matri et Neptuno Aegaeo*'.
475: Aen. 5, 124 '*spumantia* contra *litora*' (cf. et Cat. 64, 121).
476 sqq.: Aen. 3, 124: '*linquimus* Ortygiae portus pelagoque uolamus Bacchatamque iugis Naxum *uiridemque Donusam* Olearum niueamque *Parum* sparsasque per aequor Cycladas et crebris legimus freta consita terris'.
499: Georg. II 74 'nam *qua se medio* tradunt de cortice gemmae'.
511: Cat. 64, 63 'non *flauo retinens* subtilem *uertice* mitram'; ib. 309 'at roseae niueo residebant *uertice uittae*'.
512: Cat. 68, 144 '*fragrantem Assyrio* uenit odore domum'; Verg. Aen. 11, 567 '*non* illum tectis *ullae*, non moenibus urbes *accepere*'.
514: Cat. 64, 18 '*e gurgite cano*'.
516: Georg. 4, 431 'exultans *rorem late dispersit* amarum'.
518: Aen. 11, 569 '*solis exegit* montibus *aeuum*'; ecl. 10, 14 '*sola* sub *rupe*'.
521: Cat. 66, 1 '*omnia qui . . . stellarum* ortus comperit' eqs.
524: Cat. 76, 26 '*pro pietate* mea'; Aen. 3, 20 '*nitentem* caelicolum regi mactabam in litore *taurum*'.
526: Aen. 10, 619 'et tua *larga saepe* manu multisque ornauit limina donis'.
532: Aen. 1, 361 '*odium crudele* tyranni'.
533: Cat. 66, 7 'caelesti in *lumine*' (cf. ib. 59).
538—541: toti desumpti ex Georg. 1, 406—409.